

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigitalalromanului.ro/work/1901-1932

278784

Bucura Dumbrava

Pandurul.

Tradus de
Elisa D. Bratianu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvanie.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/901/p

Topârceanu Ioan
abiturient
27 SEP 1911

PANDURUL

DE

BUCURA DUMBRAVĂ

TRADUS DE

ELISA I. BRĂTIANU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Ioan Topârceanu
VIII g.
4/IV. 1919. Blaj

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI ȘCOALELOR C. SFETEA

62—64, CALEA MOȘILOR, 62—64

1912

Biblioteca Judeteana ASTRA
327596

327596

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1901-1932

278784

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PRECUVÂNTARE

Autoarea acestei lucrări cuprinzătoare nu trebuie căutată la masa ei de scris, ci pe vârfurile cele mai înalte ale munților, în pusnicie, lângă bătrânii călugări, pe plaiuri lângă ciobani, pe malurile lăurilor liniștite ale Negoiului, pe vânt și furtună, pe ger și zăpadă o găsim pe crestele Carpaților, iară noptile de vară în stâne sau lângă pârae, răpind basmele sale lunii.

De s'ar fi născut în România, ca n'ar fi putut-o iubì cu mai mare dragoste. Țara românească pentru ea este fără de cusururi. Totul e frumos aci, și când am citit că chiar praful îi se pare argintiu, atunci am înțeles cât de nemărginită îi este iubirea.

Descrierile ei sunt atât de adevărate, încât cei cari le-au citit par'că văd țara, și când i-am venit în ajutor ca să-și găsească un pseudonim, nici unul nu mi s'a părut mai potrivit ca Bucura Dumbravă. Unii au crezut că sub acest nume se ascunde Carmen Sylva. Din nenorocire nu era așà. Nici odată n'aș fi avut răbdarea să răsfoiesc nenumăratele arhive, niciodată nu mi-ar fi fost cu putință să cercetez toate locurile descrise de ea, niciodată n'aș fi fost în stare să scriu o lucrare istorică atât de serioasă ca aceea ascunsă aci sub forma ușoară a romanului.

Am privit la făurirea acestor cărți cu o bucurie ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spusă. Autoarea purtà planul lor de demult în minte, şi pe când scrià cartea cea dintâiu, adunà elemente pentru a doua.

Nu a cunoscut nici o clipă de îndoială sau de preget. Ea lucrà cu energia conştiincioasă a bărbatului şi cu toată iubirea, pe care o poate simţì un suflet de femeie.

Văd cu bucurie că s'a strâns materialul pentru viitoarele ei opere, în cari va zugrăvì timpurile cele mai grele ale unei ţări greu încercate.

Adesea am asemuit Ţara românească cu diga, stavila valurilor. De câteori n'a ţinut piept valurilor furtunoase venite din răsărit pentru a înnecà Europa.

De câte a suferit puţini s'au sinchisit. E ciudat, de altmintrelea, cât de târziu numai s'a ivit un interes oarecare pentru România şi veacuri întregi ea a suferit în mijlocul unei nepăsări obşteşti.

Abià se ştià unde erà locul României pe hartă.

Numai atunci când ostaşi tineri, prin fapte vitejeşti, s'au distins pe câmpiile Bulgariei, numai atunci par'că lumea şi-ar fi reamintit, că, pe vremuri, neamul românesc avusese mari viteji cari niciodată nu încetaseră lupta împotriva năvălirilor orientale şi purtau în ei crédinţa că într'o zi neamul lor va ieşì biruitor din luptă şi că jalea lui trebuià să aibă un sfârşit.

E foarte ciudat că ţara asta n'are nimic asemănător ţărilor vecine, de care e totuş atât de strâns înconjurată din toate părţile. Despre strămoşii Daci şi Thraci se ştie foarte puţin, însă urmele acestor popoare se găsesc încă dealungul Carpaţilor în puterea neclintită şi în liniştea adâncă a populaţiei, care ne dovedesc un trecut măreţ de pe vremea când înşişi Romanii le deveniseră tributari. Românii de azi se fălesc mult prea puţin de mândrul lor trecut. Au fost prea pătrunşi de civilizaţia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai târzie a Romanilor care năvăliseră ací prin minunatul drum tăiat de dânşii dealungul Dunărei, şi le-a rămas, ce e curios, o mai mare mândrie de moştenirea Romană decât de cea Dacică, în realitate mult mai glorioasă. Se găsesc urmele la mulţi Români, cari nu au nimic aface cu Italienii şi cu Spaniolii, dar nici cu popoarele vecine. Este straniu faptul că dintre limbile grăite jur împrejur, adică cea ungurească, turcească, grecească, sârbească, bulgărească, rusească, leşească, croată, ruteană, nici una nu se vorbeşte în ţara românească. Toţi ştiu franţuzeşte, aproape toţi nemţeşte, unii italieneşte, şi în vremurile din urmă printre cei tineri mulţi englezeşte.

Voiau să fie occidentali şi nu învăţau decât limbile apusene. Acest fapt este caracteristic şi dovedeşte într'un popor atât de mic o putere uimitoare de a-şi păstră neatârnarea împotriva tuturor vânturilor bântuitoare şi împotriva numărului copleşitor al vecinilor.

Potopul de popoare năvălitoare trecù întreg peste această ţară, lăsând urme după dânsul. Deacea se găsesc încă în munţi făşii întregi de Goţi, cu păr bălan şi ochii albaştrii, adeseaori, în port şi în poveşti, urme de Celţi, reamintind întocmai Bretania, înspre Nord în sfârşit urme de Slavi, astfel că minunatele daruri, cu cari este înzestrat acest popor, trebuiesc atribuite faptului că se trage din atâtea neamuri deosebite.

Românul întrucâtva crede că le poate toate. Când te îndoieşti de puterile lui, el îţi răspunde liniştit: Apoi nu sunt Român?

Limba-i are multă asemănare cu romanşul grăit în Elveţia. Regele a încercat odată să vorbească româneşte cu locuitorii cantonului, unde se vorbeşte această limbă neo-latină. A fost foarte bine înţeles şi i-a înţeles şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dânsul. Limba română se aseamănă mult mai mult cu cea latină ca cea italiană. Poezia însă nu se aseamănă întru nimic cu cea latină; e mai mult de origină slavonă, aduce aminte cântecele din sudul Rusiei şi probabil vine încă de mai departe, din extremul Orient.

Ar fi interesant de cercetat mai cu deamănunte trecutul minunat al acestei ţări din poveşti, şi de a scoate la lumină tot ce a fost ascuns până la vremea. Ai zice că par'că i-ar fi fost frică să se destăinuiască, ca nu cumva ceilalţi să-i fure bogăţiile sale intelectuale cum i-au răpit avuţiile pământeşti. Fără îndoială limba este caracteristica unui popor, şi ceeace înţelegem dintr'însa e adeseaori dureros. Când întrebi pe un ţăran: „Încotro te duci ?" Dânsul îţi va răspunde: „Eram să mă duc acasă", sau: „Mă duceam la câmp", căci, pe vremuri, nu era sigur că va ajunge acolo încotro se ducea; îl puteau omorî Turcii pe drum, îi puteau luà Grecii tot ce mai aveà. De acì chiar cred că vine înfăţişarea serioasă a Românilor, ei sunt totdeauna liniştiţi, la joc, la masă, la nuntă ca şi la înmormântare. Abià li se schimbă faţa. Şi glumele lor nu sunt niciodată însoţite de rîsete tari. Asta face deosebirea cea mare dintre dânşii şi dintre veselii, fluşturaticii Italieni, şi chiar unui locuitor de pe malurile Rhinului i se pare, la prima vedere, că această ţară e nespus de melancolică. Clima are schimbări năpraznice, acì e ca în Siberia şi acì ca în Sahara. Câmpia are rodnicul pământ negru, ce trece printr'însa ca o faşie venită din Rusia, dar are şi secetă spăimântătoare care-ţi poate aduce foamete, chiar dacă anul dinainte a dat roade bogate.

Munţii României sunt înalţi şi acoperiţi cu păduri, râurile îi sunt ape clocotitoare, schimbându-şi mereu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

palul şi pricinuind adesea grozave stricăciuni. Codrii i-au fost până de curând păduri seculare de o mare frumuseţe. Bogăţiile acestei ţări nu sunt încă bine cunoscute; dânsa le ţine pitite şi le păzeşte de ochii răpitorilor.

Ţăranul nu cere decât pământ; vrea să-l deţie tot, orişiunde, numai să fie al lui. Este într'însul o putere necunoscută până azi, care-şi deschide încet o cale şi această cale va uimì odată lumea.

Toate câte le spusei mai sus sunt scoase la lumină în cărţile Bucurei Dumbravă. In ele simţim farmecul pământului, puterea strămoşească a poporului, creşterea şi propăşirea lui, împotriva vijeliilor şi a asupririlor prin care a trecut. Va venì şi vremea când vechia tulpină Dacă sau Thracă va înlăturà tot puhoiul care a năpădit-o, şi atunci vor arătà Românii de ce soiu sunt şi ce putere a stat pitită într'înşii.

Bucura presimte această putere şi ne-o zugrăveşte destul de lămurit de pe acum în cărţile sale Dânsa a luat ca subiect tocmai anii cei mai amari ai asupririi.

Nădăjduiesc însă că, dacă puterea ei de scriitoare se menţine cum este, ba chiar şi-o reînoieşte neîncetat în prelungitele plimbări ce le face pe culmile munţilor, va urmà a ne da şi alte chipuri din acest minunat şi mult încercat trecut.

De nu s'ar pierde însă interesul şi răbdarea cititorilor, căci multora dintr'înşii nu le plac cărţile cari dau întâietate adevărului asupra romanului.

Bucura Dumbravă însă este atât omul adevărului, încât nu e în stare să îmbrace în haine de poveste un fapt istoric.

Unii spun că cea dintâiu carte a sa ar fi trebuit să se sfârşească cu moartea eroului său Iancu Jianu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dânsa a răspuns atunci foarte mirată: „Dar n'a murit în acel episod! Ar fi fost cu totul neadevărat."

Nu-şi puteà închipuì vreo abatere dela adevăr.

Fiica lui Dumitru Jianu a venit odată la dânsa fără s'o cunoască, şi îi a adus hârtii d'ale tatălui său, istorisindu-i toate câte le ştià despre trecutul acestui om extraordinar. Intre altele i-a spus, că în ziua, când Domnitorul Carol şi-a făcut intrarea în ţară, Dumitru Jianu se aflà pe stradă şi-i urmase trăsura cu pălăria în mână. Clipele acelea au fost o despăgubire pentru el de toate amărăciunile trecutului, prin bucuria ce a simţit-o, căci atunci a văzut lămurit ce zori mândre se ridicau asupra ţării româneşti.

Dacă Bucura nu s'ar fi ţinut atâta de adevăr, nu i s'ar fi adus cu atâta încredere documente.

In Germania a trebuit câtăva vreme până s'a dedat lumea cu nume şi istorisiri culese din ţări străine, până ce a căpătat încrederea că lucrarea unei femei poate fi aşà de bine întemeiată şi de conştiincioasă.

Autoarea şi-a desfăşurat toată putcrea să descopere adevărul. Inainte de a luà pana în mână, a lucrat ani de zile în arhive. Scrie încet şi conştiincios. Niciodată nu i se poate face învinuirea că lucrează în pripă. Va venì vremea când lumea se va folosì de cărţile sale în cercetarea izvoarelor istorice, de oarece în afară de frumuseţea stilului, care numai prin el însuş făgăduieşte viaţă lungă cărţilor sale, ele sunt adevărate şi bune.

De-ar vedeà cititorii ca şi mine pe autoare cu obrajii rumeni, şi cu ochii aprinşi, întorcându-se de pe munte, după lungi cutreerări, împovărată cu flori, cu convorbiri strânse din gura ţăranilor şi a ciobanilor, asemenea unei albine culegătoare, atunci desigur ar citi-o cu băgare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de seamă şi mai mare, şi ar căpătà credinţa că numai adevăr curge din acel izvor răcoros.

Ar fi fost poate mai nimerit să-i alegem numele de izvor al pădurii. Dânsa vine adesea deadreptul din pădure cu atâta suflare de viaţă în ea, încât mă simt înlinerită.

Nimeni nu vrea să crează, că trăind în străinătate poţi scrie aşà frumos în limba germană, şi îi aduce insulta că operele-i sunt traduse, pe cât timp, în România îi se face cinstea să-i le tălmăcească pe româneşte.

Amândouă, original şi traducere, vor ieşì aproape odată de sub tipar.

Dânsa e pe calc de a scrie multe alte lucrări frumoase, cari mi-aduc mare mulţumire, dar la cari nu sunt de fel părtaşe, după cum se crede pe nedrept. Bucurei Dumbravă nu-i trebuie ajutorul meu. Pârâul meu de munte îşi croeşte singur calea şi ar fi destul de tare pentru a înzestrà chiar pe alţii.

Carmen Sylva.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Izvoarele istorice de cari m'am slujit, spre a studiă viaţa şi timpul lui Tudor Vladimirescu sunt: Aricescu, Beldiman (Jalnica Tragodie), Chiţu, Cioreanu, Dârzeanu (Memoriul din „Trompeta Carpaţilor" 1868), Papiu Ilarian (Scrisoarea din Corr. ms. lui Barit), Iorga, Lăcusteanu (Memoriile), Laurençon, Lt.-col. M. Niculescu (Organizarea Armatei (Muntenia) 1715—1859), Chiriac Popescu (Memoriul din „Românul" 1862), Rapoartele Consulare austriace, franceze şi prusiane (Hurmuzaki şi Iorga), Recordon, Rhizos Néroulos, Şăineanu (Influenţa Orientală, etc.), Salaberry, Solomon (Biografia), Alex. Soutzos (Histoire de la révolution grecque), Stefulescu (Gorjul istoric şi pitoresc), preotul Teodosie (scrisoarea publicată în Pressa dela 1872 de Maior Papazoglu), Col. Voinescu (Memoriul din Revista Carpaţilor), Wilkinson, Xenopol, Zalony.

Tot odată împlinesc o datorie plăcută mulţumind adânc celor, cari mi-au ajutat în cercetarea locurilor şi documentelor istorice, primindu-mă în casă şi însoţindu-mă peste tot, unde o cereà interesul lucrărei mele. Voiu păstrà o amintire plină de recunoştinţă Domnului Colonel Berindei, Domnului Dimitropol şi Domnului Dimitriu din Târgovişte, Domnului Virgil Drăghiceanu, Domnului şi Doamnei Artur Gorovei din Fălticeni, Domnului şi Doamnei N. Parè din Ţân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţăreni, Doamnei Plăvălescu-Jianu, fiicei lui Dumitru Jianu, Domnului şi Doamnei N. Romanescu din Craiova, precum şi tuturor domnilor dela Biblioteca Academiei Române. Iar Domnului G. Csurcsin, Consul austro-ungar la Constantinopole, i datoresc studiul istoriei sârbeşti şi cunoştinţa romanului sârbesc „Cărjalia", care povesteşte despre Tudor Vladimirescu şi Zavera.

Bucura Dumbravă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I.

Şirul de care înaintà cu pas domol, învăluit în nori de praf. Osiile scârţâiau sub povara grinzilor de lemn, iar când boii încercau să smulgă de pe marginea drumului vreun fir de iarbă sau vreo frunză, răsunà câte un scurt „hăis!" sau „cea!" şi dobitoacele ascultătoare îşi îndreptau mersul după poruncă, urmându-şi drumul cu capetele plecate şi privind cu ochii liniştiţi în praf şi arşiţă.

Căci căldura zilei de Septemvrie erà dogorîtoare, şi pădurea, prin care trecea drumul erà fără umbră. Decând fusese tăiată turceşte, stejarii ei, doborîţi pe apucate, sfărâmaseră tot codrul în căderea lor, lăsând în prejmă-le numai buturugi ciuntite. Tulpinele, din cari ar fi putut lăstări vreun frunziş adăpostitor, erau scobite şi afumate, fiind întrebuinţate ca vetre de foc.

Afară de calea ţinută de cărăuşi, multe poteci — urme lăsate de tăietori — se încrucişau în pădurea prădată. Pe una din acelea, care încrucişà drumul cel mare, venià în trap o ceată de călăreţi.

Toţi, afară de cel din cap, purtau căciuli şi strae albe olteneşti cusute cu negru. Călăreau pe nişte cai mici, ale căror picioare subţiri se mişcau în buiestru, şi cari purtau pe spinare cioltare. Omul din capul lor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmbrăcat într'o uniformă verde-închis, muscălească, întrebă pe unul din cărăuşi :

— „Unde duceţi lemnele?"

— „La podurile din Bucureşti."

— „De unde veniţi?"

— „Dela Câineni, din Argeş."

— „De aşà departe aduceţi urşi şi bârne?"

Drept răspuns ţăranul îi arătă cu biciul pădurea brăcuită. De jur împrejurul Bucureştilor, toate pădurile erau în acecaş stare, căci Vodă, stăpânirea şi boierii le prădau după plac şi trebuinţă.

Călăreţul urmă :

— „Moşnenii taie pădurea dela Câineni?"

— „Nu mai e pădurea a lor."

— „Au vândut-o?"

— „Câinenii e a lui Vodă astăzi."

— „A lui Vodă?" zise călăreţul, şi ochii lui căprui se înflăcărară. „Cum a'ajuns el să hrăpească moşia oamenilor? Bată-i ciuma de greci ! Eu sunt capul pandurilor, Tudor Vladimirescu" urmă el, „când m'am războit cu Turcii, aveam trei băieţi dela Câineni printre oamenii mei. Nu o fi vreunul aci?"

Ţăranul îşi scoase din cap pălăria largă şi zise : „Pe al şaselea car zace Comşa Bălan, dela care ştiu că a slujit cu Domnia-Ta."

— „Zace? De ce?"

— „Alaltăieri, când trecurăm apa, s'a rupt un car şi i-a frânt piciorul."

Tudor Vladimirescu îşi oprì calul, deasemenea şi cei cari-l urmau, până ce sosì al şaselea car, în care zăcea în fân un ţăran.

— „Comşa Bălan !" chemă Tudor.

Omul se ridică deodată, îşi puse mâna la ochii a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prinşi de friguri, pentru a privi mai bine pe cel care vorbiă, şi răspunse repede: „Poruncă?"

— „De când nu te-am văzut?" întrebă Tudor.

— „Poate să fie opt ani, boierule."

— „Sunt opt ani. Am auzit ce ai păţit. La Bucureşti am să îngrijesc de tine. Dar spune-mi pe scurt, ce dracu s'a întâmplat cu vânzarea moşiei Câinenilor?"

— „Nu s'a vândut moşia," zise Comşa Bălan, „a venit o rudă a lui Vodă cu nişte hârtii, în care erà scris, că moşia nu erà a moşnenilor."

— „Ale dracului să fie toate născocirile năpârcilor din Fanar", blestemă Tudor. „Şi i-aţi lăsat să vă jefuiască moşia?"

— „Când a venit întâiu omul lui Vodă l-am gonit. A doua oară a venit cu mulţi Arnăuţi!" zise Comşa obosit şi se lăsă iar în mijlocul fânului.

— „Obrăznicie grecească!" scrâşni capul pandurilor. Apoi îndreptă pe oameni, unde puteau să-l găsească în oraş, şi dând pinteni calului, porni la trap urmat de Oltenii săi. Unsprezece din ei erau vechii lui tovarăşi de războiu, moşneni dela munte, bărbaţi între 30 şi 40 de ani, cu plete lungi, după portul străvechiu românesc. Al doisprezecelea, cu mult mai tânăr, nu trecuse de douăzeci de ani şi erà de o mare frumuseţe. Părul îi erà lung şi bălan, iar ochii şi sprâncenele negre corb. Fără fir de mustaţă, ar fi fost chiar de o nesuferită frumuseţe pentru un bărbat, dacă n'ar fi fost mândria chipului şi bărbăţia trăsurilor sale. Deşi nu erà ţăran, ci fiu de boier, purtà şi el portul alb al Oltenilor.

Urmară calea lor în tăcere timp de o oră. Lui Tudor Vladimirescu în deobşte nu-i plăceà vorba lungă, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

amuţià cu totul, când, turbat de mânie, se gândià l vreo nelegiuire.

Ajunşi la adăpostul unei margine de codru, la cărui umbră păşteau nişte oi, pandurul ridică vocea pentru a chemà pe cioban.

— „Ale cui sunt oile?" întrebă Vladimirescu.

— „Ale unui mocan."

— „A arendat pădurea dela Băncasa?"

— „A arendat-o."

— „E mocanul aici?"

— „Nu e."

— „Atunci cu tine mă înţeleg. Eu merg la Bucureşti. Şase din oamenii mei rămân aci cu caii lor."

Se tocmiră pentru preţ şi băiatul duse călăreţii în pădure. Mergeà lângă ei şi ar fi voit să intre în vorbă. Neîndrăznind însă să înceapă cu capul călăreţilor, cel cu dungă adâncă între sprâncene, se ţinù lângă cel mai tânăr şi mai mândru şi-i povesti, că-i zice Velciu Arvatu, că e din mahalaua sârbească dela Târgovişte şi că în toţi anii se duce dincolo în Ardeal, la Săcele, ca cioban; că are doi câini învăţaţi şi că fusese odată la Bucureşti.

— „Ţi-a plăcut?" întrebă tânărul.

— „Mi-ar fi plăcut," zise Velciu, „dacă aş fi avut oile mele cu mine, căci ciobanul fără oi n'are mai mult rost ca călăreţul fără cal. Dar bietele dobitoace s'ar fi zăpăcit de atâtea trăsuri. Destulă grijă avui astă primăvară, când, lângă heleşteul dela Herăstrău, mi-a fost gonită turma toată de butcile boiereşti, aşà încât crezusem, că nu erà să-mi mai scape nici un miel".

— „Dar ce făceau butcile acolo"? întrebă tânărul.

— „Când e ziua frumoasă, vin boierii la heleşteu şi scuipă într'ânsul".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ce fac?" strigă tânărul călăreţ.
— „Scuipă în heleşteu."
— „Dar de ce?"
— „Aşà ! de petrecere."

Tânărul râse vesel şi povesti vecinului său spusele ciobanului, dar acesta nu râse, ci zise scurt: „De! petrecere boierească!"

Ajunseră la un luminiş unde erà coliba ciobanului, făcută din crăci şi acoperită cu brazde. Doar plecat în două puteai să pătrunzi într'însa, unde în întuneric, îşi păstrà Velciu uneltele de lemn, sacul de făină şi cel de sare. Pentru dormit nu-i folosià: el stăteà toată noaptea afară cu oile.

Călăreţii descălecară, sloboziră chingile şelelor şi se apucară să-şi facă adăposturi, rupând crăci.

Velciu le pregăti mâncarea. Pe pământul bătut aprinse două focuri şi pe unul din ele aşeză ţestul. Pe urmă frământă pe o scândură făină cu apă, împrăştià focul celalt, mătură cu o cracă cărbunii, puse coca în locul focului şi aşeză deasupra ţestul înfierbântat. Sub acoperişul de lut se coceà azima. Cu lapte şi cu brânză erà o mâncare gustoasă.

* * *

Pe când poposiau Oltenii, cărăuşii întâlniţi de ei treceau dealungul pădurii încet înainte spre Bucureşti.

Dar de odată se oprì lungul şir de care încărcate, şi dela capul lor se auziră ţipete. Se ciocniseră cu trăsuri boiereşti. Aceştia venind cu ceauşii lor în goana cailor, în nori de praf, pe un drum, care tăià calea cea mare, nu se putuseră oprì şi răsturnaseră carele, prea greu încărcate, pentru a se da înlături. Caii înaintaşi căzuseră, alţii se ridicau în două picioare, femeile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţipau, boierii se sculau în butci, înjurau cărăuşii, pe când unii, călări, loviau pe ţărani ocărându-i: „Vită încălţată! Mişei, cari închid drumul boierilor...!" Degeaba încercară oamenii să desluşească, că nu văzuseră butcile venind prin pădure şi că nu avuseseră timp să se dea în lături, drept răspuns primiră lovituri de biciu în cap, care nu încetară, până ce toate carele fură împinse, sau mai bine zis aruncate la o parte. Cum urma de drum se lăsă aci cu câteva palme spre dreapta, un car se răsturnă şi se rupse. Călăreţii şi butcile trecură în goană. Penele pe capul cocoanelor fluturau în vânt, mânecile lungi, cusute cu firetură, ale boierilor călări, fâlfâiau şi ciucurii dela fesurile Arnăuţilor sburau ca coame de cai.

Vladimirescu cu şase, din tovarăşii săi, sosi atunci. Ţăranii stăteau nemişcaţi. Pe faţa unuia, isbită de biciu, curgeà sângele. Pandurul întrebă despre cele petrecute.

— „Ne-au năvălit boierii," zise unul.

Tânărul tovarăş al lui Tudor strigă: „Veneau desigur dela Herestrău!"

— „Dela Herestrău," răspunse un ţăran.

— „Bată-i Dumnezeu să-i bată!" zise Vladimirescu cu groaznică mânie, privind cu ură norii de praf, ce se ridicau pe urma butcilor. „Dar voi!"—se întoarse răstit către ţărani—„staţi cu braţele încrucişate?"

Unul din ei dădù din umeri: „De geaba, boierule, aşà ori aşà, tot noi trebuie să plătim."

— „Aşa-i," ziseră cu toţii.

O clipă ai fi crezut că pandurul va răspunde mânios. Dar el se răsgândì, porunci să-i aducă pe Comşa Bălan şi plecă.

Bucureştii, de şi apropiaţi, nu se vedeau. Spre miază-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noapte orașul era așezat pe un șes și nicăeri nu erau dealuri, de pe cari ai fi putut privi mai în depărtare. Drumul se lățiă din ce în ce, făgașurile îl tăiau în toate părțile, până ce ajungeai într'o adevărată mare de praf, pe marginile căreia, sub niște copaci cărunți, se vedeà o biserică, trei sau patru foișoare și câteva bordeie. Biserica, văruită, era neînsemnată, însă acoperișul ei lucià în focul apusului de soare. Această biserică, Zoodopighi, „Isvorul Tămăduirii," fusese ridicată cu treizeci de ani mai înainte, de Nicolae Mavrogheni, care pentru a-i îndreptăți hramul, făcuse lângă ea o fântână. Foișoarele turcești erau tot de pe vremea lui. Acum biserica, fântâna, precum și foișoarele erau în stare rea, căci, măsurați pescara domniilor fanariote, treizeci de ani făceau un veac. De nouă ori în acest timp, se schimbaseră Domnii în scaunul țării. Pe vremuri biserica fusese bogată, căci Mavrogheni o înzestrase cu toate moșiile boierilor Câmpineni, cari îi erau dușmani. După uciderea lui Mavrogheni însă, Câmpinenii reîntorși din străinătate, își reluaseră în stăpânire moșiile și de atunci biserica trăià din mila enoriașilor ei. Dar aci, la coada orașului, nu locuiau decât oameni de rând. Printre cei mai bogați dintre ei se puteau numărà cârciumarii din bordeiele dealungul mării de praf.

Boierii treceau zilnic în fața lor, pentru a merge la Herestrău, iar după ei venià și poporul să petreacă, privindu-le alaiul. In fața cârciumelor erau umbrare, sub cari erau așezate mese și scaune; dela apusul soarelui până noaptea târziu curgeà mustul și vinul în pahare; lângă grătar stăteà cârciumarul în papuci și șorț alb clănțănind ritmic cu cleștele de fier, cu care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scoteà mititeii de pe jăratec şi-i puneà în străchinile muşteriilor.

Cobza şi vioara ţiganilor răsunau cu veselie sau înduioşare, în zăpuşală şi praf.

Muşterii erau de tot soiul, cari se întâlneau aci. Acolo îl vedeai pe mahalagiul român, cu tichia de postav închis pe cap, cu anteriul verde, purpuriu, sau de faţa scorţişoarei, lung până la pulpe, sub care purtà un vestmânt de o stofă vărgată. Negustoraşii şi samsarii, cari se adunau aci după o zi de lucru, erau Sârbi sau Bulgari, cu pantalonii de faţa închisă, încreţiţi la şolduri, sau Olteni, îmbrăcaţi în alb, încinşi cu brâe roşii. Arnăuţii aveau hainele cele mai bogate, fie că erau slugi şi păzitori ai boierilor, sau că făceau parte din garda Domnitorului. Ei purtau fustanele albe ca zăpada, iacale scurte, roşii, cusute cu fir şi fesuri, ale căror ciucuri de mătase le atârnau pe umeri.

Aceste neamuri se deosibeau unele de altele nu numai la port dar şi la chip şi purtare. Grecii vioi, cu vocea ascuţită, aveau capul cel mai mic şi nasul cel mai subţire. Bulgarii adeseaori bălani şi cu ochii albaştrii, aveau capul cel mai gros. Românii ţineau mijlocul între ei; privirea lor erà mai liniştită ca cea a Grecilor, mai gânditoare ca acea a Bulgarilor.

Toţi întoarseră ochii către călăreţi când aceştia trecură pe lângă cârciumă.

— „Cine e ăla cu mondir rusesc?" întrebă un Arnăut.

Un aprod zise: „E Slugerul Tudor Vladimirescu, care are rang de ofiţer rus şi care e acum vătaf de plaiu în Mehedinţi."

— „Bre!" zise Arnăutul, „cum îi cunoşti tu pe toţi, Arhonda!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „De!" răspunse celalt cu demnitate, „aşà se cade să fii, când slujeşti la Divan, Kir Artin. Pe acest Sluger l-am văzut adeseori. Se judecă de opt ani pentru o sumă de bani, pe care a cheltuit-o cu pandurii lui şi pe care stăpânirea nu vreà să i-o plătească."

— „Trebuie să fie un hoţ şi un mincinos ca toţi ceilalţi, ce zici, Arhonda? N'or mai fi văzut pandurii o para din banii aceia?" întrebă Arnăutul, care ţineà să nu pară mai puţin cunoscător de oameni decât aprodul.

Acela însă îşi împinse fesul civit pe ceafă şi se scărpină după urechiă: „Trebuie să-ţi mărturisesc, Kir Artin, că acest Sluger Tudor e un om ciudat. Nimeni nu poate zice, că a luat vreodată mită, sau că ar fi furat. Asta o ştiu dela aceia, cari au avut daraveri cu el. Dar ce n'a fost, poate să fie. Dealtmintrelea să ştii, că nu e boier ci fecior de ţăran prost".

Aprodul şi Arnăutul erau eşiţi din treptele cele mai de jos, unul erà ţigan, celalt o curcitură levantină, care nu-şi ştià singur părinţii, lepădături, cum slugăreau cu miile în ţara turcească, unde mişunau ca câinii pe uliţele Ţarigradului. Dar la Bucureşti se învăţaseră repede, să-şi zică „Arhonda" şi „Cinstite boier", să-şi bată joc cu dispreţ şi fără sfială de orice stăpânire şi să prostească pe ţăranul român.

Dela o masă vecină se auzì vocea ascuţită a unei babe, care strigă: „Sfinte Pantelimoane! Ce Făt-Frumos! Leit Craiu din basme! Ptiu! Nechematul!"

— „Ia uite! Oltenii cu treizeci şi şase de măsele!" zise un om râzând.

Tudor Vladimirescu şi tovarăşii lui intrau acum în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oraş pe o stradă căreia-i se ziceà ca şi celorlalte mai de seamă, în Bucureşti, cu drept cuvânt, pod, căci scândurile puse pe bârne alcătuiau un pod deasupra valurilor de noroiu după ploaie, sau de praf pe timp de secetă. Scândurile erau aşezate în lat de fiecare parte a străzii, iar la mijlocul lor erà un sghiab, în care curgea apa de ploaie şi lăturile. Deşi podeala erà prinsă în cuie, erà slăbită de trecerea atâtor trăsuri şi călăreţi; de dres nu prea se dregea; unele scânduri desprinse, săreau în sus, sub povara trecătoare şi cădeau în apa mlăştinoasă, ieşită din curţi şi adunată sub pod.

Aceste curţi nu semănau una cu alta. Pe lângă măreţele case boiereşti, ale căror locuri întinse erau înconjurate cu ziduri, se vedeau bordeie şi căsuţe derăpănate, cârciume sărăcăcioase, maidane, unde mormanele de gunoiu se grămădeau sub buruiene uriaşe unde hoinăreau zecimi de ţigani şi de câini fără stăpân.

Oraşul în sine nu erà nici frumos nici urît. Nu erà frumos, fiindcă nu aveà nici o clădire de o oarecare însemnătate; nu erà urît fiindcă lumina pătrundeà în toate părţile şi fiindcă palatele ca şi bordeiele erau înconjurate cu verdeaţă bogată şi deasă. La apusul soarelui priveliştele frumoase nu lipseau. Razele puternice ale soarelui veneau pieziş dela apus şi vopseau în roşiu una sau alta din casele albe, care luciau ca zâne de aur sub teii bătrâni ai grădinilor.

Lumea mişunà pe stradă în această seară frumoasă; butcile treceau în goana cailor, şi cu cât telegarii alergau mai repede şi cu cât sărià noroiul mai sus, cu atât mai grozav se credeà cel care erà în butcă. Degeaba se făcuse pitace anume pentru a pedepsì „firea ble-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stemată" a birjarilor. Bunul ton treceà înaintea tihnei trecătorilor.

Vladimirescu şi Oltenii săi se îndreptară spre Dâmboviţa. Râul erà aproape secat de căldura verii, matca-i erà lată, prundul nisipos. Pe amândouă malurile erau mori, dar roţile lor nu se învârteau, sub podul de lemn se scăldau băieţii şi bărbaţi în apa caldă şi tinoasă. Călăreţii sosiră pe malul drept, mai înalt decât cel stâng, unde se ridicau din mijlocul unor grădini întinse, turnurile şi acoperişurile câtorva biserici.

Sub ultimile raze ale sorelui ajunseră la casă Egumenului Ilarion, prietenul şi gazda lui Tudor.

* * *

In pridvorul cu geamlâc, unde înfloreau flori şi răsaduri, stăteà Sfinţia Sa Egumenul şi legà cu dragoste şi îngrijire rămurelele unei floare de ceară de un gătej. Fruntea lui înaltă şi pătrată erà luminată de linişte.

— „Nae," zicea el tânărului de lângă dânsul, care, tăcut, îi ţineà firele de teiu: „O buruiană dumnezeiască ca aceasta, te împacă cu omenirea. Vine de departe, dela Lipsca, împreună cu cărţile mele,—căci cerusem o mostră frumoasă de hoya carnosa libraralui meu Wallbaum,—şi uite acuma înfloreşte în tihnă sub un cer străin. Aşà ar trebuì să facă şi popoarele, să nu-şi dea unui altuia decât frumuseţe şi iubire, să nu ia unul dela altul decât adevăr şi cinste. Şi încolo..." Acì se oprì în cugetările lui, căci Oltenii intrau la trap în curte.

Egumenul, cu un strigăt de bucurie, deschise uşa şi luă în braţe pe Vladimirescu, strângându-l la piept şi urîndu-i bună venire. Tovarăşilor Slugerului le în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tinse mâna spre sărutat şi ţăranii sfioşi, se plecară pe dreapta lui Ilarion. Ii cunoşteà pe toţi şi le ziceà pe nume. Numai când se apropiă cel mai tânăr, întrebă: „Dar acesta cine e?"

— „Ion Urdăreanu, din Urdari," răspunse Vladimirescu. Egumenul puse mâna stângă pe umărul tânărului, îl depărtă întru câtva de el şi îl privi lung: „Un ostaş din oştirea Heruvimilor," mormăi el surâzând în barba lui roşcată, şi strigă apoi bătând prieteneşte pe braţul lui Urdăreanu „Nae, îngrijeşte de musafirii noştrii!."

Nae Popescu, grămăticul sau secretarul Sfinţiei Sale, conduse ceata de bărbaţi prin curte la o clădire lungă. Pe drum îi întrebă:

— „Veniţi dela Podeni, pentru pricina de hotărnicie cu boierul Glogoveanu?"

— „Pentru pricină," răspunseră ei.

— „Şi Slugerul Tudor vă ajută?"

— „Slugerul e ca un părinte pentru noi".

— „De n'ar fi el n'ar cântà un cocoş pentru noi."

— „De," zise grămăticul, maimuţărind ironia stăpânului său „dreptatea a ajuns azi să fie marfă scumpă."

* * *

Tudor umblà tăcut cu mâinile la spate în sus şi în jos prin odaie. Aşezat în jeţul său Ilarion îşi pieptănà cu o mână barba iar cu cealaltă scuturând mânios mătăniile cu boabe de sabur, strigă:

— „Da, da! eu nu plătesc, eu nu dau bacşiş boierilor, nici consulilor, nici Măriei Sale Vodă, şi deaceea nu sunt nici Mitropolit, nici măcar Episcop. Deaceea nu sunt decât egumenul Mânăstirii Dealului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De aceea îşi fac cruce şi zic că sunt Voltairist. De-aş fi chiar necuratul şi tot aş isbuti să stau colo sus doar numai să plătesc." Zicând aceasta arătă cu mătăniile în mână spre fereastră. Casa lui Ilarion erà la poalele unui deal, pe deasupra căruia erà aşezată locuinţa Mitropolitului. „Un milion de piastri a dat acest Dionisie lui Vodă !"

— „De unde i-a luat"? întrerupse Tudor.

— „Foarte uşor. A născocit să ia bir 50 sau 60 lei dela fiecare preot. Sunt vreo zece mii de preoţi în ţară, iaca, prin urmare, o jumătate de milion gata. Ce a rămas s'a găsit cu uşurinţă după socoteala grecească".

— „Dar Mitropolitul Dionisie e Român, fiul Clucerului Lupu."

— „Deaccea îl afurisesc de trei ori ca pe un câine de Grec ce e !" zise Egumenul amenințând cu braţul întins. „Mai josnic e să faci pe Grecul când eşti Român, decât să fii Fanariot. De ce am stăruit noi din toate puterile să curăţim scaunul Mitropolitului de pocitu-rile greceşti? Oare ca să facă Românul ceeace face străinul? Dar ce e şi mai rău, este că de au îmbrăcat haină de fanariot au căpătat şi inimă de caţaon. Boierii nu mai poartă scurteică, pinteni şi coif cu pene ca pe timpul lui Mihaiu Viteazul. Il vezi tolănindu-se în haine lungi. Pe cap poartă işlicul care seamănă cu un dovleac, slugărnicia fanarioţilor l-a luat după turbanul turcesc. Şi noi, preoţii, cu ce acoperim capetele noastre creştineşti, cu potcapul, un olan luat după portul dervişilor, în locul acelei pălării apostolice, pe care părintele bisericii o aseamănă cu adumbrirea Sfântului Duh. Pe capetele lor azi nici umbra Sfântului Duh nu mai e," şi iarăş mătăniile săriră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spre fereastră, „cu olanul dervişilor a intrat Satana în creerii lor" !

Se deschise uşa şi o voce zise : „Poftiţi la masă !"

— „Să trăeşti, Pavele," strigă Ilarion, „şi să ne cânţi ceva ca glasul tău dulce să ne isgonească din suflet gândurile amare."

Pavel, feciorul Egumenului, se închină, pe când cei doi bărbaţi trecură pe lângă el spre sofragerie.

Oltenii însă rămaseră la masă la grămăticul Nae Popescu. Apoi, de oarece fuseseră călări din zorii zilei, se culcară de vreme.

Cu lumânarea de seu înfiptă în sfeşnicul de alamă, Ion Urdăreanu abiă intrase în chiliuţa sa, când pe nesimţite, ca o pisică o babă se strecură după el.

— „Ce vrei, mamă?" zise Ion, care o luă drept o ţigancă în slujba Egumenului.

— „Sărutăm mâinile şi picioarele," răspunse bătrâna, ducând la frunte şi la buze mânecile minteanului alb şi negru al tânărului.

— „Ce vrei?" întrebă iarăş Urdăreanu.

— „Ehei !" suspină femeia, „bătrânele ca mine nu mai pot dori nimic. Dar pot împlini dorinţele altora."

— „Eşti din curtea Sfinţiei Sale?" o întrerupse Ion.

Ea dădù din cap, un cap ale cărui trăsături erau galbene şi sbârcite ca un măr tomnatec, şi plesni din limbă—mod turcesc de a zice „nu" : „Te-am văzut azi pe când călăreai prin oraş," spuse ea, „şi pe când mă întorceam dela Capul Podului, a trimis stăpâna mea după mine şi mi-a spus, că Făt-Frumos trecuse pe sub fereastra ei. Atunci am ştiut că D-ta erai. Şi stăpâna-mea e tânără, frumoasă şi bogată....."

Ion până la aceste cuvinte, privise femeia fără a înţelege. Dar deodată i se sui sângele la cap.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ia ascultă, babă", zise el, „ai noroc că oasele îți sunt bătrâne căci altfel te aruncam afară. Nu sunt țigan, ca să-mi poruncească mie cocoanele, când să viu în iatacul lor. Ieși afară!"

Ion nu ridicase vocea, dar erà peste putință de a nu-l înțelege. Bătrâna se pitulì ca sub o lovitură și fugì din casă și din curte.

Noaptea se întindea neagră și călduroasă deasupra Bucureștilor. Intunerecul ei făcuse să înceteze toată mișcarea. Rare ori zăreai pe ici pe colo o lumină sclipind la vreo fereastră. Sgomotul trăsurilor, strigătele precupeților amuțiseră, și în schimb se auzià lătratul a sute de câini pe maidane și pe străzi.

Femeia se așeză pe lângă zidul casei, pe care o părăsise cu așà mare grabă, și se văita clătinându-se: —„Ce mă fac eu acuma? Ce spun eu Kirei Aristei, stăpânei mele? Ea care vrea să-și facă numai pe poftă. Dacă m'oi întoarce acasă fără să-i fi făcut treabă, mă bate de mă omoară, precum a omorît pe Lina, țiganca, cu sfeșnicul de argint, când i-a pătat rochia. Sfântă Născătoare de Dumnezeu, ce mă fac!"

Lătratul câinilor se întări, o lumină roșie apărù în întuneric și se apropià repede; erà un masalagiu care luminà drumul unei butci. La ora aceasta nu puteà nici cel mai dibaciu vizitiu să mâie repede, cu atât mai mult cu cât drumul pe lângă Dâmbovița nu erà podit ci plin de făgașe și de gropi adânci.

Deodată baba se sculă și urmă trăsura, iar când o văzù de departe oprindu-se pe lângă un zid dărăpănat, rânji cu bucurie. Acì erau rămășițele unei case boierești, care pe vremuri fusese a bogatului neam al Dudeștilor, azi stins. Sub acoperișul unei părți a ruinei trăià Radovanca, cărturăreasă și vrăjitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Butca eră pitită într'un colţ plin de stufişuri al curţii uriaşe şi lumina făcliei săltă printre ramuri, aşà încât bătrâna, care dealmintrelea cunoşteà bine locul, găsi uşor poteca bine bătută spre casă, printre muşeţelul care acoperià pământul ca un covor.

Bătù la o uşe.

— „Cine e?" întrebă o voce de femeie.

— „Eu, baba Zamfira a Kirei Aristei."

O fată ieşi şi zise încet: „Nu poţi să mergi la mama, e la dânsa o cocoană mare."

— „Bată-te nocorul! Ca şi când stăpâna mea nu v'ar plăti ca o cocoană mare."

— „De, mamă," zise fata, —„ai dreptate, nu plăteşte nimenea mai bine ca Kira Arista bogasiereasa. Dar fiecare la rândul său. Aşteaptă puţin. Ia spune, arde la stăpână-ta?"

— „Arde?! Arde pară! Şi de astădată n'am avut ce face. Inchipuieşte-ţi Călino, —„şi povesti în şoapte întâmplarea cu fudulul de pandur.

— „Călino!" strigă o voce groasă din casă.

— „E mamă," zise ţiganca către Zamfira, —„vino şi tu."

Intrară într'o tindă boltită largă, ca în toate casele mari boiereşti. Un opaeţ pus într'o firidă abià o lumină. Acì stătea bătrâna Rodovanca; aveà o înfăţişare impunătoare, două plete grele şi negre se lipiau de obrajii ei plini şi palizi. Erà îmbrăcată în sdrenţe pestriţe, care o prindeau de minune. Călina, fata ei, mlădioasă ca o nuia, primì poruncă de a da cinstitei musafire şerbet de trandafiri, pe când ţiganca bătrână intră în vorbă cu Zamfira, care plecă repede cu o sticluţă în mână.

Radovanca se întoarse apoi la cealaltă muşterică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intră într'o cămăruţă mică cu tavanul jos, plină de nori albăstrui cu miros dulceag de tămâie, cari se ridicau dintr'un cazan de aramă aşezat pe jos. Podeala erà murdară, tencuiala căderà bucăţi de pe pereţi, murdare erau şi colţurile, în cari erau trântite unele peste altele unelte de tot felul şi sdrenţe; murdară erà şi masa, pe care ardeau două lumânări de seu înfipte în sticle sparte. Insă lângă zid erà un divan, asupra căruia erà aşternut un covor de mătase roşie de o frumuseţe minunată.

Pe acest divan se tolănea frumoasa Sofiana Pantas, jucându-se cu o maimuţă mică. Deodată însă ţipă şi asvârli pe nenorocitul dobitoc în capul Rodovancei. —„A dracului! M'a muşcat!" ţipă cocoana.

Călina, care luă în grabă maimuţa în braţe, ieşi mormăind: —„Ba bine că nu, dacă o ciupeşti!"

Sofiana Pantas nu-şi stăpânià necazul şi nevricalele. Işi ridicà braţele, cari ieşiau goale până la umeri din mânecile largi de tulpan, îşi frângeà mâinile împodobite cu inele, se văicăriă în mod sgomotos, că viaţa nu o mai puteà duce, că se plictisià de moarte şi ameninţà pe Rodovanca, că mâine o va spânzurà prin mijlocirea soţului ei, a prea milostivului Agă, Kir Evloghie Pantas, dacă nici acuma nu-i găsià un leac contra plicsisului.

Ţiganca erà învăţată cu ameninţările înaltelor ei muşterii.

— „De, prea milostivă stăpână," zise ea, —„fiecare crede că durerea lui e cea mai mare. Domia-Ta vrei să mori de urît, şi tocmai acuma trimise o femeie la mine, care moare de dragoste!"

— „Ce zici"? — şi Sofiana se ridică deodată, aşezându-se turceşte, cu genunchii cuprinşi în braţe şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privi cu curiozitate pe Rodovanca. — „Să moară de dragoste? ! Na-zisi o afthendis ! Pe viața Domnitorului nostru ! Cum se poate să mori de dragoste? Dela tine totdeauna se află ceva hazliu."

Prin ochii negri catifelați ai țigăncii trecù o licărire de veselie; simțià că scăpase de funie și de astă dată. Nu știa ea oare ceeace-i aduceà înalții mușterii: răsbunarea, sau necazuri în iubire sau setea de dragoste? Nu-i erà deci greu să ghicească cazul frumoasei Sofianei Pantas. Radovanca erà duhovnica tuturor slugilor din curțile boierești, slugărie compusă toată din țigani robi, cari se țineau unul de altul ca scăeții, răspândind toate noutățile și toate tainele în grabă dela unul la altul, pe nesimțite, cum se răspândește în aer puful.

Cazul Sofianei Pantas erà acesta: Evloghie Pantas erà unul din acei opt sute de Greci, pe cari Alexandru Soutzo îi adusese dela Fanar, ca să-i pricopsească, când fu numit de Inalta Poartă Domn al Munteniei.

Frumoasa nevastă a lui Kir Evloghios crà mult curtată, dar mai ales de George Leventis, tânărul și elegantul secretar al Consulatului rusesc. Dar Leventis erà uşuratic, făceà curte și altor femei, și după câte aflase Rodovanca, ajunsese la o trădare, pentru care Sofiana voià să se răsbune. Țiganca se gândià să-i dea mijlocul acestei răsbunări.

Deaceea zise: — „Și dacă ai ști, stăpână, pentru cine vrea ea să moară. Pentru un necunoscut, care a trecut azi călare pe sub ferestrele ei, și care i s'a părut așà de frumos, încât a leșinat când l-a zărit."

Nu trebuià mai mult ca să se înflăcăreze închipuirea Levantinei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Un basmu!" strigă ea cu ochii lucitori şi bătând din mâini.

— „Ba e adevărat," mărturisi ţiganca şi povesti neizbânda Zamfirei pe lângă tânărul necunoscut. Aceasta făceà împrejurarea şi mai ciudată.

— „Pe omul acela îl vroiu eu," hotărî ea, pe când nările ei subţiri se mişcau şi buzele sulemenite se strângeau. —„Dă-i naibii pe coconaşii de pe la Curte şi Consulate. Ii cunosc pe toţi, şi mă plictisesc. Pe acel necunoscut îl vroi eu. Ai înţeles, cioară ticăloasă?"

— „Am înţeles, mărinimoasă şi milostivă stăpână."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II.

Printre cele cinci sau şase mii de pricini, care aşteptau judecata divanului, ultima instanţă judecătorească, se află şi hotărnicia ţăranilor dela Podeni cu boierul Glogoveanu. Hotărîrea stăpânirii de a o judecă, erà o minune, săvârşită de Egumenul Ilarion. Nici ţăranii, nici apărătorul lor, Tudor Vladimirescu, care în ierarhia administrativă aveà abià rang de vătaf de plaiu, nu ar fi avut destulă trecere, pentru a mişcà Inalta Curte. Ilarion însă fusese la prietenul său, Vornicul Constantin Samurcaş, un Grec de o cultură aleasă şi îi spuse : —„Se apropiă clipa, care va liberà pe Elini de Turci. Eteria numără o sută de mii de membri. Pe capul vostru, Alexandru Ypsilanti, fiu şi nepot de Domn, îl aşteptaţi din zi în zi în Principate, de unde o să pornească mişcarea. In Bucureşti se găsesc trei căpetenii, pe a căror dibăcie vă întemeiaţi : voinicul Iordache Olimpianul...."

Samurcaş îşi pieptănă barba lungă.—„Un om cinstit," zise el în treacăt.

— „Voinicul Căpitan Farmake."

Vornicul dădù iarăş din cap : „Cam sălbatic, dar om de treabă."

— „Şi voinicul Căminar Sava."

Samurcaş se strâmbă ca unul, care ar muşcà dintr'o lămâie : — Ce să facem," zise el,—„îl ţinem şi pe voi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nicul Căminar Sava, omul, care de şase ori şi-a schimbat credinţa, pentru care şi-a tras sabia. Da, da, ţinem pe Căminarul Sava, pe cât poţi să-l ţii."

— „Pe lângă aceşti trei Greci," urmă Ilarion, —„vă trebuie şi Olteanul Tudor Vladimirescu. Intr'adevăr el nu e azi decât un mic slujbaş, dar Oltenimea cunoaşte şi iubeşte pe fostul cap al pandurilor."

— „Ştie şi Sfinţia Ta, că-i voiesc binele," zise Samurcaş.

— „Ar fi deci timpul", răspunse călugărul, —„să vie şi el în oraş, ca să vă înţelegeţi cu dânsul. Prilejul ar fi uşor de găsit. Dacă Milostivirea Ta ar mijloci pe lângă Divan, să judece pricina hotărniciei pandurilor dela Podeni, Tudor Vladimirescu ar însoţi atunci pe ai lui."

După aceea se despărţiră. Egumenul se sui în careta lui neagră, pe capra căreia şedeau vizitiul ţigan şi feciorul Pavel, şi pe când treceau în faţa Divanului, o zidire fără nici o înfăţişare, Sfinţia Sa strigă vizitiului prin fereastra trăsurii: —„Mână, mă, iute; c'acì e codrul Vlăsiei!"

Se rezimă apoi cu mulţumire în colţul caretei. Făcuse această glumă în gura mare, numai fiindcă tocmai atunci treceà pe lângă el unul din cei doisprezece boieri divaniţi.

Şi Vornicul Samurcaş se urcă în butca lui, la spatele căreia stăteau în picioare doi Arnăuţi cu fustanele albe, şi se duse la Consulatul rusesc.

In acest Consulat nu erà muscălesc decât scutul de lemn alb cu vulturul cu două capete, deasupra intrării. Toţi slujbaşii erau Greci, după sistemul politic înfiinţat pe timpul Caterinei celei Mari; împărăţia Ţarilor se slujià de naţiunea greacă, însetată de libertate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca de o pană înfiptă în putregaiul împărăției turcești. Dar, când Grecii se aflau în încurcătură, îi părăsià totdeauna fără milă, ceeace nu-i împiedecà, cu toată diplomația lor iscusită, de a redà credință, la prima ocazie, făgăduielilor Rușilor pravoslavnici.

Samurcaș fu primit de Agentul Imperial Rusesc, Cavalerul Pini. Pini răspunse cu o ușoară mișcare a capului plecăciunilor adânci ale Vornicului, și-l poftì a luà loc pe divan, pe când Excelența Sa se așeză pe un scaun înalt, așà cum ieșiseră după Congresul dela Viena de acum șase ani. De pe acest jeț i se părù boierului, învățat cu tolăneala orientală, Consulul mai depărtat și mai înfricoșat. Pini purtà haine nemțești, un surtuc cafeniu bine prins pe șolduri, pantaloni galbeni ca paiul, un guler înalt. Chipul său erà acela al unui pirat îmbătrânit, care încercà să semene în portul părului și al barbei, prea înălțatului său stăpân, Împăratului Alexandru I, ceeace dealmintrelea, cu pielea lui galbenă-cenușie de pergament, cu privirea lui ascuțită, cu sprâncenele lui negre îmbinate, nu prea-i reușise.

— „Dați-mi voie, Excelență", începù Samurcaș franțuzește, —„să vă anunț sosirea unui mic plocon. Nu am putut rezistà plăcerii de a vă alege tot ce erà mai bun printre cele trimise de logofătul meu dela moșie: zece perechi de curcani, zece perechi de gâște și doi viței."

— „Foarte amabil, Domnule Vornic", zise Pini, — „într'o așà de mare gospodărie ca a mea, aceste daruri sunt totdeauna bine venite."

Vornicul erà încântat. Începù a expune cererea sa. „N'ați aveà, Excelență, bunăvoința să spuneți Miniștrilor ún cuvânt în privința pricinei dela Podeni,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căci ar fi nemerit să se înfăţişeze la Divan. Excelenţa Voastră cunoaşte pe Tudor Vladimirescu, căruia Maiestatea Sa Impăratul Alexandru I a binevoit a-i hărăzi Cavaleria Sf. Vladimir, pentru purtarea sa vitejească ca comandant al pandurilor în ultimul răsboiu al Rusiei în contra Inaltei Porţi. In frământările politice, cari se pregătesc acuma, Rusia poate aveà încredere în Sluger, el nu va ieşì din vorba Excelenţei Voastre. Ceasul a sosit, în care se simte nevoie, ca acel om să vie în Bucureşti, pentru a primì sfaturi de purtare. Pricina e un mijloc pentru a-l aduce aci, fără a se băgà de seamă."

Pini spusese cuvântul dorit, şi de aceea stăteà acum Tudor Vladimirescu cu cei şase Olteni în faţa Divanului, care judecà hotărnicia, însă fără nici o râvnă. Căci pasările şi viţeii Vornicului nu obţinură dela Consul decât un cuvânt scurt, şi boierii mari îşi ziceau, că Domnul Pini trebuià să aibă vreun interes în judecarea unei pricini aşà de neînsemnate, dar că sentinţa îl lăsà nepăsător, căci altfel şi-ar fi rostit dorinţa şi în această privinţă.

Deaceea aţipeau divanitii jur împrejurul mesii în formă de potcoavă, al cărei centru erà scobit, pentru a face loc scaunului Domnesc, astăzi gol.

Cei doisprezece boieri erau mai toţi Greci din rubedenia lui Vodă. Ca semn al înaltului lor rang politic şi social purtau bărbi lungi, şi caftane îmblănite, de un postav roşiu sau în colori deschise. Unul din ei desenà cu pana de gâscă arabescuri pe hârtia dinainte-i, altul ţângăneà boabele de chihlibar ale mătăniilor, care întregeau, după obiceiul oriental, îmbrăcămintea unui boier, al treilea sorbià cafeaua, după care trimisese un Arnăut. Alţii vorbeau şi râdeau între ei. Nici unul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu şedeà drept, toţi se rezemau întinşi pe masă ori se tolăneau răsturnaţi în jeţurile lor.

Un slujbaş cetise pe nas raportul asupra pricinei, şi Marele Vornic, un bărbat pe care bunul traiu îl îngroşase, şi care până atunci întorsese spatele, se răsturnă în jeţ şi răstindu-se grosolan şi sumeţ la cei şase panduri, care stăteau, drepţi ca bradul, nemişcaţi şi gravi în fundul sălii, le zise : —„Ce mai voiţi? Toţi martorii sunt împotriva voastră. Boierul Glogoveanu îşi cunoaşte mai bine moşia decât vă cunoaşteţi voi petecul de pământ. Are hârtii, are mărturia a doi preoţi....."

Pe când vorbià Vornicul, Vladimirescu simţi deodată, că-l trage cineva de mânecă, şi, întorcându-se, zări la spatele lui un calemgiu, care stătea la masă, se strâmbà şi numărà bani închipuiţi, cu mâna stângă, făcând cu ochiul Slugerului, ceeace însemnà : —„Plăteşte, prietene, plăteşte, şi prea luminatul boier va vorbì într'altfel."

Dar binevoitorul calemgiu aproape erà să cază sub masă de spaimă, când Tudor făcù un pas înainte, şi zise : — „Şi oamenii din Podeni au hrisoave mai vechi în parte ca acele ale boierului Glogoveanu, Divanul le-a avut spre ştiinţă. Moşiile lor le-am măsurat eu, şi mărturia mea are doar mai multă greutate ca aceea a lui Ghiţă Răiescu, căruia îi zice hoţul. L-am avut în slujbă, e o iscoadă şi un bârfitor, o ruşine pentru cinstita tagmă a Panduriler. Cucernicii preoţi, de cari vorbiţi, au încercat acum cinci ani, să mă mituiască, eu atunci i-am înjugat ca pe boi şi i-am pus să care pietre....."

Vornicul ridică o mână grasă, pe care scânteià un smaragd, şi zise cu dispreţ : —„Suntem luminaţi".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La spatele Vladimirescului, tânărul Urdăreanu mormăi: —„Luminați, ca beciul de licurici!"

Un slujbaș ceti sentința, țăranii pierduseră.

Ei ascultau nemișcați, cu capul ridicat, tăcuți ca țarina, pe care erau meniți a trăi; mâinile lor liniștite, nu aveau nevoie de jocul mătăniilor, cu care boierii își potoleau nervii, căci aceste mâini învățaseră liniștea dela plug și dela pușcă.

Insă domnii dela masă nu pătrundeau această tăcere și nu simțiau acea liniște. Nu puteau să deslușească ceeace era scris pe acele frunți grave, acel „Hic sunt leones", care pe vremuri, îl scriau cartografii pe părțile pământului necunoscute încă.

Ședința se sfârșise.

Arnăuții și feciorii boierilor dădeau în grabă ișlicurile stăpânilor lor, și îi ajutau să se ridice și să treacă prin sală, sprijinindu-i subțioara și spunând la ușă cu sfială: —„E prag, Exhotate," ca nu cumva piciorul boieresc să se lovească de el.

Cu alaiu trecură boierii prin gang și se scoborîră pe scară în mijlocul condicarilor, al aprozilor, al Arnăuților și al poporului, care îi priviă, și printre care era și Tudor Vladimirescu cu Oltenii lui. El amenință alaiul boieresc și zise tare, așă că-l auziră cei dimprejurul lui: —„Azi a fost judecată grecească. Va veni însă ziua când se va ține judecata oltenească!"

* * *

Când Ion Urdăreanu fu să încalece, văzù că calului său i se slăbise o potcoavă.

— „Ce dracu!" zise tânărul unui alt pandur, — „azi m'am uitat la ele și erau toate zdravene."

Un țigan, care stăteà în apropiere, spoind, lângă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un foc, tingirile aprozilor, își ridică capul creț și întrebă rânjind, dacă puteà să îndrepteze pe boier la un bun fierar, cel mai bun din oraș, Soare, din țigănia Mitropolitului, și să dea pe dănciucul lui să-l ducă până acolo. Ion primì și pornì spre fierăria lui Soare.

Țigănia Mitropolitului numărà câteva sute de suflete; bordeiele lor acoperite cu stuf mișunau ca ciupercile pe coastele dealului bisericii, în apropiere de dărâmăturile caselor Dudescului.

Chiar la drum erà locuința lui Soare, și pe când fierarul ciocănià la potcoava cea nouă, o tânără țigancă venì cu pas legănat și se rezemă de un copac aproape de ilău.

Soare nu o băgă în seamă și Ion nu o vedeà, căci erà cu spatele spre curte. Nu întoarse capul decât când țiganca începù a cântà. Ea, care așteptà acea mișcare, îl privì atunci adânc cu ochii ei negri și înflăcărați și zise:

„Mititico, mititico, vino 'ncoace! —
Ba nu, neică, n'am ce face! —
Mititico, vin' la noi! —
Ba nu, neică, nu te voiu! —

Mititică ești la gură,
Și dulce la căutătură,
Mititică ești la stat,
Și cu haz la sărutat."

Ion râse. —„Nu știi alt cântec?"

— „Ce? Àsta nu e frumos?"

— „Nu zic, dar preà îl auzi des. Nu e stradă în care să nu-ți sbârnâie la ureche."

— „Nu-l aud toți așà de des ca mătălică."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Atât mai bine pentru ei."

— „Ca și când ai crede ce zici, boierule!"

— „Nu te privește, ce cred eu. Tu să crezi, și să cânți altceva."

— „Cum să nu. Dar nu pot singură, trebuie să-mi ajute frate-meu din cobză. Noi stăm acolo." Ea își aplecă capul pe umăr și garoafa roșie dela urechie îi atingeà obrajii arămii.

— „Cum te chiamă?"

— „Călina."

Astfel, după câteva clipe, cu vorbe și priviri măgulitoare, duceà mlădioasa Călina pe Ion, care tot râdeà, în dărâmăturile curților Dudesculuí, unde fu primit de Rodovanca.

Admirația, pe care o stârnià de trei săptămâni la fiecare pas, îi aprinsese sângele în vine. Pentru dânsul, locuitor dela țară, erà ceva nou de a fi privit numai pentru frumusețea chipului său, și de a întâlni numai priviri sau surâsuri dornice. Creșterea-i curată primită dela părinți, se luptà cu deșertăciunea și cu tinerețele lui, cărora o mulțime de femei le întindeau curse.

Radovanca și cu fiică-sa îl duseră în casă, deschiseră repede o ușă, și când trecù pragul, Ion Urdăreanu zări pe divanul roșiu, pe Sofiana Pantas în toată frumusețea ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III.

— „Cine lipseşte?" întrebă stăpânul casei, Spătarul Gheorghe Băleanu, pe boierii, cari se întruniseră la el.

Erà greu de ştiut, căci nori albăstrui de fum pluteau alene în camera cu tavanul jos, şi erau mereu îngroşaţi şi măriţi de ciubuce şi narghilele. In sfârşit, identitatea fiecăruia se putù hotărî : pe sofale şedeau turceşte sau lungiţi alene, verii buni Alecu şi Mihăiţă Filipescu, fraţii Dinicu şi Iordake Golescu, bătrânul Ban Barbu Văcărescu, poetul cocoşat Nicolae Văcărescu, Constantin Bălăceanu, cu barba căruntă, şi Grigore Ghica, un bărbat scurt, cu barba roşcată, cu înfăţişarea aproape ursuză. Aceia erau Români.

Din Greci erau de faţă fraţii Constantin şi Ion Samurcaş, Alecu Villara, Iacovache Rizo, Rasty, inimosul doctor Christaris, acesta nu purtà caftan, ci cisme şi un surtuc de faţă închisă, cu fireturi, căci medicii îşi făceau vizitele călări, şi Căpitanul gardei Domneşti, Iordake Olimpianul, un om subţirel şi grav, în uniformă arătoasă.

— „Lipsesc doi," sise Spătarul Băleanu, —„Banul Grigore Brâncoveanu şi Gheorghe Leventis."

— „Banul Grigore trebuie să vie şi el," zise cineva, „şi nici Gheorghe Leventis nu va lipsì, de l-or lăsà „cocoanele."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toţi râseră.

Numai Christaris zise cu mustrare: — „Azi ar trebuì să se lase el de cucoane."

Uşa se deschise, şi între doi Arnăuţi, care îl fereau cu smerenie de prag, intră bătrânul Brâncoveanu. El purtà un caftan alb, deasupra unei haine tot albe şi ţineà în mâna dreaptă mătănii lungi de opale lucitoare, pe care le răsucise de mai multe ori pe după mână.

— ..Fff-f-uh !" suflă el. —„Cine se ascunde în norii aceştia olimpici?" şi ridicând braţele îşi scoase de pe cap, cu un gest de arhiereu, işlicul înalt de hârşie de miel neſătat. Un Arnăut de pe lângă el i-l luă din mână şi ieşi cu ceilalţi tovarăşi ai lui.

— „Fff-f-uh !" suflă Brâncoveanu încă odată, pe când se aşezà pe divan.

— „Da, da, aşà e !" suspină Mihăiţă Filipescu.

— „Ce e aşà?" strigă vesel Constantin Samurcaş, — „podagra, vremea sau lumea?"

— „Bine ai întrebat," zise surâzând cocoşatul Nicolae Văcărescu :

„Lumea'n culme, veac şoldiu,
„Nu mi-e'n vrere să te ştiu."

— „Halal ! poete," râse Vornicul.

Uşa se deschise din nou. Un „în sfârşit !" salută pe George Leventis.

Cu vioiciune trecù dela unul la altul din boieri, întinzându-le la toţi degetele lui mănuşate cu mănuşi liliachii. Purtà pantaloni croiţi la Viena, o haină care-i cădeà până la genunchi, un brâu reţinut de paſtale împodobite cu capul lui Jupiter şi deasupra o iacà scurtă albaneză. Aceste două vestminte erau de co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

loare roşie închisă şi la margini cusute cu fireturi. Purtà un guler înalt şi o cravată de mătase albă. Această îmbrăcăminte modernă răspândià toate mirodeniile din serai.

Pe când ceilalţi boieri schimbau încă câteva glume cu junele secretar, Gheorghe Băleanu şi Căpitanul Iordake trecură în odaia de alături, să se asigure că nu erà nimeni ascuns acolo şi să închidă uşile pe dinăuntru. Pe urmă se întoarseră în sala întrunirii. Grigore Băleanu ridică un covor atârnat de perete şi Iordake deschise mica uşe, care se arătă sub covor, pentru a o încercà. Erà besnă la spatele ei. Acea uşă da într'un gang, care duceà pe sub pământ într'o altă parte a oraşului, şi prin care puteai fugì la nevoie.

— „E totul în regulă," zise Băleanu.

— „Putem începe?" întrebă Vornicul Samurcaş.

— „Ai cuvântul, prea cinstite boierule," răspunse bătrânul Brâncoveanu.

— „Atunci voiu vorbi ca boierul Nicolae," începù Samurcaş, închinându-se către poet: — „Lumea'n culme, veac şoldiu, şi deaceea ne-am întâlnit acì. Căci am vrea să îndreptăm, nu lumea, dar măcar ţara noastră. Când vorbesc de ţară, nu vorbesc numai în numele Grecilor, dar şi în numele prea cinstiţilor boieri, nu numai fiindcă principatele Dunărene ar puteà trece drept o nouă Eladă, dar şi fiindcă meritä independenţa lor ca şi voinica Serbie."

La cuvintele „noua Eladă" câţiva Români, mai ales Grigore Ghika, se strâmbară. Aluzia însă la autonomia Serbiei plăcù.

Oratorul urmă pomenind pe Carbonarii din Italia, pe Descamisados din Spania, şi vorbì de frumoasele pilde ce dădeau popoarele îndrăgostite de libertate, ri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dicându-se în contra tiraniei şi a întunericului. Cu ochiul căută aprobarea tânărului Leventis, cu îndoita lui însuşire de Grec şi de Rus. Căci sprijinul acestor păreri de către Leventis însemnă încuviinţarea dată de D-l de Pini. Şi Leventis le sprijini cu căldură. Se vedeà chiar că ascultà introducerea bine compusă, cu nerăbdare. Deaceea, după ce Samurcaş îşi termină fraza printr'un efect oratoric, el se grăbì a luà cuvântul, strigând :—„Domnii mei, ca dovadă a grabei ce ni se impune, este ştirea rea, pe care o aflaiu azi. Vodă a dat poruncă, ca nimeni să nu mai poată purtà arme, sau cumpărà praf de puşcă, fără anume voie domnească."

Aceasta puse pe toţi pe gânduri. Vodă deci bănuià ceva. El nu erà eterist. El nu voià decât să domnească şi să facă bani ; pentru aceasta nu àveà nevoie de o Eladă independentă, îi erà de ajuns jefuirea principatelor, al căror Scaun Domnesc se puteà uşor cumpărà dela Turci pentru câteva milioane. Dacă însă Vodă presimţià ceva de urzirea eteristă împotriva lui, atunci se puteà întâmplà, ca cei bănuiţi să fie ridicaţi în zece zile de Kapugi Başa şi duşi la Ţarigrad ; în mintea lor vedeau boierii, ce însemnà aceasta. Groaznicele „Edikule", închisoarea cu şapte turnuri dela Constantinopole, unde mai mulţi Domni şi boieri îşi sfârşiseră zilele în chinuri, se ridicau înaintea lor. Funia, spada, surghiunul, sărăcia, erau urmările complotu-rilor.

— „De e aşà, jos cu Mormolocul !" zise Vornicul Samurcaş cu asprime.

Mormolocul erà prorecla lui Vodă.

— „Jos cu el. El e o primejdie pentru toată eteria", adaose Ion Samurcaş.—„De dânsul se pot izbì toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

planurile noastre. Poate să oprească pe Generalul Alexandru Ypsilante în marşul său."

— „E o slugă a Turcilor," zise Hristaris cu dispreţ,

— „Şi un hoţ neruşinat," mormăi Brâncoveanul. al cărui chip blajin şi demn se întunecă. „Acuma face contrabandă pe moşia Câineni, pe care a furat-o nenorociţilor de ţărani."

— „In fiecare sărbătoare vinde la mezat titluri şi caftane cu duiumul. Cele mai înalte demnităţi şi slujbe sunt date la tineri, fiindcă ştie, că de noi, bătrânii, e mai greu să scape."

— „Cine l-a învăţat?" întrebă Grigore Ghika scurt.

— „Jos cu el," grăi Nicolae Văcărescu. —„Dar cum să facem?"

Această întrebare practică fu primită de întrunire cu o lungă tăcere.

Vornicul Samurcaş în sfârşit ridică vocea: —„Am cercetat planul, trebuie să vorbim limpede şi despre îndeplinirea lui. Nu ne temem de fapt, de ce ne-am teme de cuvinte?"

Eră însă de mirat cum trebuiau toţi să biruiască în sufletele lor o oarecare sfială, pentru a vorbi despre cele, ce cu toţii gândeau. Toate mijloacele erau prea primejdioase, nesigure, şi greu eră mai ales să găseşti pe acela, căruia îi puteai încredinţă săvârşirea atentatului. Interesele oamenilor în ţară erau aşă de încurcate, în cât nu te puteai rezimă pe nimeni.

In sfârşit, Constantin Samurcaş înfăţişă împrejurarea prin câteva cuvinte scurte: —„Mijlocul, de a-l nimici pe Mormoloc, trebuie să fie sigur şi repede. Mâna, care-l va întrebuinţă, trebuie să fie credincioasă şi dibace. Voinicul Căpitan Iordake trebuie să ia însărcinarea."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toţi se întoarseră spre ostaş, care până acum tăcuse. Il împresurară cu rugăciuni şi mărturisiri de încredere. Insă, omul, care acum optsprezece ani luptase cu haiducul Velciu Petrovici pentru neatârnarea Serbiei şi cu Generalul Kutuzoff înpotriva Turcilor, răspunse posomorît :— „Ştiu să fac răsboiu. Nu ştiu să omor." Atunci Constantin Samurcaş, pe care cercurile eteriste îl numiau „Demonul," dezvoltă toată elocuenţa sa, vorbi cu cuvinte înflăcărate de uciderea tiranilor, numără pildele măreţe ale trecutului, şi încheiă cu o mişcătoare arătare a Eladei înjosită sub jugul turcesc. Până acì vorbise către toţi, acù însă îşi întinse mâinile amândouă către Iordake :— „Dacă ai vedeà că hoţii îţi sugrumă mama, nu ai trece chiar printr'o mocirlă, ca s'o scapi? Nu ţi-e Elada mamă? Nu e oare sugrumată? Şi tu te întrebi, dacă treci ori nu treci mocirla?"

O lacrimă curgeà pe obrazul smead şi uscat al ostaşului. El îşi iubià patria cu o mare dragoste.

— „Sunt gata," zise el.

Atunci hotărîră cu toţii, că Olimpianul va împuşcà pe Vodă a doua zi, pe când se va duce la Divan.

După ce Iordake le făgăduì aceasta, nu mai auzì şi nu mai văzù nimic din cele ce se petreceau; toată fiinţa lui, toată simţirea lui se concentrase în groaznica-i hotărîre. Lumea dimprejurul lui pierì. Când părăsi sala, abià percepeà râsete şi voci vesele, dar nu i se părù că acestea erau ale conspiratorilor.

Indată ce boierii încărcară răspunderea atentatului pe umerii lui Iordake, şi putură să răsufle în voie se şi îndrumară din nou către viaţa lor de sybariţi.

Se duceau cu toţii la masă. Şi când Spătarul Bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

leanu primi o chemare pentru o mare serbare la Curte, veselia crescù încă.

* * *

Numai Leventis rămăsese turburat, îşi muşcà mustaţa neagră subţire, pe când nasu-i lung, al cărui vârf erà turtit, se mişcà nervos.

Stà ca pe ghimpi, iar îndată ce putù părăsì masa, se aruncă în trăsură şi porunci vizitiului, să-l ducă la un anumit loc, unde se scoborî şi mergând pe jos înainte prin beznă, ajunse la un zid înalt, care se înfăţişà ca o apărare puternică a unei curţi boiereşti. Dar drumeţul înoptat cunoşteà rostul lui. In colţ unde zidul făceà o cotitură se aflà o uşe îngustă de stejar bătută în ţinte de fier, a cărei cheie erà în mâna lui Leventis.

El deschise şi intrà într'o grădină mare, în mijlocul căreia se aflà o casă boierească. Cât păruse de greu de trecut zidul, tot aşà păreà de greu să se pătrundă în casă. Ce folosiau însă zidurile groase de şase cărămizi, dacă în grosimea lor, acolo unde păreau mai netede, fusese aşezată o uşe pentru care Leventis aveà iarăş o cheie.

Şi aşà ajunse el, fără a auzì vreo mişcare, suind scări întunecoase, până în mijlocul casei într'un iatac bogat, unde divanurile de atlas cusute cu fir, covoarele de mătase pe jos şi pe pereţi, luceau sub lumina roşie a unei candele. Aerul acestei odăi erà încărcat de miresme grele.

Leventis îşi scoase mantaua, şi taclitul, un turban lat, de mătase vărgată, se trânti pe un divan şi îşi îngropă capul în pernele albe puse unele peste altele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pânza rece răcorià înfierbînţeala obrajilor săi. Ar fi voit să doarmă, dar nu puteà. Bătù din mâini, şi o ţigancă intră.

— „Unde ţi-i stăpâna?" zise el răstit.

— „Nu ştiu, Arhonda."

— „Când a plecat? Când se întoarce acasă? Nu ţi-a spus nimic? E tot la moşie Kir Evloghie? A eşit mult zilele trecute?" El îngrămădià pe bătrână cu întrebări grăbite, iar ea rânjià, şi răspunse în sfârşit: — „Prea milostive, se vede c'ai iarăş istericale. La atâtea întrebări nu pot răspunde deodată."

El o blestemă şi aruncă cu pernele după ea. Acestea erau istericalele greceşti.

Deodată o voce ascuţită, poruncitoare strigă în odaia de alături: —„Ei, ticăloaso! unde eşti?"

— „Stăpâna!" zise ţiganca; totodată trecù Sofiana Pantas pragul.

— „Ia uite, Kir George!" zise ea râzând, şi, lepădând mantaua de atlas violet, stăteà înaintea lui, trandafirie şi aurie dela cap până la picioare, într'o haină subţire, prin care i se zărià trupul.

O ceartă înfocată se aprinse între tânăr şi frumoasa femeie. Bănuielile şi învinovăţirile lui le primià în râs şi cu trufie, nu tăgăduì noua dragoste, pe care o legase, dar se bucurà de furia crescândă a lui Leventis. Ştià prea bine, că nu dragostea singură îl aduceà astăzi la dânsa.

Işi băteà joc de el cu un râs răutăcios: —„Doamne, eu nu zic că eşti bătrân sau urît. Dar pe lângă dragoste faci şi prea multă politică. Nici o femeie nu se mulţumeşte cu atâta. La fiecare sărutat strigi: —„Zaruki!" şi te aştepţi să-ţi răspund încântată: — „Pa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luki;" Ca şi când cuvintele rostite n'ar fi timp perdut la sărutat."

„Zaruki," opincă, şi „paluki," par, erau lozinca eteriştilor, şi cu aceste cuvinte se salutau.

Leventis o ameninţă cu pumnul şi şueră: —„Vodă nu e eterist. E adevărat. Dar să-i fii pe plac şi în această privinţă, nu este demn de o Elină."

— „Ticălosule!" ţipă ea, —„ticălosule, ce vrei să zici?"

Kir George o izbise dinadins într'o parte simţitoare. Se ziceà de Sofiana, că este iscoada lui Vodă, şi pentru a jucà acest rol cu folos, ţineà fireşte foarte mult să nu fie bănuită. Pentru prima dată mărturisià Leventis această bănuială. Până acuma se slujise adeseori de ea, pentru a duce pe nesimţite la cunoştinţa lui Vodă oarecari dorinţi sau porunci ale Consulatului rusesc, împărtăşindu-le în cursul conversaţiei, frumoasei Sofiana Pantas. Dar decând cunoştea măsurile de pază luate de Vodă în ceeace privià purtarea armelor, tânărul eterist îşi reamintì momente, unde Sofiana îl îmbătase de pasiune, şi teama de a fi trădat câte ceva despre complot, îl apucă.

Nu erà sigur de reamintirile lui, căci bănuià că ar fi fost otrăvit pe vremea aceea de Sofiana, fusese bolnav zile întregi şi doctorul Hristaris chemat, nu-şi putù explicà starea, în care se aflà decât prin otrăvire. Slavă Domnului, mâine, glonţul din mâna sigură a lui Iordake va pune sfârşit acestei temeri.

Azi venise, pentru a-şi răzbunà împotriva Sofianei.

— „Numai zeii ştiu, care e mai ticălos din noi doi!" rânji el—nebănuind singur, cât de drept grăià. —„Una numai vreau să ţi-o spun: Excelenţa Sa Consulul a aflat multe rele despre tine, şi eu îţi dau o dovadă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de dragoste, prevestindu-te. Excelența Sa nu primește să se amestece oricine în trebile sale. In această privință nu cunoaște nici o cruțare." —Și amenință astfel câtva timp, bizuindu-se pe spaima, pe care o răspândea numele D-lui de Pini, și pe conștiința încurcată în zavistii primejdioase a frumoasei Sofiana Pantas.

El nu se înșelase.

Sofiana, care erà hotărîtă a reluà dela Leventis cheia portiții ascunse și a-l da afară cu batjocură și dispreț, Sofiana căzù iarăș în brațele lui.

Căci D-l de Pini erà mai puternic ca Vodă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV.

Un geamlîc, străbătînd grădina, legà Curtea Domnească cu Divanul. Dealungul acestui gang stăteau ciohodarii, garda lui Vodă, iar la uşa care duceà la Divan, uşa ascunsă de o perdea, stăteà străjă Iordake din Olimp, căpitanul lor.

Ciohodarii îi erau supuşi orbeşte, cum nu se supun decât cei, cari, în timp de răsboiu, au putut recunoaşte în lupta pentru viaţă şi moarte, toată bărbăţia căpeteniei lor. Cât timp aceşti oameni păzeau geamlâcul dosnic, erà chip să ascunzi fapta petrecută acolo şi să câştigi vremea trebuincioasă a o înfăţişà după plac.

Boierii, cari ştiau de complot, stăteau în aşteptare în Divan şi-şi aţinteau urechia, pentru a auzi pocnitura puştei lui Iordake. Unii scoteau din brâu ceasornice grele de aur şi-şi ziceau :—„Acum intră Vodă în geamlîc." Ei îl vedeau în închipuire, venind cu portul obişnuit al Domnitorilor, cu capul plecat, cu ochii, cari nu priveau nici în dreapta nici în stânga,— pentru a nu vedeà nici plecăciunile nici rugămintele,— cu o mână în buzunarul şalvarilor, ţăncănind bani noi de aur, pe când cealaltă se jucà cu mătăniile. Il vedeau trecând printre ciohodari, şi primind salutările lor la porunca Căpitanului, îl vedeau venind încet, căci Alexandru Soutzo erà bolnav şi obosit, îl vedeau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apropiindu-se tot mai mult de locul, unde trebuiă să moară.

Dar oricât de încet ar fi venit Vodă, acum trebuiă să fi fost ajuns la acel loc, căci Vodă nu lăsà pe nimeni să aştepte.

Lovitura de puşcă însă nu se auzì. Ochii conspiratorilor erau aţintiţi la uşa dela spatele tronului, care ducea la geamlîc.

Şi într'adevăr, Alexandru Soutzo fusese exact şi azi.

Eteriştii săriră în sus ca niciodată. Li se părù că intră o stafie. Dar acea stafie le arătă în curând prin lăcomia şi hotărîrea cu care se înfundă în cercetarea noilor biruri, câtă viaţă erà într'ânsa.

Deci nu trăsese Iordake? De ce? Toţi stăteau ca pe cărbuni mai aprinşi ca înainte.

* * *

Iordake nu trăsese. In clipa, în care trebuià să tragă, se ruşină bătrânul ostaş de puşca sa, şi cu o plecăciune, lăsă să treacă pe Domnitorul bolnav.

Abià intrase Alexandru Soutzo în Divan, şi Căpitanul încredinţă unui Buluc-Başa paza lângă perdeaua Domnească, părăsì gangul şi urcându-se călare merse în fugă până la Curtea Egumenului Ilarion, unde îşi oprì aşà repede armăsarul său bulgar, încât nori de praf zburau de sub copitele calului.

— „E Slugerul Tudor acasă?" strigă Iordache unui servitor.

I se răspunse că erà acasă, şi intră la el.

— „Prietene," zise el, —„am luptat la o laltă sub ordinile lui Kutuzoff."

— „Aşà e," răspunse Tudor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Mi-e dor de mirosul prafului de puşcă."

— „Şi mie."

— „Boierii mari însă miroase a chihlibar şi a mosc. Otravă pentru de-alde noi."

— „Otravă," mărturisi Tudor, ai cărui ochi căprii, înflăcărați de o minunată lumină se prinseră de privirea oţelită, cu care-i răspunse Iordake.

— „Tu eşti fiu al Carpaţilor, eu sunt dela Olimp," zise el.

— „Ne-a crescut pe amândoi vântul de pe munţi," răspunse Tudor.

— „Aceştia de pe la oraşe," urmă Cleftul, —„nici că ştiu de unde bate vântul, chiar când le sufle în faţă."

— „Cum ar înţelege atunci," zise Pandurul, —„furtuna, care dela munţi se abate pe câmpii."

Cu un strigăt de bucurie îl apucă Iordake de braţ: —„Parucic," strigă el, —„ştiam, la cine vin. Au vrut să mă tocmească pentru zavistiile lor. Atunci am venit la tine. Crede-mă acù e timp, să ţinem împreună!"

— „Aşà e."

— „Sunt gata."

— „Ai postit?"

— „Am postit."

— „Vino cu mine la biserica Sfântului Sava."

— „Vin."

Plecară călări peste podul Dâmboviţei la biserica Sf. Sava. Ca toate bisericile bogate, erà şi aceasta aşezată în mijlocul unei curţi mari, împrejurul căreia se ridicau clădiri albe, cu pridvoare. Unele din ele aveau câte un cat, altele câte două. Acolo stăteau oameni de tot felul. Preotul cu diaconii şi slujitorii lui, şi câţiva ciohodari din garda Domnească. Sub domnia lui Ion

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gheorghe Caragea, se încuibase chiar toată garda Domnească în aceste clădiri ale bisericii Sf. Sava, căci erau lipite de grădina domnească, şi fusese greu de tot de a o scoate, când se înfiinţase într'o parte a mănăstirii, în locul şcoalei greceşti, prima şcoală românească, la care Ardeleanul Gheorghe Lazăr erà dascăl. In alte colţuri se adăposteau bătrâni, cari trăiau din mila bisericii.

In curte se aflau totdeauna oameni fără căpătâiu, şi se găsì numaidecât un ţigan, pentru a ţine caii călăreţilor, pe când un moşneag în caftan fistichiu spălăcit se sculă de pe o piatră de mormânt şi aduse cheia bisericii dela păzitorul ei.

Vladimirescu şi Iordake intrară în casa Domnului. Pereţii ei netezi erau împodobiţi numai cu zugrăveli bizantine ale căror vopsele aspre şi tari nu erau îndulcite şi mohorîte decât acolo unde le topià fumul lumânărilor de ceară. Tămâia, mucegaiul, igrasia pardoselii de piatră, umpleau biserica cu mirosul lor.

— „Parucicule," începù Iordake, când se găsiră singuri după plecarea păzitorului, care aprinsese, după cererea lor, două lumânări dela marele sfeşnic de lângă iconostas. — „Parucicule, amândoi urmărim acelaş scop : să scăpăm neamul nostru de robie. Nu avem, cred, decât un singur mijloc. Nici aliaţi puternici, nici diplomaţi isteţi, nici intrigi şi nici omoruri nu ne folosesc. Numai bărbăţia. Aceasta oştim de când cu Serbii, cari fără nici un ajutor străin s'au scuturat de jugul turcesc."

— „Cred şi eu."

— „Deaceea să ţinem unul cu altul, orice ar zice boierii cei mari. Numai noi amândoi stăpânim ostaşi adevăraţi, tu ai pandurii tăi, eu am clefţi şi Sulioţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ei ştiu să tacă, să asculte şi să moară. Vezi, eu nu cer ţării tale nimic, decât a mă lăsa să stau aci, până ce se va deschide pentru mine drumul spre Ellada. Şi cât voiu fi aci, să te încrezi în mine."

— „Şi tu în mine."

Atunci chemară pe preot, se spovediră, se grijiră, făcură jurământul eteriştilor, a trăi pentru patrie sau a muri, şi se făcură fraţi de cruce, crestându-şi braţul cu pumnalul şi lăsând picăturile grele de sânge să curgă într'un pahar cu vin din care sorbiră amândoi.

Ei părăsiră biserica gânditori, după firea amândorora şi adânc mişcaţi, căci erau oameni din popor, cari îşi iubesc neamul pentru el însuş nu pentru chivernisealа lor.

In curte erà mare mişcare. Din şcoala lui Gheorghe Lazăr eşià tineretul cu cărţi la subţioară.

Vedeai băieţi de ţăran cu plete lungi, bursierii bisericii Sf. Sava, băieţi de negustori, în caftane pestriţe, cu tichiuţe de postav pe cap, tunşi după obiceiul turcesc, şi domnişori tineri în vestă de Arnăut, cu haine până la genunchi şi cu pantaloni nemţeşti. Aceşti domnişori erau aşteptaţi de Arnăuţi de casă şi plecau călări, cu mândrie, ca şi când ar fi şi ajuns Spătari şi Vornici, cu pumnul în şold, cu frâul de catifea cusut cu fir în mână, eşind la trap pe poarta mănăstirii.

Pe pragul şcoalei sale stăteà Lazăr şi se uità după băieţi, cu acea privire adâncă, melancolică, care făcea frumoase şi luminate trăsurile greoaie ale chipului său. Erà îmbrăcat cu totul nemţeşte în haine mult purtate. Cu un suspin trecù mâna peste fruntea încreţită de timpuriu şi peste părul, care-i cădeà până la guler.

Când recunoscù pe Vladimirescu, o rază de bucurie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trecù în ochii săi şi făcându-i semn strigă : — „Slugere Tudor, nu mă ocoli !"

Se cunoşteau din casa Egumenului Ilarion. Tudor intră la Lazăr şi acesta îi arătă cu un surâs dureros, şcoala lui, iubita lui şcoală, o cameră scundă, de pe tavanul şi pereţii căreia se cojià tencuiala, şi în care se găsiau o sobă dărăpănată şi câteva bănci de lemn de brad, roase de vreme şi tocite de şcolari.

— „O să vă cază pe cap," zise Vladimirescu, — „şi soba nu mai e bună."

— „Când o fi frigul prea straşnic," zise celalt, —„feciorii de boier au să se plângă, şi se poate să ne trimită un sobar. Dar atunci, poate vom duce lipsă de lemne," sfârşi el oftând.

— „Ce faci atunci?" mărăi Tudor.

— „Ne încălzim cu focul dumnezeiesc," strigă dascălul, şi faţa lui obosită de friguri se înviorà. —„Prietene, prietene," urmă el —„când am aprins în ochii copiilor mei o scânteie numai din acel foc, mi se încălzeşte inima, nu mai mă gândesc la cele ce sunt, ci la cele ce pot fi, la cele ce vor fi, când acest neam va şti de sine şi de strămoşii săi."

— „De cari strămoşi?"

Mândria lumină deodată chipul palid al lui Lazăr. — „De Români !" rostì el cu tot sufletul.

Aceşti Români îl lăsau rece pe Slugerul Tudor. El nu erà om citit şi ştià prea puţină istorie. El erà fiu al munţilor, din satul Vladimir în judeţul Gorj. Erà fiu al munţilor la care pe vremuri, fugeau de Romani acei locuitori de baştină, de a căror vitejie numai Coloana Traiană a rămas martoră; acei Daci înalţi cu plete de leu, ale căror neveste cuvioase purtau haine strimte la gât şi la mâneci, şi ai căror fruntaşi băură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împreună otravă, când văzură, că nu se mai puteau împotrivi puterei Romanilor.

Romanii îl lăsau rece pe Slugerul Tudor, dar gândirea înaltă şi înfocată a fratelui Ardelean îi impuneà. El ştià prin Egumenul Ilarion, că din pricina acestei gândiri fusese silit teologul Lazăr să părăsească Sibiul, parochia sa, căci stăpânirea în Ardeal vedeà cu ochi răi, pe feciorul de ţăran valah din satul Avrig, care cuteză să ceară şi pentru neamul său drepturile politice, de cari se bucurau celelalte neamuri ale ţărei ardelene.

Urmând acest gând, Tudor zise: —„Nu te lăsau cei de dincolo să vorbeşti de Romani?"

Lazăr, a cărui fire în acelaş timp blândă şi înfocată erà uşor coprinsă de simţiri schimbătoare, plecă capul şi împreună mâinile: —„Dincolo trebuie să rămânem robi." Şi oftând din greu urmă: —„Multe rabdă omul, şi poate că-i prieşte să se lupte neîncetat. Dar dispreţul otrăveşte inimile. Şi sufletului îi trebuie soare, soarele iubirii şi al bunăvoinţei. Deaceea puterea unei vorbe bune e mai mare decât puterea armelor sau a banilor. Şi vorba singură având acea putere, îţi dovedeşte firea înaltă a omenirii. In evanghelie citeşti: „La început erà cuvântul." La început să fie în veci: belşug de iubire. Florile de primăvară nu ascultă de furtună ci numai de soare."

Tudor privì adânc pe visător, şi spuse: —„Eşti un vrednic dascăl pentru tineretul nevinovat. Domnul să-ţi ajute. Dar pentru cei bătrâni, cari nu vor să auză strigătul dreptăţii, se găseşte alt dascăl. Asta." Şi lovì cu stânga în sabie.

Lazăr întinse braţele amândouă către Pandur. —„O inimă caldă şi o spadă dreaptă, prietene, da, aceste două trebuie să stăpânească popoarele."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V.

La dreapta şi la stânga porţii locuinţei domneşti ardeà păcura în tingiri. Flacările se înălţau galbene şi roşii, şi luminau intrarea butcilor, cari duceau musafiri la sindrofia lui Vodă.

In Palat murdăria şi neîngrijirea erau ascunse sub covoare scumpe, şi o ceată de slugi şi de ciohodari bogat îmbrăcaţi se înghesuiau prin intrare şi pe lângă uşa sălei de banchet.

In sală, unde Vodă nu apăruse încă, domnià o vie animaţie. Conspiratorii mai ales nu se puteau împiedecà de a găsi împrejurarea nostimă.

Rizos zise lui Rasty, pe când se închinau unul la altul, ducând mâna dela gură la frunte, după obiceiul turcesc, care însemnà: „Ridic praful pe care calci, la buzele mele şi la capul meu."

— „Ce surprindere! Ne credeam fioroşii săi ucigaşi şi iată că suntem vrednicii săi supuşi."

Rasty îşi mângâiă barba neagră şi răspunse: —„De trăieşte încă, nu înseamnă că e nemuritor."

— „Halal de logică!" zise celalt, —„să-i fim deci credincioşi, până ce împrejurările se vor schimbà. Să dea Domnul să câştige astăseară la joc, ca, pentru toate întâmplările, să-şi ţie obolul său. Slujba lui îi aduce aşà puţin, încât bietul om n'a pus nimic la o parte pentru Charon!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gluma cu obolul, pe care trebuie Vodă să-l câştige la joc, se împrăştiă repede printre iniţiaţi şi-i înveseli pe toţi. Aceşti fanarioţi sceptici nu mai erau în stare de a luà ceva în serios, nici măcar propriile lor loviturì de Stat. Trăiau între otrăvire, tăiere şi surghiun, dar acela, care nu erà cel otrăvit, nici cel tăiat, nici cel despuiat, glumià şi se jucà cu aceste grozăvii, ca scamatorul cu cuţitele. Cercul intereselor fiecăruia abià se întindeà în afară de dânsul; o cauză comună, entuziasm pentru un gând măreţ nu puteau simţi, în orice caz acea simţire rămânea trecătoare. Căci sub jugul turcesc sufletele lor se preschimbaseră în suflete de robi.

In acelaş timp pe când jos în curte strigăte şi ţipete vesteau sosirea Consulului rusesc, intră Vodă în sala de primire. Bolnăvicios, el umblà încovoiat sub povara caftanului său de catifea albastră, căptuşit cu cacom; barba lui rară, cu toată îngrijirea migăloasă, nu aveà acea mătăsoasă bogăţie, pe care o râvneau cei mai mari din Fanar.

Susţinut de subţiori de doi dregători, Alexandru Soutzo începu să-şi salute musafirii, şi desfăşură acel meşteşug în măsurarea arătărilor sale de bunăvoinţă, pe care, înalţii dregători îl ţin îndeosebi de impunător.

Cu ce repeziciune însă se îndreptă Vodă către D-l de Pini, când acesta apărù pe prag, îmbrăcat în fracul său diplomatic ce picurà de aur! De altfel, în tot timpul serii, atotputernicul Elciu fu neîncetat urmat de o ceată de boieri umili.

Foarte mult ţinut în seamă, totuş mai puţin curtenit, erà şi Agentul austriac, Cavalerul Fleicshhackl de Hakenau.

In schimb, Consulul regal prusian, Baronul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Kreuchely-Schwerdtberg, ar fi fost aproape nebăgat în seamă de cei de față, dacă nu s'ar fi apropiat de el cu vioiciune și gingășie, fermecătoarea noră a lui Vodă. Coconița Catinca, născută Cantacuzino-Pașcanu, era Moldoveancă și cunoștea pe Kreuchely din Iași, unde baronul fusese dascăl în Casa Domnitorului de odinioară, Kallimaki.

— „O, prietene dragă," zise Domnița nemțește într'o limbă foarte curată, —„în mijlocul atâtor fețe străine simt o mare bucurie, când te văd pe D-ta!" Ea era de curând măritată cu beizadea Nicolae, și își deschise îndată inima ei plină fostului ei dascăl, dela care învățase nemțește, dimpreună cu fetele lui Vodă Kalimaki, începându-și spovedania cu vorbele ;—„O să mă crezi copilăroasă," —în timp ce un zâmbet dureros alunecă pe buzele sale și ochii ei frumoși se îndreptară întrebători spre Consul, Kreuchely se închină. Ea nu avea decât cincisprezece ani!

Indignată de și plină de sfială îi vorbi despre „groaznicele femei" din București, despre intrigile și dragostele lor, și se plânse că nu puteà poftì trei dintre ele împreună, fără ca cel puțin două să nu fie vrăjmașe de moarte.

Bunului Kreuchely i se făcù jale : câte lucruri urîte și josnice era chemată să cunoască această femeie în floarea tinereții! Și el începù, ca pe vremea când se află la Iași, să-i facă o mică prelegere. De imoralitatea de astăzi a socității românești, era de vină ocupațiunea rusească din timpul răsboiului din urmă, 1806—1812. Până atunci desfrâul era necunoscut. Ba, mai mult, moravurile erau așà de severe, încât femeile și bărbații nu luau nici odată masa împreună. Soțiile boierilor erau vrednice, și gospodine minunate; țesăturile cele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai alese, cusăturile cele mai frumoase ieşeau din mâinile lor. In supravegherea bucătăriei şi pivniţei stà toată mândria lor. Acesta fusese cel dintâiu şi cel adevărat „caracter naţional" al Moldovencei şi al Muntencei. Dar Ruşii învăţară pe popor să bea rachiu, ei corupseră pe boieri şi aceştia, la rândul lor, îşi corupseră femeile.

Aşà vorbià cavalerescul Kreuchely, duşman al Ruşilor, când o mişcare în camera de alături, unde se găseau mesele de joc, atrase băgarea de seamă a tuturor. De acolo răsunase un fel de ţipăt de mânie înăbuşit, şi acei cari isbutiră să se înghesuiască, văzură o ciudată privelişte.

La una din mesele de joc Frusina Doamna, oacheşă, sulemenită, cu sprâncene groase, şedeà cu ochii fulgerători, fiindcă apăruse o femeie de o înfăţişare orbitoare, orbitoare nu numai ca frumuseţe, ci chiar în deplinul înţeles al cuvântului, căci din ea se revărsà o licărire de lumină, ca şi când ar fi fost acoperită numai cu pietre scumpe. Aşà şi erà. Ilicelul ei de catifea se pierdeà sub arabescuri de diamante şi smaragde; pieptul şi gâtul ei erau încărcate de rouă sclipitoare. Pe părul ei negru erà aşezat un turban de şiruri de mărgăritare, cari înconjurau fesul rotund semănat cu diamante. In faţă, pe fustă până la poale, se revărsà un râu lucitor de pietre scumpe, şi mătăniile, pe cari Sofiana Pantas, căci dânsa erà, le ţinea în mână, erau din şire de mărgăritare negre.

Această privelişte tăiase suflarea Doamnei Frusina, care deşi strălucià şi ea ca o icoană, totuş nu purtà nici jumătate din nestimatele, cari împodobiau pe femeia Agei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Mavros! Mavros!" ţipă ea cu vocea ascuţită, proprie Grecoaicelor din Fanar.

Un boier simandicos se ridică dela una din mesele de alături şi se apropiă grăbit de Doamna întârâtată, care-i şoptì la urechie, — dar mulţi o auziră: — „Asta e o obrăznicie! asta n'o înghit! Spune-i lui Vodă, că n'o înghit!"

Hatmanul Mavros, Dragomanul Consulatelor străine, erà un desăvârşit curtean. El înţelese numaidecât pe stăpână-sa, se strecură prin mulţimea musafirilor până în sala, unde Vodă şedeà cu Pini pe un divan, se închină adânc şi zise cu vocea înăbuşită:

— „Măria Ta, Măriei Sale Doamnei i s'a întâmplat ceva foarte neplăcut. Kira Sofiana Pantas a îndrăznit să se înfăţişeze aşà de bogat împodobită, încât simţul de modestie al Măriei Sale a fost adânc jicnit."

Vodă, ai cărui ochi rătăciţi şi înfrigurați se învăluiră de dorinţă la numele Kirei Sofiana, nu-şi putù stăpâni un zâmbet.

— „Toane de femei, dragă Mavros," zise el, — „Ce crezi, să le luăm în seamă?"

— „Mi-e teamă," răspunse Hatmanul, care izbutise să-şi ţie firea, — „mi-e teamă, că nervii Măriei Sale au fost prea zdruncinaţi de astădată."

— „Spune-i dar Kirei Sofiana," hotărî Soutzos, serios şi el acum, — „să se retragă şi să cugete acasă timp de trei săptămâni asupra purtării D-sale."

Vodă ştià, că a doua zi va trebuì să trimită o ştafetă la Viena, pentru a aduce soţiei sale juvaericale la fel, sau şi mai preţioase încă decât acelea, pe cari le avusese soţia Agei. Ştafeta se puteà duce şi întoarce în trei săptămâni.

Mavros îşi îndeplinì însărcinarea, ducând porunca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

domnească lui Kir Evloghie Pantas. Kir Evloghie, un Grec uscăţiv, cu înfăţişarea unei pasări de pradă, se ridicase în Constantinopole dela meseria de negustor de pantofi la acea de om de afaceri al Patriarchatului.

El se arătă foarte turburat şi în curând soţia sa, între el şi dibaciul Mavros, păşi prin mulţime, îndreptându-se spre ieşire. Acolo stăteà şi Leventis, căruia Sofiana îi zise în treacăt tare şi cu amărăciune : —„Măriei Sale nu-i plac juvaerurile mele, şi mă trimite acasă. Hatîr domnesc !"

Această înscenare o plănuise frumoasa Pantas, pentru a risipi bănuiala, că ea ar fi atotputernică la Curte.

Unii o crezură. Leventis însă îi ghici rostul. De altfel, înşelarea nu erà scornită pentru el.

Insă întâmplarea rămase un plăcut subiect de conversaţie, deopotrivă cu atentatul neisbutit şi cu gluma cu obolul. Toţi vorbeau despre juvaerurile Kirei Sofiana şi despre jefuirile şi furturile ne mai pomenite ale lui Evloghie Pantas, care îşi cumpără case şi moşii uncle după altele.

Serbarea dela Curte reuşise pe deplin.

* * *

Obosit şi clănţănind de friguri, Vodă se retrase în cele din urmă cu familia sa. Abià ascultă ilecăritul femeiei sale, care-i povestià pe larg neruşinarea Kirei Pantas, se târî în iatac, puse să-l desbrace şi căzù în pernele patului, simţindu-şi trupul ca de plumb.

Acolo îl cuprinse groaza, care îl apucà în fiecare noapte şi în totdeauna când erà singur, şi care-i venise de când fusese numit Domn al Ţării Româneşti. Il chinuiau presimţiri rele, că erà să moară de mână

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ucigaşă în Bucureşti. Lipsit de credinţă, dar plin de eresuri, vedeà în toate semne rele şi slăbià văzând cu ochii. Nervii săi erau în aşà hal de zdruncinare, că în furia lui adesea plângeà şi ţipà. Chinurile iadului nu puteau să fie mult mai rele decât viaţa lui Alexandru Vodă Soutzos.

Totuş el nu părăsià Scaunul Domnesc! De altfel îi ştià rostul, căci cu nouăsprezece ani înainte fusese câteva luni Domn în Moldova şi câteva luni în Muntenia. El cheltuise milioane, după fuga predecesorului său, Caragea, pentru a rescumpărà acel vis al tuturor Fanarioţilor, titlul de Domn în ţările Dunărene, se vânduse cămătarilor, mituise, bârfise, minţise, întrebuinţase toate acele intrigi, cari de o sută de ani deschideau drumul spre Bucureşti şi Iaşi, şi ajunsese, înconjurat de o şleahtă de ciocoi, la pământul făgăduinţii. „Căci," zicea el: —„cui îi sunt dragi trandafirii, să nu se plângă de ţepile lor." Setea lui de bani şi trufia sa ţineau cumpăna groazei sale de moarte.

Astfel hotărîse soarta: naţiunea elenă, creierul noroadelor pământeşti, precum se numià ea însăş, erà menită să se contopească cu acel popor otoman, care întrupà punctul mort al istoriei desvoltării intelectuale a omenirii. Şi pe putregaiul sufletesc şi pe mocirla administraţiunii osmanice, înţelepciunea grecească decăzută dădeà naştere la cele mai pârdalnice flori otrăvite. Sarea, care hrănise vreme de veacuri omenirea, îşi pierduse vlaga.

Neamul însă, silit să înghiţă până la drojdie această otravă, din toate cea mai grozavă, erà neamul românesc.

El gemeà de o sută de ani, fără apărare, fără ajutor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pradă fiind acestei molime, de oarece însănătoşirea lui nu intrà în gândurile puternicilor săi vecini.

Totuş germenul boalei nu pătrunsese pretutindeni. Nu tot poporul din ţară se lăsase a fi robit.

Aceasta o află Domnitorul a doua zi, la douăzeci Octomvrie.

Ca de obiceiu el se deşteptă din somnul său lipsit de odihnă între ceasurile două şi trei de dimineaţă, la acel ceas, despre care zicea Napoleon, că ar fi cea mai bună piatră de încercare a bărbăţiei, căci acesta e timpul, când trupul şi sufletul îşi încordează puterile cu mai mare anevoinţă. Deaceea, clipa deşteptării erà pentru Vodă cel mai de seamă printre numeroasele sale chinuri. Orice putere părea a-l părăsi împreună cu somnul; el simţià un fel de gol rece în trup şi suflet, ca şi cum s'ar fi stins într'ânsul toată viaţa şi toată voinţa. Primejdiile însă se îngrămădiau uriaşe în jurul lui. Nu-l mustrà conştiinţa,—căci Fanarioţii avuseseră grija de a ucide prin sofisme această rodire a sufletului,— dar în locul conştiinţei rămăsese un gol şi un pustiu, care între ceasurile două şi trei de dimineaţă se umpleà cu o teamă, cu o groază trupească, care creşteà până la nebunie. Erà urmată apoi de o vecinicie fără somn, întreruptă înainte de zori de un sunet straniu: un strigăt prelung şi jalnic, care se ridicà în fiecare dimineaţă din strada pustie, izbind urechia Domnitorului, jalnic-melodios, ca vocea unui prevestitor desnădăjduit. In timpurile dintâiu ale venirii sale în Bucureşti, Soutzo luase acest strigăt drept un semn de alarmă, pentru năvălirea Turcilor sau a Ruşilor, sărise din pat şi sculase toată casa în picioare. El află apoi că un ucenic brutar îşi strigă pâinea proaspătă cu aceste sunete duioase, straniu modulate şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu-l oprì din drumul său de dimineaţă şi dela jalnica lui cântare, căci îi prevestià sfârşitul nopţii.

Şi astăzi se ridică în liniştea adâncă, răsunând de departe vocea melancolică.

Indată după aceea, cineva bătù la uşa Domnitorului.

Inima lui Soutzo se oprì.

Missoglu, servitorul său cel mai credincios, intră urmat de Aga Evloghie Pantas.

— „Ce-i..... ce-i?....” bâlbâi Vodă.

Pantas sărută un colţ al plapumii, pe când Missoglu ziceà repede: —„Iertare, ypsilotate, dar Aga a primit tocmai o veste, care nu sufere nici o întârziere.”

Şi Kir Evloghie povestì, că dela cea mai apropiată poşte venise grabnic un sol, zicând, că o ceată de bărbaţi, în număr de câteva sute, erà pe drum spre capitală.

Vodă aproape urlă: —„Ypsilantis! Eteriştii!”

— „Nu, nu,” îl liniştì Pantas, —„numai nişte Valahi proşti.”

Mişcarea de spaimă nebună a părintelui ţării se potolì îndată.

— „Karnaxi!” strigă el cu dispreţ, —„ce înseamnă aceasta? Indrăzneţi sunt aceşti mişei!”

— „Oameni din Târgovişte,” zise Pantas cam încurcat.

— „Inarmaţi?” exclamă iarăş Vodă.

Ei îl liniştiră: nu erau înarmaţi.

Cu toate acestea lucrul erà displăcut. Alexandru Soutzo trimisese slujbaşi şi arnăuţi la Târgovişte, vechiul Scaun Domnesc, azi părăsit, pentru a pune stăpânire pe o moşie, ce se găsià în apropierea oraşului, şi despre care susţineà Vodă, că ar fi fără stăpân. El ştià însă foarte bine, că această moşie fusese dăruită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de foştii Domni pământeni târgoveţilor din Târgovişte, pentru fapte vitejeşti în războiu. Atât numai că el şi-i închipuise pe târgoveţi mai temători.

Trebuia aşà dar să ia măsuri împotriva lor.

* * *

Deaceea Târgovişteni găsiră, când sosiră pe la amiază, Curtea păzită de un mare număr de arnăuţi. Totuş bărbaţii intrară — o sută la număr, — cu pas hotărît. Cel din capul lor ţinea în mâini o lungă prăjină în vârful căreia erà aninată o jalbă; pe capetele tuturor, deasupra căciulilor se aflau bucăţi de rogojină cărora le daseră foc şi fumegau, asta însemnà după obiceiul turcesc că nevoia mistuia pe jeluitori. Ajunşi în curte strigară cu toţii: „Dreptate."

Mulţimea, care se luase după ei, şi care se vedeà acum oprită în afară îi ascultà cu mirare.

Imbucurat îi auzi Tudor Vladimirescu, care erà printre ei. De oarece erà cunoscutul prieten al Căpitanului Iordake, el izbuti să pătrundă în curte cu Olteni săi, şi se opri printre ciohodari.

Incă odată se înălţară vocile bărbăteşti într'un cor vânjos: —„Dreptate!" şi apoi pentru a treia oară: — „Dreptate!"

Pe treptele dinaintea uşii de intrare se arătară doi divaniţi, pentru a vorbì cu târgoveţii.

Cel mai bătrân dintre jeluitori însă, înaintă şi zise: —„Să vie Vodă!" Şi ceilalţi strigară după el, într'un glas tunător: —„Să vie Vodă!"

Indârjiţi se întoarseră boierii şi se duseră la Domnitor. După aceea se deschise o fereastră, la catul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sus la care se arătă Alexandru Soutzos, galben şi zgribulind în blana sa.

Indreptându-se spre dânsul bătrânul târgoveţ din Târgovişte, grăi scurt şi limpede, cum vorbeşte Românul din popor, fără sfială şi cu mare demnitate. El se apără împotriva încălcării stăpânirii în drepturile târgoveţilor din Târgovişte şi ridică în sus sulul de pergament al hrisovului de danie cu peceţii uriaşe.

După ce isprăvi, un slujbaş, care stătea pe scară, îi zise în zeflemea: —„Vodă nu înţelege decât greceşte."

—„Nu e vina mea," răspunse bătrânul cu glas tare, —„Român m'a făcut Dumnezeu."

Curtea nu-şi venia în fire de această întâmplare. Lui Vodă îi era necaz că nici unul din boierii, pe cari îi chemase la dânsul, nu se arătase. Ei se desvinovăţiseră cu felurite vorbe blânde. Soutzos se trase înapoi dela fereastră, şi trimise vorbă Târgovişteniior că pricina lor va fi cercetată pe temeiul hrisoavelor, ei însă să se întoarcă liniştiţi acasă şi să-şi vază de treburile lor, ca nişte cetăţeni pacinici, pentru ca buna stare a oraşului să nu sufere.

Bătrânul din Târgovişte răspunse, că el cu încă cinci tovarăşi vor rămâne în Bucureşti, până la judecata pricinei lor, ceilalţi însă se vor întoarce acasă.

Când Târgovişteniii, în rânduri strânse, părăsiră Curtea Domnească, mulţimea bucureşteană îi privia minunată. Unul zise: —„Doamne, ce mai gură au Târgovişteniii!"

Şi le rămase Târgovişteniior numele, că atunci, când aveau dreptate, nu era uşor să le impui tăcere.

Tudor aruncă asupra pandurilor săi o privire plină de înţeles. Deodată acea privire deveni mai pătrun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zătoare şi el întrebă:—„Unde-i Ion Urdăreanu? A plecat cu noi deacasă!"

— „Poate că îmbulzeala din uliţă l-a deslipit de noi," zise Preda.

— „L-a deslipit! Ce dracu, doar nu e copil!"

Şi cum oamenii nu-i răspundeau, Tudor urmă ameninţător:

— „Ce-i cu flăcăul ăsta? Nu-l văd des printre voi. Şi când i-am poruncit eu să vină, cum îndrăzneşte el să se desparţă de noi?"

* * *

In ziua de douăzeci Octomvrie, trandafirii iubiţi de Alexandru Soutzos, înfipseră ţepile lor adânc în carnea lui. Nu puteà să uite întâmplarea cu târgoveţii obraznici şi lipsa boierilor. Scrâşnind din dinţi fu silit să întărească prin anafora făgăduielile divanilor.

Insă, pe la miezul nopţii, Vodă părăsi Curtea Domnească şi merse tiptil şi cu port schimbat, la domnul de Pini. Când se găsi în faţa Consulului îşi slobozi toată furia şi se arătă în toată goliciunea sa hrăpitoare. Cel mai mare cămătar, cel mai mare sgârcit nu se puteà jeli mai mult după banii pierduţi, decât se jelià acest Domnitor după moşia Târgovişteniior.

Pini îl ascultă neclintit, cu capul nemişcat. Şi întrebă scurt, după ce Vodă categorisind şi afurisind pe toţi boierii erà aproape să plângă:—„Dar ce voiţi în fine, Prinţul meu?"

Căci de şi Grec de naştere, Pini vorbià franţuzeşte cu fanarioţii şi se arătà Muscal, pentru a păstrà acel nimb al Imperiului Ţarilor, cu care căutà să ţie în frâu nervii lor neastâmpăraţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ce vroiu?" oftă din greu Vodă, —„vroiu moşia mea! Excelenţă, ajută-mă să-mi capăt moşia. Aci" — şi luând o hârtie dintr'un buzunar al caftanului său, o întinse cu mâna tremurătoare Consulului, —„aci e un act, pe care l-am făcut pentru a întări dreptul meu asupra moşiei dela Târgovişte. Dacă îl iscălesc toţi boierii, nu mai pot târgoveţii nimic împotriva mea. Dă poruncă, Excelenţă, ca să iscălească! Sunt om sărac, am datorii, am nevoie de bani."

— „Cu toţii avem nevoie de bani," zise Pini rece.

La aceste cuvinte, Vodă scoase cu sughiţuri nervoase o cutie de baga, printr'ai cărei pereţi gălbui se vedeà lucirea aurului. Cutia erà plină cu galbeni. O puse pe masă şi frângându-şi mâinile strigă:

— „Porunceşte, Excelenţă, porunceşte şi vor iscăli!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI.

— „Chiamă-l pe Ion Urdăreanu," zise Slugerul Tudor lui Preda. Şi pe când se pregătia pandurul să-i îndeplinească porunca, Vladimirescu adaogă: — „E oare acasă?"

— „Este" fu răspunsul, pe care Slugerul nu părea a-l aşteptà, căci dunga adâncă între sprâncenile lui parcă se mai netezi.

Preda găsi pe tânăr în grajd lângă calul său.

— „Să vii la parucicul nostru, Urdărene," zise pandurul, şi ajunşi în curte adăogă: —„Noroc că nu erai plecat ca de obiceiu."

Preda nu se putù oprì de a-l prevesti astfel despre furtuna care-l ameninţà. Mândrul flăcău erà drag Oltenilor.

Ion nu răspunse şi se îndreptă repede spre casă.

— „Poruncă," zise el intrând în camera lui Tudor.

Căpitanul de plaiu păşià prin odaie, după înrădăcinatul său obiceiu. Câtva timp el nu zise nimic, semn că erà sugrumat de gânduri grele, pe care încercà să le stăpânească înainte de a grăi. Din când în când, aruncà o privire asupra lui Urdăreanu. In cămăruţa scundă părea tânărul şi mai voinic. Tudor îl privià pătrunzător cu ochii de ostaş. N'aveà ce mustra în portul său, nici în faţa sa atentă şi gravă. Şi simţi mulţumire când văzù o roşiaţă adâncă urcându-se la obrajii şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la fruntea tânărului. Urdăreanu înţelegeă deci mustrările tăcute, cari i se făceau şi simţià că numai o mare bunăvoinţă împidecà acele mustrări de a fi rostite. Această bunăvoinţă nu se ivià adesea în Tudor Vladimirescu.

In sfârşit vorbì: —„Mâine, în zorul zilei te vei duce cu un car de fân la Băncasa. Iarbă nu mai este. Vei face cu oamenii socoteala pentru păşunat, vei plăti mocanului pentru o lună, rămâi de noapte acolo şi te întorci acì a doua zi."

— „Poruncă," răspunse Ion.

— „Vei spune oamenilor amănunţit cum stă pricina lor, ce ai aflat în Bucureşti şi mai ales cele petrecute cu Târgovişteniì."

Roşiaţa pe obrazul lui Ion devenì şi mai adâncă.

— „Căci eu nu te-am adus în oraş, ca să te faci ca ciocoii, ci ca inima şi mintea să ţi se umple de scârbă pentru ei."

— „Am înţeles."

— „Poartă-te atunci ca unul care a înţeles."

— „Poruncă."

Cu sufletul uşurat părăsì tânărul pe Sluger. Erà vesel nu numai că-l iertase Vladimirescu, dar şi pentrucă în acea convorbire se regăsise pe sine însuş. Puternica gravitate a căpeteniei pandurilor potolise sângele lui aprins şi cârmuise pe alte căi închipuirile sale turburate. Lângă bărbăţia Slugerului se ridicase în el şi bărbăţia sa. Se simţià iarăş tare faţă cu ispite orăşeneşti, ca în acea seară a venirei sale, când dăduse afară pe mijlocitoare.

Pe prispă întâlnì pe Egumen şi îi sărută mâna.

Ilarion îl întrebă surâzând, uitându-se spre uşa lui Tudor:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Te-ai spovedit? Ţi s'au iertat păcatele?"

— „Mi s'au iertat, Prea Sfinte," răspunse Ion cu o flacără în privire.

— „Du-te şi nu mai păcătui," zise Egumenul, luând deodată tonul solemn preoţesc pe care ştia să-l întrebuinţeze cu multă măreţie. —„Slugerul nu vede în tine numai un flăcău voinic, sdravăn la călărie şi bun de alergătură. Slugerul şi ţara au nevoie de oameni de încredere. Du-te cu Dumnezeu."

Şi ridicând dreapta, îl binecuvântă.

Un fior de smerenie cuprinse pe Urdăreanu. Cu câteva cuvinte înţelepte, Egumenul şi Tudor îi arătaseră lumea de gândiri în care trăiau şi făptuiau; mai puternice ca orice asprime înjositoare, acele cuvinte îl smulseră din cercul de desfrâu în care căzuse.

Acest fel de îndreptare înţeleaptă era datorită lui Ilarion. El sfătuise pe Tudor, zicându-i: —„Nu uită, că flăcăii olteni au cel puţin atâta preţ ca cârlanii, din cari nu mai tragi folos, dacă-i pedepseşti peste măsură." Căci cunoştea firea aspră a Slugerului.

Deaccea intră acum voios la dânsul şi zise: —„Armăsarul nostru oltean a dat în ham şi e gata la orice treabă. Bine ai dres-o."

Şi lauda aceasta fu resimţită cu plăcere de Tudor.

— „Mi-ai dat un sfat bun, părinte," recunoscù Vladimirescu.

— „Eu? —N'am fost decât ce a fost odată flăutul pentru un mare om de Stat roman."

Tudor îl ascultă. Îi plăceà să soarbă din ştiinţa lui Ilarion, care erà plină de viaţă şi legată de viaţă, pe când ştiinţa celorlalţi învăţaţi din Bucureşti nu se învârtià, după pravila grecească, decât împrejurul retoricei şi gramaticei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ia spune-mi, părinte, din acele istorii cari ştii că-mi plac mie," zise pandurul.

Şi Ilarion, cunoscător de oameni, îşi desăvârşi izbânda, povestind despre Caius Gracchus.

Dar Tudor mai trase din povestire alt învăţământ pe lângă pilda de mărinimie a bărbatului puternic, care ştia să-şi stăpânească mânia.

— „Câţi ani sunt de atunci?" întrebă el.

— „Apropae o mie şi nouăsute."

Incet şi apăsând greu pe cuvinte, Vladimirescu zise : —„O mie nouă sute ! Acum o mie nouă sute de ani se dedeau aceleaşi lupte pentru drepturile norodului? De o mie nouă sute de ani n'au învăţat altceva decât istoria a acelor lupte."

— „Aşà e, prietene," zise Egumenul, —„fiindcă nimeni nu ajunge la vârsta de o mie şi nouă sute de ani. Inţelepciunea trebuie fiecare om s'o înveţe d'acapu şi pentru o aşà învăţătură nu ajung nici şaizeci nici şaptezeci de anişori."

Sprâncenile pandurului se încreţiră la accastă desnădăjduită încheiere. —„Atunci de geaba s'a răstignit Domnul Hristos?" întrebă el cu mânie.

Ilarion însă se căià pentru două cuvinte, de a fi arătat lui Tudor pornirile sale voltairiane, întâiu fiindcă ţineà la Tudor şi nu voià să-l jicnească, şi pe urmă fiindcă erà un act de politică greşită de a răpi acestui om de acţiune idealul său ; erà a-l paralizà. Deaceea Egumenul răspunse repede : —„Nu, nu, deşi înţelepciunea omenească se clatină din ţâţâni, crucea rămâne neclintită. De ea să ne ţinem."

Se simţi însă uşurat, când veni Pavel, să-i spună că-l aşteaptă boierii Alecu şi Mihăiţă Filipescu.

Ilarion îi găsi pe amândoi în sala lui de primire,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aprinşi şi roşii de supărare. Strigau unul mai tare decât altul, povestind cum Vodă le trimisese la dânşii acasă o zdreanţă de hârtie spre iscălitură, o anafora prin care se întăreau drepturile lui Vodă asupra moşiei Târgoviştene; ei se împotriviseră iscăliturii şi veneau acum să roage pe Egumen să facă ca dânşii.

— „O mulţime de boieri au iscălit, bată-i focul să-i bată! Dar conspiratorii, bineînţeles, n'au iscălit. Brâncoveanu şi Băleanu sunt foarte mâhniţi de această obrăznicie a lui Vodă. Mitropolitul deasemenea."

Pomenirea Mitropolitului iscă o ceartă între boieri şi gazdă, căci acesta îi privise cu ironie. Iar boierii Filipeşti învinuiră pe Egumen de nedreptate faţă cu Dionisie Lupul. —„E un adevărat patriot, el menţine şcoala românească, el trimite cu cheltuiala sa tineri în străinătate, tot el a făcut o bună şcoală de cântăreţi de biserică."

— „Da, da," zise Ilarion, —„după ce şi-a cumpărat scaunul după tipicul grecesc."

— „Ce fel, trebuiă oare să-l lase unui câine de Grec?" —strigă pântecosul Mihăiţă Filipescu.

Şi Egumenul răspunse tot strigând: —„Scopul nu sfinţeşte mijlocul!"

Insă boierul Alecu îi rugă să nu uite de treburile de azi, în orice caz Mitropolitul nu iscălise ne mai pomenita cerere a lui Vodă. —„N'am venit să ne certăm, dar dinpotrivă, să ne înţelegem cu Egumenul în afurisita asta de daraveră. Măsura e plină. Aceste hoţii nu le mai putem răbdă."

Uşa se deschise şi Pavel veni să zică, că un ciohodar adusese o prea înaltă anafora spre iscălitură.

— „Dă-l afară!" porunci Ilarion.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boierii Filipeşti îmbrăţişară pe Egumen şi-l părăsiră pentru a vedeà şi pe alţi cugetători de bine.

Odată în butca lor, boierul Mihăiţă întrebă:

— „Nu trebuià oare să-i spunem că mergem şi la *halva*?"

Halva erà porecla lui Pini.

— „Nu, nu," răspunse Alecu, pe care prietenii îl chemau Vulpache, —„pe popi îi atrage prea mult ortodoxia muscălească."

— „Ia lasă-mă, ăsta e voltairist."

— „De nu crede în Dumnezeu, tot crede în tămâie".

Ajunşi la Pini fură primiţi pe dată.

Consulul se miră mult de îndrăzneala acestor doi boieri, cari îl rugară cu cuvinte politicoase, dar hotărîte, în care se simţià o mânie greu stăpânită, să nu se amestece în afacerile interne şi naţionale, ca afacerea dela Târgovişte, şi să se ţie de cele stipulate în tratatul dela Cuciuc-Cainargi dela 1774 şi în cel dela Bucureşti din 1812, prin care Rusia se mărginià să ajute la apărarea drepturilor ţării.

Consulul râdea ceeace speriă pe bieţii patrioţi şi după ce Pini îşi luă rămas bun dela ei cu vorbe ironice Alecu Filipescu zise mânios vărului său :—„Pare-mi-se, că azi a fost vulpea măgar."

De astădată nu se înşelă isteţul boier. Inainte de amurg, ieşeau din Bucureşti în direcţii opuse două butci, înconjurate de Arnăuţi călări. Intr'una, gonind spre miazăzi, stătea boierul Mihăiţă, surghiunit la Jilava, în cealaltă, hodorogind spre miazănoapte, se găsià boierul Alecu surghiunit la moşia sa Mărgineni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VII.

In pădurea dela Băneasa, unde toamna caldă şi târzie înălţă o boltă de aur deasupra trunchiurilor negre şi noduroase ale stejarilor, Ion Urdăreanu găsi, în afară de panduri, şi doisprezece mocani; toţi din Ardeal, spătoşi, demni, cu graiul mai greoiu dar şi mai vesel decât al acelora de dincoace de munţi. Erau oameni bogaţi, aveau turme de oi însemnate, când jucau cărţi nu jucau decât pe galbeni, şi în Săcele şi Şapte Sate, în mijlocul Saşilor şi Secuilor, ei clădeau cele mai frumose case.

Veniseră auzind, că preţul păşunatului, care fusese întreit în Aprilie, erà să fie iarăş urcat.

Şi acuma veneau să se plângă Agenţiei austriace.

Pandurii ascultau tăcuţi cum se plângeau mocanii de samavolnicească stoarcere de bani a lui Vodă şi cum lăudau judecata dreaptă a comunei Braşov, de care ţineau cele Şapte Sate. La ei acasă, desigur nu se sfiau să cârtească împotriva părinţilor oraşului, dar cum oamenii nu recunosc preţul şi firea faptelor decât prin asemuire, judeţii Braşovului, pe lângă Hospodarii Munteniei păreau adevăraţi sfinţi.

— „Şi vă lăsaţi să vă jupoaie şi nu vă răsculaţi?" întrebă cel mai în vârstă dintre mocani.

Pandurii se uitară la rândul lor la cel mai bătrân

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dintre ei, Ion Oarcă, din Mehedinți, și acesta răspunse cu o tainică privire :

— „Boul are limbă lungă, dar nu poate vorbi," și întinse mocanului, spre a tăià vorba, o bucată de mămăligă scoasă fierbinte din ceaun.

Pe când se duceau călări spre oraș, Mocanul cel mai bătrân zise tovarășilor săi :— „Ați simțit măi? câinele care nu latră, muscă."

* * *

Domnul Udritzky, cancelar al Consulatului austriac, un bătrân slujbaș, care ținea acest loc însemnat de ani îndelungați, avea multe greutăți cu mocanii, și, la rândul lui, Consulul cu stăpânirea, cărei spuseseră plângerile mocanilor. Zilele treccau, afacerea rămânea neschimbată, și numărul mocanilor din Săcele creștea din zi în zi. Excelența Sa D-l de Fleischhackl scrià rapoarte indignate către cabinetul vienez : D-l de Pini susținea pe Vodă în chestia birurilor, deși chemase la dânsul câțiva mocani, sfătuindu-i să meargă în Basarabia, pentru a scăpà de „șicanele" din Valahia. Fleischhackl trimitea și traducerea unui pamflet grecesc, care fusese găsit lipit de ușa Agenției cesaro-crăiască, și în care un om politic, care nu ținea nici cu Vodă, nici cu eteriștii, nici cu boierii patrioți, își arătà pe față toată jalea.

— „Vai, vai de noi," ziceà acel om, — „stăpânii Țării Românești se căsnesc pentru a nimici credința creștinească. Drept dovadă e ridicarea bine cunoscutului ateist—Egumenul Ilarion—la scaunul Episcopal dela Argeș. Vai, vai de noi, se căsnesc, ajutați de Vodă și de consulul rusesc, să întreiască birurile. Cel care năs-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

coceşte aceste intrigi scârboase este Samurcaş. La George Cârnul—era vorba de Leventis—se face târguiala, fiind de faţă Iordake Filipescu, Grigore Băleanu şi cei doi mişei, fraţii Golescu. Dar atât nu e de ajuns, şi acum se răspândeşte svonul, că Mitropolitul va fi depus fiindcă s'a împotrivit acestei nelegiuiri. Pare că aceşti oameni nu cetesc gazete, căci altfel ar şti ce se petrece azi în Spania, Neapoli şi alte ţări şi că drepturile poporului sporesc pretutindeni. De mirare e într'adevăr credinţa Consulului Pini că atare împrejurări pot rămâne necunoscute. La sigur, totul va ajunge la urechia puternicului împărat Alexandru. Grecia e patria mea, însă am fost crescut în Valahia, aci trăiesc, aci am ajuns la slujbă şi la mărire, aci în sfârşit m'am căsătorit cu o Româncă, şi adânc mă doare să privesc nenorocirea patriei mele adoptive."

D-l de Hakenau, primind acest pamflet, chiemă pe Udritzky şi-l întrebă: — „Cine dracu e ăsta? E împotriva lui Vodă, împotriva lui Pini, împotriva lui Samurcaş,—omul ăsta e împotriva tuturor."

Udritzky îşi frecă mâinile. Cea mai mărcaţă fericire a acestui suflet de slujbaş eră de a da înălţatului său şef o deslușire în împrejurări încurcate, ceeace dealtmintrelea îi eră uşor, fiind date observaţiunile şi studiile lui îndelungate asupra întâmplărilor din Valahia: autorul pamfletului nu puteă face parte decât din acea categorie de boieri, care fusese „halea" sub domnia lui Caragea, adică în slujbă şi mărire, pe când azi nu erau decât „paia," fără de slujbă şi prin urmare nemulţumiţi.

— „Primejdios?" întrebă Hakenau.

— „Ţipă. Dar nu sunt eterişti," deslușì Udritzky.

Deodată se auzi uruitul butcilor pe grinzile de lemn

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sub poarta Consulatului, și Sfinția Sa Ilarion, noul Episcop de Argeș, boierii Brâncoveanu, Grigore Ghica, Văcărescu, Bălăceanu, Kretzulescu fură anunțați.

— „Patrioți și eterişti," zise repede cancelarul. Hakenau primi pe boieri. Ei îl rugară să închiză uşile toate și Ilarion cerù în numele său și în numele celor ce-l însoțeau, ajutorul Consulului, dacă s'ar întâmplà ca iscăliturile lor pe anaforaua Târgoviștenilor să fie falşificate.

După plecarea boierilor, Hakenau chemă iarăș pe Udritzky și-i povesti cele petrecute.—„Şi cu toate astea," adăogă el,—„Ilarion, ahtiat după scaunul dela Argeș, nu datorește numirea sa decât lui Pini, care-l protejează. De ce dar nu-l urmează în potlogăria dela Târgoviște?"

Udritzky scărpină părul său pudrat uşor, cu pana de care niciodată nu se despărțià. După câteva clipe de meditațiune zise: „Fiindcă, oricât de ciudat ar părea, tot e om de ispravă."

— „Fugi de acolo," zise Consulul.

— „Pe cinste, Excelență, e om de ispravă," afirmă cancelarul, nu fiindcă țineà să înlăture de Episcop o bănuială nedreaptă, la un punct de vedere atât de înalt nu se ridică niciodată firea sa protocolară, dar fiindcă nu răbdà îndoiala asupra cunoştințelor sale despre sufletul omenesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VIII.

Intr'o zi întunecoasă din Decemvrie, Coana Zinca, soţia Vornicului Samurcaş, apăsà cu piciorul pe o pârghie, a cărei sârmă treceà prin podeală, la catul de jos şi puneà în mişcare clopoţelul din odaia cafegiului.

Acesta, se sculă îndată de pe divan, şi dădù porunci ajutorilor săi, cari stăteau jos pe rogojini. După câteva clipe se îndreptară în şir spre odăile boierului. Cel dintâiu purtà o tavă de argint, pè care erau aşezate cheselele de dulceaţă şi paharele cu apă rece; al doilea ţineà tipsia cu filigene pline de cafea turcească, al treilea aveà între degete ciubucele lungi şi subţiri de lemn de cireş, cu imamele de sidef, de chihlibar, de jadă şi de cleştar. Cu coatele strânse de trup, cu mâinile încărcate ţinute cu palmele în sus, ciubucgiul purtà cu băgare de seamă ciubucele, în ale căror lulele se găsià un cărbune aprins. Iar cafegiul urmă cu o cutie preţioasă de argint, plină cu caimac—cel mai bun tutun turcesc—pentru a umpleà din nou lulelele, şi cu un teanc de scrumiere de aramă.

Ajunşi în camera unde Vornicul şedeà cu musafirii săi pe divan, ciubucgiul aruncă cu dibăcie ficcărui boier un ciubuc. Cafegiul puse în faţa lor pe covor scrumierele de aramă. Apoi slugile se îndepărtară şi aşteptau să fie chemaţi peste o jumătate de ceas ca să aducă după obiceiu alţi cărbuni şi ca să umple iarăş ciubu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cile. Spre mirarea lor, însă, de astă dată trecură două ceasuri şi mai bine fără ca ei să fie chemaţi.

Veni chiar ceasul mesii, şi Nikoli, bucătarul, trimise pe cămărăşiţă Cucoanei Zinca cu vestea dureroasă că se stricau bucatele.

— „O fi ştiind arhon Vornicul," zise Cocoana Zinca, —„de ce nu-i pasă de mâncări stricate. Şi eu aştept şi mă supun. Nikoli să fie liniştit. De astădată nu cade nici o vină asupra lui."

Şi de fapt Vornicul, nu se puteà gândi nici la mâncare nici la tragere de tutun căci stăteà la sfat.

Adunarea, care de astădată nu erà compusă decât de Greci, primise ştiri de mare însemnătate dela Ţarigrad, din Macedonia şi din Pelopones.

Ştirile dela Constantinopole erau foarte rele : eteriştii se purtau acolo fără înţelepciune, conspirau pentru căderea Imperiului otoman cu aşà puţină prevedere, încât chiar poliţia păcătoasă a Osmanilor dăduse de urmele lor. Episcopii îngroziţi scriau, că prigonirile începeau peste tot, cu atât mai mult, şi aceasta erà partea cea mai dureroasă a vestei, că doi Greci, Asimakis şi Galatis, vânduseră Eteria guvernului turcesc. Galatis voià prin aceasta să răsbune pe fratele său, care fusese pedepsit la moarte de comitetul executiv al Eteriei pentru faptele sale arbitrare. Tot astfel fu silit să condamne la aceeaş osândă pe Camerinos, alt eterist, care trimis la St. Petersburg la Capo d'Istria, se întorsese zicând peste tot în gura mare, că Grecii nu puteau să se razime pe ajutorul Rusiei.

Constantin Samurcaş zise suspinând cuvintele lui Sofocle : —„Nu e coptură, care să distrugă totul în jurul său mai grozav, ca prietenul necredincios".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu eră deci cu putinţă de a aşteptă, până la 25 Mai 1825, cum se hotărîse dinainte, pentru izbucnirea răsvrătirii. Alexandru Ypsilanti, arhi-căpetenie mult iubită a eteriştilor, împingea din Basarabia la fapte. Cu Mihail Soutzos, Hospodarul Moldovei, se şi înţelesese.

Căpitanul Iordake şi Căminarul Sava, singurii ostaşi printre conspiratori, priviau îngrijaţi înaintea lor. Căci Vodă Miloş, cu care se aflau în corespondenţă chiar din primăvară, pentru a-l atrage în complot, le răspundeà curtenitor, însă fără a voi să se lege. In lipsa ajutorului sârbesc, intrarea în Constantinopol eră peste putinţă. Primele planuri de atac ale lui Ypsilanti păreau aşà de ciudate, încât ostaşii învăţaţi le primiseră cu puţină încredere. Ypsilanti propuneà trecerea prin Polepones la Ţarigrad, pentru a prinde pe Sultan şi a cuceri, „sub ocrotirea unei nopţi întunecoase," arsenalul şi flota turcească.

Forţele cu cari se puteà îndeplini acest plan, rămăseseră în aceeaş besnă care trebuià să învăluiască şi noaptea ocrotitoare, căci eteriştii n'aveau nici bani, nici soldaţi, nici arme, nici cai.

Acţiunea însă se impuneà pe dată.

Leventis vorbi cu hotărîre de ajutorul Rusiei. Împăratul în persoană spusese lui Ypsilantis: —„Qu'une levèe de boucliers se fasse en Grèce, et mes Cosaques courront à votre secours."

Christaris repetă cu ochii aprinşi, cuvintele pe care le rostise Ypsilantis, când i se împărtăşiseră ştirile despre starea primejdioasă în care se aflà eteria în Constantinopol:

— „Le sort en est jeté. Celui-là est un lâche, qui en

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

face des dangers que courent ses frères, perd son temps à calculer."

— „Moarte sau libertate!" strigară cei tineri, şi Iordake uni vocea sa cu a lor.

Christaris sări în sus: —„E vorba de Elada! De Elada! Înţelegeţi, ce zice acel cuvânt? Aci nu e vorba de un neam de ţărani, care încearcă să se ridice, nici de o ţară uriaşă, locuită de barbari şi de sălbateci, nu, e vorba de creierul lumii, de lumina duhurilor. Nu numai Rusia, dar toată Europa ne va ajutà!"

— „Prietene, prietene", —îl potoli Samurcaş cu neîncredere şi melancolie, — „nu te bizui pe Europa. Puţin îi pasă de o mână de oameni pierduţi într'un colţ al lumei, o mână de oameni fără bani şi fără arme."

Dar Christaris îi strigă: —„Amice, Europa a citit pe Omer! Nu avem bani, dar avem filosofi, nu avem arme, dar avem poeţi! Nu vezi, că lumea are nevoie de frumuseţe, are nevoie de poezie? Şi rugăciunea noastră trebuie să fie: „Idealul nostru cel de toate zilele dă ni-l, Doamne, astăzi!" Arată-mi poporul, ce nu ar birui cu o asemenea lozincă!"

Tânărul Aristias se aruncă la picioarele medicului. Altul începù a cântà cântecul de libertate al eteriştilor: „Fili mu simpatriote", care se cântà pe aria Marseillaisei. Toţi se îmbrăţişară cu lacrimi în ochi.

Samurcaş îi priveà cugetător şi grav. In sfârşit îşi luă ciubucul stins, şi bătând din el în scrumierul de aramă la picioarele lui, strigă cu glas poruncitor: —„La fapte, la fapte!"

Ascultători, voioşi, toţi se îndreptară spre el.

— „Porunceşte! sfătuieşte!" zise Christaris.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Mormolocul trebuie să moară. Dar de astădată neapărat. Locul atunci e liber pentru Ypsilantis."

Toţi se uniră cu părerea lui.

Şi Christaris, al cărui obraz slăbit cu ochii de profet, devenì foarte palid, zise repede împiedecând pe Samurcaş de a vorbì mai departe: —„Lăsaţi-l pe mâna mea."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX.

Din troienele de zăpadă pe cari le îngrămădise Crivățul, nu se iveau decât bisericile și caturile de sus ale caselor boierești. Abiă se vedeà acoperișul caselor mai mici și ale bordeielor. Aveau noroc cei, a căror uşe se deschidea spre miazăzi, căci puteau să-și facă uşor potecă pentru a ieşi dela dânşii. Ceilalți însă, ale căror intrări erau îndreptate spre miazănoapte sau spre răsărit, trebuiau să aştepte ajutor dela vecini, și aceasta numai după potolirea celor trei zile de viscol.

Oamenii râdeau când lucrau la aceste poteci, căci cea dintâiu zăpadă a anului îi înviorează totdeauna, poate fiindcă e albă, sau fiindcă este acel „ceva nou," cu care petrece partea copilărească ce trăieşte în orice suflet de om și pentru care zăpada e prevestirea sărbătorilor.

Deaceea erau și Bucureştii veseli sub pernele lor de ger. Sănii mici înlocuiau butcile greoaie, în locul podurilor gloduroase ale căilor principale, a mocirlelor adânci de pe uliți, nu vedeai decât străzi albe, pe cari alunecau săniile fără sguduitură.

Domnul de Kreuchely, Consulul prusian, nu împărtăşia însă filozofia poporului bucureştean și nu se resemnà la asprimea iernii. Căci suferià de lipsă de apă, și o atribuià, ceeace îl mânia mai ales, unei lipse de respect și de cuviință. Deaceea scrisese Hatmanului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mavros pentru a se plânge, că sacalele şi sacagii, cari erau la dispoziţia predecesorului său, îi fuseseră reluaţi şi că el şi toată casa lui trebuiau să se mulţumească cu zăpadă topită. Hatmanul răspunse, că datoria guvernului de a prevedeà cu apă gospodăria Domnului Consul, nu-i erà cunoscută, dar că-şi permiteà să-i atragă atenţia asupra faptului, că deocamdată Dâmboviţa se află în stare condensată. Căci Prusia, care nu-şi vindecase încă rănile căpătate în războaiele napoleoniene, nu aveà importanţă politică; deaceea puteà reprezentantul ei să ţipe după apă cât voià, nu-l adăpà nimeni decât cu oţetul ironiei.

Fata Consulului, domnişoara Adelaida, şedeà însă pe lângă Coconiţa Catinca şi încercà s'o înveselească. Căci frumoasa şi drăgălaşa Catinca erà gânditoare şi tristă. La început nu voià să mărturisească ce o mâhneşte, ci ziceà că sănătatea socrului ei o îngrijià mult.

— „E foarte bun cu mine, sărmanul," oftà ea, — "îmi dă multe diamanticale, la cari ştii d-ta că nu ţin mult. Nu-i merge bine. Are o fântânea la braţ."

— „Doctorul Christaris caută pe Măria Sa, nu-i aşà?" întrebă Adelaida.

— „Da, ce om ciudat. L-am întâlnit azi, şi cum mă privià, mi s'a părut, că ochii lui lucesc ca o lumânare de Paşte, aşà erau de luminoşi şi liniştiţi. — O ! când mă gândesc la Paşte" — zise ea întrerupându-se, şi cu toată silinţa ce-şi da să se stăpânească, buzele ei copilăroase tremurară. — „Crezi d-ta, că va revenì primăvara vreodată? Crezi că se va sfârşi vreodată iarna asta atât de îngrozitoare? Crezi că vom trăi până la Paşte?" — Cu greu îşi înăbuşì plânsetele şi îşi strivì batista între degete.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Măria Ta," o mângâia tânăra Alsaciană, —„şi zăpada e trimisă de Dumnezeu. Nu trebuie să ne temem."

Zise aceste cuvinte cu atâta încredere şi convingere, încât Coconiţa Catinca surâse, pe când doi stropi de lacrimi îi curgeau pe obraji. — „Fii binecuvântată, Adelaido," răspunse ea, „pentrucă vorbeşti cu credinţă în Dumnezeu. De mult nu am mai auzit astfel de graiu. Credinţa, nădejdia, nu au fiinţă acì. Numai teama ne stăpâneşte. Teamă de tot, de visuri, de priviri, de zgomote, de lucruri. Ieri a avut soacră-mea isterícale, fiindcă a văzut pete albe pe friptura de berbec, ceeace e un semn rău. De ar fi fost roşii, mi-a spus, ar fi fost semn de omor," şi biata Domniţă îşi muşcă buzele, pentru a-şi stăpâni pofta de a plânge.

Şi Adelaida la rândul ei ar fi plâns de mila tinerei Moldovence, străină în mijlocul fanarioţilor.

— „Spune-mi," strigă Catinca deodată, uitând fătărnicia curtenească, —„spune-mi, se poate să domneşti peste un popor, pe care nu-l iubeşti? De care zici în toate zilele, că e prost, ticălos, bun de nimic?" Dar nu erà dat bunei Adelaida să mângâie o durere aşà de înaltă. Domniţa simţi aceasta şi deaceea adăugă repede: —„Să întrebi pe tatăl D-tale şi să-mi dai răspunsul."

* * *

Pe când groaza şi frica se încuibau din ce în ce mai mult la Curtea Domnească, —căci starea lui Vodă, deşi tăinuită cu cea mai mare grijă, erà din ce în ce mai rea, —pe când eteriştii îşi pregătiau răzvrătirea cu o grabă fierbinte, dobândind adepţi şi aşteptând cu inima sărită ştiri din Pelopones, din Elis şi din Arcadia, unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

firea însăş părea a se întovărăşi fierberilor sufleteşti ale oamenilor, zguduind vechiul pământ al zeilor şi al oracolelor, înghiţând stânci şi ţâşnind din sânul lor izvoare clocotinde,—pe când ţărănimea română sleită eră ameninţată de biruri noi peste puterile ei, şi despre cari nu se îngrijeau decât foarte puţini patrioţi,—petrecerile mergeau înainte în Bucureşti întrucât eră şi anul nou la uşă. Boierii, cari nu plăteau biruri, cari nu aveau griji, prânziau, dănţuiau, jucau cărţi, şi târgoveţii făceau ca ei.

Bucureştii îşi menţineă renumele de a fi un oraş de o veselie primejdioasă, în care fanarioţii şi femeile pierdute puneău piedici celor ce voiau să rămâie statornici în cinste.

Ce eră de mirat, deci, dacă Ion Urdăreanu, deşi se întorsese dela Băneasa cu cele mai frumoase hotărîri, se găsiă, în ajunul anului nou, la masa Kirei Aristia, nevasta bogatului negustor. Aceasta plătise scump pe Radovanca pentru a atrage pe tânărul Oltean în vârtejul petrecerilor prin farmece şi băuturi descântate, care nu erau decât otrăvi, spre a aprinde sângele.

Beţia simţurilor sale eră cu atât mai puternică cu cât îi fusese până atunci străină. Puterile lui de om sănătos, crescut la ţară, îi îngăduiau excese pe cari nici unul din domnişorii din oraş nu le-ar fi putut face. Şi cei printre cari se află îl învăţaseră să se fălească de ele.—„Religia şi morala," ziceau aceşti tineri din şcoala grecească, „nu sunt la urma urmelor decât prescripţiuni de higienă. Cât timp omul nu sufere în sănătatea sa de viaţa care o duce, n'a păcătuit faţă de religie sau de morală. Şi de suferă sănătatea," adăogau ei,—„sunt doctori destui. Şi aceia au nevoie de a trăi." Medicii la rândul lor, nu-i contraziceau, căci din ur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mările acestor vederi trăgeau un venit mai sigur decât prin propovăduirea legilor lui Hippokrate „despre dietă," ai căror prevestitori fuseseră strămoşii lor acum 2000 de ani. Din aceste înălţimi, la care ajunseseră aşà de timpuriu medicii greci, căzuseră în şarlatanism, întrebuinţând şi pe acest teren toată isteţimea neamului lor pentru a trage folos din desfrâu.

Ion Urdăreanu şedeà la Kira Aristia, deşi îl rugase Sofiana Pantas să petreacă cu ea ajunul anului nou. In trei luni învăţase să dispreţuiască femeile aşà de adânc încât privià la ele ca la niste roabe. Le silià să se roage de el şi alegeà aceea care-i plăceà. Tovarăşii săi îl aprobau, zicând, că îi răsbună împotriva femeilor cu toane. Dar în fundul sufletului lor nu simţiau decât invidie în contra „mojicului de ţăran valah."

Argintăria de pe masa Kirei Aristia erà mai bogată ca aceea a lui Vodă. Şase candelabre, fiecare cu douăsprezece lumânări răspândeau o lumină strălucitoare; numeroasele coşuleţe şi farfurii pentru poame şi cofeturi erau frumos lucrate în vechiul stil italian cu mânerele lor împodobite de mere de aur, care ieşiau dintr'o rozetă de frunze. Vinurile erau vărsate din cane de aur. Şi bucatele nu se mai sfârşiau.

Evstatie Simonidis, soţul Aristiei, erà bogasier şi ţineà în arendă şi vama şi în deobşte vama pe exportul porcilor, din care icşià venitul Doamnei. Pentruca acesta să fie îndestulător îşi cumpărase Vodă un firman dela Poartă prin care se poruncià taxarea cât mai mare a porcilor, sub cuvânt că erau toţi de trebuinţă oraşului Bucureşti. Evstatie Simonidis plătià arendă mare şi se îmbogăţià.

Chipul său, care fusese odată ascuţit, erà azi gras,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bosumflat, cu ochii sticloşi; după o jumătate de ceas coprinse în braţe o femeie, care nu erà a lui.

Ochii negri ai Aristiei nu se puteau săturà de a privi chipul mândru şi bălai al lui Urdărcanu, care şi de astădată fu cel din urmă a se îmbătà.

Ţipetele femeilor şi glumele de beţivi ale bărbaţilor se amestecau cu cântecele lăutarilor, cari stăteau într'un colţ. După prânz erà să fie joc.

Masa fu împinsă către zid şi ţiganii se aşezară în mijlocul odăiei. Femeile şi bărbaţii de-jurîmprejurul lor îşi dădură mâinile.

Urdăreanu şedeà pe divan, bea cafea turcească şi privià jocul. Vroia să vază cum joacă orăşenii. Căci hora, chindia, bătuta erau jocuri dela ţară. Aci însă, în Bucureşti, nu le mai recunoşteai. In locul cadenţei liniştite a horei, pasului grăbit al chindiei, vârtejului furtunos al bătutei, se vedeau anteriile jucătorilor sburând ca bătute de vânt, capetele lor bălăngănind, iar muşchii lor slabi şi moi par'că curgeau de pe braţele şi pulpele mişcate fără rost. Jucând, ei chiuiau vestitul cântec: —„Dulce, dulce primăvară, verde, verde sălcioară" —şi cei cari se simţiau obosiţi de această gălăgie, atrăgeau câte o femeie în camera de alături pe divan.

Deodată Urdăreanu trânti jos ceaşca de cafea, care se aparse, pe când filigeana de argint zbură într'un colţ.

— „Ăsta nu e joc!" strigă Ion în mijlocul ţipetelor, şi desprinzând doi domnişori aşeză braţele sale pe umerile lor de li se părù că erau ferecaţi de înaltul Oltean. Capul şi umerii lui rămâneau nemişcaţi, trupul său păreà un stâlp viu, dar totuş simţiai că fiecare muşchiu săltà, că până la vârful degetelor sale tresărià ritmul jocului. —„Mai repede!" porunci Urdă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

reanu ţiganilor, ţinând însă pe toţi în loc, ceeace îi obosià cu atât mai mult. Răsuflând greu se desprinseră unii după alţii. Numai tovarăşii lui Ion nu puteau fugi de braţele lui. Erau verzi la faţă, şi pe când părea că vrea să-i joace până la moarte, el înjurà pe ciocoi, pe greci şi pe ţiitoarele lor. Căci i se urcase băutura la cap. Cătà gâlceavă şi o şi găsì. Patru ciocoi căzură pe el dela spate.

Cheful se sfârşì în bătaie.

Când Ion Urdăreanu părăsì în sfârşit casa Kirei Aristia, ieşind în gerul nopţii, îl izbì deodată o lumină aşà de vie, încât se clătina.

Atunci îşi aduse aminte de ce se ziceà : că în noaptea ajunului se deschide cerul şi că cel care zăreşte asemenea minune, îşi vede dorul împlinit. Dar numai sufletele curate aveau parte de o aşà privelişte. Ion râse batjocoritor, după cum învăţase să râză de curând; adică să fi avut el sufletul curat al pruncului nou născut ! Păcat că nu ştià dinainte, căci din pripă nu găsise timp să-şi grăiască dorinţele, nu-i trecuse nimic prin gând decât cântecul : „Dulce, dulce primăvară, verde, verde sălcioară". O fi fost şi asta o prevestire, să-i fie viaţa ca un vis de primăvară.

Poticnindu-se se duse acasă cântând când mai tare când mai încet cântecul duios.

Nu intrase în capul tânărului că această lumină erà datorită numai ameţelii beţiei, căci aceasta nu i se întâmplase niciodată până acuma.

* * *

Soarele lucià deasupra Bucureştilor în ziua Anului Nou, un soare cu dinţi, aşà în cât chiciura de pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pomi, de pe acoperişuri şi de pe îngrădiri părea a se închegà mai tare sub razele sale.

In uliţele pustii nu se mai auzeau multele şi feluritele strigăte ale precupeţilor, nici chiar strigătul modulat pe două tonuri al sacagiilor: „O - u!"

Rubedenii întregi cu copiii în cap, ţinând sorcova, îşi făceau drum prin zăpada mare. De săptămâni întregi se duceà grija sorcovelor, cu cari rudele mai mici se duceau la rudele mai mari, sau oamenii mai de rând la oamenii mai de seamă. Sorcova erà făcută dintr'o cracă smulsă dela un măr, dela un trandafir şi dela un păr şi puse într'un vas plin de apă, care se schimbà în toate zilele. Căldura din încăperea, în care crà ţinută, trebuia să rămâie aceeaş, ceeace nu erà greu, de oarece toate ferestrele erau lipite în timpul iernei. Crăcile începeau a da muguri, ba înfloreau chiar câteodată, căci Romînca are mână bună la flori.

Cei care purtau sorcovele se întâlneau adeseaori cu pluguşorul dus de ţăranii de prin satele vecine.

Pocniturile de bice, mugetul buhaiului şi sunetul talangei, străbătând aerul rece şi liniştit, erau adevăratul semn al acestei zile de sărbătoare.

Colinda pluguşorul din curte în curte şi grăitorul ziceà frumoasa colindă a sătenilor, care povesteşte de brazdele negre de pământ, de semănătură şi de seceriş, de grâul „în paiu ca trestia, în spic ca vrabia, în grăunţ ca mărgăritărelul," de aria „în calea vântului." Apoi urà boierului rod bun, şi asemenea frumoasei gospodine, de care vorbià cu o desăvârşită gingăşie, arătând-o cum aleargă la cămară spre a luà sita cea mai subţire cu mâinile ei poleite, şi a face cozonaci flăcăilor, „cu papuci tot plescăind, din rochii vânt făcând, din cercei tolocănind." Şi face colac frumos, „ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi faţa lui Hristos, cu miere mi-l ungeà, cu zahăr îl zăhăreà şi când l-a pus pe masă s'a luminat în casă." La sfârşit ziceà că ar sta tot mai mult urând numai binele, dar îl trăgeà dorul de casă, căci oricât de frumoase ar fi curţile boiereşti, „cu şindril'acoperite, cu var văruite, cu aur aurite", ţăranului îi este mai dragă casa lui, chiar când nu e lipită decât cu bălegar. Dealmintrelea flăcăii trebuiau să meargă acasă, ca să nu rămâie fetele nesărutate.

Pentru acel, care vroià să audă şi să priceapă, sufletul Românului se oglindeà întreg în colindă; dragostea sa sănătoasă şi adâncă pentru ţarină şi plug, firea sa aleasă, cumpănirea sa cuminte, lipsa de invidie faţă de bogăţia boierului, mândria care o simţià pentru puţinul ce erà al lui, şi veselia-i glumeaţă.

Precum floarea ne spune de soiul pământului pe care creşte, aşà ne spune şi cântecul popular felul de gândire al poporului. Stăpânitorii înţelepţi ar trebuì să asculte glasul cântecelor populare.

Dar cine le ascultà în Bucureşti?

Prin slugi se trimiteau daruri sătenilor, căci Grecii nu înţelegeau colinda românească, şi boierii nu o băgau în seamă.

Tudor Vladimirescu însă stăteà în curtea Episcopului de Argeş, şi se bucurà de colinde, privind flăcăii, cari intrau în curte cu plugurile lor pe zăpada înghe-ţată de trosnià. Ii întrebà pe toţi, de unde sunt şi cum le merge. Cum nu-l cunoşteau însă, îi răspundeau fără a se plânge, cu câte o glumă, fiindcă erà sărbătoare Tudor le pricepeà firea, căci erà şi el fiu de ţăran, şi îi plăceà să-i vază scumpi la vorbă ; în puterea de a tăce vedeà el puterea de a făptuì.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe când cel din urmă plug părăsià curtea, Ilarion se întorceà dela vizitele lui de Anul Nou.

Plângându-se de frig, cerù vin fierbinte şi se arătă supărăcios, lucru care nu-i se întâmplà des.

După câtăva vreme intră repede la Tudor—vestmintele şi demnitatea preoţească nu puneàu piedică firei sale iuţi—şi zise:—„Prietene, m'am gândit şi răsgândit, şi însfârşit am dat diplomaţia dracului. Unui om drept, mai bine să-i spui curat adevărul.."

Vladimirescu ridică ochii de pe scrisoarea, pe care o scrià, şi puse pana jos în semn de aşteptare.

— „Vin dela Pini," urmă episcopul — „care mi-a spus, că unul Simonidis, un bogasier, un porc de câine, i s'a plâns lui azi, de un om găzduit la mine care i-ar fi luat nevasta şi l-ar fi bătut pe el şi pe musafirii lui. Dumnezeu să-l binecuvânteze; n'ar fi nimic, însă acest Simonidis este sudit rus, şi Pini ţine la el, fiindcă îl ştie bogat. I-ar fi deci uşor să facă zavistii între Consul şi alţii."

Tudor întrebă încet:—„Şi cine erà acel locuitor al curţei D-tale?"

— „Ei! cine să fie!" zise episcopul—„un copilandru, care nu şi-a dat seamă de ceeace face şi pe care porci de câinii l-au ademenit pentru a-l învinuì la urmă."

Vladimirescu bătù din palme şi un pandur se ivi în prag.

— „Predo," zise căpitanul,—„cheamă pe Ion Urdăreanu," şi cum Preda stăteà nedumerit: — „De astădată să mi-l aduci fără zăbavă."

— „Poruncă, boerule," răspunse pandurul şi plecă.

Episcopul ştià bine că deslănţuise asupra lui Ion Urdăreanu furtuna care se îngrămădià pe capul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui de dimineaţă, de când, din toţi tovarăşii săi, el singur nu-şi adusese urările de anul nou. Insă nu puteà face altfel, nu erà chip să glumeşti cu neplăcerea atotputernicului Rus. Şi tocmai pentru aceea, Ilarion arătase lucrurile sub o lumină cât mai dulce, punând alături în acelaş timp şi greşala şi desvinovăţirea, căci pe de o parte copilul cel bălan îi erà tare drag, iar pe de alta ştià ce mare slăbiciune aveà straşnicul vătaf de plaiu pentru băiatul prietenului său Urdăreanu.

Acuma stăteà în nedumerire şi se întrebà dacă erà bine sau nu să fie de faţă la întrevedere.

Tudor zise scurt: —„Te rog să rămâi, părinte."

Căpitanul de plaiu ştià de minune să poruncească, şi de mirat erà ce firesc păreà tonul său Sfinţiei Sale Episcopului. Acea minune însă nu erà cu putinţă, decât din pricina sfinţeniei sufletului lui Tudor.

* * *

Nu fusese chip de a trezì pe Ion Urdăreanu în ziua anului nou. Apa stropită în obraz, zguduiturîle, ridicarea în sus rămăseseră zadarnice. Ion erà ca mort, doar că nu înţepenise,

Şi acuma erà greu de a-l trezì.

Insfârşit intră în camera lui Tudor.

De astădată însă căpitanul pandurilor nu se mărginì la mustrări tăcute. Se răstì la el năpraznic: —„Aşà îţi ţii cuvântul? Aşà îţi păstrezi cinstea? Câinele care ascultă de orice fluier e o şarlă păcătoasă. Şarlă e pandurul care aleargă după ciocoi! Ce ai căutat la ei? Râia lor, lepra lor? —Crezi că o să te las să aduci afurisitele lor molimi printre oamenii mei?" Şi o privire de dispreţ izbì ca trăznetul pe Ion Urdăreanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu se mai vedeà nici o mândrie în portul flăcăului. Galben la faţă, cu ochii stinşi, se ţineà cu greu în picioare şi înfăţişarea lui aprindeà şi mai tare mânia lui Tudor.

Sub cuvintele biciuitoare însă Urdăreanu se îndreptă şi când Vladimirescu îi strigă încă odată :—„Ce căutai la ciocoi?" Ion răspunse cu dinţii sclipind între buzele sale palide :—„Spetele lor pe care le-am jupuit."

Vătaful de plaiu bătù cu pumnul în masă :—„Ai putrezit de-a în picioarele!" strigă el,—„Ai învăţat să-ţi baţi joc de toate. Râzi când nu se cade să râzi. O să se înnece ciocoii în râsetul lor. Pentru ei nu e nimic sfânt, nimic îngrozitor. Râd de durerea norodului şi de păcatele lor. Fiindcă te-ai luat la părueală cu caţaonii, crezi că faci mai mult ca ei? Te-ai bătut oare cu ei în luptă dreaptă, cu spada în mână? Beţia te-a făcut voinic. Ruşine să-ţi fie, Am crezut că eşti un bărbat în stare să-ţi stăpâneşti firea, nu eşti decât un paiu în vânt. Ai jurat credinţă unei cauze sfinte şi ţi-ai bătut joc de ea. Câine! Trădă....."

Vorba cea mai jignitoare nu fusese rostită de Tudor, căci episcopul ridică înaintea lui crucea, pe care o purtà pe piept, cu aceeaş mişcare măreaţă, cu care o ridică la biserică înaintea credincioşilor, şi pe când Vladimirescu tăceà, preotul se întoarse spre Urdăreanu şi-i arătă uşa.

Ion părăsì camera.

Câtva timp se făcù tăcere. Tudor îşi ţineà la piept pumnul încleştat, cu mâna stângă se rezemà de masă, privind în jos şi suflând greu. Insfârşit ridică capul şi aruncă o privire de mânie asupra lui Ilarion spunându-i ameninţător :—„De n'ai fi preot...."

Ilarion răspunse liniştit :—„Dar sunt preot."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iar când Tudor începù să se plimbe prin odaie cu mâinile la spate, episcopul înţelese că acum se puteà vorbì cu el îndelete, şi îl întrebă: —„N'ai fost şi D-ta tânăr?"

Celalt tot umblà cu privirea întunecată perdută în zare. Insfârşit zise: —„N'am fost tânăr. Durerea vechie a neamului meu mi-a mâncat tinereţele."

„Suflet de apostol," gândì Ilarion şi zise tare: —„In creierii munţilor se află pereţi de stâncă, în cari răsună zgomotul glasurilor omeneşti şi tunetul trăsnetului. Dar sunt şi altele multe, cari nu răsună. Totuş sunt amândouă cum a voit Dumnezeu să fie." Intrebuinţà înadins felul de a vorbì al lui Tudor, şi această pildă convinse mai mult pe feciorul de ţăran învăţat din copilărie, a căutà şi a găsi adevărul în fire, decât orice consideraţii asupra îngăduirii şi deosebirii de vârstă.

Pandurul se gândì timp de un sfert de ceas la cuvintele episcopului, le cântărì în mintea sa, şi în cugetul său drept aduse slavă Celui Atotputernic, care plăsmuise pereţi de stâncă aşà de felurite.

După aceea se aşeză la masă, şi punând pana în călimară, zise prietenului său: —„Ai dreptate." Şi începù să scrie. Ilarion se sculă pentru a plecà.

— „Prea Sfinte părinte," zise Tudor, —„sunt răspunzător către Urdăreanu de feciorul său, nu-l mai las în mijlocul ispitelor afurisitului ăsta de oraş. Il trimit mâine la Iancu Jianu la Caracal."

— „Bine," zise Ilarion, dar se oprì îndată şi pieptănându-şi barba zise: —„Ştii de sigur, ce vrea să zică să mergi la Caracal pe timp de iarnă. Lupii au intrat până în mahalalele Bucureştilor. Il dai în ghiara fiarelor."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atunci Tudor lovì cu pumnul în masă: —„Mai bine în a lupilor decât în a lelelor!"

* * *

Ion se întoarse în camera sa rău amărît. Ca toţi cei de vârsta lui, îşi dădeà bine seamă de ceeace făcuse, şi mai ales de ceeace îi erà de folos sau de vătămare.

Pornirea lui Tudor împotriva lui, greutatea mustrărilor pe cari i le făcuse, în loc să redeştepte conştiinţa tânărului, nu trezise decât ciudă în sufletul său, ceeace erà firesc cu o fire bărbătească ca a sa. Şi tot cu sufletul plin de ciudă plecă a doua zi de dimineaţă. Vătaful de plaiu nu-l chemase la dânsul, ci îi trimisese numai un vătăşel care ziceà: „Să te duci cu această scrisoare, la boerul Iancu Jianu, la Caracal, şi să faci ce ţi-o spune Domnia-sa. Ioniţă Bălănescu merge cu tine."

Sania, în care stătea Ion cu pandurul Ion Bălănescu, abià ieşise din curte, că Preda alergă după ea, strigând pandurilor să oprească.

— „Ţine, Urdărene," zise credinciosul lui Tudor, punând în sanie o blană de piei de lup. —„Slugerul zice că mantaua ta e subţire ca coaja de ceapă."

— „Pentru mine e destul de bună," zise Ion scurt.

— „O pune Bălănescu, dacă n'o vrei tu," zise Preda liniştit, şi se întoarse spre curte.

Caii porniră iarăş.

Bălănescu surâdeà pe furiş. Ştià că fusese o ciocnire între Tudor şi Ion, bănuià şi pricina acelei ciocniri, şi se bucurà văzând că totuş parucicul arătase lui Ion o părintească îngrijire.

Ion însă nu se folosì de blană, sângele-i tânăr şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cald desfidea gerul, chiar pe câmp, unde vântul fluierând se jucă cu măreţele întinderi de zăpadă, spulberându-le în rânduri nesfârşite, cari săltau până în zarea albă şi depărtată.

Sania uşoară zbură pe drumul Olacului, aşă se numiă drumul spre Oltenia, pe care poştele erau la o depărtare de două ore una de alta.

Calea abiă se zăriă, râurile nemişcate sub coaja lor de ghiaţă nu mai puneau nici o piedecă călătorilor.

Pe toată această întindere se aflau prea puţine sate; biată Ţară Românească, prădată şi arsă de Turci, eră părăsită de locuitorii ei, cari fugeau de duşmani şi de biruri. In judeţul Teleorman mai ales, pustiul eră îngrozitor, căci aci se află vadul, de care se foloseau Turcii pentru a se năpusti în ţară. Totuşi numirile căilor străvechi grăiau numai de belşug: Drumul Oilor şi Drumul Sărei duceau dela munţi la Dunăre; Drumul Untului şi Drumul Cerei duceau dela răsărit la apus. Judeţul Teleorman mai eră tăiat tot de-alungu de Calea lui Traian, legătură îndrăzneaţă între Dunăre şi Carpaţi. Nepotrivirea între acest pustiu şi numirile frumoase şi îmbucurătoare se trăgeă din faptul, că Dumnezeu binecuvântase ţara, pe care Turcii şi Fanarioţii o jefuiau fără milă.

Pandurii sosiră pe înoptate la satul Bălaci, jumătate drum între Bucureşti şi Caracal, de unde se trăgeau boierii Bălăceni „cei nebuni de vitejie," după vorba cântecului bătrânesc de pe vremurile când nu erau Fanarioţi. Căci în anul Domnului 1820 boierii cei mari nu mai erau viteji.

Cerul întreg eră cenuşiu, numai în zare lucià o dungă trandafirie, a cărei strălucire crescu până ce, în mijlocul ei, deodată, ieşi soarele, roşind întinderile de zăpadă;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1900-1932

apoi pieri aşà de repede, încât ai fi crezut, că simţi cum se învârteşte pământul, şi norii dela apus rupându-se dădură drumul unor raze de sânge.

— „Mâine viscoleşte," zise Bălănescu.

Noaptea o petrecură la poşte, unde auziră poveşti despre călători înghețaţi de frig, despre tâlhari şi despre lupi. Când povesteau ţiganii, scoteau ţipete răguşite de fiară, când povesteau Grecii, glasul lor erà ascuţit şi mişcau din mâini şi din picioare. Românii tăceau, căci sufletele le erau oţelite, de oarece neamul lor, de veacuri, erà prieten bun cu moartea.

* * *

In zori de ziuă pandurii plecară. Mergeau înainte sub Crivăţul, care se asprise din ce în ce mai mult. Câte odată se părea că sania, trasă de şapte cai sirepi, ale căror picioare abià atingeau pământul, erà ridicată în sus de vârtejul de zăpadă. Iar pe când se coborau spre Olt, pe un drum strâns între dealuri, se auziră deodată din stânga şi din dreapta urlete, şi o mulţime de jivine negre se repeziră de pe malurile împădurite spre drum.

— „Lupii" —strigă surugiul —„trageţi !"

Ion şi Bălănescu scoaseră pistoalele şi traseră în haita turbată. In acelaş timp un cal căzù şi sania se opri, iar ceilalţi cai se ridicau, nechezând, în două picioare.

— „Am să taiu şireangul !" strigă Urdăreanu ; sări din sanie la capul calului căzut şi cu câteva lovituri de cuţit tăià şireangul. In această vreme Bălănescu cu surugiul încercau amândoi să stăpânească ceilalţi cai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Focul încetând, lupii se repeziră din nou înainte, şi pe când Urdăreanu se întorceà fugind spre sanie, văzù un lup sărind pe spinarea lui Bălănescu. Ion, într'o clipă, prinse lupul de ceafă şi îl asvârli cu atâta putere în zăpadă, încât ar fi căzut şi el din sanie de nu-l reţineà Bălănescu. Acestea se petrecură fără un cuvânt.

— „Slavă Domnului, am scăpat. El să-ţi răsplăteascâ, Urdărene!" zise Bălănescu, şi după câtva timp adăugă: —„Ţi-e frig. O simţ, te scutură frigul. Trebuie să fii rănit de nu ţi-e cald ca mie."

— „Se poate," răspunse celalt.

Bălănescu scoase de sub picioarele lui şuba dispreţuită a Slugerului Tudor şi o puse pe umerile lui Ion, nedându-i răgaz să se opună, şi îl întrebă din nou: —„Unde eşti rănit?"

— „La braţul stâng. Dracu ştie cum m'au ajuns colţii lupului."

Surugiul de n'ar fi fost din partea locului, cu greu ar fi nemerit Caracalul pe timp de viscol. Părăsiseră la Balaci drumul Olacului, care duceà la Slatina şi o luaseră spre miazăzi. Aci în pustiu nu mai aflai poşte, nici păduri, nici sate pentru a te îndreptà.

Pe înoptate însă trecură între garduri împletite, pe a căror coamă zăceau perne albe de zăpadă.

— „Caracal," zise Bălănescu, cu inima uşurată.

Orăşelul erà alipit de pieptul larg al şesului oltenesc. Casele erau joase, cu straşine mari. Nu se clădià altfel în ţară, pentrucă se căutà adăposturi sigure împotriva urgiei viscolelor. Şi vara curţile pitite se fereau bine de arşiţa soarelui sub copacii mari din preajma lor.

Nici câinii nu lătrară, când trecù sania în amurg

222696

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prin uliţele Caracalului, unde nu se află suflet de om. Tot ce vieţuià, se ascunsese de asprimea gerului sub acoperişurile de şindrilă sau de stuf, pe deasupra cărora fâlfâiau steguleţe de fum alb.

In sfârşit cârmiră printr'o poartă zidită într'o curte mare.

— „Ce !" zise Bălănescu, —„am sosit?"

— „Iţi pare rău?" întrebă surugiul.

— „Bată-te să te bată ! Nu-mi venià să crez !" fu răspunsul.

Nu stăteau încă bine caii, când pe pridvor, unde abià se zărià albeaţa bolţilor trilobate, se deschise o uşe şi se auzì un glas bărbătesc : — „Cine e acolo?"

Ion Urdăreanu răspunse tare : —„Un răvaş al Slugerului Tudor Vladimirescu din Bucureşti, către boierul Iancu Jianu."

— „Bine aţi venit ! Intraţi în casă !"

Nu erà însă uşor de a urmà acea chemare. Căci deşi, la auzul vocei boierului, simţurile amorţite ale lui Ion se deşteptară la conştiinţa demnităţii lui de sol, totuş mâinile şi picioarele lui erau înţepenite. Simţià cum gerul, ca o spadă cu două tăişuri, pătrunsese prin rână până la inimă şi până la plămâni.

Spre marele său necaz, Bălănescu strigă : —„Tovarăşul meu e rănit !" Boierul dădù un şuier, care sună tot atât de ascuţit ca viforul pe câmpie şi care trezì curtea.

Slugi veniră în fugă. Insă cel dintâiu lângă sanie fu stăpânul casei. In curând, Urdăreanu se găsi sus, într'o cameră, fără a-şi fi revenit cu desăvârşire în fire. Cu câtă putere îi rămăsese, stăpânì tremurul care-l scuturà şi clănţănitul fălcilor, scoase cu ajutorul lui Bălănescu o scrisoare din brâu şi o întinse boierului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Hârtia cenuşie plicuită în patru, purtà ca adresă: „Dumisale al meu ca un frate, Pitarului Ion Jianu." Jianu rupse repede peceţile amândouă şi citi la lumina lumânărilor ce ardeau pe o masă, conţinutul scurt al răvaşului scris în slove cirilice frumoase şi desluşite: „Prietene Jianu! Pune, de grabă, la cale treaba ştiută, şi adună-ţi oamenii. Peste o lună de zile, scoatem plugurile. Al D-tale gata ca un frate Theodor."

Boierul ridică capul lui mândru şi strânse la piept scrisoarea. —„In sfârşit!" zise el cu o bucurie înăbuşită şi din fundul inimei.

Când însă privi pe Urdăreanu, aşezat la marginea divanului cu ochii închişi şi cu braţul sângerând, băgă în sân scrisoarea şi zise voios: —„Să-l vindecăm acuma pe acest aducător de ştiri bune! Alexe, chiamă pe mama Miroaia. Spune că e vorba de o muşcătură de lup." Şi adăugă încet: —„Adu şi un fier roşu." Căci de teama turbării, arderea rănii cu un fier roşit la foc, erà cel mai bun mijloc de apărare.

Mama Miroaia îi ziceà cămărăşiţei, care nu lipsià din casele boiereşti. Pe când celelalte slugi erau toate ţigance roabe, cămărăşiţa erà Romăncă, adeseori o rudă săracă, sau vreo rubedenie a negustorilor, a funcţionarilor sau a boiernaşilor, care ţineau de curtea boierului. Mama Miroaia aveà toate însuşirile slujbei sale: o fire tăcută şi liniştită, ochi cărora nu le scăpà nimica, cunoştinţa leacurilor, şi un suflet de mamă. Ea venì aducând o sticlă plină cu unt de sunătoare, roşu ca rubinul, leacul cel mai minunat pentru a vindecà orice rană, şi alta plină cu apă de flori, pentru a spălà ochii călătorului pârliţi de vifor.

Oricât de priceputà însă erà mama Miroaia în îngrijirea rănilor, tot nu întrecèa pe boierul Iancu. Şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cămărăşiţa îl privià pe furiş, căci de şi cunoşteà iuţeala mişcărilor sale, totuş i se părea astăzi că aveau un foc neobişnuit. In ochii lui verzi, lucià o bucurie aşà de mare, veselia lui erà atâta de molipsitoare, încât Urdăreanu, cu toate durerile ce îndurà din arsura rănei sale şi din degerătura mâinilor şi picioarelor lui, nu puteà să nu surâză din când în când.

In sfârşit Jianu spuse :—„Iacă, de acuma nu te mai canonim. Mama Miroaia o să-ţi cânte până vei adormi. Dumnezeu să-ţi ajute, voinice ! Intr'adevăr astăzi el v'a păzit." Şi ieşi din odaie.

Viforul gonià încă prin văzduh şi scuturà, scârţâind, tot ce erà mişcător împrejurul casei. Odată ţi s'ar fi părut chiar că tună, când Iancu deschisese uşa şi ieşise pe pridvor. Gerul erà îngrozitor. Pomii din curte vâjâiau ca marea.

Jianu însă întinse braţele, par'că voia să strângă urgia la pieptul său şi mulţumi Domnului pentru ştirile trimise de Tudor. Căci tânărul şi cinstitul boier fusese pe vremuri haiduc şi nu scăpase de spânzurătoarea decât prin faptul, că Sultana Gălăşescu, fată din casa Domnească, ceruse să-l ia de soţ. Aceasta se petrecuse cu trei ani înainte. Pe atunci, el de dragul ei, făgăduise să nu mai duşmănească pe Greci pe cari îi urà, părăsise codrul, se aşezase la moşia lui Oltenii, şi în casa lui din Caracal şi nu se mai legà de fanarioţi. Dar viaţa aceasta îi mâncà sufletul.

Şi când i se părea frumoasei şi deşteptei Sultana, că-l împăcase cu noul său traiu, veneau dela ţară sau din vreun oraş veşti despre impilări, despre asupriri şi nelegiuiri. Atunci se deslănţuià furtuna asupra casei Pitarului Iancu Jianu. Sultana în astfel de împrejurări chemà la sfat pe sluga credincioasă a soţului ei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe robul Alexe, accla care pe vremuri îl însoţise în haiducie, şi amândoi, pentru a-i linişti sufletul, îi făceau rost de vânătoare sau de lung hoinărit prin codru.

* * *

Sultana stăteà în camera ei pe divan şi îşi rezimă capul pe mână. Pusese la o parte cusătura albă şi migăloasă la care lucrà şi spusese prietenei sale, Safta Poenaru : —„De un ceas umblă în viscol şi în besnă. Ce o fi cu ştirile aduse de străini?"

Tânăra fată lăsă şi ca lucrul din mână, ridică capul mândru încununat cu păr castaniu şi privind drept înaintea ei zise scurt : —„Ce să fie? Altă mişelie."

Sultana întinse màinile împreunate şi strigă chinuit : —„Safto, dragă, nu trebuià să leg pe acest om de mine !"

— „De nu erai tu, murea de o moarte ruşinoasă."

Sultana suspină şi îşi luă iar capul în mâini. Azi însă inima ei erà plină. De când sosiseră străinii, nu zărise nici pe soţul ei nici pe Mama Miroaia şi nu îndrăznise să părăsească camera ei. Ştià bine, că de ar fi dorit Iancu s'o vază, ar fi chemat-o. Ieşirea lui, după ce îngrijise de străini, în noapte şi în vânt, însemnà o mare turburare sufletească, şi inima Sultanei se strângeà de gelozie; erà geloasă de gândurile soţului său, de acea parte a sufletului lui care erà încătuşată !

Viforul năpusti iarăşi urlând în sală şi amenințà de a scoate din ţâţâni toate uşile casei.

Safta se sculă. —„Vine boierul Iancu," zise ea, îşi adună lucrul şi ieşi.

Boierul Iancu intră ca însăş furtuna, îşi luă nevasta în braţe şi o strânse la piept. Mirosià a ger.

Ea îl privià tăcută, cu ochi mari, castanii. Chipul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui păreà luminat, nările lui tremurau, în privirea lui se aprinsese un foc mare şi sălbatec.

După ce o legănă de câteva ori în braţe ca pe un copil, îi dădù drumul râzând, şi începù să-i povestească despre oaspeţii lor :—„Pe Urdăreanu l-am cunoscut de copil în casa fratelui meu Mihaiu. Urdărenii sunt de fel din Mehedinţi, şi fac parte din neamurile vechi, al căror sânge adesea e mai curat decât acela al boierilor mari, căci nu s'au corcit nici cu ţigani, nici cu Greci. Ce istericale pe ciocoi, dacă ar fi păţit vreunul din ei ce au păţit pandurii ! Ei râdeau de cele întâmplate, adică Bălănescu n'a râs, decât după ce l-am încredinţat că rana lui Ion nu erà primejdioasă."

De odată se oprì :—„De ce nu răspunzi, Sultano?"

— „Fiindcă deşi vorbeşti, nu-mi spui nimic, Iancule !"

Intr'adevăr, se hotărîse, înaintea venirei lui Iancu, să-şi păstreze demnitatea toată, şi să nu-l întrebe de cele pe cari el le tăceà. Nu se mai stăpâni însă, când se văzù privită ca un copil, căruia nu i se povestesc decât lucruri neînsemnate.

Iancu se încruntă :—„Ce să-ţi spun?"

Ea îi răspunse, cu capul ridicat :—„Ce ţi-o plăceà să-mi spui, stăpâne. Eu nu te-am întrebat."

Sultana ştià cât de displăcut îi erà pe buzele ei cuvântul „stăpâne," de oarece ea nu-l întrebuinţà decât în sfadă, cu o mândrie rece, care-l lăsà să înţeleagă că se purtase „turceşte." De obiceiu el mormăià :—„Olteancă îndărătnică !" şi se răsgândià mai degrabă, sau mai târziu, după împrejurări, căci, făceà parte din acele suflete înalte, cari se simt înjosite când par a fi asupritoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Azi, însă, nu răspunse, întoarse spatele şi ieşi, trântind uşa.

Sultana rămase nemişcată şi privi în jos. Simţia remuşcări. Îi stricase lui Iancu bucuria de a fi primit în sfârşit o veste bună în loc s'o împărtăşească cu el. Ea îl silise să-şi croiască o altă viaţă, străină lui, şi înlocuise cu certuri casnice sfânta luptă pentru dreptate. Cu aceste gânduri se mustră Olteanca. Deşteaptă, plină de foc şi de inimă, luă parte cu el împotriva ei însăş, sări de pe divan şi alergă după soţul ei.

Îl găsi într'o odaie, privind la armele lui aşezate la perete pe un covor. Mai multe pistoale, hangere şi cornuri pentru iarbă de puşcă erau împrăştiate pe divan.

— „Iartă-mă, Iancule," zise ea.

El îi aruncă o privire fulgerătoare, necunoscută ei, care-i îngheţă inima. Privirea haiducului Iancu Jianu, când îi ieşia duşmanul în cale.

Teama şi groaza ce se oglindiră în ochii Sultanei văzându-l atât de înstrăinat de ea, îl aduse lângă dânsa. Puse mâinile amândouă pe umerile ei şi zise: —„Nu-ţi e oare frică de mine?"

— „Nu mi-e frică," răspunse ea, stăpânind cu greu tremurul buzelor sale.

— „Vrei să ştii ce ştiri mi-au adus pandurii?" urmă el, —„bine, fie, dar adu-ţi aminte că tu m'ai făcut să vorbesc."

— „Gândul meu e pururea cu tine, Iancule."

Induioşat de aceste cuvinte, cari mărturiseau atâta uitare de sine, o luă în braţe într'o mare mişcare de cuprindere, scumpă ei, şi pe când cu o mână o aşeză pe divan, cu alta împingeă la o parte armele pentru a-i face loc.

— „Tudor Vladimirescu mă chiamă," zise el. —„Cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

va fi Urdăreanu în stare să se ţie călare, plecăm, îmi adun vechii mei tovarăşi şi mă duc la Tudor. Toate sunt chibzuite de astă vară. Ce nu am putut face când eram singur în codru, o vom face împreună, şi nu vom fi numai amândoi, ne vom numără cu miile, căci poporul ne va urmà. Suferinţele lor i-au întărit. S'au săturat de a fi robii robilor. Ne vor ajutà, pe Tudor şi pe mine, să curăţim ţara de gunoiul caţaonilor."

Sultana tresări: —„Iancule, ai jurat!"

— „Am jurat să mă las de haiducie şi să nu mai calc curţile Grecilor ca haiduc. Dar n'am jurat, că voiu lăsà ţara să mi se ducă la peire ruşinoasă! N'am jurat că voiu împiedecà pe Olteni să se poarte vitejeşte! De haiducie m'am lăsat, dar nu de voinicie, la nevoie. Tu, care mi-ai scăpat viaţa, vrei oare să mă osândeşti la moarte? Ar fi moartea mea, Sultano, să stau cu braţele încrucişate, pe când Tudor cu pandurii săi se luptă pentru neam!"

— „Iancule!" strigă ea, luându-i mâna şi mângâind-o cu înduioşare, —„ştii bine, cât de mare e dragostea mea pentru tine. Chiar dacă ai păcătui în hotărîrea care o iei, iau păcatul tău asupra sufletului meu."

Jianu se aşează lângă ea, o strânse la pieptul său şi acoperind-o cu sărutări fierbinţi: —„Puică de haiduc!" rostì el din adâncul inimii. Sultana ştià însă că această dragoste pătimaşă nu erà însufleţită de dânsa. Cuvintele: „puică de haiduc," strigăt de dragoste, pe care nu-l mai auzise altădată, îi arătà care fusese cea dintâiu şi cea mai mare iubire a lui, cum o înăbuşise şi cu câtă putere primăvăratecă se deşteptase: iubirea de libertate! Sultana se stăpânì pentru a nu plânge, căci ştià că lacrămile ei îl scoteau din fire. Erà bun şi drept. Dumnezeu voise, ca inima lui să fi fost

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

menită a preface acest dor de dreptate în binele şi folosul ţării. Doară pentrucă erà astfel, îl iubise Sultana.

* * *

A doua zi de dimineaţă, Jianu intră la Urdăreanu şi îl întrebă cum se află.

Ion răspunse zâmbind : —„Lasă, boierule, lupul acela m'a vindecat. In Bucureşti mi-erà capul cât o butie de greu şi pare că se uscase pielea pe mine. Acum mă simt uşurat şi voios. Când plecăm?"

Jianu râse şi-l puse să-i arate rana. —„Elelei" ! zise atunci, —„flăcăul acesta e tare ca un stejar. In trei zile se închide rana. Şi acuma spune-mi de Slugerul Tudor, şi povesteşte-mi de cele ce se petrec în afurisitul cuib de ciocoi, unde capetele flăcăilor cresc cât butiile."

Ion se roşi.

Bălănescu, care se află în odaie, vorbì atunci de traiul lui Tudor în Bucureşti, de ce îl adusese în capitală şi adăogă că nu trece zi, în care să nu afurisească pe boierii mari pentru arghirofilia lor, pentru risipa lor, pentru moliciunea lor. In ajunul anului nou zisese la masă : —„De-oi trăì, îmi fac douăsprezece părechi de opinci din pielea celor doisprezece divaniţi."

— „Halal să-i fie !" zise Jianu. „Dar din graiu nu ţi-a dat nici o însărcinare pentru mine?"

— „Mi-a spus la plecare : Boierul Iancu ştie ce are de făcut. Am vorbit de toate împreună." D-ta îl cunoşti, Boierule, Slugerul e bogat la minte şi scurt la vorbă."

După două zile, Jianu aduse pe Urdăreanu în odaia Sultanei, unde se află şi Săfta Poienaru. Urdăreanu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care la Bucureşti erà atât de îndrăzneţ cu toate femeile, se simţi coprins de o mare sfială în faţa acestor două boieroaice, care nu semănau întru nimic cu grecoaicele, sau grecizatele din capitală. Sultana, cu toate că fusese aleasă, pentru uimitoarea ei frumuseţe, ca fată Domnească, şi că trăise la Curtea lui Vodă Caragea, îşi păstrase firea liniştită şi demnă. Safta erà fără părinţi şi stătea din copilărie la moşie pe lângă o bunică, pe care nu o părăsià decât pentru a petrece din când în când câteva zile cu vreo rudă sau vreo prietină, nu văzuse alt oraş în afară de Caracal, nici măcar la Craiova nu fusese. In toată fiinţa ei erà acea mândrie feciorească, pe care o cântă cântecele româneşti.

La masă, duceà pitarul vorba. Pe acele vremuri nu se amestecau femeile în vorbă. In alte vremuri şi mai depărtate, înaintea venirei Grecilor, bărbaţii şi femeile nici nu mâncau împreună. Multe din aceste vechi obiceiuri se păstrase la ţară, şi lui Ion Urdăreanu i se părea, că e iarăş acasă, şi o bucurie mare se strecurà pe nesimţite în sufletul lui, cu toate că în inima lui, ciuda împotriva lui Tudor Vladimirescu nu se potolise încă, şi că nu puteà uità ocara pe care o primise, nici modul cum fusese izgonit din Bucureşti.

Iancu Jianu erà vesel. Povesteà întâmplări de vânătoare, glumià cu Safta Poenaru, care-i răspundeà cu mult duh. Urdăreanu care şedeà în faţa ei, o privià din când în când, fără însă a îndrăzni să ridice ochii mai sus decât la buzele ei, ale căror trăsături hotărîte şi frumoase îi rămaseră întipărite în minte.

* * *

O săptămână după sosirea lui Urdăreanu la Caracal, bărbaţii plecară. Viscolul se potolise, gerul se muiase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Două sănii, fiecare cu câte cinci cai, aşteptau în curte. Bălănescu şi Alexe se aşezaseră într'una din ele pe când Jianu şi Urdăreanu îşi luau rămas bun dela femei. Sultana, îmbrăcată cu o scurteică de catifea albastră, îmblănită cu vulpe, care prindeà bine trăsăturile ei gingaşe, căutà privirea soţului ei. Pentru a ascunde, cât de adânc erà mişcată, făceà felurite întrebări şi chiar sub sărutările lui îi vorbià, de praf de puşcă, de gloanţe, de blana care i-o dăduse de drum.

Iancu râdeà. —„Lasă, dragă, Urdăreanu are o şubă în care încăpem amândoi."

Tânărul stăteà înaintea Saftei şi nu găsià cuvinte. Ea, strângea pe umeri o scurteică conabie cu blană cenuşie, şi cu capul ridicat sorbià aerul rece, de care dusese lipsă atâtea zile, căci femeile în tot timpul viscolului nu ieşiseră din casă.

Boierul Iancu strigă: —„Să plecăm, Ioane, de nu, petrecem noaptea cu prietenii tăi lupii, în loc să fim la Drăgăşani!"

Ion se închină înaintea tinerei fete: —„Rămâi sănătoasă," zise el încet. Ea îi întinse mâna de sub blană: —„Dumnezeu să-ţi ajute!" Bărbaţii săriră în sanie şi în sunetul clopoţeilor săniile zburară prin poartă, pe când câinii lătrau de necaz, legaţi de lanţ, pentru a nu urmà pe stăpânul lor.

Sultana cuprinse cu braţul pe prietena ei şi pe când intrau amândouă în casă, Safta zise: —„Zăpada miroase a micşunele, nu-i aşà?" Tânăra femeie nu răspunse. Atunci Safta, care erà mai înaltă, se plecă către dânsa şi văzù stropi de lacrămi curgând pe obrajii ei.

După aceea prietenele rămaseră ore îndelungate împreună. Sultana vorbì de Iancu, cum nu vorbise nici-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

odată şi cu nimeni. Povestì despre primele luni ale căsătoriei ei cari fuseseră şi raiu şi iad. Raiu, căci Iancu aveà inima cea mai caldă şi cea mai bună; iad, când vedeà Sultana că sufletul lui erà zbuciumat şi chinuit. —„Iacă, aşà suntem noi femeile, la începutul căsătoriei," —ziceà Sultana, —„nu avem destulă minte, plângem prea uşor, nu cunoaştem firea bărbaţilor nici apucăturile lor. Nu poţi să-ţi închipuești, cât de mult i-am încercat răbdarea. Mă temeam de el, căci nu-l înţelegeam, el însă credeà," —vocea ei devenise un şoptit — „credeà că mă tem de el, luându-l drept un rău-făcător şi un păgân, se făceà alb ca ceara, plecà de acasă şi fugeà în pădure. Eu stăteam şi plângeam, şi nu ştiam să-i spuiu ce simţiam. Tot aşà s'a întâmplat odată, când a venit Slugerul Tudor la noi. Dumnezeu îl trimisese. Tu ştii, cât e de tăcut şi de ursuz, nu l-a văzut nimeni râzând. Eu însă mă simţiam atât de nenorocită, încât am uitat toată sfiala ce o avem faţă de el, m'am aruncat în braţele lui şi l-am rugat să mi-l readucă pe soţul meu. El m'a mângâiat pe cap şi a plecat după Iancu. Spre seară au venit împreună. Iancu a alergat pe trepte până în pridvor unde stăteam şi mi-a strigat: —„Nu mă certà, ocara am primit-o dela Tudor!"

Prietenele stăteau îmbrăţişate lângă fereastră, privind apusul de soare. Safta tăceà, pe când Sultana urmă, visătoare: —„Mi-a povestit odată, cum s'a lăsat un vultur lângă el, pe când stăteà nemişcat pe un vârf de munte. Auzise minunata foşnitură a aripilor aşà încât i se părù că ele se coborîseră pe umerii lui, şi la acel vultur mă gândesc mereu, când mă strânge Iancu în braţe."

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La aceeaş oră, Jianu intră în Drăgăşani, orăşelul aşezat pe şesul deasupra luncei Oltului, la picioarele unui lung şir de dealuri acoperite cu vii. Jianu trase la boierul Nicu Drăgan, rugându-l să-l găzduiască.

Boierul, om pântecos şi cam în vârstă, ieşi singur în pridvor ca să-l primească.

Dar când intră, Jianu îşi dădu seamă de o mişcare în casă, unde se auzeau alergături, şoapte şi trântituri de uşă.

— „Mă tem că-ţi facem supărare," zise Iancu, — „poate ai musafiri."

— „De unde? Nicidecum!" răspunse grabnic Cuconul Nicu. —„Sunt singur cu ai mei."

Deodată se auzi un ţipăt de copil, ascuţit, de-ţi străbăteà în creier ca un şurup.

— „Ei!" zise Iancu, —„nu ştiam că ai copil mic în casă. Anul trecut, când am fost la D-ta, n'aveai decât doi feciori mari."

— „Nu e al meu, bată-l să-l bată," strigă boierul, — „trebuie să fie al vreunei ţigănci, care l-a adus din curte. Du-te, Ghiţă, de-i dă o palmă, şi spune-i, că altădată o aduc la scară!"

Dar cu toate ameninţările Cuconului Nicu, ţipetele se auziră încă timp de două ore în casă; veneau odată din dreapta, altădată din stânga şi la urma urmelor, chiar din catul de jos, răsunând înăbuşite, dar tot cu aceeaş răutate şi turbare. Cei din casă păreau plictisiţi, boierul se silià să vorbească tare la masă şi chemă pe doi lăutari cu dibla şi cu cobza. Insă, la cea mai mică tăcere, ţipătele păreau a străbate prin podeală.

Jianu şi Urdăreanu se sileau să nu râză, cu atât mai mult, cu cât vedeau năduşelile curgând pe fruntea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gazdei lor, pe când încercà tot ce erà cu putinţă pentru ca ţipetele să treacă nebăgate în seamă.

După masă însă, când se culcară, aflară prin Alexe şi Bălănescu taina ciudatei întâmplări.

Boierul Drăgan aveà ca musafiri o numeroasă familie de Greci, cari la numele lui Jianu, duşmanul de moarte al Fanarioţilor, fugiseră toţi în cele mai depărtate încăperi ale casei. Gerul nu-i lăsà să plece noaptea. Un băeţel de şase ani îi trădase însă. —„O adevărată javră răsfăţată de grecoteiu," ziceà Bălănescu. Acesta nu voise să se supuie părinţilor săi, urlà, băteà pe cei ce se apropiau de el şi la urma urmelor fusese ridicat cu de-a sila, cu gura astupată, de două slugi, pe când mumă-sa îl rugà cu lacrimi: —„Ţipă cel puţin românește, psihi-mu! Zi: maika, taika! la drako!"

Bărbaţii râdeau cu poftă. Urdăreanu nu-şi închipuià petrecere mai frumoasă decât de-a arătà pe Iancu Jianu Grecilor. Şi Iancu avusese acelaş gând, însă pentru o clipă numai. El zise: —„Nae Drăgan e printre cei, care au totdeauna gura plină şi pe care-i vom face noi piftie la rândul lor şi cu voia lui Dumnezeu. Dar azi suntem musafirii lui. Deaceea să nu ne atingem de caţaonii, pe cari îi găzduieşte. Să ne mărginim de a petrece, închipuindu-ne istericalele lor."

* * *

Cerul, a doua zi, erà acoperit cu nori albi, şi drumul călătorilor treceà prin păduri albe de ninsoare. Crăcile erau încărcate cu perine de zăpadă; când băteà vântul printre ele, cădeau cu un sunet molatec şi înăbuşit în aşternutul de fulgi de sub copaci.

Când călătorii se opriră la un izvor, care curgeà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dintr'o râpă, Urdăreanu scoase din apa pârâiaşului o cracă încărcată cu ţurţuri, cari sunau melodios şi începù să sugă acele beţişoare străvezii, muşcând dintr'ânsele, pentru plăcerea copilărească de a simţi ghiaţa scârţâind şi troznind între dinţi.

Jianu râse.—Halal să-ţi fie, Celebi-Effendi din Bucureşti?

Ion îşi scuturà pletele lungi şi aurii şi mâncà cu poftă beţişoarele de ghiaţă una după alta, zicând:—„Dă-i dracului de Bucureşti!"

Jianu privì pe tovarăşul său lung şi cercetător şi după câtva timp de tăcere, începù deodată:—„Ajungem la Polovraci la apus de soare, acolo îl găsim pe Dumitru Mereanu. Îl cunoşti?"

Boierul nu spusese până acum tânărului său tovarăş, care le erà ţinta. Îl primise bucuros în casa lui, însă în ce privià treaba ştiută, se purtase faţă cu el ostăşeşte, ca mai mare către mai mic şi nu-i mărturisise nici scopul nici ţelul călătoriei lor.

Urdăreanu răspunse repede:—„Cum să nu-l cunosc pe Mereanu, Căpitane?"

Cuvântul Căpitane îl rostise cu ochii scânteietori, însă cu un zâmbet de sfială pe buze.

Jianu îl bătù pe genunchi:—„Poţi să-mi zici căpitane. Deşi nici generalii nu vor să ştie de rangul ăsta nici împăraţii, totuş nu râvnesc la altul."

„Căpitane" îi ziceau pe vremuri haiducii săi. Urdăreanu visà din copilărie de înfricoşatul boier, duşman al Grecilor, şi azi se simţià adânc mişcat de prietenia, cu care îi vorbià. Jianu.

Boierul Iancu urmă:—„Mereanu erà om de treabă. Erà îndrăzneţ şi ascultător. S'a făcut haiduc, când stăpânul moşiei, pe care trăià el cu părinţii săi, a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bătut de moarte pe tată-său. S'a lăsat acum trei ani de haiducie şi trăeşte cu nevastă-sa la Polovraci."

— „De trei ani?" întrebă Ion.

— „Da, de trei ani," răspunse Jianu cu sprâncenele încruntate—„odată cu mine. Dar nu tragem la Mereanu," urmă el,—„tragem la mănăstire, care e ca la o fugă de cal de sat. Stareţul şi călugării sunt prietenii mei. Iar deasupra mănăstirii în valea Olteţului..."

— „Ştiu!" strigă Urdăreanu,—„în peşteră-ţi era ascunzătoarea.—Ce n'aş fi dat să fiu cu D-ta!"

— „Nu-mi trebuiă pui de om, cum erai tu pe atunci. Nu-ţi închipui, că ai fi fost bun de haiducie. Haiducul trebuie să urmeze orbeşte pe căpitanul său."

— „Eu nu sunt ostaş?" răspunse Urdărcanu.

— „Nu mă lăsi să isprăvesc bine vorba," zise Jianu surâzând,—„şi vrei să-mi dai să înţeleg, cu priviri fulgerătoare şi cuvinte ascuţite ca tăişul unei săbii, că ce poate haiducul, poate şi ostaşul." Pe când Urdăreanu înroşindu-se, încercă să-şi ceară iertare, schimbarea în faţa lui Iancu îl făcù să amuţească. Ochii verzui ai lui Jianu deveniseră negri, nările lui tremurau, şi două dungi se adânceau sub mustaţă la colţurile buzelor sale.

— „Te poţi face ostaş" zise el,—„din dragoste pentru ţară, din patimă pentru luptă, pentru a scăpà de bir, pentru a prădà sau pentru a ajunge la cinste. Pentru haiducie însă, trebuie desnădejdie. Cel care se hotărăşte să trăiască cu câţiva tovarăşi în afară de legile omeneşti, acela trebuie să fi simţit cu sufletul şi cu trupul lui toată slăbiciunea, toată nimicnicia acestor legi. Trebuie să fie însetat de dreptate. Şi de i s'a jertfit, trebuie să-i slujească până la moarte. Decât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să i se împotrivească, mai bine să piară. —Asta e haiducia, Urdărene."

Ion tăcù, adânc mişcat, şi Jianu nu vorbi timp îndelungat.

Clopoţeii săniilor răsunau în pădurea de argint, şi cerul alb păreà a se lăsà din ce în ce mai mult pe stejarii încărcaţi de chiciură, cu vâsc în creştet. Poalele norilor se târau pe codru, se strecurau în fâşii printre trunchiurile copacilor, ştergând priveliştea. Alţii s'ar fi rătăcit. Jianu însă cunoşteà codrul, poreclit „Cuibul hoţilor'.'

După un coborîş repede, în care caii arătară o dibăcie şi o putere de necrezut, Iancu zise : —„La mănăstire vei cunoaşte pe un alt tovarăş al meu, pe Sandu Gruia, pe care l-am scăpat din ocnă, la Telega, unde am fost închis şi eu. Ăst Sandu s'a făcut haiduc, după ce i-au răpit nevasta."

— „Şi azi e călugăr?"

— „Nu încă. I-am poruncit să aştepte, până îi voiu da eu voie să se călugărească. E omul cel mai posomorît, pe care îl cunosc şi cel mai priceput la luptă."

— „Şi n'a găsit mângâiere?"

— „Se vede," zise Jianu, —„să-ţi legi sufletul de o femeie în timpuri de nelegiuire şi de răsboiu, înseamnă comoară găsită, grijă nesfârşită. Pune asta la cap, Urdărene !"

Ion nu puteà deslusi, dacă boierul spusese acestea în privinţa lui sau vorbind de el însuş. Işi aduse aminte de ce auzise, cum Jianu se făcuse haiduc, după ce un Grec răpise fata pe care o iubià, şi cum o regăsise după întâmplări de necrezut, în sicriu, la mănăstire. Insă nu ar fi îndrăznit să-i pue vreo întrebare.

Acuma părăsiau pădurea, ceaţa albă se risipià fu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gind şi privirea rătăcià pe o câmpie întinsă, pe a cărei margine se ridicau către văzduh nori argintii cu umbre albastre. Pe deasupra lor însă, cele două vârfuri ale Negovanului străluceau trandafirii în apusul soarelui, ca două insule plutitoare pe marea nemişcată a norilor. Jianu se ridică în picioare la privirea lor: —„ Iaca munţii!" —strigă el, şi stătù drept în sanie, cu ochii luminoşi aţintiţi asupra lor.

Ion simţià toată puterea ce izvorea din acest om, o putere, care erà una cu firea, cu iuţeala gerului, cu apusul de soare, una cu sfinţenia munţilor, care-i fuseseră adăpost ani de zile.

* * *

Mănăstirea Polovraci, lângă peretele Carpaţilor, erà atât de săracă, încât Fanarioţii nu găsiseră de cuviinţă să o închine nici Patriarchatului dela Ţarigrad, nici muntelui Athos, nici Sfântului Mormânt la Ierusalim, după năravul lor, care aveà de scop să umple mâini greceşti cu bogăţii româneşti. Polovracii erau săraci, şi locuiţi deci numai de călugări români. Dar cu toată lipsa de mijloace, călătorii găsiră adăpost la stânga turnului de intrare, în arhondaric, la care duceà o scară de lemn, ale cărei trepte încărcate de ghiaţă fuseseră curăţite în grabă de călugări.

In curând trei bărbaţi stăteau împrejurul mesei, pe care ardeà o lumânare de seu. In vatră trosnià focul şi luminà colţurile depărtate ale odăiei, unde dormià Ion Urdăreanu pe un divan. Nu se vedeau decât pletele sale, lucind la lumina focului.

Mereanu zise surâzând: —„Pare că e o mireasă cu beteala în cap."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Jianu îi povesti întâmplarea cu lupii şi adause, că nu orice mireasă ar fi fost în stare să călătorească iarna pe ger o săptămână după o rană căpătată în o asemenea împrejurare.

Şi veniră a vorbi de scopul întâlnirii lor de azi. Mereanu erà un om mărunt şi spătos, cu o mustaţă stufoasă, cu ochii castanii şi înţelepţi, sub sprâncene drepte. La chemarea căpitanului său venise în grabă călare, cu toţi nemeţii de zăpadă.

Cel d'al treilea la masă erà Sandu Gruia. Acesta purtà haine călugăreşti; păreà un sfânt pe icoane cu părul lung, cu barba mare, cu adânca întristare a trăsăturilor sale.

— „Iţi place la mănăstire?" îl întrebase Jianu.

— „E pace aci," fu răspunsul.

— „Am nevoie de tine, însă."

Şi ciudatul sfânt zise: —„Poruncă, Căpitane."

— „Şi cum îţi merge ţie, Merene?" urmă Jianu.— „Te lasă în pace? Cum stai cu stăpânirea de când te-ai făcut sătean paşnic?"

Mereanu surâse. — „Stăpânirea îmi ocoleşte casa, când se rătăceşte până aci, sub înfăţişarea afurisiţilor de pomojnici."

— „In schimb calcă casele altora cu atât mai înviersunat!" zise Iancu mânios.

— „Aşà e, bată-i ciuma. Ii pune pe bieţii ţărani să plătească de şase şi de opt ori acelaş bir. Ce ştiu ei de legi şi de pitace. Fiecare caţaon se zice trimis de stăpânire şi fură după plac. Din cele treizeci de biruri sau câte sunt, se fac o sută, până ce ţăranul nu mai poate şi se gândeşte: „De ce să muncesc şi pentru cine?" sau fuge peste munţi."

— „Bine," zise Jianu, —„ăştia sunt cei cari poartă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grija treburilor băneşti ale stăpânirii. Dar acei cari poartă grija dreptăţii?"

— „Tot aşà stau lucrurile," zise Mercanu. —„Ori unde te-ai duce nu auzi decât: —„Unde ţi-e ploconul? puii? ouăle! purcelul!" —Nevestele şi copii oamenilor nici nu mai cunosc gustul cărnii. Dar domnii judecători nu pot judecà decât dacă au mâncat puiu sau purcel! Cine din noi poate să alerge iarna până la zapciu? Şi par'că nu ştim, cum ne primeşte acolo? Cu bice sau cu înjurături: „Valah mişel!" Mai amar e Românului dispreţul decât jefuirea!"

Un glas tare şi limpede se auzi deodată de lângă sobă: —„Bine ai vorbit, Merene! Toată vrajba pe pământ vine din dispreţul bogatului pentru cel sărac, din dispreţul fruntaşului pentru omul de rând şi al bătrânului pentru omul tânăr. Şi sunt proşti, proşti rău. Căci avem nevoie unii de alţii. Cum, numai bătrânii să trăiască? Şi ce ar fi cei de sus fără de cei de jos? Ce ar face atotputernicii domni fără slujitorii lor? Urît e dispreţul, urîte cuvintele cari dispreţuiesc! Numai bunătatea te face ascultător!"

Mereanu tăceà mirat, şi Jianu îşi ziceà: „Cuvintele lui Dumitru au căzut ca o scânteie pe iarbă de puşcă. Avem nevoie de astfel de praf, însă nu trebuie să sară, când nu se cuvine." Şi adăugă tare: —„Dacă nu dormi, vino'ncoace," iar când se apropiă Ion de masă, Jianu privind ochii săi aprinşi, îi luă mâna şi îi zise: —„Adu-ţi aminte de ce ai spus. Să-ţi fie fapta după vorbă. Căci ai dreptate."

Iar în sufletul tânărului se ridică o caldă recunoştinţă către bărbatul mai în vârstă, care-i înţelesese simţirea pătimaşă.

Jianu, după ce strânse mâna lui Urdăreanu, îi dete

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drumul, se sculă în picioare şi cu braţele încrucişate zise: —„Tovarăşi buni, luaţi seama la ce vă zic. Ţara aceasta, pentru care ne vom ridică, a ajuns la culmea înjosirii. O stăpânesc bârfirea, înşelăciunea, şi mituirea. Câte trele sunt de neam grecesc. Deaceea trebuie să scăpăm de Greci şi de acei Români, cari s'au molipsit dela ei. Impotriva lor se ridică Tudor. Să ştiţi însă," — aci răsuflă greu, căci inima îi bătea din răsputeri, —„că dacă şi noi haiducii şi pandurii vom fi prea slabi şi prea mişci pentru a ne ajunge scopul, atunci neamul nostru nu e făcut pentru un traiu mai bun, atunci să-l bată Dumnezeu şi să-l facă pe veci de batjocură!"

* * *

La Bucureşti, în faţa Curţii Domneşti, stăteau oamenii, de câteva zile, adunaţi câte trei sau mai mulţi, privind ferestrele caselor, sau încercând să afle dela vreun arnăut domnesc sau dela vreun ciohoidar amănunte asupra bolirii lui Vodă. Nu cumva de iubire: Fanarioţii nu încercaseră să deştepte acest soiu de sentimente în sufletele supuşilor săi. Curiozitatea, plăcerea, amestecată cu groaza de a vedeà moartea, aduseseră pe mahalagii, pe slugi şi pe ciocoi, cari mişunau cu rubedeniile lor în casele boiereşti. Ca şi stăpânii lor, nu cunoşteau mai mare petrecere decât de a stà grămadă de vorbă. Nici zăpada, nici gerul nu-i puteà opri. Cunoşteau pe toţi trecătorii şi nu intrà o butcă în Curtea Domnească, fără ca cei cari stăteau într'însa să nu treacă în poveşti.

— „Aoleu!" zise unul, —„uite ce mutră face caţaonul! De moare Vodă, s'a dus hoţiile lui."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Azi se ziceà la noi," spuneà un arnăut, —„că Măria Sa a dormit rău, dar că acuma e mai bine."

— „Aşà se zice de câteva zile," răspunse altul cu dispreţ, —„dar s'a îngropat singur de ieri, decând a numit Caimacămia."

— „Pe cine a numit?" întrebară mai mulţi.

Cel bine informat zise: —„Pe Inalt Prea Sfinţitul Mitropolit, pe Marele Ban Grigorie Brâncoveanu şi pe boierii Grigorie Ghica, Dimitrie Kretzulescu şi Barbu Văcărescu."

Unii se arătau mulţumiţi: — „Sunt boieri cinstiţi, au inimă pentru norod."

— „Insă ca să nu fie prea cinstiţi," urmă atotştiutorul, vorbind mai încet şi privind împrejurul său —„a pus Muscalul pe alţi doi, cari îi duşmănesc: pe Iordake Filipescu şi pe Iacovache Rizos."

— „Sfinte Doamne!" se mirau ceilalţi, —„de unde le ştii toate? Pare că stai cu dânşii la sfat!"

— „Nu de geaba au uşile găuri," mormăi un ţigan.

Un mahalagiu pântecos, care îşi strângeà la piept giubeaua îmblănită cu o mână şi cu alta îşi mângâià bărbia, zise deodată:

— „Să vă spun ceva. Vodă a murit."

— „Ţi-o fi dat în scris cu mâna lui," râse atotştiutorul.

Pântecosul se făcù că nu aude şi întrebă:

— „Ese fum din coşurile Curţii Domneşti?"

— „Cum să nu iasă," răspunseră mai mulţi.

— „Ştii, care e coşul odăiei lui Vodă?"

— „Cel scurt din mijlocul acoperişului."

— „Ei? şi face fum?"

Câteva clipe de tăcere urmară, apoi se încrucişară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbele: —„Nu, nu face fum!" —„Pe cinste, nu face fum!"

— „Şi nu va mai face," zise pântecosul mahalagiu. — „Aseară stăteam aci şi vedeam că coşul erà stins. Azi de dimineaţă trecând am văzut că tot nu iese fum dintr'însul, şi acuma, în amiază, de un ceas de când stau aci şi tot stins rămâne."

Această vorbă bine socotită se răspândi în mulţime, şi acuma sute de ochi erau aţintiţi pe coş. Unii îşi închipuiau, de mult ce priveau, că văd un nor alb ridicându-se de pe marginea coşului de ţiglă; alţii făceau prinsori: —„Acuma face fum!"

Când soarele apuse, coşul rămăsese tot stins şi mulţimea se împrăştiă cu oarecare mulţumire, făgăduindu-şi pentru a doua zi observaţiuni interesante.

Slugile se întoarseră acasă cu vestea morţii lui Vodă; boierii români ridicau umerii cu nepăsare şi ziceau: —„Bine, să-l ducă la biserică." Grecii însă din gaşca lui Vodă, se suiră în butcile lor şi merseră în fugă la Curte.

Fură primiţi acolo de slujitori turburaţi şi tăcuţi, cu şoapte nehotărîte, cu feţe posomorîte. Din neamul Soutzeştilor nu erà nimeni de faţă. Scara mare, sala din catul de sus, erau tixite de lume. Intr'un colţ stăteau câţiva doctori şi îşi împărtăşeau nemulţumirea de a nu fi lăsaţi lângă Vodă, unde nu mai pătrundeà, după porunca Măriei Sale, decât medicul D-lui de Pini, Doctorul Mesici.

— „De mai porunceşte Măria Sa," zise unul din doctori cu răutate, —„atunci Christaris nu e decât un prost."

— „Crezi într'adevăr, că nebunul de eterist a ştiut aşà de bine să vină în ajutor naturii?" răspunse co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

legul său cu o privire diavolească, —„eu aş fi zis că e doctorul Depaltes, pe care l-a adus Doamna în aşà mare grabă dela Craiova."

— „Preà stimate, doctorul Depaltes, ticălosul ticăloşilor, are cel mai mare rang din ţară după Vodă, el e Caimacamul Olteniei, şi rămâne Caimacam numai cât trăeşte Mormolocul. N'are deci nici un interes să vină, precum zici Domnia-ta, în ajutorul naturii."

Svonul otrăvirii Domnitorului, deci, erà pe ascuns şi pe faţă în gura tutulor.

— „Ia să facem socoteala," zicea un Grec altui Grec la ureche, —„cât timp mai e nevoie să rămână Vodă în viaţă, politiceşte vorbind. El şi cu nevastă-sa visau, să lase scaunul Domnesc urmaşilor lor."

— „Ehei! neamul cailor verzi," zise celălalt cu ciudă, căci şi el râvnià la domnie şi căutà să nimicească dorinţele celorlalţi.

— „Ce vrei să zici?" întrebă cel dintâiu.

— „Se vede că nu te-ai născut în Fanar, Archonda," fu răspunsul. —„Nu cunoşti zicătoarea: „La Chios găseşti mai degrabă un cal verde decât un om cuminte."

— „Ba, o cunoşteam."

— „Atunci să ţi-o desluşesc: Cel dintâiu Dragoman creştin erà un oarecare Panaiotaki Nikusia, şi deşi erà de fel din Chios, erà foarte deştept. Aşà de deştept încât ajunsese la Dragomanat, demnitate de care până la anul 1669 aveau parte numai ovreii sau renegaţii.

Sub Nikusia a crescut însemnătatea acestei demnităţi, şi dela dânsul încoace nu s'au ales domnitorii Ţărilor Dunărene decât printre ei."

— „Aferim," zise celalt râzând pe furiş. —„Am să reamintesc această istorie a cailor verzi, ştii D-ta cui, Consulului. Dar să ne facem socoteala. Doamna a tri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mis de ieri un lipcan la Ţarigrad cu treisprezece milioane de piaştrii, pentru a asigurà domnia fiului său."

— „Karnaxi!" înjură pretendentul.

— „Astâmpără-te, Archonda. Pe vremile de ger şi de viscol, nici lipcanul cel mai ager nu se poate duce şi întoarce decât în zece zile. Moartea Mormolocului, cum îi zic câinii de Valahi, nu se poate ascunde zece zile. Şi domnul de Pini a trimis şi el un lipcan la Poartă; scrisorile însă pe cari le duce, după cât văd eu, şi ştii că în politică văd departe, nu susţin pe Soutzuleşti. Ce interes ar aveà Poarta...."

In acea clipă se deschise o uşă, şoaptele încetară şi privirile celor de faţă se îndreptară către gangul care duceà la odăile lui Vodă. Doctorul Mesici veni cu paşi măsuraţi spre sală. Pe când toţi îl înconjurau, el ridică mâna ca pentru a impune tăcere, şi zise: —„Măria Sa nu e bine. Vom vedeà ce aduce noaptea."

Adunarea păreà zdrobită de durere, dar în fundul sufletului îşi ziceau toţi: —„Afurisită comedie!"

* * *

Pe faţa spână a beizadelei Nicolae nu se vedeà nici măcar umbra unei dureri. Se plimbà în iatacul său, pe când Domniţa Catinca plângeà pe divan. Niciodată prinţul nu se arătase mai vioiu şi mai vorbăreţ.

— „Nu plânge, nu mai plânge, porumbiţa mea," nu încetà de a zice, fără să-şi întrerupă mersul, —„nu se poate să nu ajung acum la domnie. Sultanul şi-a arătat mulţumire către tata, trimiţându-i acum două săptămâni un armăsar minunat, cu şeaua şi frâul bogat împodobite. Un mare semn de bunăvoinţă. Mama nu mi-a mărturisit câte pungi a trimis la Constantinopol,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însă mi-a spus că va fi o punte de aur, spre scaunul domnesc. Nu plânge, nu mai plânge, porumbițo, vei fi Doamnă, Nineaca a zis-o." Pipernicit și cu trăsături muierești, el se umflă ca un curcan. —„Noi, Soutzuleștii suntem cei mai puternici din tot Fanarul. Ce sunt pe lângă noi parveniți ca Ypsilanții, negustorașii din Trapezunt, ai căror fii zmintiți se încumetă azi să facă răzvrătiri! Și Karagealele, hoții de baștină din Ragusa! Ce sunt intriganții de Moruzești?" —râse, dar se bătu numaidecât cu palma peste gură, privind fricos împrejur. Își dăduse seama cât de puțin erau deocamdată la locul lor acele râsete și din nou îngână: —„Nu plânge, nu mai plânge, porumbița mea."

Copila Moldoveancă își frânse mâinile și strigă: —„Eu nu plâng de dorul Domniei, plâng pe tată-tău, care a fost totdeauna atât de bun pentru mine!"

— „Desigur, desigur, ai dreptate," —zicea beizadeaua care nu era în stare să urmeze gândurile soției sale. —„Babaca era foarte bun. Dar ne rămâne Nineaca, și Nineaca mi-a spus, că nu trebuie să ne gândim la lacrămi, ci la fapte."

Și într'adevăr Nineaca făptuia. In bibliotecă, cu ușile încuiate, și la lumina unei lumânări de seu, pe care uitase să o cureță și a cărei muc atârnă din flacără, ea căută printre cărți ascunzătorile cari conțineau documentele și scrisorile de cari-i vorbise soțul ei înainte de moarte. Scoteă cărțile, le aruncă pe jos și bătea în zid. Insfârșit, dădu de o mică ușă de fier, în a cărei broască se potrivia cheia, care i-o dăduse Domnul. In ascunzătoare zăceau hârtiile grămadă. Ținându-și poalele cu mâna, le umplù cu toată povara hârtiilor, pe cari le cără către masă, unde fumegà lumânarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doamna nu semănà azi cu o icoană. Halatul ei larg şi vărgat erà soios şi murdar. De sub tulpanul alb, cu care erà legată la cap, atârnau câteva şuviţe de păr negru pe obrajii ei cari, cu zbârciturile lor adânci şi lipsiţi de sulimanul obişnuit, păreau două pătlăgele vinete veştede.

Din fiinţa ei neîngrijită şi obosită, numai ochii păstrau toată vioiciunea şi toată isteţimea lor, căci se cuveniâ să distrugă orice urmă a tainelor, pe cari Vodă nu le mai puteà păstrà. Şi corespondenţa unui Fanariot nu se compuneà decât din taine, de oarece nu se învârtià decât împrejurul intrigilor, defăimărilor şi înşelăciunilor. Deaceea erà neapărată nevoie de a o nimici la moartea stăpânului casei. Doamna nu pusese la o parte decât vreo duzină de documente, cele rămase le strânsese iar în poală şi le băgase în sobă.

Deodată însă sări în sus speriată : cineva bătеà la uşă şi vocea beizadelei Nicolae se auzi strigând jalnic : —„Nineaco, Nineaco, unde eşti?"

Doamna se îndreptă către uşă şi deschise.

— „Taci !" zise ea şi se apucă să-l certe pentru zgomotul făcut, care puteà să destăinuiască aflarea ei în bibliotecă, el însă îi întinse o scrisoare şi-i zise plângând aproape : —„Citeşte ce mi-a dat Mavros, vine desigur dela ticăloşii de Valahi, sau dela nebunii de eterişti."

Doamna ceti la lumânare scrisoarea care ziceà : „Cel mai bun epitaf pentru Vodă este pricina cu Târgovişteni şi mulţimea poslujnicilor şi scutelnicilor, care şi-a însuşit."

— „Cum a ajuns foaia asta în mâinile tale? Cum a îndrăznit Mavros?" gângăvi Doamna şi buzele-i tremurau de mânie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Citeşte, Nineaco !" se văită fiul ei, „nu vezi că mi-a trimis-o mie !"

— „Cine a adus-o?"

— „Un albanez, care ziceà că e trimis de socru-meu dela Iaşi."

— „S'au aftodisit, mojicii" —zise Doamna—„Vodă erà prea îngăduitor. Mişeii ! Să ne zică în faţă că Vodă a murit ! Cheamă-l numaidecât pe Mesici, ai auzit?"

Dar nu erà răspunsul Porţei singurul cuvânt, pentru care moartea lui Vodă trebuià ţinută ascunsă ; veniturile domneşti încetau de a fi plătite cu vestirea obştească a morţii Domnitorului. Deci, fu tăinuită cinci zile, cu toate că Bucureştenii veniau mai numeroşi în fiecare zi pentru a privi coşul fără fum. Mişcarea în norod, care aduceà în mijlocul oraşului toată spuma lui, toţi hoţii care mişunau în curţile boiereşti dărăpănate de pe malurile Dâmboviţei, îngrijià pe negustorime şi pe boieri, şi mulţi cerură Agei o sporire a strejilor de noapte.

Printre slujbaşi fierbeà cea mai mare nelinişte, căci nu ştiau care dintre ei erà „halea" sau „paia" ; iar D-l de Pini, singurul care ştià tot, tăceà ca de piatră.

Mişcarea eteriştilor însă creşteà neîncetat. Zilnic se făceau întruniri mai mici sau mai mari, în cari Leventis ţineà locul de căpetenie, — între ziafeturi şi jocuri — căci boierii nu vedeau în bolirea lui Vodă un cuvânt pentru a nu petrece. Leventis respândeà ştiri însemnate. Mihaiu Soutzos, hospodarul Moldovei, venise în ajutorul eteriei cu 130.000 de lei şi făgăduise încă 100.000 ; iar afară de acestea strânsese multe merinde. Alexandru Ypsilanti erà la Chişinău şi aşteptà ziua priincioasă, pentru a intrà în ţările dunărene. Generalul Orloff, comandantul sub ordinele Prinţului Wittgenstein, a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

avangardei armatei rusești pe Prut, erà înțeles cu Ypsilanti și gată a-l sprijini. Toate aceste veşti minunate găseau crezământ, nu numai pentrucă Leventis erà privit ca nepotul lui Capo d'Istria, dar și pentru că erà secretarul Consulatului rusesc. Deci Impărăția Țarului ocrotià și ajutà pe Greci.

Cel mai aprig dintre eteriști erà doctorul Mihaiu Christaris. Ziua și noaptea intrau și ieşeau patrioții la dânsul, mai ales dela 15 Ianuarie încoace, decând zăceà bolnav. El locuià în inima oraşului, unde mişcarea erà mai mare și unde zecimi de biserici și de hanuri erau presărate fără nici o regulă pe malurile Dâmboviței, aci îngustând străzile, aci lăsând între ele maidane întinse acoperite cu zăpadă. Hanurile din București aveau mare farmec, pe dinafară păreau cetăți, pe dinăuntru, de jur-împrejur, se vedeau două rânduri de bolți deschise pe stâlpi uşori; în mijlocul curții se află, ca la mânăstire, adeseaori o biserică. De obiceiu, hanul erà al vreunei mânăstiri, care închirià cu mare folos pivnițele, prăvăliile, precum și toate încăperile.Doctorul Christaris locuià în hanul Sfântului Ion, împotriva egumenului căruia se dăduse o hotărîre domnească, căci acest călugăr hrăpitor, pentru a face prăvălii noi, pe strada cea mai de seamă născocise să găurească zidurile de împrejmuire spre cea mai mare primejdie a trecătorilor. Sub poartă, în curte, și pe pridvoare mişunau cete de precupeți, de țărani, de meseriași, de călugări, de boiernași și de slujbași, Români, Greci, arnăuți și țigani, mulțimea lor erà cu atât mai mare, din pricina vecinătății hanului Zlătari, unde stăteau toți zarafii.

Christaris puteà, deci, să primească cât voià fără a stârni mirare. El şedeà pe divan, învelit cu blană

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi scuturat de friguri. In faţa lui albă ca ceara, ardeau mari ochii săi, pe cari Coconiţa Catinca îi asemănase cu lumânările de Paşti.

Erà îngrijit de Aristias, un tânăr actor, scriitor şi dascăl de franţuzeşte; nervozitatea cu care acesta îşi treceà mereu mâinile prin păr, şi vioiciunea sa, contrastau puternic cu liniştea aparentă a lui Christiaris. Aristias, primià în sală pe cei cari veneau, şi îi duceà pe urmă, unul după altul, lângă bolnav.

Oamenii cari treceau lângă patul doctorului erau de tot felul, dela feciorul de negustor bogat şi îngâmfat până la bragagiu, şi până la alte corcituri fără nume şi fără neam. De câteori încercà Aristias să nu primească pe vreun zdrenţeros, Christaris se supără şi îi ziceà: —„Nu avem dreptul de a alege. Ne trebuie şi numărul," —sau adăogà: —„Să ai credinţă în focul curat al gândirilor înalte. Lupta sfântă pentru libertate va preface în eroi mulţi, cari în viaţa obişnuită ar fi rămas netrebnici."

Şi deaceea se vedeau, aşteptând orele de eroism, foarte mulţi netrebnici mâncând în bucătăria doctorului, spre marea supărare a cămărăşiţei sale, supărare care crescù încă, când află, că doctorul mai îmbrăcase şi câţiva volintiri pe cheltuiala sa.

Christaris erà bolnav de trei zile, când căpitanul Iordache venì spre seară şi cerù să-l vază singur. Deabià însă zări pe prietenul său, că-l rechemă pe Aristias, şi îl rugă să trimiţă acasă, la soţie, şi să-i ceară leacul pentru friguri. —„Imi închipuiam eu, că un doctor nu e în stare să se îngrijească singur," mormăì el, —„nevasta mea se pricepe însă la d'al-de astea. Eu am friguri în toate zilele în Bucureşti."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Spune-mi, prietene," zise Chritaris repede, pe când i se urcă sângele la obraz, —„Slugerul Tudor a... ?"

Dar nu isprăvise întrebarea, când Aristias deschise uşa, cu multă smerenie, Vornicului Samurcaş, care dela prag rugă pe doctor să nu se scoale. Apoi boierul se aşeză la picioarele bolnavului, pe divan înconjurat de cutele bogate ale caftanului său roşu, căptuşit cu blană. El îşi ridică de pe cap işlicul de hârşie de miel şi luă din mâna feciorului său ciubucul, pe care acesta i-l întindeà pe o tavă de aur.

— „Grea vreme pentru conspiraţie şi zavere !" zise el, şi îndreptându-se către Aristias, dându-i în glumă un titlu turcesc, adăogase : —„Bey-mu, vezi să nu vie nimeni să ne supere."

— „Imi faci mare cinste ostenindu-te până la mine, Archon Vornice, îţi sunt foarte recunoscător," —începù doctorul.

Samurcaş însă, care se aşezase turceşte şi trăgeà din ciubuc, erà acuma cu totul conspirator. Ridică mâna : —„Lasă prietene. Eteria ştie, către cine are mai mare datorie de recunoştinţă aici în Muntenia. Deaceea, la treabă !"

Christaris lepădă blana, cu care erà învelit, căci îl apucase fierbânţeala, care urmează frigurilor, şi ridicându-se pe divan, reînoi, cu buze tremurătoare întrebarea, cc-i apăsa pe inimă : —„A plecat Tudor Vladimirescu ?"

— „A plecat," zise Iordache, —„a plecat de o jumătate de ceas."

Christaris înăbuşi un strigăt de bucurie, pe când Samurcaş ridică capul cu mirare : —„A şi plecat ?"

— „De ce să zăbovească, de oarece cea din urmă piedică e ridicată," răspunse Olimpianul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Piedica e ridicată?" îl întrerupse medicul cu ochii lucitori.

— „Da, da, desigur," îl liniști Samurcaș, —„urmează Căpitane!"

Chiar atunci intră repede și fără de veste Bim-başa Sava, cu un străin după dânsul.

„Iată-l, iată-l în sfârșit!" strigă chipeșul Arnăut, „Vi-l aduc pe Aristide Papa, pe care iubitul nostru Arhi, din Chișinău îl trimite cu o scrisoare către Miloș Obrenovici, ceeace ne asigură trecerea prin Serbia."

Eteriștii primiră cu bucurie pe Papa și ascultară cu evlavie scrisoarea, pe care le-o citi solul, după dorința lui Arhi, și care zicea: „Am primit dela înalta ocârmuire porunca de a aduce la cunoștința Măriei Voastre toate gândurile rele ale vrăjmașului credinței și țării noastre. Inalta Poartă, afară de trupele, pe cari le-a trimis în contra lui Ali-Paşa din Ianina și afară de cele din paşalâcurile din Rumelia, a început să strângă cete numeroase din Asia și din celelalte provincii, spre a năvăli, în primăvară, fără de veste și cu toată puterea ei în Grecia și Serbia, sperând astfel să ne găsească nepregătiți și să ne sfărâme. Deaceea, după dorința înaltei ocârmuiri, am trimis porunci în toată Elada, Morea și până la Dunăre, ca la 15 Noemvrie să isbucnească răscoala chiar în Constantinopole și în toată Grecia. Și Măria Voastră să nu mai stea la gânduri, ci, pe câtă vreme vrăjmașul e încă nepregătit, îndată după primirea acestei scrisori, să 'narmeze pe voinicii lui Sârbi și să cureţe ţara de barbari. La 20, cel mai târziu 25 Noemvrie, o pornesc prin Moldova și Valahia și viu la Sârbii mei iubiți, cu armata, cu merinde, cu bani și cu tot tacâmul de războiu, și atunci am să spun Măriei Voastre din graiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

viu ce mai am de spus. Să încerce însă Măria Voastră ca până la 20 Noemvrie să puie în mişcare o parte din Sârbi către Long şi Drinovăţ şi să atragă apărarea Turcilor către punctul acela, ca să-mi rămâie mie drumul deschis între Vidin şi Ada-Kale. Tratativele cari s'au început la Constantinopole între Poartă şi Rusia ţintesc către isbucnirea unui războiu între aceste două puteri. Deaceea s'o luăm noi înainte în spre ţelul glorios, să ne încoronăm capetele cu lauri, şi strigând : „Libertate sau Moarte !" să dăm pe neaşteptate peste vrăjmaş, şi isbânda, fără îndoială, va fi a noastră."

Christaris întinse mâna după scrisoare spre a sărută iscălitura lui Arhi : Alexandru Ypsilanti. Şi după dânsul Sava făcù tot aşà.

Iordache şedeà la marginea Divanului, încrucişase mâinile pe mânerul iataganului şi lăsase capul în jos.

Chiar pe când se citea scrisoarea, Vornicul Samurcaş scosese din cutele hainelor sale un pieptene de fildeş scurt şi gros, cu care, după obiceiul boierilor celor mari, cu mişcări cumpătate, îşi pieptănà mătăsoasa lui barbă.

Aristide Papa întrebă : „Vă împăcaţi cu cuprinsul scrisoarei ?"

— „Bine înţeles !" strigară împreună Christaris şi Sava. „Scrisoarea e minunat de lămurită şi de energică."

Iar medicul adăogă : —„Oare înalta ocârmuire de care vorbeşte iubitul nostru Arhi să fie.... ?"

„Capodistria," —şopti Papa, „şi unu şi mai mare."

— „Dovada cea mai sigură pentru asta," întrerupse Sava, „ne-o dă paşaportul rusesc, pe care chiar acuma mi-l scrise Leventi pentru Kir Aristide."

Iordache ridică capul şi întrebă : „Unde vrei să treci Dunărea, Papa ? Eu te-aş povăţuì s'o porneşti după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Slugerul Tudor, care stă bine cu dregătorii turceşti dela Ada-Kale şi Vidin. Pleacă la Cerneţi şi aşteaptă-l pe Vladimirescu, căci şi dânsul vine acolo."

— „Evrika, evrika!" strigă Christaris. — „Ia spune-mi, prietene Iordache, pe ce cale vine Tudor?"

„Arhonul Sluger a trimis ieri pandurii săi înainte şi a pornit-o chiar astăzi cu douăzeci şi cinci din Arnăuţii mei, pe cari îi duce Dimitrie Macedonski, prin Piteşti către Oltenia. El crede c'ar putea, în câteva săptămâni adună subt steaguri şase până la opt sute de oameni."

— „Ştie Pini...?" şopti Christaris.

Sava repede-i răspunse că da.

— „Şi ce măsuri crezi să ia Vladimirescu ca să-şi adune Valahii?" întrebă din nou medicul.

— „Toate chemările şi proclamaţiunile către popor le-a scris el acì cu Ilarion dimpreună."

— „Te încrezi în el Iordache?"

— „Suntem fraţi de cruce," zise ostaşul.

— „Atunci putem însfârşit trage nădejde că calea spre Elada ne stă deschisă!" strigă cu bucurie Christaris. Dar îndată îl apucă un leşin, se lăsă pe spate, închise ochii, şi răsuflând din greu încrucişă mâinile pe piept.

Ceilalţi îl priviau în tăcere, căci ştiau câtă recunoştinţă datora Eteria medicului. Celc, cu care scepticismul lenevos al boierilor buni de gură nu s'ar fi împovărat niciodată şi care ar fi scârbit pe ostaş, pe astea toate le îndeplinise înfocatul visător, înăbuşind groaza lui de omor şi otrăvind fântăneaua la braţul lui Vodă Soutzos. Spre a săvârşi astea şi a se ameţi, trebuiă să-şi mentie sufletul într'un extaz nesfârşit; însă după vestea morţii lui Vodă nu-l mai ducea trupul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când eteriştii părăsiră hanul Sfântul Ion, Samurcaş pofti pe căpitanul Iordache să se suie cu dânsul în trăsură.

— „Pe Miloş Obrenovici îl cunoşti tu bine?" întrebă Vornicul.

— „Bine de tot," —răspunse Olimpianul.

— „E un mare diplomat?"

— „Este," îi răspunse oftând Iordache.

— „Mi se scrie din Ţarigrad, că chiar acuma se află acolo o solie sârbească, care tratează, aproape pe acelaş picior, cu Poarta, despre recunoaşterea neatârnării şi drepturilor Serbiei. Crezi tu oare că Miloş va da urmare poruncilor lui Arhi fără nici o greutate?"

— „Nu cred," —răspunse ostaşul, oftând şi mai adânc ca înainte.

* * *

Toate clopotele ale celor două sute de biserici din Bucureşti, sunau în dimineaţa de 19 Ianuarie, vestind moartea Domnitorului. Consulii primiră notificaţiunea oficială a decesului şi învitaţia la înmormântare: „La princesse régnante de Valachie, et les princes et les princesses ses filles, en annonçant le décès de S. A. S. le prince régnant de Valachie, arrivé le 19 du courant, ont l'honneur de prier M....., de vouloir bien assister, avec sa suite, à la cérémonie des funérailles, qui auront lieu aujourd'hui vers les neuf heures du jour à la turque, de la cour princière à l'église de St. Spiridion, rue Podo-Beïlique."

Pini, Hakenau şi Kreuchely se găsiră la Sf. Spiridon înainte de înmormântare. Străzile erau pline de lume; oamenii stăteau pe garduri, pe ziduri şi pe acoperişuri, în unele locuri înguste uliţa părea făcută din tru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puri şi din capete. Podul peste Dâmboviţa îngheţată, patul ei lat şi malurile ei erau negre de oameni. Strada de căpetenie se numià Podul Beilicului, grinzile ei de lemn erau cele mai bune din oraş, căci aci treceau, venind dela Constantinopol, Domnitorii şi Paşalele; aci trăgeau la Beilic trimişii Porţii, marii ei demnitari, slujbaşii ei, şi tot aci se găseau cele mai multe cafenele, prăvălii şi bolţi.

Butcile Consulilor trecură în goana cailor sub poarta largă şi scundă de sub clopotniţa mànăstirii Sf. Spiridon.

Curtea întreagă erà acoperită cu paie, căci prohodul erà să fie în afară de biserică. La dreapta bisericii se ridicase un fel de cort deschis în toate părţile, sub care se pusese o masă rotundă acoperită cu catifea roşie; la un cap erà înconjurată de icoane: cea din mijloc înfăţişà chipul lui Vodă, cea din dreapta stemele Munteniei şi ale Moldovei, căci Alexandru Soutzos domnise în 1802 timp de patru luni peste ţările amândouă. Inaintea mesei se aşternuse un covor turcesc pentru Mitropolit.

Egumenul Grec al mănăstirii, pe pieptul căruia lucià un engolpion, cu chipul unui sfânt prins în pietre scumpe, veni înaintea Consulilor, ieşind din biserică cu toţi călugării săi. Consulii răspunseră închinăciunilor călugărilor scoţându-şi tricoarnele cusute cu aur şi urmând chemarea stareţului, intrară în pronaosul bisericii pentru a vedeà mormântul pregătit pentru Vodă. La dreapta intrării se scosese din pământ o lespede de marmoră cenuşie şi se vedeà groapa boltită, unde se făcuse loc Hospodarului. Groapa erà mică, doi Domnitori zăceau într'însa, Scarlat Ghika, bunicul Frusinei Doamna, ctitorul bisericii Sf. Spiridon, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

smulsese cu sila, puțin înainte de a murì, domnia dela frate-său, și Constantin Hangerli, acel trădător trădat, al cărui groaznic sfârșit fusese pregătit de zavistiile lui încurcate. Sultanul îi retrăsese încrederea și cronica ne spune, cum, într'o zi, un Capuigi-başa veni urmat de un „arap groaznic"; Capuigi-başa stăteà lângă hospodar pe divan, când deodată arapul aruncă ştreangul de gâtul lui Hangerli, trântindu-l la pământ; cum Domnitorul însă erà puternic și se sbăteà, Capuigi-başa îi trase două gloanțe, iar arapul îngenunchind pe el îi frânse gâtul. La pocnitul pistolului, ciohodarii intrară în grabă, dar Capuigiul îi oprì la uşă cu cuvintele: —„Dur bre! Firman!" —„Staţi! firman!" și toți încremeniră Căci firmanul, porunca Sultanului erà sfântă. Capuigi-başa plecă la Constantinopol cu capul lui Hangerli, iar trupul Domnitorului rămăsese mai multe zile aruncat în curte spre pilda tuturor.

Azi, osemintele acestor doi Domnitori erau spălate și adunate într'un sac verde, și călugării le arătară Consulilor.

Pini le privià dispreţuitor și în vădită batjocură, fără a-și da osteneală de a spune vreun cuvânt. Ceremonia îl plictisià adânc. Nimeni nu ştià mai bine decât dânsul că pofta de domnie a beizadelei Nicolae Soutzos nu se puteà îndeplini. Turcii, mai puțin ca oricând, voiau să întemeieze dinastia „cailor verzi", căci se încredințaseră pe deplin de firea răsvrătită și trădătoare a dragomanilor lor. Domnia Soutzuleştilor se isprăvise. Erà deci de prisos pentru un diplomat priceput, să-și risipească în atare împrejurări timpul, sănătatea și curtenia.

Hakenau tușià și se legănà când pe un picior, când pe celalt. Il răzbise gerul, iar mutra supărăcioasă și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fudulă a colegului său rus îl mânià, căci nu puteà ghici interesul ascuns sub ea şi totuş erà silit de a răbdà multe din partea lui Pini, acum când M. S. Impăratul Francisc I încheiase cu Ţarul Sfânta Alianţă, trecând din congres în congres, dela Troppau la Laybach.

Kreuchely suspinà şi îşi însemnà toate, pentru a le scrie la vreme mai marelui său, Baronului de Miltitz, ambasadorul Prusiei la Constantinopol. Suspina privind oasele lui Hangerli şi ale lui Ghika, gândindu-se la puterea trecătoare şi peritoare, şi suspinà privind supărarea D-lui de Pini şi gândindu-se la situaţia politică a Prusiei, căreia Rusia îi prescrià rolul după plac, cum zicea Pozzo di Borgo. Deodată un sunet se auzì de departe străbătând aerul rece şi liniştit, urmat de altul mai tare, mai larg, mai adânc; erà troparea care vestià venirei alaiului funebru.

Kreuchely ascultă şi zise: —„Ce-i asta?

Udritzky, care stăteà lângă el, răspunse: — „Ei, ce să fie, sunt cântecele lor, pe cari le sbiară pe nas."

— „Tocmai că nu sunt", zise răstit Consulul prusian, care îşi dădea socoteală, că secretarul agenţiei austriace vorbià cu familiaritate numai, fiindcă ştià, că agentul prusian nu aveà leafă. —„Tocmai că nu sunt. Sunt sunete limpezi."

— „Fugi de acolo, Domnule Agent. Tot aşà ca de obiceiu, urlă şi cântă pe nas ca Turcii." Udritzky nu aveà nici pricepere destulă, nici destul spirit de observaţie, spre a fi în stare de a schimbà o părere după împrejurări sau fapte. Ca toţi cei lipsiţi de o cultură înaltă, ţineà cu încăpăţânare la anume păreri şi porecle tradiţionale. Intr'adevăr cântecele bisericeşti la Români îşi pierduseră toată vechia frumuseţe, şi Fanarul le înlocuise cu urlete ţurceşti pe nas. Totuş

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Kreuchely, o fire artistică, aveà dreptate : azi se auzià un cântec neobişnuit. Vocile băieţilor, limpezi şi sigure, ridicau cu minunate portamenti asupra intervalelor enharmonice, evlavia largă a melodiei, pe când vocile bărbaţilor le ţineà isonul, care răsunà ca freamătul vântului în codrii de brad. Dionisie Lupu, Mitropolitul, înfiinţase pentru a reînvià vechile cântece bisericeşti, acest cor, care numai un an după întemeiere dădeà un rod atât de frumos.

Acuma sunau şi clopotele dela Sf. Spiridon, unind glasul lor de aramă cu jalnica cântare, a cărei ritm vine din Asia, din vremuri întunecoase, şi a cărei note nu se pot notà după datinele occidentale.

Şirul lung de Arnăuţi, de Ciohodari, de slujbaşi, breslele toate, cari mergeau înaintea sicriului, se opriră la zidul mănăstirii, pe când preoţii, o mie la număr, intrară în curte şi înconjurară cortul, ca o cunună sclipitoare şi bogată în feţe.

Mitropolitul, în odăjdii aurite, în cap cu mitra împodobită cu chipuri de sfinţi şi cu mărgăritare, pătrunse sub cort. Corul, condus de dascălul Ieromonachul Macarie, intră în curte urmat de slujbaşii cari purtau pe o pernă de catifea roşie însemnele domniei, printre cari erà şi cuca dată de Sultan drept coroană hospodarilor. Cuca crà înaltă, de catifea galbenă, tivită cu beteală de argint, împrejurul căreea erau înfipte pene albe de struţ.

Insfârşit, apărù, purtat pe umerii marilor demnitari, sicriul deschis al hospodarului, sub un baldachin roşu, între cele două tuiuri, steagurile turceşti cu coadă de cal.

Niciodată în viaţă, piticul Alexandru Soutzos nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păruse măreţ. Insă cu liniştea neîntrecută a morţii pe faţă, chiar Mormolocul impuneà.

După sicriu veniau o sută de boieri de mâna întâia, cari azi în loc de işlic purtau cuşmă, cu un petec de postav roşu în vârf. Mai toţi erau Greci, căci Românii nu găsiseră de cuviinţă să fie de faţă. Neobişnuiţi a stà afară pe ger, boierii îngheţau, cu toate că le erau caftanele şi cismele îmblănite. Şi la chinurile lor trupeşti se adăogau şi chinuri sufleteşti, căci ştiau că moartea Mormolocului însemnà pierderea dregătoriilor lor, adică a prilejului de a furà.

Neamul lui Vodă, preà zdrobit de durere, nu erà de faţă.

Prohodul nu se mai sfârşià şi deodată Pini zise către Leventis : —„Mi-e rău. Chiamă trăsura". Şi luând rămas bun dela colegii săi, plecă. Boierii îl priviră turburaţi.

Hakenau tuşi, şi cumpănind însemnătatea politică a plecării lui Pini, zise lui Udritzky : — „Partons".

Şi boierii degeraţi îi priviră şi pe dânşii cu turburare.

Atunci Consulul fără leafă al Prusiei nu voi să rămână în urmă şi se depărtă deasemenea.

Pe când se întorceau câteşitrei acasă, auziră douăzeci de tunuri şi clopotele dela Sf. Spiridon, la cari se uniră sălbaticele trâmbiţări şi fluierături, şi bătăi de tobă ale meterhanelei, muzica militară turcească a lui Vodă. Şi până ce groapa hospodarului nu fu acoperită, bubuitul tunurilor, sunetul clopotelor şi gălăgia trâmbiţelor, a flautelor şi a tobelor nu încetară. Oraşul erà prevestit prin acest zgomot de înmormântarea lui Vodă. Iar poporul român liniştit şi grav, privià cu aceeaş tăcere înmormântarea cu alaiu a domnitorilor fanarioţi, ca şi intrarea lor în oraş, căci ştià că aceşti străini,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cari se schimbau necontenit pe troa, nu erau şi unii şi alţii decât cămătari.

* * *

Leventis erà la picioarele Sofianei Pantas.

Ea erà cufundată în colţul divanului, cu coatele pe genunchi, cu bărbia proptită de pumni, cu ochii scânteietori de mânie.

— „De-aş şti ce ai, frumoaso," se văità tânărul, —„nu-mi vine să cred că moartea Mormolocului, urîciosului de pitic...."

Râsul ei îl făcù să tacă. —„Vită încălţată!" strigă ea—căci orice Grecoaică ştià să înjure arnăuţeşte— „nu înţelegi, că mă plictiseşti. Nu ştii decât să faci curte!"

— „Deunăzi te plângeai că vorbesc prea mult de politică—"

— „Taci, măgarule! azi vroiu să aud noutăţi."

Leventis se sculă oftând. —„Cum vrei, stăpână!" şi aşezându-se pe divan, luă de pe o tăviţă de argint mătăniile de chihlibar, lăsând să alunece sub degetele lui mărgelele, cu vinele lor aurii, şi pe când părea a se gândì numai la jocul mătăniilor, el nu încetà de a observà pe obrazul frumoasei femei, cari anume din cele povestite îi mergeau la inimă.

Începù prin povestiri de dragoste din protipendadă.

Insă Sofiana se strâmbă şi zise: —„Aş, fleacuri!"

Fără a se întrerupe, el urmă: —„Poarta, după ultimile ştiri, este într'o situaţie greà. Sulioţii din Epir s'au unit cu Ali-Paşa delà Ianina şi împreună au bătut toate trupele trimise împotriva lor. O împrejurare minunată pentru noi!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Zaruki ! Paluki !" zise ea cu dispreţ.

— „Da, zaruki, paluki," —răspunse el şi privind-o în faţă : —„Ai vreà să fii Impărăteasa Bizanţului ?"

— „Ha-ha !" râse ea —„şi cum se ajunge la împărăţie ?"

— „Frumuseţea ta te va duce. N'ai stăpânit tu oare, prin ea, de două ori Ţara Românească ?"

Leventis pomenià cu aceste cuvinte stăpânirea pe care o pusese Sofiana nu numai pe fostul Vodă, dar şi pe bătrânul şi neînduratul Kutusof, care cu zece ani înapoi, îşi aveà în Bucureşti cuartierul general pe timpul războiului ruso-turc. Pe vremea aceea, Sofiana abià de patrusprezece ani, erà soţia unui alt Grec, dar, îndemnată de mumă-sa, purtarea ei fusese aşà de destrăbălată, încât chiar în acele timpuri de desfrâu, erà în gura tuturor, şi mai multe soţii de generali se văzură silite să părăsească casa Comandantului şef, pentru a nu fi martore la desfrânările tinerei Grecoaice.

— „Aş !" zise Sofiana cu dispreţ, lăsându-se pe perne, —„mulţumesc pentru plăcerile unor astfel de domnii."

— „De ar fi împăratul tânăr şi voinic şi de neam mare, tot aşà ai vorbi ?" întrebă Leventis.

— „Dar cată că nu e împărat, aci ţi s'a înfundat, dragul meu. Nu mai fi lăudăros. Veşnicile voastre trăncăneli o să împiedice izbutirea revoluţiei pe care o pregătiţi."

— „Ah ! Sofiano, ce deşteaptă eşti !" strigă tânărul, apropiindu-se de dânsa.

— „Nu cumva să te atingi de mine !" strigă Sofiana, sărind în sus cu o înjurătură turcească.

— „Ei !" gândì Leventis, —„tare trebuie să fie îndrăgostită. Dar de cine ?" Şi pentru a se supune,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

schimbă iarăş vorba.—„Ai râde, dacă ai vedeà, cum se ceartă boierii în divan. Ai vedeà, cum aşà zişii patrioţi visează de un domn valah şi fac cu ochiul Austriei, şi cum ceilalţi, Piniştii, nu ştiu decât de Ţar şi îşi dau seamă că numai dela dânsul poate veni mântuire şi ocrotire."

Ea bătu în palme, şi ţiganca cea bătrână se ivì la uşă.

— „Gafiţo," porunci Sofiana,—„du-te pe uliţă şi întreabă de ce se vorbeşte în toţi Bucureştii, căci D-l Leventis nu ştie."

Leventis surâse pe furiş şi întrebă cu o nepăsare prefăcută:—„Ei, şi de ce se vorbeşte în Bucureşti?"

Sofiana l-ar fi pălmuit. Dar stăpânindu-şi isbucnirea mâniei sale, căci simţià nevoia de a aflà mai mult dela dânsul, zise:—„Ce mai jucăm comedii? Tu ştii bine că ghicesc totdeauna toate tainele tale politice."

— „Cum ghicesc eu tainele inimei tale," răspunse el,—„da, frumoaso, şi deaceea ne înţelegem minunat tu şi cu mine, deaceea avem nevoie unul de altul şi deaceea te iubesc la nebunie." Râse cu zeflemea.—„Am să-ţi dovedesc toată mărinimia mea. Ascultă. In Bucureşti umblă zvonul, că a sosit la Piteşti o ceată de treizeci şi şase Arnăuţi, condusă de un oarecare Tudor Vladimirescu."

— „Arnăuţi?" îl întrerupse ea.

— „Arnăuţi, deşi la început boierii din divan ziceau că sunt tâlhari. Arnăuţi, cu cai buni şi bine înarmaţi, cari s'au purtat însă în mod paşnic şi au plecat spre Vâlcea. Ispravnicii au porunca de a-i supraveghià. După ce au trecut Oltul s'au întâlnit cu vechilul vătafului plaiului Horez, care venià la zărăfia judeţului Vâlcea cu vreo două mii de galbeni, l-au prins şi l-au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

legat, dar nu s'au atins de bani şi au plecat înainte spre munţi."

— „Şi nu erau decât Arnăuţi?" întrebă Sofiana iarăş.

— „Şi câţiva panduri," zise el cu un surâs. —„Şi noi, am primit deodată ciudata proclamaţiune a acelui Sluger, care pretinde să scape ţara de nu ştiu cine şi de nu ştiu ce."

— „O fi oare pandurii, cari erau cu Tudor aici în oraş?"

— „Desigur. De ce întrebi?"

Dar ea nu-i răspunse. Cu mâinile după cap, răsturnată pe perne, închipuirea ei plutià visătoare într'o mare de plăceri, buzele ei erau deschise pe jumătate, şi sub tulpanul cusut cu fir sânul ei plin umflà scurteica de catifea.

Leventis privià mai cu batjocură mai cu admiraţie frumoasa fiinţă, care nu căutà să-şi ascunză mişcările simţurilor, şi se mirà cum de urmărià încă nebunatica ei îndrăgostire pentru Olteanul cel cu părul de aur.

Ea zise deodată rece: —„V'aţi făcut socoteala fără aceşti panduri. Domniavoastră, diplomaţii nu cunoaşteţi decât două soiuri de oameni: mişcii şi derbedeii. Pandurii însă sunt bărbaţi. Vor găsi drumul lor, iar nu pe acel croit de D-voastră."

* * *

Şi de fapt boierii se îngrijiră în curând de drumul apucat de panduri. Cine erà acel Tudor Vladimirescu? Un fiu de moşnean din judeţul Gorj, care se ridicase prin vitejia sa. Atât şi mimic mai mult. Şi acela cutezà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să facă proclamaţii şi să le răspândească în toată ţara! Proclamaţii ale căror conţinut erà ne mai pomenit, şi prin care chemà norodul, în numele lui Dumnezeu, să se ridice împotriva celor mari:

„Multă sănătate, fraţilor locuitori ai Ţării româneşti, ver din ce neam veţi fi!

Nici o pravilă nu opreşte de a întâmpinà răul cu rău. Şarpele, când îţi iese înainte, dă-i cu ciomagul şi-l omoară; căci de mai multe ori te primejduieşte de muşcătura lui. Dar pe balaurii, cari ne înghit de vii, pe căpeteniile noastre, atât cele bisericeşti cât şi cele politiceşti, până când să-i suferim a ne suge sângele din noi? Până când să le fim robi? Dacă răul nu este primit de Dumnezeu, stricătorii şi făcătorii de rău bun lucru fac înaintea lui Dumnezeu? Că bun este Dumnezeu, şi ca să ne asemănăm poruncilor lui, trebuie să facem bine; iar aceasta nu se poate săvârşi, până nu vom goni răul.

Până nu vine iarna, primăvară nu se face. A vrut Dumnezeu să facă lumină, şi s'a făcut; dar mai întâiu a lipsit întunericul.

Vechilul lui Dumnezeu, preà puternicul nostru Impărat, voieşte ca noi, ca nişte credincioşi ai lui, să trăim bine; dar nu ne lasă răul, ce ni-l pun peste cap căpeteniile noastre. Veniţi dar, fraţilor, cu toţii, cu răul să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine; ca şi să se aleagă din căpeteniile noastre, cari pot să fie buni, aceia sunt ai noştrii, şi cu noi dimpreună." vom lucrà binele; ca să fie şi lor bine, precum ne sunt făgăduiţi.

Nu vă eneviţi; ci siliţi de veniţi în grab cu toţii, care aveţi arme cu arme, iar care nu aveţi aveà arme, cu furci de fier şi cu lănci; să vă faceţi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grab să veuiţi unde veţi auzi că se află adunarea cea orânduită pentru binele şi folosul a toată ţara; şi ceace vă va povăţui mai mari adunărei, aceea să urmaţi; şi unde vă vor chemà ei acolo să mergeţi; că ne ajunge, fraţilor, atâta vreme de când lacrimile noastre nu s'au mai uscat."

Şi mai straşnic glăsuià sfârşitul. „Şi iarăş, să ştiţi că nimeni dintre noi nu e slobod, la vremea aceaştă a adunărei, obştei folositoare, ca să se atingă măcar de un grăunte de binele, sau de casa vreunui neguţător, orăşan sau ţăran, sau de alt al vreunui locuitor; decât numai binele şi averile cele rău agonisite ale tiranilor boieri, să se jefuiască; însă ale cărora nu vor urma nouă, precum sunteţi făgăduiţi, numai acelora să se ia pentru folosul de obşte." Iscălit: „Theodor, 1811 Genarie."

Cuvântul de a prădà fusese rostit, şi aruncat pe ura celor dosădiţi, ca o faclă aprinsă. Fiecare răsculat, deodată ce luase furca în mână, erà îndrituit de a judecà dreptul de stăpânire al celor avuţi.

Mai départe se citià, cu turburare mare, că câţiva boieri erau din partea norodului. Insă boierii, cu toţii, alergară înverşunaţi la Pini, ceeace făcuse pe domnul de Hakenau să scrie batjocoritor Prinţului de Metternich, că de oarece consulul rusesc erà cea mai mare putere în ţările dunărene, se cuvenià ca agenţii străini să fie acreditaţi pe lângă el, iar nu pe lângă hospodari. Adăugà mai departe: „Mulţi cred că D-l de Pini a îndemnat la răscoală pe acel Todoro, care cu două zile înaintea morţii lui Vodă a fost la Consulatul rusesc, cu scopul de a o potoli după plac şi pentru a-şi face cinste, sau, şi aceasta este părerea acelor cunoscători de fapte, pentru a găsì Rusiei un prilej de a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trece ca ocrotitoarea principatelor, ocupându-le cu trupele ei în scop de a restabili ordinea. Se zice acì, că ceeace se petrece în mare la Neapole, s'ar puteà reînoi acì în mic cu mai puțină trudă, sub cuvântul unei îngrijorări demnă de laudă. De alaltăieri se adună boierii la sfat, şi în acelaş timp se țin întruniri şi la Pini." Hakenau terminà cerând oficial îngăduire pentru a prevenì autoritățile dela vamă asupra întâmplărilor din Oltenia, de teamă ca răscoala să nu se întinză printre Românii Ardeleni, „pentru cari," adăogà el, „stăpânii lor nu sunt nici ei miloşi". Despre urmarea acestei cereri scrià la Viena : „Boierii au comunicat nota mea consulului rusesc, care a binevoit să aprobe iniţiativa luată de mine, dar a sfătuit să mi se dea un răspuns nehotărit, pe care încă îl aştept. Mitropolitul, Grigore Ghika şi Brâncoveanu însă mi-au povestit toate întâmplările pe larg."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XI.

Un stol de nori roşiateci se vedeà pe cerul palid, în amurgul luminos al serii de Vineri, 21 Ianuarie, când Tudor Vladimirescu cu tovarăşii săi intrau în Târgu-Jiu. Ei făcuseră drumul dela Bucureşti la Târgu-Jiu în patru zile, cu tot gerul şi cu toată zăpada. Astfel călăreau pandurii. Astfel un gând mare, un dor fierbinte, duceau pe Tudor. Trecuse pe câmpiile tăcute, unde nevoià şi lipsa zăceau ascunse sub acoperişul iernatic. Erau câmpii cari de ani nu mai cunoşteau plugul, drumuri brăzdate ca ogoarele, sate împrăştiate, cari aveau bordei în loc de case, căci birurile erau puse chiar pe coşurile locuinţelor.

O tăcere adâncă cuprinsese pământul. Erà ca o aşteptare a unei mântuiri grabnice.

Şi Tudor Vladimirescu făceà parte din acei puţini, cari aud svâcnirea inimei unui întreg popor şi cari citesc în sufletul său. Erà din neamul mântuitorilor, pentru care dorul binelui obştesc prinde atâta putere de viaţă, încât se preface în fapte.

Ceata trecù la trap prin târg şi se oprì pe un maidan împrejmuit de zidurile şi curţile ispravnicilor şi ale câtorva case boiereşti. Tudor Vladimirescu descălică la poarta Sameşului, Serdarul Vasile Moangă. In curte se află o casă înaltă, cu pridvoare de jur-împrejur, cu pereţii albi şi cu acoperişul mare şi ascuţit. Uşa de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

intrare se găsia la dreapta, în faţa unei scări lăuntrice, care ducea sus la pridvor.

Tudor Vladimirescu fu primit la capul scări de stăpâna casei, o bătrână înaltă şi vioaie, ai cărei ochi veseli păreau mai negri şi mai răzători sub părul ei alb.

— „Ce bine-mi pare, Slugere!" strigă ea. —„Serdarul nu-i acasă, ce bucurie pe el când te va găsi aci." Vătaful de plaiu se închină pentru a-i săruta mâna, ea însă luându-i capul cu amândouă mânile, îl sărută pe frunte. —„Bine ai venit, fiule. Lasă-mă să te sărut ca pe copilul meu."

— „Iţi mulţumesc, Cucoană Bălaşă. Spune-mi unde se află Serdarul, căci trebuie să-i vorbesc numaidecât."

— „Desigur, maică, lasă că trimit după el."

— „Trimit eu pe unul din oamenii mei," hotârî Tudor. —„Unde se află?"

— „La isprăvnicie."

— „Bine, să chiemăm şi pe ispravnicii amândoi."

— „Nu e decât Dinicu Oteteleşeanu în oraş. Căminarul Iorgu Văcărescu a plecat la cumnatul meu, la Brădiceni."

— „Să vie Oteteleşeanu singur. —Preda!" strigă Tudor, şi pandurul, care stăteă jos în întuneric, sări repede treptele scării, —„du-te cu patru arnăuţi şi chiamă pe boieri."

Cucoana Bălaşa ieşise în pridvor şi privise afară unde ziua scădeà roşie şi vişinie pe acoperişurile învelite cu zăpadă, pe creştetele copacilor îmbrăcate cu chiciură.

— „Câţi călăreţi ai cu tine, maică?" întrebă ea, — „piaţa e plină de cai şi de oameni."

— „Treizeci şi şase", fu răspunsul. —„Le dai voie să odihnească aci în curte?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cucoana Bălăşa îşi chemă slugile şi le porunci, să deschidă poarta mare ţintuită cu fier, să ajute panduri-lor la facerea focurilor şi să le dea vin, pâine şi brânză.

Tudor îi mulţumi, spunându-i, că nu se va puteà oprì mult, şi porunci călăreţilor să îngrijească de hrana cailor şi de potcoavele lor.

— „Intră în casă să te odihneşti, maică."

— „Mai bine-i aştept pe D-lor."

— „Vii din Bucureşti? Ai poruncă dela stăpânire?"

— „Am."

— „Să dea Dumnezeu să fie spre binele obştei," suspină bătrâna, —„Serdarul îşi pierde firea, când se pun biruri noi. Maică Precistă! n'o fi nimenea cu inimă în Bucureşti?"

— Nu e."

Sângele oltenesc se urcă deodată furtunos la obrajii bătrânei. Cu toată firea ei de mamă, pe care Cucoana Bălaşa o arătà cu atâta duioşie faţă chiar cu firea posacă a lui Tudor, de astă dată îl prinse de braţ şi scuturându-l strigă: — —„Şi tu? Tu, ce faci? Unde ţi-e inima, Tudore?"

El îşi puse mâna pe a ei: —„Lasă, mamă, lasă, inima mea e la locul ei."

Acest răspuns o linişti. —„Domnul să te binecuvânteze, fiul meu," zise ea, —„Ascultă — vine trăsura cu boierii. Eu mă duc să văz de-ale casei. Avem peşte proaspăt din Jiu la masă, e zi de post."

Innoptase cu desăvârşire. O slugă aduse o faclă şi o înfipse într'un cerc de fier în zid, pe când Serdarul Vasile Moangă şi Clucerul Dinicu Oteteleşanu se urcau pe scări. Ispravnicul erà tânăr încă, Moangă însă aveà o barbă colilie şi ochi albaştri sclipitori. El strânse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe Tudor în braţe, pe când Otetelişanu îl întrebă: —„Cu ce oaste ai venit, Archon Slugere?"

— „Archon Ispravnice," răspunse Vătaful de plaiu, strângându-şi şerparul, de care-i atârna sabia, pe care o purtă deasupra tătarcei, —„Domnia Ta vii cu mine la Brădiceni, unde se află Căminarul Văcărescu. Vreau să vorbesc cu D-ta şi cu el împreună."

— „Din porunca cui?" întrebă celalt încreţindu-şi sub işlic fruntea lată şi pleşuvă.

— „Din porunca lui Vodă."

— „Arată-o."

— „La Brădiceni. Găteşte-te de drum, Archonda. Iţi dau un ceas şi patru arnăuţi."

Glasul aspru şi poruncitor al Vătafului de plaiu îi displăcù ispravnicului, dar îi mirosià a praf de puşcă, căci între dânsul şi Isprăvnicie stăteau treizeci şi şase de arnăuţi. Inţelese că i se întinsese o cursă şi se hotărî să facă de bunăvoie ce nu puteà într'altfel.

Moangă şi Tudor intrară în casă şi se închiseră într'o încăpere, în care toţi pereţii afară de acela, unde se află divanul, erau acoperiţi cu cărţi. De obiceiu bătrânul se însenină, când treceà pragul acestei odăi, primele sale cuvinte erau pentru comorile de gândiri omeneşti pe cari le strângeà acì cu atâta dragoste. Azi însă simţià că Tudor nu venise la sindrofie. Căpitanul pandurilor păreà muncit de vijelie, umblà dintr'un cap la altul al camerei şi nu răspundeà întrebării gazdei sale: „Ce ai de gând să faci cu Ispravnicul?"

Insfârşit, îşi desfăcu tătarca, scoase o hârtie din sân şi o întinse Serdarului.

Acesta citì: „Către tot norodul românesc din Bucureşti şi din celelalte oraşe şi sate ale Ţării Româneşti."

Mâinile lui începură a tremurà şi până ce citise sfâr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şitul proclamaţii cu iscălitura de „Theodor," lacrămi mari îi licăreau în ochi. Făcù semnul crucii şi sărută hârtia. —„Dumnezeu să-ţi ajute!" grăi el.

—„Amin!" răspunse Vladimirescu; bătând apoi cu sabia în podeală: —„Dar şi D-ta trebuie să-mi ajuţi!"

Moşneagul îi întinse dreapta: —„Sunt al tău. Porunceşte."

Increderea fără şovăire şi fără nedomirire a lui Vasile Moangă potolì furtuna deslănţuită în sufletul lui Tudor, o mulţumire minunată îl covârşì şi el deschise bătrânului toată bogăţia inimei sale.

— „Părinte, pe cât îmi va fi cu putinţă nu se va atinge nimeni nici de un fir de păr al poporului ăsta şi nici ţara nu va fi prădată. Nu vreau să chem oştire străină, nici să dobândesc moşii, nici răsboiu. Dar vreau dreptate. Pentrucă nimeni nu ascultă de glasul care singur ar cere-o, o voiu cere prin mii de glasuri. Aceasta am scris-o şi Sultanului printr'un ars-magsar. E primul ars iscălit în numele poporului. Numai boierii până azi s'au plâns de Vodă, sau unul de altul. Sub jalba mea însă stă scris: „Tot norodul din Ţara Românească."

El se opri, ochii săi căprii priviau prevestitor în depărtare. Lui Moangă i se părù că erau oarecum umezi, nu cutezà însă să dea crezământ părerii sale, căci nu văzuse vreodată pe Tudor, nici plângând, nici râzînd. Şi de fapt Tudor treceà drept o fire rece şi neîndurată, fiindcă toată dragostea lui se îndreptà către obşte, de binele obştesc îl dureà inima.

— „Şi ai trimis arsul? Pe ce cale?" întrebă Moangă încet.

— „Il voiu trimite peste câteva zile la Vidin, lui Derviş Paşa, care îl va trimite la Ţarigrad."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Şi ce ceri în jalbă?"

— „Ţi-am spus-o, dreptate!" strigă Tudor. —„Am cerut Sultanului să trimită, pentru a află adevărul, pe un om credincios, care va vedeà în ce hal se găseşte ţara. E de folos Porţei, să nu fie jefuite ţările dunărene, care-i sunt şi grânar. Când va vedeà, cât de repede merge ţara spre sfârşitul ei, atunci poate ne va ajutà să scăpăm de caprele râioase."

— „A murit Vodă?" zise Moangă.

— „A murit."

— „Dar ce faci cu Grecii, până va venì trimisul Sultanului? Căci s'au răsculat şi eteriştii!"

— „Eteriştii," mârăi pandurul încruntat. —„Eteriştii să treacă Dunărea şi să scape ţara lor ori unde s'ar aflà ea. Eteriştii nu se pot măsurà cu pandurii mei. Când m'aşi duce cu la Bucureşti cu Oltenii mei, atunci am fi noi stăpâni, iar nu eteriştii."

— „Te duci la Bucureşti?" întrebă Moangă, al cărui suflet înfocat se sbăteà între bucurie şi teamă. —„Ai pe cine să te bizui? In vremuri ca cele prin cari trecem, multe neprevăzute se pot întâmplà. Ştii cum stau lucrurile între Ruşi şi Turci. Mereu se aude, că oştirea împărătească e la graniţă, gata să treacă. Bucureştii stau în şes, neadăpostiţi."

— „Nu te teme," zise Tudor, —„sunt aci tocmai pentru a-mi cătà chezăşiă. Am să întăresc mănăstirile Cozia, Horezu şi Tismana şi am să le umplu de zaherele. Ispravnicii îmi vor iscălì poruncile trebuincioase pentru a le adunà."

— „Crezi tu că te vor ascultà?"

— „Ii voiu sili. Şi D-ta trebuie să-mi ajuţi. Vino cu noi, tată."

— „Eu să viu cu tine?" —grăi Moangă încet— „Cred

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că te pot urmà numai cu inima, trupul meu este preà bătrân. Şi cui să las casa mea?" El suspină adânc: —„E plină, plină îndesat, sunt în ea o sută de mii de lei."

Tudor îşi încleştă pumnii amândoi: — „O sută de mii de lei!" strigă el — „Acuma, în mijlocul iernii, când nu e nici dever, nici câştig!" Stăpânindu-se adăogă: —„Bine, rămâi aci şi păzeşte-ţi comoara. Cu voià lui Dumnezeu, va fi înapoiată celor dela cari a fost răpită."

— „Va fi cum zici, Archon Sluger!"

Vladimirescu dădù din cap. Işi scoase ceasornicul din buzunar. —„Sunt grăbit," zise el. —„Trebuie să-l găsesc pe Văcărescul în Brădiceni. Iau pe Ispravnicii amândoi cu mine până la Tismana. Deacolo voiu trimite proclamaţiunile la Târgu-Jiu. Până nu vor sosì să taci, boierule."

Moangă împreună mâinile; ochii săi mari şi albaştrii erau aţintiţi lucitori şi totuş melancolici pe pandur.

— „Fapta ta îndrăzneaţă, fiul meu, te poate costà viaţa".

— „In faţa Domnului n'are preţ viaţa oamenilor, ci faptele lor," —răspunse Tudor Vladimirescu. —„Am îmbrăcat de mult cămaşa morţii."

* * *

La lumina câtorva felinare, arnăuţii şi pandurii îşi potcoveau caii şi cum sosì Ispravnicul, Slugerul cu oamenii săi plecară. Oteteleşanu erà îngrijat şi supărat. Nu-şi venià în fire. Cei patru arnăuţi trimişi de Tudor Vladimirescu nu-l părăsiseră, aşà încât abià putù să ia rămas bun dela copii şi soţie şi fusese îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

piedecat de a-şi prevesti prietenii. Felurite gânduri îl frământau. In Oltenia năvălirile Turcilor şi călcările de hoţi, erau întâmplări cunoscute. Nu puteà însă înţelege, de ce acel vătaf de plaiu venià să-l ridice cu poruncă domnească în toiul iernei. Se păreà că şi Moangă erà înţeles cu ursuzul parucic. O comedie ciudată! Şi cu ce repeziciune călăreau aceşti oameni, cá în ziua mare şi ca şi când zăpada le-ar fi luminat de drum!

După trei ore se opriră la o cârciumă şi se adăpostiră peste noapte. Vladimirescu puse streji împrejurul casei. Cârciuma erà a unui Stolnic Viişoreanu, care luase parte ca căpitan de panduri la ultimul resbel în contra Turcilor, şi Oteteleşanu îşi puneà întrebarea, dacă cumva Rusia caută iarăş cătane?

A doua zi, Sâmbătă dimineaţă, erà moină şi ceaţă. Ei mergeau ca vântul spre Brădiceni, unde Oteteleşanu trăgeà nădejde de a aflà ce se cereà dela dânsul. Insă Căminarul Văcărescu nu se mai aflà la gazda sa, şi spre marea nelinişte a boierului Dinicu, după un scurt popas ei porniră iarăşi în grabă.

După amiazi trecură în goana cailor prin satul mănăstirii Tismana, aşezată la poalele munţilor.

Ceaţa se risipise. Mândra vale cu codrul ei erà îmbrăcată toată cu podoabele chiciurei şi a ţurţurilor. Dela pământ până la crăculiţele de pe vârful copacilor o sclipire tăcută o acoperià, o strălucire care păreà că umple tot codrul cu o tainică veselie. In tăcerea iernatică a codrului se auzià numai glasul Tismanei, care svâcnià sub zalele ei de ghiaţă. Copitele cailor desgropau de sub zăpadă, unde se găseau în mormane, muşchiul şi frunzele uscate, cari umpleau cu mirosul lor valea adăpostită.

Pădurea se luminà şi călăreţii zăriră la stânga lor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe o stâncă înaltă cele patru turnuri ale mănăstirii Tismana, lipită de munte. De sub zidurile ei, ţâşneà un izvor, sărià peste stânci şi se despicà în trei şiroaie albe, căzând la o adâncime de cincizeci de metri. Acesta erà pârâul care hotărîse pe Sfântul Nicodim să-şi ridice mănăstirea în valea deschisă numai spre miazăzi, adăpostită de vânturi şi înconjudin trei părţi de munţi, cari azi luceau albi la soare sub cerul albastru ca peruzeaua.

Albastrul cerului se schimbă însă, în acea scurtă zi de iarnă, de multe şi felurite ori : întâiu se arătă mai deschis, apoi părù că se scoboară pe fundul văii, în vreme ce creştetele munţilor se roşeau din ce în ce, trecând din roşu trandafiriu la roşu rubiniu, până ce se învestmântară cu galbenul parei de foc ; acel foc se stinse încet încet, lăsând în urma lui un cer smaragdiu, care scăldà valea şi mănăstiria în lucirea lui verzue. Pe acest fund şi după coama de cleştar a codrului se ridică sclipitoare secera craiului nou.

Invăluiţi în acea minunată lumină călăreţii sosiră la porţile Tismanei.

Pandurii şi arnăuţii descălecară, pe când Tudor şi Oteteleşanu, care degerase cu desăvârşire, intrară la Egumen.

Stareţul, un Grec uscăţiv, cunoşteà şi pe ispravnicul de Gorj, şi pe vătaful de plaiu din Mehedinţi. El începù să vorbească greceşte cu cel dintâiu, când Vladimirescu îi tăià cuvântul zicând pe româneşte : „Porunceşte, Părinte, să ne dea adăpost, mie, Ispravnicului şi celor treizeci şi şase de oameni cu caii lor, cari mă însoţesc."

Egumenul ridică capul : —„Cine vorbeşte acì?" întrebă el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Căpetenia adunării norodului," zise Tudor.

— „Adunarea norodului?" îngână stareţul fără a înţelege, şi atât îl mirà cuvântul necunoscut, încât uită supărarea pricinuită de purtarea necuviincioasă a micului slujbaş, şi privi întrebător pe ispravnic. Acesta însă gemeà de oboseală, îşi apucă capul în mâni şi căzù pe o laviţă lângă uşă.

Prevestirea unei primejdii apucă pe Grec. Cu paşi lungi se apropiă de uşe, şi o deschise pentru a-şi chemà soborul, se retrase însă repede, căci în sală stăteau, drepţi şi nemişcaţi ca brazii din pădure, doi panduri cu puşca la umăr.

* * *

Tudor pregătise de mult răscoala în inima Olteniloṛ. Nu prin jurăminte, nici prin scris, ci prin cuvinte scurte şi bine nimerite, semănate de dânsul în sufletele foştilor săi sovarăşi de luptă, pe când străbăteà el ţara ca vătaf de plaiu sau ca hotarnic. Cuvinte care rodiseră în brazdele trase de nevoia morală mai mult ca de cea materială în sufletul poporului, al acelei părţi a popărului rămasă sănătoasă mulţumită depărtărei sale de oraş: ţărani şi boernaşi. Intre ţărani şi bornaşi se aflau legături de prietenie, căci în 1800 fuseseră panduri împreună. Pe atunci, Grecii, de frica năvălirilor lui Pasvantoglu, paşaua răsvrătită dela Vidin, se văzură siliţi, de oarece nu aveau oştire permanentă, să organizeze o miliţie. Nimic însă nu leagă oni de om ca slujba ostăşească. Dar acuma pandurii nu mai făceau parte dintr'o oştire regulată, erau întrebuinţaţi ca grăniceri sau ca călăraşi pentru judeţe. Fiind creştini nu se puteau lupta pentru Turci, deaceea Tudor dela 1806—1812 se răsboise împotriva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor cu Ruşii, simţind că răsboiul este şi va rămâne adevărata fântână de leac a bărbăţici.

Pentru boieri însă şireţii Fanarioţi otrăviseră acea fântână. In locul armelor îi pricopsiseră cu ciubuce, mătănii şi slujbe mari, deaceea nu mai erau de nici o treabă, deaceea uitaseră că viciul, înşelăciunea sunt lucruri ruşinoase, şi deaceea se mulţumiau cu traiul pe care îl duceau de un veac. Aproape nici o fire bărbătească n'o poate duce cu mărirea; tămâia ei o ameţeşte. Deaceea politica bizantină este cea mai prielnică politică de distrugere pe care o poate întrebuinţă asupritorul faţă de asupriţi, căci ea nimiceşte sufletul.

Nici Tudor Vladimirescu nici Jianu nu se puteau naşte în Bucureşti. Suflete curat româneşti, cu însuşirile lor cele mai frumoase, ca acele ale mândrului răzeş şi ale boierului însufleţit de iubirea habotnică a dreptăţii, nu se puteau înfiripà decât la câmp, în codru, la munte. Numai lor le erà dat să cheme poporul la luptă. Numai ei dăduseră dovadă de curăţenia lor sufletească. Unul pentru cinstea pe care o păstrase în slujbă şi în oştire, celalt pentru viaţa de ocară pe care o alesese de ura grecilor, când ar fi putut trăi în vesclie şi avuţie.

Pandurii se adunară la chemarea acestor doi oameni. In cete mici, sau mai mari, se duceau spre apus, la Mehedinţi, la Cloşani, spre colţul cel mai depărtat al Carpaţilor.

La apus de soare Iancu Jianu cu tovarăşii săi tăbărau, la o zi de drum dela Cloşani. Ei se adăpostiseră în colibe părăsite de tăietori de lemne. Haiducii ascultau cu râvnă de poruncile fostului lor căpitan, ochii lor străluceau voioşi şi dinţii lor sclipeau sub mustăţi, când Jianu chemà pe nume vreunul sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

altul dintre ei. —„Da, căpitane, ştim ce vrei!" ziceau râzînd. După un ceas, zăpada erà ridicată toată şi făcută mormane de jur împrejurul colibelor, cinci sau şase focuri de cetini şi de lemne uscate erau aprinse şi caii legaţi de copaci, hrăniţi cu fânul adus în desagi. Puştile erau adunate în snopi şi oamenii începură să gătească mâncarea.

Deodată se auzi o fluierătură ascuţită, care pătrunseră oamenii până la măduva oaselor şi neliniştì chiar pe cai.

— „Alexe, Toader, Gruia!" chemă Jianu, şi cei trei haiduci săriră la puştile lor şi alergară în cotro se auzise fluierătura.

Larma fusese dată de o strajă. Bărbaţii toţi îşi luară puştile şi aruncară crăci uscate pe foc pentru a mări flacările şi a luminà tabăra. Iancu Jianu stăteà între Urdăreanu şi Mereanu la intrarea uneia din colibe.

Fluierătura nu se reînoi, deci primejdia nu erà mare, şi după zece minute se zări o mişcare în ceaţa albicioasă a pădurii înzăpezite.

Zece oameni şi patru cai se iviră. In cap mergeau doi tineri îmbrăcaţi cu cojoace, cu flinta la umăr, cu pistoale la brâu. Işi scoaseră căciulele şi cel mai scund din ei sări peste focul care-l despărţià de Iancu Jianu şi zise: —„Să trăieşti boierule., Sunt trimis de Banul Dumitrache Bibescu dela Craiova".

Şi îi întinse o scrisoare.

Inainte de a deschide hârtia, căpitanul măsură pe tânăr cu o privire de cunoscător. Faţa spână a flăcăului erà ca tăiată cu dalta, buzele lui nu păreau a cunoaşte râsul, sub sprâncenele lui stufoase şi îmbinate scânteiau luminoşi, ochii săi verzi. Erà spătos, cu încheieturi subţiri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Nu cumva te chiamă Jianu?" întrebă căpitanul.

— „Imi zice Dumitru Jianu, sunt feciorul lui Ion Jianu, şi nepotul Postelnicului Hagi Stan Jianu."

— „Ii cunosc," zise Iancu, —„Jienii din Dolj sunt numeroşi tot ca şi noi Jienii din Romanaţi. Se zice însă că nu ne înrudim."

— „Mi-ar părea rău," răspunse Dumitru.

Iancu surâdeà citind scrisoarea a cărei pecete verde o rupsese. Banul Dumitrache scrià : Precum pe vremuri te-am crescut pe tine ca pe copilul meu, aşà crescut-am şi pe Dumitru Jianu, rămas fără părinţi. Adesea-ori firea lui bătăioasă, inima lui bună mi te reaminteau pe tine. Ţi-l trimit, căci cred că poţi să-l pui la treabă. Cu inima toată sunt cu voi în treaba ştiută. Domnul să ne ajute. Cu părintească iubire, Dumitrache Bibescu."

Ianeu se întorsese spre celalt tânăr care aşteptà tăcut rândul său ; aruncă şi pe dânsul aceeaş privire cercetătoare. Acesta erà înalt şi subţire, mâna lui frumoasă erà pusă pe pistoalele săpate cu sidef, ochii săi negri, catifelaţi, întâlniră liniştiţi privirea marelui Jianu.

— „Şi tu cine eşti"? întrebă acesta.

— „Mă cheamă Ene Enescu şi sunt de neam din Piteşti. Tata a fost căpitan de panduri. Azi însă e bolnav. Atunci mi-a dat armele sale şi m'a trimis la Slugerul Tudor."

— „De câţi ani eşti?"

— „Implinesc optsprezece ani la Paşte."

— „Şi tu?" zise boierul Iancu întorcându-se spre cel dintâiu.

— „Eu împlinesc nouăsprezece ani la douăzeci şi cinci Martie".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ştiţi voi de ce s'a răsculat Slugerul Tudor?"

— „Pentru dreptate," răspunseră amândoi ca dintr'un glas.

— „Unde v'aţi întâlnit?" urmă căpitanul.

— „Pe drum în Mehedinţi," zise Dumitru. —„Ne aşteptam să dăm de urma D-tale sau a Slugerului la Baia-de-Aramă, am dat însă în pădure lângă Sura de câţiva ţărani fugiţi dela Şiac, unde nişte hoţi băduseră foc caselor Serdarului Dinu Bălteanu. Ne-au povestit să Serdarul erà plecat şi că ai săi se află în mare nevoie. Atunci ne-am abătut până acolo."

— „Ei şi?"

— „Iată ţi-am adus şase din aceşti hoţi mişei. Ne iartă, boierule, dar nu ştiam ce să facem cu ei. Patru ne-au scăpat încă la Şiac." Incruntându-se, porunci oamenilor la spatele lui : —„Veniţi încoace, ticăloşilor."

Şase fiinţe destrăbălate înaintară. Erau arnăuţi, adică nu erau Români. Arnăuţi îşi ziceau toţi acei cari nu se purtau ca ţăranii români, ci ca Bulgarii sau ca Turcii. Cinci dintre ei erau legaţi cu mâinile la spate, al şaselea aveà faţa suptă de durere şi braţul drept înfăşurat într'o cârpă însângerată.

— „Acestuia i-a tăiat Enescu mâna dreaptă," —zise Dumitru Jianu.

— „Aşà te vitejeşti?" îl întrebă Jianu.

— „De e nevoie," fu răspunsul.

Căpitanul se întoarse către tâlhari, cari-l priviau cu groază, căci ştiau că el erà acel Iancu Jianu, ale cărui fapte le cântau cântecele oltenești.

Jianu se uită la chipurile lor de paseri de pradă. Pe capetele lor purtau, unii pe frunte, alţii pe o ureche cealmale de diferite feluri. Făceau parte din lepădăturile ieşite din destrăbălarea imperiului turcesc, cari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

treceau Dunărea, şi se abăteau ca lăcustele pe Ţara Românească.

Iancu Jianu se hotărî repede.

La spatele lui, printre focuri, stăteau, neclintiţi, o sută de haiduci. I-avea pe toţi în mâna sa. De trei ani însă ei trăiseră departe de stăpânirea lui, câţiva dintre ei chiar de când nu le mai era căpitan, ajunseseră hoţi de rând. Nu era oare nevoie de a se purtà cu cea mai mare asprime cu străinii pentru a le da prin ei o pildă înspăimântătoare şi pentru a-i învăţà iarăş la luptă dreaptă şi la ascultare fără preget?

Dar Jianu nu se gândià numai la înrâurirea pe care judecata sa avea s'o aibă asupra haiducilor, ci se gândià şi la cele simţite de feciorii de boieri încă neînvăţaţi la luptă. Faptul că Dumitru Jianu şi Ene Enescu, în loc să spânzure pungaşii de cel dintâiu copac, îi adusese lui cu toată primejdia tovărăşiei cu ei şi cu toate greutăţile drumului, îi arătau că sufletele lor tinere nu erau cu totul oţelite. Aceasta-i plăceà. Dovediseră toată vrednicia lor. A ucide însă cu sânge rece după înfierbântarea luptei, este dat numai celor întăriţi în credinţele lor, sau mişeilor de rând.

Iancu Jianu hotărî de a scutì astăzi pe flăcăi de a privì o judecată de moarte.

El ridică glasul, în mijlocul tăcerii care domnià în tabără şi zise tare aşà încât toţi îl puteau auzì: —„Ascultaţi, mişeilor, ştiaţi, precum ştià Oltenia toată, că panduriì strâng oameni, în loc să veniţi la oştire aţi jefuit femei şi copii în casele lor. Vă voiu petcetlui pentru ce aţi făptuit aşà încât cei, cari vă vor întâlnì, vă vor recunoaşte. Ce a păţit unul din voi, veţi păţi cu toţii; vă voiu tăià la fiecare mâna stângă, şi zece din oamenii mei vă vor duce la Târgu-Jiu la puşcărie."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Hoţii gemură, unul chiar începù a se boci, haiducii însă îi duseră în bezna pădurii.

Urdăreanu privià întunecat în jos şi îşi muşcà buzele. Ochii verzi ai lui Dumitru Jianu scânteiau, pe gura lui se ivi o trăsătură sălbatică. Ene Enescu se făcù galben ca ceara.

— „La masă!" zise căpitanul—„şi povestiţi-mi ce a fost la Şiac."

Alexe alesese pentru masă triunghiul înjghebat de doi copaci uriaşi răsturnaţi la pământ deasupra şindrilelor galbene-roşiatice, cu miros tare şi dulce de răşină. La dreapta şi la stânga, la o depărtare bine chibzuită, ardeau două focuri pentru a întreţine o căldură plăcută lângă masă.

— „Ei?" zise Iancu Jianu cu oarecare asprime, pentru a îndemnà pe tineri să-şi scuture turburarea.

Enescu însă tot păstrà tăcere. Dumitru Jianu începù atunci a povesti, precum rubedenia lui Dinu Bălteanu se închisese în culă, de două săptămâni, pentru a se feri de hoţi. Cula Băltenilor erà din cele mai întărite din Mehedinţi, căci aveà în înălţime opt stânjeni şi zidurile ei erau atât de groase încât un om puteà dormi în tihnă pe pervazul ferestrelor. Hoţii nu puteau pătrunde într'ânsa, locuitorii însă la rândul lor nu puteau ieşi, căci după apusul de soare hoţii trăgeau dela marginea pădurii focuri de puşcă pe poartă. Satul cà şi casa boierească, fuseseră prădate.

— „Fugarii ne-au spus de cele întâmplate," urmă Dumitru Jianu,—„pe doi din ei i-am luat cu noi, aşà încât eram şase cu slujitorii noştri." Un surîs sfiicios alunecă asupra trăsăturilor flăcăului, dându-le un farmec deosebit.—„Atunci Enescu şi cu mine ne-am gândit la acelaş lucru. Pe când eram copii ne jucam de-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

haiducii şi ne îmbrăcam cu verdeaţă. Ne aduserăm aminte că mulţi se speriau când ne prefăceam aşà în tufişuri. Aşà făcurăm şi de astădată, ne îmbrăcarăm cu crăci şi la începutul nopţii ne apropiarăm de hoţi cari trăgeau la focuri. Atunci le-am căzut în spinare !" — Luă o bucată de pâine pentru a ascunde roşiaţa care i se urcase la obraji. Şi Enescu se înroşise. Le erà ruşine să vorbească de faptele lor faţă cu vestitul Iancu Jianu.

— „Avalim !" zise boierul Iancu, —„bine aţi făcut."

Sfiala lor crescù. Urdăreanu suspină : —„Mare noroc pe voi."

Iancu Jianu vedeà azi, cum viaţa zădărniceà cele crezute de el în zile negre : haiducia lui fusese de folos şi recunoşteà, că faptele cari poartă în ele o scânteie măcar din focul sfînt, nu se pot şterge, şi privià cu drag pe flăcăii de lângă el. —„Când ai venit la banul Dumitrache?" întrebă el pe Dumitru.

— „După ciuma mare de pe timpul lui Caragea. Pe atunci au murit tata, mama şi soră-mea Sultana."

Iancu Jianu dădù din cap şi întorcându-se dintr'o dată pe buşteanul pe care şedeà, către focul care pâlpâià la dreapta lui îşi lăsă să cadă cotul pe genunchi şi capul pe mână ; ochii săi verzui părură negri, iar cutele mâniei şi ale scârbei se săpară şi mai adânc împrejurul gurii sale. Ca dus pe gânduri şi afundat în neianul de amintiri cari-l năvăliau, începù el să tăinuiască cu flacăra, vechia şi credincioasa sa prietenă. Anul ciumei celei mari precedase cel din urmă an al haiduciei sale ; în grozava tovărăşie cu molima făptuise el nenumărate răsbunări, ai căror strigoi i se arătau în acea clipă.

Urdăreanu şi Dumitru, culcaţi în colţul triunghiului pe care îl făceau copacii căzuţi, nu îndrăzneau să vor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

beasca. Ion însă privia cu milă pe Dumitru şi-l întrebă încet: —„Ţi-au murit părinţii amândoi în aceeaş zi?"

Sprâncenele tânărului se încruntară de durere; şi el începù a povesti cum se povesteşte în codru, seara, lângă foc, încet, gânditor, când liniştea sufletului pare a se adâncì în minunata linişte a codrului.

— „Stăteam la masă pe pridvor", zicea Dumitru, —„un pridvor în care pătrundeau crăcile unui măr bătrân. Feciorul aduceà pe scară ciorbalâcul; dar nu ajunsese la capul scării, şi deodată căzù ca trăznit. Unul zise: „L'a apucat", şi cum mă întorceam către părinţi, îi văzui căzând de pe scaune, tata, mama şi soră-mea Sultana. Slugile fugiră ca nebunii, numai Dobrina, doica mea, stăteà lângă mine şi îşi frângea mâinile. Ciata scârboasă a cioclilor care stăteà la pândă la poarta fiecărei case boiereşti, năvăli în curte ca o haită de lupi flămânzi. Erau tâlharii cei mai neruşinaţi. Groaza ciumii deschisese închisorile toate, şi là urma urmelor cine oare erà să îngroape pe morţi?" —Dumitru îşi încleştă pumnii şi crâşni din dinţi: —„Ce îngropare! Sfinte Doamne! Au tras trupurile cu cângile, coadele Sultanei alunecau ca doi şerpi după ea- Sub mărul din curte i-au îngropat pe toţi" — şi îşi înfipse dinţii în pumni.

Ion îi puse mâna pe genunchi ca să-l mai potolească.

— „Pe mine m'au dus la ordie!" urmă Dumitru oftând din greu.

— „Ce, şi pe tine?"

Tânărul Jianu dădù din cap. —„Dobrina, care se ţinuse de mine ca un câine credincios fără c'ar fi putut să-mi ajute, mi-a spus, că am zăcut acolo pe paie murdare timp de şase săptămâni. Cioclii şi ciuma domneau singuri pe Craiova pustie. Eu zăceam în nesimţire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până ce am avut un vis. Am visat trei femei cari stăteau împrejurul meu. Una ziceà cu asprime : „Luaţi-l, trebuie să meargă cu noi!" A doua i se opuneà cu blândeţe, iar a treia se aplecă cu duioşie asupra mea şi îmi luă mâna. Ea trebuie să fi fost chiar viaţa, căci m'am deşteptat şi am văzut deodată deasupra mea grinzile acoperişului ordici. Simţii atunci ceva umed curgând pe coastele mele şi punându-mi mâna de subţioară o scosei plină de puroiu. M'am scuturat de scârbă strigând : „Ce-i asta?" —şi pe când vorbià arătă mişcarea făcută, —„auzii atunci pe Dobrina strigând : —„Boierăşule, boieraşul mamii. Te-ai deşteptat" —şi vrù să-mi ajute să mă scol. Insă trupul tot îmi erà o rană şi ţipam, apucându-mi de durere când piciorul, când umărul."

— „Credeam că ciuma...." —începù Ion, înduioşat de povestire.

— „Nu erà ciuma," urmă Dumitru, —„ci cângile cioclilor."

Urdăreanu îşi muşcă buzele înăbuşind o înjurătură; cel tare mai degrabă îndură durerea decât descrierea ei.

— „Cioclii au încercat de mai multe ori să mă ia, şi fără Dobrina, care se împotrivià rugându-i mereu să mă mai lase, mă şi îngropau, —mort sau viu le erà tot una. Dobrina m'a adus iar în casa parintească. Cioclii însă o prădaseră şi o arseseră. Din toată averea părinţilor mi-a rămas atâta," —scoase din sân o basma de pânză de in cusută cu ceabacc, —„erà a mamei şi Dobrina o păstrase într'o cutie cu usturoiu, pentru a ucide germenii ciumei."

— „Cum îngăduie Dumnezeu atâtea grozăvii?" întrebă Ion încruntându-se.

— „De-aş fi Dumnezeu, ţi-aş spune."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ion primi învățătura tovarășului său, care deși mai tânăr, totuș trecuse prin mai multe încercări decât dânsul.

Căpitanul însă se întoarse deodată și strigă: —„Ei, băieți, au amuțit vioarele? Nu mai știe nimeni să cânte?"

Dumitru sări peste masă, alergă spre focul unde stăteà feciorul său, și înapoindu-se cu o vioară, începù a cântà de Iancu Jianu.

Haiducul râdea mulțumit. Nu pentru prima oară se cântà înaintea lui despre faptele sale. Pe când Grecii și câțiva boieri îl făceau hoț și tâlhar, cântecul popular, ale cărui puteri sunt mai presus ca toate puterile pământești, îl făceau nemuritor. Tot ce se ridică pe avântul cântecului atrage cu tărie și sufletele și inimile oamenilor.

La vocea duioasă a tânărului Jianu se strânseseră haiducii unul după altul; Alexe îl însoțià cu cobza.

Vioiu, cu câteva trăsături măiestre, cântecul înfățișà pe voinicul „Jianu cu numele mare, care lovește cu ciomagul," care își hrănește răzbunarea ani îndelungați și care la întrebarea „Iancule, ce-ai târguit?" răspunde:

„Dat-am aur și argint
Pe vre-o cinci oca de plumb
Să duc la băeți în crâng
Că's băeții fără de minte
Risipesc gloanțe cam multe."

„Voinicul cu gânduri multe" îi mai ziceà cântecul și-l arătà rezemat de butoiu, așà adâncit în gânduri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încât proștii credeau că e amețit de vin; el însă le ziceà cu dispreț:

„Dar nici vinul n'am gustat;
De le fac de nu le fac
Pe lume tot eu le trag."

și adăugà cu mândrie:

„De le zic de nu le zic
Tot am nume de voinic."

Cântecul spuneà mai departe cum îl îndeamnă Vodă să lase haiducia, căci îi va da slujbe mari, Jianu însă răspunde:

„Tu cu boieria ta,
Eu cu haiducia mea.
Decât slugă la ciocoi
Mai bine cioban la oi
Cu capul pe mușuroiu."

Iancu Jianu cu capul ridicat, sorbià din toată puterea mirosul gerului în pădure.

— „Vocea ta e frumoasă," zise el.

— „E frumos cântecul," răspunse tânărul și ochii îi scânteiau.

— „Și D-ta, Căpitane, ai o voce frumoasă, și știi cântece multe," zise Urdăreanu.

Iancu luă cobza din mâinile lui Alexe și cântă de codru „frate cu Românul":

„Sub poale de codru verde
Mititel foc mi se vede,
Mititel și potolit
Tot de voinici ocolit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu ştiu, zece ori cincisprezece.
Că mi se frige un berbece,
Un berbece, berbecel
Sugător şi mititel

Sub umbră de păducel
Voinicii mănâncă miel
Şi beau vin din burduşel
Cântând şi grăind astfel:

Codrule, Codre înfrunzit.
Codre frumos înverzit,
Ţine mă'n tine ferit
Cu frunză acoperit.
Codrule-i avea păcat
De mai da acum legat
Că nimic nu ţi-am stricat,
Nu mă ştiu de vinovat;
Că'n tine de când intrai
Numai o cracă tăiai,
Armele de-mi atârnai,
Şi la umbră-ţi m'aşezai,
Le-aşi fi pus poate şi jos
Dar pământu-i umedos
Şi fierul e ruginos
Işi pierde lustrul frumos."

— „Incă unul!" strigară toţii.

Şi cum inima i se deschisese, el cântă un alt cântec, pe care toţi credeau că-l făcuse chiar dânsul la Caracal, acasă, când îl frământă dorul de haiducie:

„Inchinam'aş şi n'am cui
păsurile ca să-mi spui,
Inchinam'aş brazilor,
brazilor şi fagilor,
dar sunt fagii depărtaţi,
brazii'n muchie ridicaţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Închinam'aș ulmilor,
ulmilor, stejarilor
că sunt ulmii mai stufoși
și stejarii mai umbroși.

Ulmu 'mi este verișor
iar stejarul frățior.
Că la vreme și la zor
Mult mi-a fost dăruitor.
Mi-a dat ulmul roate mici
Și măciuci pa la voinici,
Iar stejarul mi-a tot dat
Fus de moară, stâlp de vad
Și vre-o patruzeci de pari
Pentru spete de tâlhari."

Tinerii râdeau, sufletele lor războinice erau voioase. Ene Eenescu singur tăceà. El stătuse nemișcat, cu capul rezimat de trunchiul tăiat al bradului, și tresări când boierul Iancu îi strigă: —„Enescule, nu știi și tu să cânți?"

— „Ascultam. Erà frumos."

— „Dar vreau să te aud și pe tine," zise căpitanul, — „n'aș cere atare lui Urdăreanu. Să te ferească Dumnezeu de cântarea lui. Nu știe decât să fluiere voinicește, sau să comănduiască, de-l auzi dela Craiova la Târgu-Jiu. Dar tu desigur știi să cânți."

Enescu luă cobza din mâna slugei sale.

— „Aha!" zise mulțumit boierul Iancu.

Cu un vaet trecù arcușul peste strune, apoi vocea lui Ene ziceà mai mult decât cântà:

„Frunzuliță de pe baltă,
Nu mă mai blestema tată,
Că m'ai blestemat odată
De-am zăcut o vară toată,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi iarna pe jumătate,
Cu armele nefrecate,
Nefrecate, nespălate.
Lasă-mă ca să mă duc
Cărăruia să-mi apuc,
Cărăruia codrului,
Tot în voia Domnului,
Că de n'oiu fi 'n haiducie
Tot îi-oiu semănà cu ţie."

Iancu Jianu văzù cum faţa tânărului se întunecà, şi-i zise când isprăvì : —„Şi tu eşti bun de codru verde."

Alexe şi feciorul lui Dumitru Jianu, Mitică, cântăreţi de seamă în felul lor, începură şi ei să cânte. Cobza zbârnâià când mai tare când mai încet, sunetul vioarei se prelungià duios în aerul curat al nopţii. După cântece haiduceşti înfierbântate vine rândul cum se cuvine seara lângă foc cântecelor de dor. Cu cât sângele în vine se potoleşte, cu atât tăcerea în codru se face mai adâncă, cu cât stelele sclipesc mai viu printre ramuri, cu atât sufletul se avântă pe cărări mai tainice, cu atât mai evlavioasă ajunge mirarea omului faţă cu cerul, cu pământul şi cu el însuş.

Insfârşit şi viorile tăcură; numai la unul din focurile mai depărtate ziceà unul din fluier „cum şi-a pierdut ciobanul oile," cu adevărate întorsături de privighetoare. Melodia enharmonică a răsăritului e mai înrudită cu glasurile firei decât aceea a apusului.

La urmă tăcù şi fluierul.

Şi în tăcerea adâncă nu se auzià decât din când în când cum trosneau copacii de ger, trosnit care păreà o lovitură de secure căzând când pe un lemn moale când pe unul tare.

Şi focurile trosneau şi până unde se întindeau lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mina lor se vedeà zăpada căzând în fulgi mari. Noaptea erà liniştită.

* * *

Boierul Iancu Jianu călărià cu ceata sa prin zăpada dealungul Motrului către Padeş. Biruind norii argintii soarele apuneà şi deodată strălucirà în fundul văiei rotunde vârfurile albe ale Pietrelor Cloşanilor.

Mergeau la trap, câte doi, unii după alţii, printre sălcii şi anini, când deodată cei din frunte zăriră la douăzeci de paşi pe un pandur cu flinta la umăr; erà prima strajă a Slugerului Tudor.

Iancu Jianu se numi; pandurul le arătă drumul şi după un sfert de ceas se aflară în tabăra lui Tudor Vladimirescu.

Erà o tabără fără corturi. Căci oştirea nu erà nici împărătească, nici crăiască, ci o adunare de oameni, care se ridicaseră de bunăvoie, nu pentru plată. Erà o ceată aleasă de vreo şase sute de plăieşi, toţi din Gorj sau Mehedinţi, vânători de urşi şi de capre negre, învăţaţi să înopteze fără adăpost. Sarica îi ferià de ger şi de ploaie. Toţi erau tăcuţi, fiindcă fiecare ştiâ ce vroià, mulţumiţi de străşnicia căpitanului lor; căci cei voinici şi hotărîţi au adevărată nevoie de statorniciă şi regulă, cari singure duc la izbândă.

Scurt timp după sosirea lui Iancu Jianu, pandurii la bătaia tobelor, se ridicară de lângă focurile, unde îşi găteau de mâncare şi se strânseră împrejurul lui Tudor Vladimirescu, care stăteà pe o movilă în lumina roşie şi aurie a apusului.

— „Fraţilor," zise el, —„acuma veni la noi Boierul Iancu Jianu cu trei feciori de boieri şi cu o sută de oameni. Cine ţine cu noi, fie boier mic sau boier mare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fie moşnean, haiduc sau clăcaş, prieten ne este. Avutul lui ne va fi sfânt. Cel ce se împotriveşte nouă, fie ţăran, moşnean sau boier, milă nu va află. De pe la vetrele voastre, în numele dreptăţii, v'am chemat. Şi iarăş să ştiţi de o vrea Dumnezeu, voiu întemeiă şi voiu păzi dreptatea. Birurile omoară pe oameni. De azi înainte, să ştiţi că nu mai aveţi a plăti 150 până la 200 lei luate de cap de om, ci 5 lei, ca pe timpurile când aveam domni din legea noastră."

Cei cari ascultau erau toţi adânc mişcaţi. Cine oare până acum se gândise la nevoile lor? Strigătele lor de bucurie însă fură scurte, vedeau că Slugerul aveà încă ceva de zis şi tăcură; căci Românul ştie să se stăpânească.

— „Cu ajutorul lui Dumnezeu," urmă Tudor, — „voi şterge jefuitorii de pe pământ, şi birurile cari pe nedrept vi s'au luat, vi se vor înapoià. Nici cel mai bun plugar nu poate face din buruiană orz; numai de va smulge-o cu rădăcină, va scăpà de ea. Avuţiile jefuitorilor vor fi împărţite între voi. In locul celor pe cari trebuie să-i nimicim stârpind răul, e de nevoie să se ridice altă boierime din rândurile celor cari se luptă pentru norod. Nici pe vremuri nu se scoborau boierii cu hârzobul din cer. Cucerite au fost boieriile. Şi voi le puteţi cuceri, de o vrea Dumnezeu."

Acest Tudor, ca toţi reformatorii, purtà în sine credinţa mântuitoare a copilului, aceea care singură mişcă adânc poporul, în veci însetat şi flămând de dreptatea sfântă, în a căreia împărăţie el crede neclintit. De acì îi vine puterea de a înfăptui isbânda binelui, cu toată vremelnica destrămare a celor de sus.

La Padeş, în noaptea aceea, pandurii nu dormiră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Visau cu ochii deschişi. Tudor le arătase cum se puteau — îndeplini visurile lor.

— „Sunt ani decând Slugerul nu se gândeşte decât la binele nostru," zicea lângă foc Pavel Kiriţescu unui tovarăş. —„Deaceea l-au duşmănit cei mari. Când nu mai ştiă unde să se ascunză, veniă la mine, la Topeşti, peste munte, dela Tismana. Odată îi eră inima aşă de îndurerată, încât se plimbă îndelungat prin curte, cu fruntea încruntată ţinând la spate puşca încărcată în mâini. Suspina atât de greu încât l-am întrebat: —„Ce ai, boierule?" —După un sfert de ceas abiă mi-a răspuns: — „Trăi-voi oare să scap ţara de liftele străine?" —Mai mult nu a voit să spună, a tăcut până a doua zi. De dimineaţă a mers în pădure. Eu după el, de departe. S'a scăldat în pârâu. Atunci văzui minunea minunilor: Slugerul Tudor are dela umărul stâng, peste pieptul tot, până în şira spinării, o vargă roşie de lăţimea şi de înfăţişarea unei săbii, semn că l'a chemat Dumnezeu ca să fie tare şi mare."

— „Dela Dumnezeu e, să ştii!" zise Ion Taleman. Ion Oarcă, Gheorghe Cuţui, Vasile Crăpatu, Barbu Urleanu, Ion Frunte-Lată, cari aveau multă trecere printre panduri, fură de acceaş părere.

— „Să vă spui eu şi alt semn, după care se cunoaşte, că l-a ales Dumnezeu pe Sluger, ca să ne fie căpetenie," zise Gheorghe Cuţui, care eră slăbănog, aveă nasul încovoiat, cu ochii vioi şi surâdeă cu bunătate sub mustaţa lui deasă. —„Slugerul Tudor are inimă pentru norod. Barba cea mai lungă, caftanul cel mai larg, cuca cea mai mare, nu fac cât o inimă bună."

— „Avalim, nene Gheorghe, ai zis vorbă sfântă," grăi vocea groasă a lui Ion Frunte-Lată; întorcând către tovarăşii săi capul său puternic cu plete lungi şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

castanii, şi privind împrejurul său zise: —„Ce ziceţi, măi, nu e oare drept să poarte cuca şi caftanul domnesc cel cu minte largă şi cu sufletul înalt?"

Toţi răspunseră: „Să te audă Dumnezeu!"

Tudor Vladimirescu chemă pe cei trei tineri boieri la focul, pe lângă care şedeà el, căci la venirea lor numai Iancu Jianu văzuse pe Sluger.

Când pandurul Preda le aduse poruncă de a veni lângă Sluger, Enescu şi Dumitru Jianu băgară de seamă, cum Urdăreanu deodată se schimbă la faţă. El plecă în grabă înaintea lor.

Pandurii priviau cu bunăvoinţă pe tinerii trecând printre ei; Ion, Mehedinţean ca şi ei, le erà bine cunoscut.

— „Coane Ioniţă," îi ziceau, —„ne-a chemat Slugerul la frumoasă vânătoare."

Şi Ion Urdăreanu răspundeà: —„Să dea Dumnezeu să ne iasă multe dihănii înainte."

— „E boier de treabă," şopteau între ei după ce treceà —„e vioiu şi vesel, —şi mândru de-ţi e drag să-l priveşti. Şi mumă-sa, Cucoana Sanda dela Urdari, e frumoasă. Unde o vezi, pare că te înveseleşte soarele, nu iese nimeni nemângâiat din curtea ei. Halal să le fie! Boieri ca ăştia înţelegem şi noi. Nu sunt ciocoi. Cum să fie? Sunt de neam vechiu şi de o lege cu noi."

Căci norodul, trăind în legătură strânsă cu firea, are, ca dânsa, care prin selecţiune brodeşte; adânc înrădăcinat în sufletul său simţul aristocratic. Cântecele populare zic de craii, de împăraţi, de domniţe; norodul are dorul perfecţiunii etice şi estetice, omul în toată floarea mândriei şi a frumuseţii este drag ochilor săi, şi scump inimei sale. Deaceea numai cu silă se 'mpotriveşte boerimii şi numai atunci, când aceasta e de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căzută şi nu-şi mai împlineşte menirea de a ocârmui şi de a apără poporul.

Urdăreanu trecea prin tabără, ca şi când ar fi mers la nimicirea duşmanilor.

Şi Iancu Jianu, care-l vedeà venind, zise către Vladimirescu: —„Iată un băiat bun. S'a purtat bine."

Atunci Tudor făcù doi paşi spre el şi îmbrăţişă pe tânăr.

Ene Enescu întinse căpitanului pandurilor scrisoarea scrisă de tată-său.

— „Rău îmi pare că mi-e prietenul Radu bolnav!" zise Vladimirescu. —„S'a însurat iarăş? Şi de când?"

— „De un an," răspunse fiul.

Tudor citì în scrisoare: —„A luat pe fiica bietului Titescu, căruia caţaonii i-au furat moşia?" Fără însă a aşteptà vreun răspuns, întinse mâna lui Ene: —„Bine ai venit. Tatăl tău se băteà ca un zmeu, deşi îi ziceau „visător" pe timp de pace."

— „N'o fi sărit ţandăra departe de buştean," zise Iancu Jianu râzând, —„iar ăsta e din neamul Jienilor dela Craiova."

— „Eşti oare feciorul lui Ion Jianu?" grăi Tudor cu o neobişnuită vioiciune; ochii săi întunecoşi priviră îndelung trăsăturile lui Dumitru, însfârşit zise: —„Bunătatea mumei tale erà cunoscută în toată Craiova. Tatăl tău mi-a fost prieten. —Aveai şi o..." —acì se oprì deodată, ceeace nu i se întâmplà des; cuvintele nu-i lipseau de obiceiu, precum nu lipsesc nici ţăranilor români, cari nu deschid gura decât după multă reculegere. Nu lipsa de cuvinte îl făcù pe Tudor să tacă. O uşă se deschisese către amintirile lui, pe care-o închise cu mână de fier.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Insă dădù ca lozincă pentru noapte cuvântul „Dolj."

* * *

Inaintea pandurilor, pe cerul albicios din Fevruarie, fâlfâià steagul albastru, care fusese zugrăvit pentru Tudor Vladimirescu la mănăstirea Antim din Bucureşti. La mijloc erà zugrăvită Sfânta Treime, Sfântul Gheorghe şi Sfântul Tudor la dreapta şi la stânga, şi dedesubt un vultur ţinând o cruce înconjurată de o ramură de măslin; în litere de aur se puteà citì: „Tot norodul românesc pe tine te proslăvesc, Troiţă de o fiinţă, trimete-mi ajutorinţă, puterea ta cea mare şi'n braţul tău cel tare, nădejde de dreptate acuma să am eu parte. 1821. Ghenarie."

Dreptatea, cel mai frumos cuvânt în tot graiul omenesc, cea mai mândră gândire a minţei omeneşti, dreptatea erà lozinca acestei răscoale.

— „Trăiască dreptatea!" strigau ţăranii în satele, prin cari treceau pandurii cu mândrul lor alaiu, dela munte spre câmpie, şi strigau mai înflăcărat cu cât satele erau mai sărace şi mai puţine; căci toată partea dinspre câmp a Mehedinţilor erà a boierilor. Acolo trebuià săteanul să muncească pentru trei puteri, care trăiau fără grijă, fără muncă, fără a plăti bir: pentru Poartă, pentru Greci şi pentru boieri.

Iar acuma venià Vladimirescu şi le arătà că aveau dreptul de a muncì şi pentru ei înşişi.

— „Trăiască Domnul Tudor!" se auzì deodată un glas, şi sute de glasuri, toţi pandurii reluară strigătul, pe care, unul dintr'o ceată de ţărani îl strigase din tot sufletul.

Cuvântul „Domn" îngheţase inima lui Tudor Vla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dimirescu. Stăteà călare, nemişcat, încruntat. Dar, de atunci fu nevoit să-l auză adeseaori. Pandurii fruntaşi ca Oarcă, Cuţui, Frunte-Lată, Urleanu, cari doreau de mult domnia pentru căpitanul lor, dar care nu îndrăzneau să şi-o mărturisească, de acum înainte întrebuinţară titlul de Domn când vorbeau de el.

Stăpânirea însă, în numeroase pitace către slujitori şi Ispravnici, îl arătà pe Tudor ca „tâlhar" şi „apostat," dând poruncă să se strângă pandurii ca să înăbuşească răscoala.

In urma cărora, Slugerul, coborîndu-se către Cernovoşani, un sat într'o vale largă, găsi optzeci de oameni conduşi de Păun Nicolicescu, cunoscut lui, care-i înmână o scrisoare a Clucerului Ralet, Ispravnicul Mehedinţilor.

El citì scrisoarea o băgă în sân şi strigă :—„Căpitane Oarcă !" şi arătând pe Nicolicescu :—„Puneţi mâna pe el şi luaţi-l la bătaie !" Şi răcni celor optzeci de oameni, fără a le lăsà timpul de a se mişcà :—„Vă ziceţi panduri şi ţineţi cu ciocoii ! Intrebaţi-i pe ăştiâ de ce merg cu mine !"

Sărind apoi de pe cal Slugerul intră într'o cârciumă, chemând pe Preda şi cerându-i cerneală şi hârtie.

Pandurul purtà călimara la brâu, iar hârtia în coburi, învelită în pânză curată, după obiceiul ţăranilor.

Tudor se aşeză la masă şi scrise cu mânie şi cu foc răspunsul către Clucerul Constantin Ralet. Gândurile de atâtea ori trăite îi curgeau fără întrerupere din pană :

„Arhon Clucer !

„Până acuma numai prin auzire ştiam că Dumneata strigi către toţi cum că eu aş fi ieşit la hoţie, ca să prad lumea, şi nu credeam ; pentrucă eu mă ştiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că nu sunt hoţ; iară astăzi, în Cernovoşani, găsii şi în scris, subt iscălitura Dumitale, la mâna unui hoţ, anume Păun Nicolicescu, căruia îi dai voie să mă prinză dimpreună cu toţi cei ce se află cu mine, orî viu sau mort. Din aceasta te cunosc că eşti om procopsit, şi mă mir de unde ai Dumneata voie ca să omori Raiaoa Impăratului? Şi pentruce? Au pre semne nu vă ajunge că i-aţi trădat şi i-aţi despuiat, până când a rămas ticăloşii ţărani mai goi decât morţii cei din mormânturi? Şi acum se vede că aveţi poftă ca să-i şi omorîţi! Numai să ştii, că nici Dumnezeu, nici prea puternica Impărăţie, nu vă va îngădui; eu însă nici nu sunt hoţ, nici am fost vreodată, nici voiu fi; ci sunt atât eu cât şi cei împreună cu mine, eşiţi pentru mare folos obştesc, şi al celor mari şi al celor mici; şi spre mai bună pliroforie, vei ceti Dumneata aceste două copii."

In rândurile care urmau, Tudor sfătuià pe Clucer să se învoiască cu norodul, şi îl povăţuià cum trebuià să se poarte pentru a linişti sufletele, la Cerneţi, reşedinţa pe acelc vremuri a Isprăvniciei, şi a lămuri pandurilor scopul răscoalei.

Şi sfârşià zicând:

„Şi iarăş, zic, păzeşte-te bine, să nu dai norodului vreo pricină de împotrivire de arme; că atunci bine să ştii, că nici în găurile şerpilor nu veţi scăpà; pentrucă norodul cel ars şi fript de către Dumneavoastră este amărît şi înfocat asupră-vă; şi numai pricină caută."

Pe când puneà sub iscălitura sa ultima trăsătură dreaptă şi hotărîtă, uşa se deschise ca împinsă de vuietul a sutelor de voci, carî strigau afară, iar Fruntelată, uriaş la stat, intră strigând: —„Stăpâne, oamenii dela Cerneţi s'au unit cu noi!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Cu atât mai bine pentru ei," răspunse Vladimirescu.

— „Trăiască dreptatea ! Trăiască Domnul Tudor !"

Strigătele oamenilor răsunau ca tunetul prin văzduh. Şi când pandurii văzură pe căpitanul lor pe pragul uşii, toate sufletele se închinară lui cu dragoste, pentru înfricoşarea înfăţişării sale, ca şi când cu toţii ar fi simţit, că încărcase pe umerii săi toată grija norodului.

* * *

Printre văile colnicelor acoperite cu stejari, pe cari Tudor le cutreerà dela răsărit la apus, se aflau mănăstirile Strehaia şi Motru, pe cari el le alesese pentru a le întări. Stăpânirea avusese acelaş gând şi trimisese şaptezeci de arnăuţi la una din ele şi patruzeci la cealaltă.

Strehaia însă îşi deschise porţile, căci se găsise unul pentru a zice :—„Măi băeţi, să nu fim proşti. Slugerul Tudor nu vrea altceva decât să ne scape de biruri. De ce, de dragul ciocoilor să ne omoare pe noi, pe când ei, ca lipitorile, ne sug sângele?"

La Motru însă, unde Ispravnicii de Mehedinţi, de curând numiţi, Căminarul Ştefan Bibescu şi Stolnicul Viişoreanu, stăteau închişi cu o companie de panduri, nu merse treaba aşà de uşor.

Falnica mănăstire era aşezată pe coama lată a unui deal, la poalele căruia curgeà Motrul care la o bătaie de puşcă dedeà în Jiu. Apele însă zăceau înghețate, între malurile albe acoperite cu păduri negre şi bătrâne. Cerul erà cenuşiu, greu de fulgi de zăpadă gata să cadă.

La amiază, avangarda lui Tudor, se urcă spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mănăstire. Din meterezele clopotniței însă trosniră focuri de pușcă, un călăreț căzù peste cap de pe șea, și fu târît de calul speriat, cu piciorul rămas în scară, lăsând pe zăpadă urme de sânge.

Pandurii își apucară puștile și traseră fără comandă. Dar gloanțele lor nu loveau decât zidurile, și se întorceau de pe poarta ferecată și țintuită.

Un trimis al Slugerului veni atunci în goana calului. Părul său bălan zburà în vânt și cu voce tare strigă: —„Ce faceți? Domnul Tudor vreà să știe?!"

—„Ne apărăm!" strigă Frunte-Lată, — „mișeii ăștia ne-au primit cu gloanțe!"

— „Dar n'ați avut poruncă să trageți!"

— „Ce dracu! Vrei să ne `uciză ca vrăbiile?"

Ion Urdăreanu ajunsese acuma la front și în aceeaș clipă trosniră iarăș focuri din metereze.

Frunte-Lată nu nemerià destule înjurături. Lui Ion însă îi venià să strige de bucurie. Pentru dânsul erà botezul de foc, un dor răsboinic îl apucă, fiori călzi și reci îl cuprindeau. Trăgeà prin nări mirosul acru al prafului de pușcă, și la pocnitul flintelor apucă și el pușca lui.

Frunte-Lată însă îi strigă: — „Du-te de spune Slugerului de ce tragem!"

Urdăreanu se supuse cu mâhnire și goni spre țigănia mănăstirii, unde se aflà Tudor.

Capul pandurilor se înfurià: —„Atâta știu și ciocoii, să tragă asupra poporului!"

— „La mânăstire! Să intrăm cu sila!" strigară toți împrejurul său.

— „Tăcere!" răcni el. —„Să nu vă mișcați!" și începù, repede și cu pricepere să dea porunci.

O vâlcea adâncă despărțià clopotnița de dealul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

•pus pe care Tudor puse să sape şanţuri. Satul şi creştetul dealului fură întărite, iar cei de pe lângă mănăstire, cari pierduseră încă doi oameni, fură rechemaţi.

Furia şi amărăciunea domnià printre panduri, amărăciune împotriva boierilor cari trăseseră fără a sta de vorbă, furie, pentrucă nu le erà îngăduit să tragă la rândul lor. Frunte-Lată cu oamenii săi se coborîră ca furtuna de pe dealul mănăstirii. Ene Enescu fusese trimis să-l cheme, căci mintea încercată a lui Tudor înţelesese că pofta de a se bate zguduià cu prea multă tărie pe Ion Urdăreanu şi puteà uşor să-l ducă la neascultare..

Către Frunte-Lată zise :—„Nu putem luà mănăstirea cu iuruş, căci nu avem tunuri. O vom închide cu strânşicie şi prin foamete vom lua-o."

Pandurul uriaş, care văzuse curgând sângele la trei dintre tovarăşii săi, şi care mirosise praful de puşcă şi simţise vâjâitul gloanţelor, îşi întoarse calul cu o înjurătură şi plecă în goană.

Vladimirescu zise atunci celorlalţi : —„Şi cu m'aş bate, dar pe largul câmpiei. Nu e sângele norodului făcut pentru a stropi ziduri de mănăstire."

Aceste cuvinte trecură dela om la om şi părură a linişti pe panduri ; începeau a înţelege pe căpitanul lor.

Şanţul fusese săpat deacurmezişul dealului. Oamenii lucrau cu mânie şi aruncau bulgării în sus ca singură armă în contra gloanţelor, cari urmau a veni dela mănăstire. La apus de soare erà şanţul gătit, însă şapte oameni căzuseră încă în timpul zilei.

Furia pandurilor creşteà. Voiau să arză mănăstirea. Atunci fruntaşii porunciră surlaşilor să sune şi să vestească tuturor că Slugerul Tudor primise din Bucu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

reşti o ştire de mare însemnătate, pe care voiă s'o împărtăşească adunării norodului.

Se coborîră cu toţii spre sat, mânioşi, turburaţi, nerăbdători de a cunoaşte ştirile din Bucureşti şi totuş mulţumiţi că căpetenia lor îi chemă la sfat. In curând mulţimea stăteà îndesată împrejurul cârciumii, din care Tudor îşi făcuse cancelaria.

Eşind pe pridvor el spuse: —„Fraţilor, să nu ascultaţi numai cele ce grăiesc eu, ci şi cele ce le grăieşte stăpânirea, cum ca să nu fie zis, că v'am amăgit eu pe voi. Judecaţi şi alegeţi."

Şi cetì la ultimile raze ale zilei, tare, cu glas de aramă, care se auziă până'n depărtare, cartea boierilor Divanului:

„Cu mare mirare luarăm în ştire de urmările ce ai început a face, cugetând însoţire de mai mulţi, şi împărţind cuvinte către locuitori ca să sară cu toţii spre izbăvirea răului, şi să iasă din întuneric la lumină. Acest fel de urmări, că nu au sfârşituri bune, este ştiut şi din istorie şi din pildele ce se văd pre toată ziua.

Vedem că prin cuvintele ce prin nejudecată ai alcătuit către locuitori propovăduieşti că pentru folosul obştei şi binele ţării te-ai pornit într'această faptă şi voieşti a arătà cum că nu eşti tâlhar sau voitor de rău, ci îndemnător binelui şi săvârşitor isbăvirii obştei din ispita răutăţilor. Dar care dintre locuitori îţi va da crezământ? Şi'n ce temei răzămând se va însoţi cugetărilor ce ai, de vreme ce cu toţii cunosc şi înţeleg, câtă însărcinare, câte cheltuieli şi câte pagube se pricinuiesc satelor într'acest fel de netrebnicie? Deci te sfătuim părinteşte şi ca nişte adevăraţi patrioţi, îţi poruncim să te păzeşti de asemenea fapte păgubitoare ţării, adu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cătoare de sminteală liniştei locuitorilor şi pricinuitoare de mare nevoie asupră-ţi: şi te încredinţăm cu jurământ că de te vei supune povăţuirilor şi poruncilor noastre, şi lăsându-ţi armele te vei sculà şi vei veni, fără tăgăduire vei scăpà de orice urgie, căci cu toţii vom fi mijlocitori către Domnul ţării, ca să-ţi treacă cu vederea urmarea ce ai cugetat. De nu-ţi vei luà seama cu dinadinsul şi nu te vei supune acestor părinteşti povăţuiri ce cu iubire de omenire îţi dăm, atunci să fii încredinţat că după ce nu vei găsì scăpare, apoi şi osânda morţii îţi va fi grozavă şi cumplită. Către aceasta te sfătuim şi îţi poruncim ca îndată ce vei primì această scrisoare a noastră, în soroc de două ceasuri să-ţi ei seama bine şi către cel ce-ţi va trimite scrisoarea să dai răspuns în scris curat, că de va fi făcut o coprindere de supunere şi prin vrednice dovezi ca să poată fi crezute să înceteze numaidecât pornirea ce este căzută asupră-ţi şi să te aşteptăm aici precum mai sus pre larg ţi se arată; iar de nu ţi se vor precurmà relele cugetări, hotărăşte-te singur morţii şi fii încredinţat că nu vei găsì scăpare. Cetește cu mare luare aminte aceste scrise, supune-te povăţuirilor ce privesc binele-ţi şi fii sănătos."

Urmau iscăliturile Mitropolitului, a doi episcopi şi a doisprezece boieri.

După ce ceti, Slugerul Tudor grăì: —„Fraţilor, de vă este tot astfel părerea, plec chiar acuma singur la Bucureşti."

Oarcă şi Frunte-Lată săriră lângă el şi-l apucară de braţ: —„Eşti al nostru! Nu te lăsăm!"

— „Şi noi suntem ai tăi!" strigă Gheorghe Cuţui.

— „Mai bine pierim cu toţii decât să trăim precum am trăit dela o vreme încoace!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Așà e! Așà e!" strigară toți.

Tudor Vladimirescu răsuflà adânc. — „Bine. Voiu scrie deci stăpânirii, că venim cu toții la București.'

— „Trăiască Domnul Tudor!"

Slugerul intră în casă și dictă unui scriitor, —mulți slujbași mici urmaseră pe panduri, și Tudor îi întrebuință la cancelarie— :

„Cinstiți Boieri! Prin cinstita către Dv. dela 30 ale trecutului Ghenarie, la 3 ale următorului, cu toată plecăciunea am primit; și cele poruncite am văzut; dar știut fie Dv., că nu este precum D-v. socotiți, că prea bine este știut D-v. că eu din mica mea copilărie am slujit cu mare credință stăpânirii și patriei mele; precum și acum, și în toată viața mea, sunt hotărît a slujì, și a mă jertfi pentru binele patriei mele; și eu de capul meu nicidecum n'am plecat, fără ca tot norodul cel amărît și dosădit al acestei ticăloase țări, atât cei de loc, cât și cei străini, văzând că stăpânirea, sub care sunt încredințați de către prea puternica împărăție, stăpânitoarea noastră, —a cărei mărire Domnul Dumnezeu să o întărească în veci, —i-a adus în cea mai desăvârșită prăpădenie și ne mai putând suferì arzimea focului care le-a pus peste capete, cu toți într'un gând s'au unit, și au hotărît ca să se scoale, cu mici cu mari, și să se adune la orașul cel de căpetenie al țării, și acolo stând să ceară împărătească milă. Și știindu-mă norodul pre mine, dintr'alte vremi, că sunt un adevărat fiu al patriei mele, cu silnicie m'au luat a le fi și la această vreme chivernisitor pentru binele și folosul tuturor.

Dar eu, cum am văzut prea cinstita poruncă Dv., supus fiind, m'am ridicat de loc ca să plec; iară Adu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

narea norodului, nu numai că nu m'a lăsat, ci încă sub mare pază m'a pus.

Ziceţi Dv. că, din ridicarea mea, se supără odihna locuitorilor; dar ei, după ce le-am citit într'un auz prea cinstita porunca Dv., cu un glas răspunseră: că aceasta nu este nimica pre lângă tiraniile cele cumplite cari le pătimesc dela dregători. Acestea i-au adus la desnădăjduire, încât sunt bucuroşi mai bine să piară cu toţii, decât să mai fie vii."

Şi Tudor în câteva vorbe scurte povestiă cele întâmplate până la sosirea la Motru a Adunării norodului, care nădăjduind dreptate, fusese lovită cu arme de moarte.

* * *

In şanţ ardeau două focuri şi la fiecare foc stăteau şase panduri. Pământul îi adăpostia, flacăra îi încălzia, merinde găsiseră în sat, şi pe când îmbucau mămăligă şi peşte sărat, schimbau câteva cuvinte între ei. De când plecaseră de dimineaţă dela Strehaia nici nu se odihniseră nici nu mâncaseră; însă acuma mâncarea fiind trebuincioasă acestor oameni, care se mulţumiau cu puţin, ajunsese un lucru atât de însemnat încât întâmplările de peste zi rămâneau aproape nebăgate în seamă. Când însă plosca de lemn plină de ţuică trecù din mână în mână, atunci veni vorba despre cei căzuţi, despre văduvele şi copiii rămaşi în urma lor şi toţi îşi ziceau că omul nu scapă de ce-i scris.

Unul zise:—„Toate le află omul, afară de rostul vieţii şi al morţii."

Altul care privise lung în foc, începù a cântà jalnic, pe când aţâţà flacăra cu un par:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Nu mai plânge, Mariuţă,
Vezi de lon şi de căsuţă
Şi de bietele copile,
C'am ajuns în bune zile.
Să nu plângeţi moartea mea,
Că-i la ţară piază rea.
Uite, mergem să arăm,
Ţelina să despicăm.
Noi avem să semănăm
Voi aveţi să ne urmaţi,
Însutit să seceraţi.
Nu plângeţi, nu vă'ntristaţi
Domnul Tudor e cu noi,
Dumnezeu fie cu voi."

Intr'adevăr oamenii aceştia nu ştiau, cum nu ştie nici omenirea toată, pentru ce trăiau şi de ce mureau; dar din tărîă şi din simplicitatea lor ei trăgeau învăţătură, *cum* trebuiau să trăiască şi să moară.

— „Ce cântaţi?" strigă un pandur de lângă celalt foc.

— „Barbu Viga a brodit un cântec," fu răspunsul.

— „Şi noi ştim unul nou!"

— „Hai să-l auzim."

Al doilea cântec glăsuiă:

„A dat bunul Dumnezeu
Să umble şi plugul meu!
Să trag brazda dracului
La uşa bogatului.
O brăzduţă d'ale sfinte,
Să ţie ciocoiul minte;
Să-i arunc un semănat
Cu sânge negru udat,
Semănat de Poteraşi
Să răsaie Românaşi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mi-am vândut şi cămăşioara,
Ca să-mi cumpăr săbioara.
Pluguleţul meu nebun,
Cum te prefăcuşi în tun!
Vezi aşă mai poţi ara,
Să mă scap de angara."

— „Bun cântec!" îl lăudară ceilalţi.

— „Şi eu mai ştiu unul," strigă Barbu Viga, poetul de odinioară, şi cu pumnul întins spre mânăstire, cântă în noapte şi în ger:

„Frunză verde usturoiu,
Tu n'ai lege măi ciocoiu!
De te-aş prinde în răsboiu,
Cu măciuci ca să te moiu,
Să te moiu, să te jupoiu:
Că cu pielea de ciocoiu
Am să-mi fac opinca mea,
Ca Doamna lui Caragea
Ce-şi făcù o malotea,
Imblănită de păgân
Tot cu piele de Român."

— „Halal să vă fie!" rosti deodată un glas din întuneric.

— „Cine e?" strigară pandurii sărind în sus.

— „Dunăre," fu răspunsul.

Iancu Jianu venià cu schimbul străjilor.

Pe când cei dintâi se întorceau spre sat, trecând cu greu în troienele de omăt, Barbu Viga se apropiă de căpitanul haiducilor şi-i zise: —„Să fie de iertare, boierule, dar cum stau lucrurile cu cartea aceea a stăpânirii? Pe când eram toamna trecută cu Slugerul la Bucureşti, el stătea la Episcopul Ilarion şi aveà prie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tenie cu mulţi boieri mari, la cari se ducea mereu. Astăzi însă văd că au iscălit acea carte şi că cu moarte îl ameninţă. Oare nu mai ţin cu noi?"

Iancu Jianu nu răspunse numaidecât; deodată însă înjură o înjurătură aşă grozavă, încât pandurii încremeniră şi Barbu Viga nu mai îndrăznì să facă altă întrebare.

* * *

A şaptea noapte, un crivăţ cumplit suflà dela munte, şi a doua zi, tot, în afară de cerul albastru, erà acoperit cu albeaţă. In toată privelişţea nu se zărià cea mai mică pată de altă faţă. Albe erau colnicele, albe pădurile, mânăstirea dela turnurile ei până la poalele zidurilor, părea înfăşurată toată în cearceafuri albe uriaşe; zăpada erà moale şi se lipise de toate crăpăturile, de toate tăieturile, de toate colţurile.

Cei dinăuntrul mânăstirii văzură, că nu mai erà scăpare pentru ei; merinde nu mai aveau. Atunci boierii scoaseră un steag alb pe fereastră şi un om ieşì plecat în două prin portiţa pătrată, deschisă într'o parte a porţii mari. Trecù însă vreme până ce se făcù cărare prin troianul de zăpadă grămădit înaintea ei; şi pe urmă numai ispravnicii trimiseră Slugerului două ulcioare pline de galbeni, cerând îngăduire de a plecà nevătămaţi către Craiova.

Slugerul îi chemă la dânsul, şi primindu-i în cancelarie, fără a-i rugà să iee loc, se răstì la ei zicând: —„De ce aţi tras asupra norodului? Ce rău vă făceà?"

Turburaţi şi speriaţi de purtarea fioroasă a asprului căpitan, ei gângăviră: —„Ce erà să facem? dacă vii şi D-ta cu oştire?"

— „Aflat-aţi oare că această oştire s'a purtat tâl-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hăreşte? Că pe neaşteptate ar fi prădat sate şi jefuit oameni? N'aţi putut aflà căci nu s'a făcut. D-voastră însă mi-aţi ucis unsprezece panduri. D-voastră sunteţi cei netrebnici, cari vărsaţi sângele neamului vostru."

Viişoreanu strigă aproape plângând : —„Dar ce vrei, în sfârşit? Ce e cu răscoala? De ce turburi pacea, Archon Slugere, şi te miri pe urmă că ne împotrivim?"

Cu capul pe piept ca buhaiul când se repede la duşman, Tudor făcù un pas înainte şi boierii se dădură înapoi.

— „Pacea cui?" zise el, —„pacea lupilor sătui, cari s'au îngrăşat pe urma turmelor fără cioban? Tocmai pe aceea o voiu turburà. Le voi arătà lor, că turmele nu sunt de ei. Am închis la Strehaia pe unii din ei, trimişi ca să ni se împotrivească. Ştiu bine ce se urzeşte în Bucureşti împotriva mea, ştiu făgăduinţa dată că carnea şi pâinea se vor ieftení, că pandurii nu vor mai plăti biruri, ştiu că sunt ameninţaţi cu afurisenie cei ce mă vor urmà. Toate acestea însă nu sunt decât cârpeli, care nu pot întregi haina ruptă. Dar de ce stau de vorbă cu voi!" strigă el deodată bătând din picior. —„Vorbele mele tot nu le înţelegeţi!"

Boierii priviră unul la altul; mintea lor nu cunoşteà decât un singur fel de a înţelege plângeri sau învinuiri, şi Viişoreanu cu grai ademenitor zise: —„Crede-mă, Archon Slugere, ţi-am fi trimis şi mai mult, dar nu avem decât atât. Insă dacă ne laşi să plecăm la Craiova, îţi făgăduim că de acolo....."

Tudor Vladimirescu îi tăià vorba cu o înjurătură şi luând ulcioarele pline de aur de pe masă, le trânti la picioarele Ispravnicilor, de se fărâmară, şi galbenii săriră rostogolindu-se în toate părţile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ridicați-i, mișei ce sunteți!" tună Slugerul, — „și duceți-vă naibii, că de nu, vă strâng de gât! Și ridicați fiecare galben, să nu-mi lăsați nici unul pe jos! În genunchi, ciocoilor!"

Și boierii se văzură siliți să caute galbenii risipiți în toate colțurile; cu spinarea încovoiată sub caftanele lor îmblănite, părcau doi urși prinși în cușcă.

Un tânăr care intră tocmai atunci, își făcù cruce, strigând: —„Sfinte Doamne, ce-i asta?"

— „Serdar Djuvara," zise Tudor către el, —„diseară vei duce pe acești boieri la Craiova".

* * *

Când Viișoreanu și Bibescu se văzură în sfârșit în sanie, pe drumul Craiovei, chemară pe Serdarul Djuvara, căpitanul celor o sută cincizeci de oameni orânduiți pentru paza lor.

— „In numele Domnului, Archonda, ce ai de gând să faci cu noi?"

— „Fac ce a poruncit Domnul Tudor să fac. Vă duc acasă la Craiova."

— „Ce, ești și tu din partea lui?"

— „Nu. Pe mine m'a trimis la Gura Motrului Banul Dumitrache Bibescu, pe care stăpânirea l-a numit hatmanul pandurilor, pentru..... pentru a află ce face Slugerul. Când am auzit că vă păzià cu strășnicie, nu m'am lăsat de el, până ce nu v'a dat slobozenie."

— „Iți mulțumim din inimă, dragă Djuvara! Când te-am văzut intrând, pare că presimțiam că ne vei scăpà de tâlharul acesta."

Serdarul își mușcă buzele pentru a ascunde un surâs; se gândià cât de greu le-ar fi fost ispravnicilor să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zăriască la intrarea sa în cancelarie, ei fiind în genunchi pe jos, cu spatele spre uşă, gemând şi căutând galbenii lor, pe cari „tâlharul" nu-i voise. Tăind scurt mulţumirile lor, el plecă în capul oamenilor săi. După care boierii începură a-l şi categorisi: „Suntem vânduţi. Toţi aceşti mişei sunt dintr'o apă. Iacă, se ştie că Djuvara este omul lui Bibescu, iar Banul un prieten şi apărător al tuturor tâlharilor din ţară. N'a fost el oare pe vremuri trup şi suflet cu Iancu Jianu? Şi acela se găseşte acum în pricopsita adunare a poporului."

— „Sfinte Doamne, fie-ţi milă de noi!" suspină boierul Ştefan.

— „Şi acest popor," urmă Viişoreanu în deducţiunile sale logice, —„care se întruneşte, se înarmează până în dinţi şi cucereşte toate locurile întărite din ţară, zice că e slab şi asuprit. Oare nu dovedeşte tocmai răscoala, că stăpânirea prea a lăsat pe proşti să se lumineze şi să se întărească. Calul flămând nu se zbate în hăţuri."

Boierul Ştefan însă nu aveà poftă de politică. —„De ne-o aduce teferi la Craiova derbedeul de Djuvara," zise el, —„îmi iau nevasta şi mă duc la Vidin. Derviş-Paşa mi-e prieten şi de-o trece Turcii Dunărea, se isprăveşte toată comedia."

— „Ar trebui să chemăm pe Nemţi."

— „Despre mine, puteţi chemà şi pe dracu. Eu trec Dunărea."

* * *

Domnul Tudor ocupă Gura Motrului, luând în stăpânire şi cele două tunuri dăruite pe vremuri împreună cu cărţi bogate şi nestimate de tot felul, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Constantin Vodă Brâncoveanu, ctitorul mănăstirii, iar pe urmă, trecând Jiul, ajunsese la mănăstirea Ţânţăreni. Aceasta erà zidită pe un deal rotund, înconjurată de păduri din trei părţi, pe când mocirle şi băltoace se întindeau într'o parte până la râu, unde se află ţigănia. Şi această bogată mănăstire erà ntemeiată de Brâncoveanul; azi erà plină de călugări greci, cari însă nu îndrăzniră să se împotrivească lui Tudor.

Tabăra fu ridicată aproape de mânăstire, pe poiana unde se ţinea târg odată pe săptămână. Şi chiar a doua zi de dimineaţă străjile vestiră reîntoarcerea Serdarului Iamandi Djuvara, cu o ceată mai mare.

Vladimirescu primi ştirea cu linişte şi porunci pandurilor dela Padeş să iasă în linie de rezbel în faţa taberei. Această mişcare abià se făcuse, când Craiovenii sosiră, şi traseră câteva focuri de pistoale.

Vocea puternică a lui Frunte-Lată răsună atunci: —„Te-am văzut, nene Haldane, în mine vrei să dai?" Şi Oarcă strigă: —„He, Nicolae Ţivig, ţi-ai pierdut minţile? Nu suntem cu toţii creştini?"

Atunci îi recunoscură şi ceilalţi. Un căpitan călare alergă la front, chemându-şi oamenii şi arătând oştirea lui Tudor cu sabia, zise: —„Nu sunt duşmani. Aceştia s'au ridicat, nu pentru a ucide, ci de dragostea dreptăţii. Să încheiem frăţie cu ei."

— „Acesta e boierul Hergot dela Tarniţa," zise Oarcă, râzând mulţumit.

Cetele amândouă se uniră cum se uneşte Jiul cu Motrul, după toate legile firei, şi căpitanul Craiovenilor, Serdarul Djuvara, se apropiă de Tudor şi-i cerù voie de a vorbì cu el singur între patru ochi. In această întrevedere, Vladimirescu află că comănduirea pandurilor Olteni fusese luată Banului Dumitrache Bibescu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi dată lui Nicolae Văcărescu din Bucureşti. Acesta poruncise lui Djuvara, să se opună cu oştire mai însemnată Adunărei norodului. Şi Cârc Serdarul din Oltenia, Ion Solomon şi Stolnicul Dinu Bălteanu aveau şi ei porunca de a ataca Ţânţărenii. Solomon fusesrechemat de pe malurile Dunării, după ce primise pentru urmărirea unei cete de hoţi o blană de samur şi cinci sute de galbeni. Oştirea stăpânirii urma a-şi ridică tabăra la Coţofeni, pe Jiu, la trei ceasuri de Ţânţăreni. In Craiova domnià cea mai mare turburare. Nu te puteai încrede în nimeni. Nimeni nu se dădea pe faţă şi nu mărturisià cu cine ţine.

Tudor Vladimirescu îl ascultà în tăcere, apoi zise încet:

— „Şi D-ta cu cine ţii, Archon Serdar?"

Drept răspuns tânărul îl rugă: —„Lasă-mă să-ţi jur credinţă!"

Volintirii soseau fără întrerupere. adunarea norodului numără 3000 de oameni. Domnul Tudor însă se gândià cu dor la zilele dela Padeş, când oştirea nu coprindea decât 600 de capete, însă 600 vânători de capre negre şi de urşi, 600 de plăieşi, fii ai munţilor unul şi unul. De şi erà strașnic la alegerea oamenilor, de şi respingea cu asprime pe toţi, cari îi păreau fără căpătâi, totuş disciplina nu mai erà aceiaş. In tabără acuma erà gâlceavă şi harţă, adeseori pandurii şi arnăuţii se luau la bătaie, iar la Ţânţăreni erà chiar să se facă moarte de om.

Printre grămăticii lui Vladimirescu se găsea tânărul boier Dumitrache Protopopescu dela Severin, care fusese prădat şi prins la Tâmna. Se rugà acum de Sluger, cu lacrimi şi cu oarecare sfidare, să poruncească ca cel puţin hainele lui să fie înapoiate; spunându-i că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voit părinții D-tale, trebuința este ca să ne întâlnim negreșit; însă de vei binevoi, să am cinstitul răspuns D-tale, unde și cum, fiindcă norodul nu cere altceva decât numai o dreptate ce poate fi folositoare și tagmei boierești și cum zic, ori în ce chip vei pofti D-ta, să am cinstitul răspuns. Theodor."

Dar această rugăciune fierbinte a unui suflet mare și drept rămase fără răspuns. In adevăr, Nicolae Văcărescu erà distins, înțelept și plin de duh, însă nici el nu înțelegea că cei mari stau pe umerii celor mici. El nu răspunse răsvrătitului, și plecă șase zile după sosirea sa în Craiova, la București, căci Divanul numise caimacam în locul său pe Vornicul Constantin Samurcaș.

O lovitură chibzuită de Demon. Căci scopul eteriștilor din București, scop pe care boierii români nu-l cunoșteau pe deplin, nu erà de a stânjeni pe Vladimirescu ci de a-l întrebuința în ajutorul lui Ipsilanti. Samurcaș, om de vază și bine cunoscut în Oltenia, unde fusese în mai multe rânduri Ban, cereà deci dela Turci o împuternicire pentru a potoli răscoala și pentru a luà orice hotărîre fără sfatul divaniților. Și se puneà multă nădejdie pe faptul că Samurcaș erà prietenul și protectorul Slugerului Tudor.

Și de fapt, schimbul de scrisori se făcù mai des între Samurcaș și Vladimirescu, Hagi Prodan, Sârbul, fiind solul credincios.

Căpitanul Iordache sosise pe atunci la Coțofeni cu ceata sa. Domnul Tudor se sculă noaptea și chemând pe doi din căpitanii săi, le dădù porunca de a-l întovărăși. In mare tăcere făcură un drum de un ceas și jumătate, spre miazăzi, până ajunseră la o colibă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

Acolo lăsă pe căpitani, şi merse singur în grabă înainte pe drumul desfundat şi înghețat.

Olimpianul făcù aceeaş cale spre miazănoapte şi fraţii de cruce se întâlniră la jumătate drum într'un bordei părăsit. Dar nu se puteau înţelege, cum se înţelegeau cu o lună înainte.

— „Am auzit că i-ai pus să-ţi zică Domn?" întrebă Iordache bănuitor.

— „Nu e adevărat," răspunse Vladimirescu. —„Pe faţă nu îndrăzneşte nimeni să-mi zică Domn. Ce vor fi zicând când mi-am întors spatele, nu pot împiedecà cum nici Vodă nu puteà împiedicà pe cei cari-l porecleau „mormoloc."

Kleftul simţi toată mândria acestui răspuns, înţelese că fostul vătaf de plaiu dela Cloşani, erà azi un om a cărui putere militară şi politică se sprijinea pe patru mănăstiri întărite şi a cărui putere morală erà clădită pe dragostea şi încrederea întregului norod din Oltenia.

Vladimirescu însă fără preget, îi povestì despre cele întâmplate la adunarea poporului şi Olimpianul, la rândul său, îi descrise zăpăceala ce domnea la Bucureşti şi Craiova, de unde boierii, ca întotdeauna în timp de primejdie, fugeau pâlcuri în goana mare. Tudor se hotărî a trimite o divizie de Bulgari şi de Sârbi sub comanda lui Hagi Prodan şi Macedonski, pentru a-i silì la întoarcere.

In mijlocul convorbirei lor, Iordache deodată întrebă: —„Şi te-ai dat Turcilor?"

— „Nu e nimic schimbat între Turci şi Ţara Românească," fu răspunsul prevăzător.

De n'ar fi fost întunericul atât de adânc, —felinarele luminau abià un colţ al bordeiului, —Domnul Tudor ar fi bine văzut cum se îngălbenea faţa lui Iordache, văzù

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

însă cum îi tremurau mâinile când întinse la lumină o foaie de hârtie și-i arătă cu degetul unele din rândurile scrise pe ea. Erà aceasta o copie după ars-magsarul pe care Tudor îl trimisese Inaltei Porți, și acele rânduri grăiau :

„Intr'astfel de stare vrednică de jale aflându-se tot „poporul și nelăsându-i nici un fel de mijloc ca să „arate prea puternicei Impărății jafurile, chinurile, „despoierile și desăvârșitele desmoșteniri ce suferă dela „acești tâlhari, și să ceară milă și ușurare, ne-am „văzut siliți de cea desăvârșită desnădăjduire, mai „întâi a ne ridică împotriva acestor tâlhari și despo- „ietori, și în urmă, ca niște credincioși supuși ai Im- „părății, să cerem împărătească milă. Pentru care „cu lacrămi ne rugăm să ni se trimită un împărătesc „cercetător, însă nici Grec, nici de religia noastră, ci „chiar din sânul prea puternicei Impărății, ca să „cerceteze și de față să vază adâncile rane ale țării și „desăvârșita noastră despoiere și călcare a dreptu- „rilor ei. După care, încredințându-se prea puternica „Impărăție, să ridice deasupră-ne aceste lipitori ce „ne-au supt tot sângele din noi, și să lase în toată „îndeplinirea lor vechile și adevăratele drepturi ale „țării. Noi mulțumiți am plătit totdeauna, plătim, „și niciodată nu vom tăgădui de a plăti datoria noa- „stră de tribut către Inalta Poartă, încredințați fiind „că nu vom fi lipsiți de vechile drepturi ale țării, la „care Domnii greci, dimpreună cu ticăloșii noștri de „boieri s'au arătat totdeauna surzi, și în loc de a ne „oblădui cu dreptate, ca niște părinți, ne despoaie și „ne pradă mult mai rău decât niște tâlhari, atât partea „bisericească cât și politicească. Și după ce se îngrașe „și se umflă din sângele nostru, le înlesnește și drumul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Domnilor, şi se uită la dânşii cum fug din Bucureşti, „ziua nămiaza mare, pe Podul Mogoşoaici, în împă- „răţii străine."

— „De ce-mi arăţi hârtia?" întrebă Tudor Vladimirescu. —„Ştiu bine ce am scris. Oare nu e adevărat?"

Căpitanul Iordache, chinuit de friguri, tremură de mânie, căci înţelesese acuma că căpitanul pandurilor nu puteà fi socotit drept eterist plecat şi ascultător. Olteanul erà de capul lui, aveà o ţintă politică şi deci nu se sfià să-şi calce cuvântul pentru nevoile cauzei sale. In ochii lui Iordache erà un trădător către eterie.

El zise cu buzele tremurătoare : —„Nu e nici o minciună în arsul tău. Insă tu îi chemi pe Turci în ajutor, pe Turci împotriva Grecilor ! Jurământul nostru ziceà : „Jur de a privi în totdeauna cu ură şi dispreţ pe Turcii, duşmanii noştri."

— „Duşmanii voştri," zise Tudor.

— „Dar ai jurat cu mine !" strigă celalt mânios şi amărât.

— „Pentru voi, nu pentru mine," zise Vladimirescu impunător şi liniştit. —„Ţara voastră, pe care aţi jurat să o scăpaţi de jug, este dincolo de Dunăre, mai departe încă, peste mare. Ea e schingiuită sub jug turcesc şi bine faceţi când voiţi să-l scuturaţi ; eu vă voi ajutà cu drag, dar nu pe pământul nostru strămoşesc. Cum Ellada e a ta, aşà şi Ţara Românească e a mea. Şi ţara mea e încărcată de lanţuri ruşinoase, dar acele lanţuri nu sunt numai lanţuri turceşti. Turcilor le plătim daruri cari întrec adeseori puterile noastre, însă din măduva noastră sug alţii, mai răi : fanarioţii şi boierii. Aşà e?"

Iordache oftă : — „Aşà e."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căpitanii însă respinseră plata lefei lor. Slugerul voind a începe cu Ghiță Cuțni, acesta își încrucișă mâinile la spate și zise :—„Ți-am cerut eu oare ceva?" Ceeace îmbărbătă însuș pe Domnul Tudor.

Ziua însă nu se isprăvi atât de frumos cum începuse. O căruță trasă de cai sbătuți aduse spre seară în tabără pe boierul Ciupagea, care nu aveà decât cămașa pe el. Văitându-se, înjurând, făcând cruci, acesta povesti, că o ceată de șaptezeci de arnăuți îl călcase pe el și pe câțivà alți boieri și îi jefuiseră cu desăvârșire. Se dovedi că această ceată se rupsese, pentru a fură și jefui, din trupa de arnăuți trimisă cu scopul de a oprì fuga boierilor Craioveni.

Domnul Tudor înjură strașnic și dând poruncă de a se da haine lui Ciupagea, îi întoarse spatele și plecă spre mănăstire, unde chemase la sfat pe mai mulți ostași.

Tânărul Dumitru Jianu auzise porunca lui Tudor.

— „Haine!" zise el, —„se nemerește bine. Protopopescu s'a întors dela Turnu-Severin. Uite-l, cum se umflă în pene. Putem da mantaua lui Urdăreanu boierului Ciupagea."

Și de fapt, Protopopescu veneà călare. Șeaua, și căpăstrul calului erau de catifea, cusute cu fir; de pe umeri îi atârnà o ipingea îmblănită, lucitoare de nouă și de roșie ce erà; o purtà desfăcută în față, așà în cât îi se vedeà dulamaua de postav negru, cu cheltuieli grele de mătase și poturi cu copci de argint. Pe cap aveà o căciulă de astrachan, rotundă ca acea a pandurilor, însă cu mult mai înaltă; din brâul de șal persan icșeau două pistoale și un cuțit, iar flinta lungă atârnà pe spatele călărețului.

Ciupagea cum îl zări îi strigă :—„Dumitrache, băiete!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Slavă Domnului că dau ochi cu tine. Ai fi crezut tu când ne-am întâlnit la Crăciun la nunta surorei tale, că o să ne regăsim în halul ăsta?"

Protopopescu, care se întorsese dela Ţânţăreni, fără a-şi fi dat bine seama de ceeace se petrecea în sufletul lui, se simţià deodată tare şi mare şi luând sub ocrotirea sa pe fugar, îl duse în una din cancelariile aşezate în prăvălioarele târgului. Ciupagea încercă să se încălzească la cărbunii mangalului luat dela mânăstire, şi pe cât se încălzeà, cu atât înjurà şi se văità mai tare, aşà încât Protopopescu nu putù ajunge la vorbă. Ciupagea blestemà în numele tuturor sfinţilor pe mişeii cari făptuiseră asupra sa fapte aşà mişeleşti şi ne mai pomenite.—„Sunt mai răi ca Turcii. Cu Turcii te mai puteai înţelege. De aflam că vin, mă închideam în culă, aveam merinde pentru mai multe săptămâni, apă bună în puţ, şi prin metereze se înţelegea vătaful meu cu ei:—„Ce voiţi? Vă dă boierul tot ce cereţi."—Ei cereau unt, miere şi pasări. Eu dădeam poruncă în sat să li se dea în belşug ce cereau şi după câteva zile plecau. Or fi ars şi prădat în alte locuri, la mine niciodată. Şi erau păgâni. Dar ăştia, ticăloşii, mişeii, strigă ca afurisiţi: Za vero, pentru credinţă! — şi fac toate drăciile. Za vero, şi îţi prădează casa, îţi rupe şi brâul şi cămaşa, după tine, toate pentru credinţă!—Nu-mi spune tu mie că nu erau panduri, ci arnăuţi. Făceau şi ei parte din această blestemată adunare a norodului. Adunare de tâlhari! Şi hoţul de Tudor este cel mai mare dintre ei..."

Protopopescu îi închise gura cu mâinile amândouă. —„Taci, nene, pentru Dumnezeu. Nu eşti acì în culata, acì e Slugerul a tot puternic."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Acì e Slugerul a tot puternic," mormăi Ciupagea. —„Cine e ăst Sluger? Un vătaf de plai, un băiat de ţăran, şi vorbiţi de el ca de Dumnezeu. S'a dat lumea peste cap. Şi cum ai venit tu aci, Dumitrache? Sfinte Doamne, nu ştiu unde-mi stau minţile! N'am înţeles încă cum te afli tu aci."

— „Iată cum," începù Protopopescu, întinzându-şi mâinile asupra flacărilor ascuţite şi albăstrui ale cărbunilor din mangal. —„Precum zici Dumneata, toate s'au întors într'adevăr. Iată cum: acù câteva săptămâni m'a trimis clucerul Ralet, ispravnicul de Mehedinţi, la Bucureşti, pentru a aduce pe cei trei sute de panduri cari îşi făceau slujba acolo împreună cu căpitanii lor, Crăiniceanu, Dumitrache Colţan şi Nicolae Boloboacă. Voià să îi opună lui Tudor, care se înfăţişase la Târgu-Jiu. Abià ajunsesem la Cerneţi, şi văd ispravnicul suindu-se în trăsură pentru a fugi la Craiova. —„Dar noi ce facem?" întrebai eu. —„Cum ştiţi," zise el. Atunci m'am înţeles cu căpitanii, să ieşim înaintea lui Tudor sau la Târmna sau la Strehaia."

— „Erai al dracului?" strigă Ciupagea mirat.

Protopopescu râdea, arătându-şi dinţii albi şi lucitori, chipul său frumos arătà cruzime. —„Oi fi fost al dracului, nene," urmă el, —„la Târmna am noptat la Manolache Fiotu. A doua zi de dimineaţă ne-am pomenit cu o mulţime de arnăuţi şi de panduri, cari ne strigau să ieşim căci au firman. Am ieşit cu ceilalţi şi le-am spus: —„Fugiţi că tragem." Dar ce folos, pandurii noştri îi chemau pe nume, căci aveau fraţi şi rude de aproape printre ei, şi la urma urmelor m'au ochit cu flintele lor, întrebându-mă cât aveam de gând să ţin cu ciocoii. Ce erà să fac? Ne-au legat şi ne-au luat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu ei. Şi am sosit la Strehaia cum ai sosit şi dumneata acì, numai cu cămaşa pe mine."

— „Doamne, Dumnezeule!" oftă Ciupagea.

— „Tudor m'a făcut scriitor. Scriam o groază de proclamaţiuni. Dar eu tot în cămaşă am rămas. Doar că mă împrumutase unu, Ion Urdăreanu, cu mantaua pe care acuma o ai pe Dumneata. Atunci mi-am cerut voie şi m'am dus să mă îmbrac din nou".

— „Şi cum te-a lăsat mama să te întorci aci?"

— „A plâns, dar ce să facă. Acuma nu e linişte nicăieri. Ţăranii s'au obrăznicit. Alaltăieri erà să mă omoare unul, fiindcă îl găsisem săpând în viea mea. Când l-am întrebat ce face, mi-a spus că nu mai sunt ciocoi în ţară de acum înainte, şi m'a ameninţat ridicând săpoiul asupra mea. Eu atunci am tras cu pistolul în el, fără a-l nemerì însă, el m'a lovit la mâna dreaptă şi voia să dea încodată, când l-a împuşcat frate-meù în picior, lungindu-mi zilele. Atunci mi-am zis, mai bine cu ei, decât împotriva lor. Stăpânirea e neputincioasă. Pandurii toţi ţin cu Tudor."

Pe Ciupagea îl scuturau frigurile, nu-i rămăsese putere decât pentru a geme.

Domnul Tudor îl trimise încă în aceeaş seară la prietenul său, boierul Filişanu.

Tânărul Protopopescu însă, avù multe de scris, în urma consfătuirei ostăşeşti. In primul rând, decretele de numire ale ispravnicilor în cele cinci judeţe ale Olteniei; în judeţul Dolj Slugerul Solomon, în judeţul Romanaţi Serdarul Diamandi-Djuvara, în judeţul Mehedinţi Vistierul Crăiniceanu, în judeţul Gorj Vasile Moangă şi în judeţul Vâlcea polcovnicul Ghelmegeanu.

Căci Domnul Tudor erà acuma stăpân pe Oltenia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Divanul nu aveà nici bani, nici oştire. Vistieria ţărei, la moartea lui Vodă erà goală. Azi, când ţara se aflà în plină răscoală, nimeni nu se puteà gândì a ridicà vreun bir, ultima sumă mai însemnată adunată cu greu de divaniţi şi trimisă la Craiova pe cererea lui Samurcaş, o sută şi şaptezeci mii de lei, fusese plătită de acesta lui Tudor.

In tabără la Ţinţăreni se găteau toţi de plecare. Drumul spre Bucureşti erà deschis.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIII.

La Beneşti, pe Olteţ, în curtea boierească a Oteteleşenilor, în casele lor întărite, stăteau adunate şi adăpostite de primejdiile ce bântuiau ţara, mai multe familii boiereşti. Ele aşteptau răspuns la scrisoarea trimisă printr'un nepot al Otetelişanului, prin care întrebau pe vornicul Samurcaş, dacă puteau să rămâie la Beneşti sau dacă le sfătuia să fugă peste hotare.

După patru zile, Iordache Oteteleşanu intră în iatacul unde şedeau cucoanele toate, pentru a le înştiinţă de răspunsul Vornicului.

Locul de căpetenie în mijlocul cucoanelor îl ţinea bătrâna Anica Poenăreasă. Chiar în împrejurări de griji şi de spaimă se vedea atârnat de mâna ei stângă un ghem de argint săpat, din care eşia un lung fir de ibrişim. Ea lucrà din el, cu mâini frumoase încă, cele mai minunate bibiluri înflorite. Imbrăcată cu rasa călugărească, decând îi murise soţul şi feciorul, purtà deasupra un antiriu de mătase neagră, pentru a nu întristà pe copiii ce-i rămăseseră.

Boierul Iordache îi sărutà mână şi citi răspunsul primit dela Craiova.

Samurcaş le spunea să nu se teamă de Tudor, care nici nu omorà, nici nu jăfuià, dar să se ferească de o ceată de şaptezeci şi trei de tâlhari, cari se rupseseră din oştirea lui Tudor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Femeile simţiră că li se ridică o piatră de pe inimă. Casa, bine întărită, puteà fi apărată împotriva unei cete de tâlhari. Petrache, fiul Cucoanei Anica, vedea de lucrările de întărire.

— „Nepotu-tău a adus răspunsul?" întrebă Cucoana Anica.

— „Nu, Samurcaş mi l-a trimis printr'o ştafetă. Nepotu-meu vine mai târziu."

Una din fete zise atunci pe şoptite: „Poate s'a dus la Tudor."

Cuconu Iordache se întoarse către aceia care vorbise şi întâlni privirea ochilor căprui ai Saftei Poenaru. —„Şi de ce mă rog?" întrebă el mirat, —„nu l-am trimis către Tudor."

— „N'am zis că l-ai trimis Dumneata," răspunse fata, —„am zis că poate s'a dus la oştire."

— „De unde, Doamne, ai scornit asta!" strigară unele din femei.

Boierul Iordache însă îşi mângâiă barba. —„La oştire!" zise el, —„tare mă tem că d'al de astea le-ai învăţat tu dela nenea Iancu Jianu."

Safta se întoarse cu vioiciune către Cucoana Anica. —„Bunico, n'a fost şi tata căpitan de panduri?"

Oteteleşanul îi tăiă vorba răspunzând: —„Erau alte vremuri pe atunci. Pandurii se luptau împotriva Turcilor, alături cu oştirea împărătească."

O slugă intră în această clipă şi rugă pe boierul Iordache să poftească în pridvor, unde boierul Petrache voià să-i ceară un sfat.

Oteteleşanul fu mulţumit de întrerupere. Nu că luase în seamă cuvintele unei fete, dar par'că îi venea mai bine să curme vorba printr'o glumă. Ieşi zicând:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—„Stai, panduroaico, nu te mişcà de aici, că acuma viu să te chem şi pe tine la sfat."

După plecarea lui, şi pe când cucoanele vorbeau toate împreună şi de scrisoarea Vornicului şi de împrejurările în cari se aflau, Cucoana Anica luă pe Safta de mână şi ieşì din odaie.

—„Am greşit poate," zise fata, —„iartă-mă, mamă."

Bătrâna se îndreptă în tăcere spre sfintele icoane din iatacul său. —„Roagă-te pentru ţara ta!" zise ea.

Nu, nici unul din boieri nu se gândià să meargă la Tudor. Dar cu toţii întăriau casa din răsputeri. Ferestrele fură închise cu zidărie până la jumătatea înălţimii lor. Pridvorul deasemenea fu prefăcut în cetate, zidindu-se, până la înălţimea omului, între stâlpii lui. Intrarea boltită a beciului de sub pridvor fu adăpostită cu un zid în trei colţuri cu metereze; chiar clopotniţa bisericii, care se află la o lovitură de puşcă de casele boiereşti, fu întărită. Unul din boieri, cu două slugi lângă el, stătea strajă toată ziua. Ceilalţi, treizeci şi doi cu totul, duceau în întunericul casei închise, bătută de vânturile reci de Martie, cu toată căldura, cu tot belşugul ce se găsia într'însa, o viaţă de îndoială şi de aşteptare plină de grijă.

Intr'o zi se întoarse şi nepotul boierului Iordache cu ştirea că Samurcaş plecase la Bucureşti, răspunzând la întrebarea pusă din nou de dânsul, ce trebuiau să facă cei dela Beneşti: „Ce fac şi eu! Să fugă!"

Atunci în grabă mare şi noaptea toată se pregătiră de fugă. Toţi, afară numai de cei mai tineri de douăzeci de ani, aveau obiceiul acestor pregătiri. Fiecare alegea şi strângea ce aveà mai scump. O parte din bani şi din giuvaericale fură îngropate în taineţe sigure. Hainele, blănurile, înghesuite în legături, fură a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şezate în lăzile butcilor. Pentru a scoate în curte o caleaşcă nouă, zidul din faţa beciului fu dărâmat în parte.

Moartea neaşteptată a unui bătrân boier mări încă învălmăşeala. Petrache Poenaru fu silit să-l înmormânteze în grabă, pe când Iordache Otetcleşanu se căzniă să aşeze cucoanele în butci.

Dar şirul de trăsuri se pusese abiă în mişcare, când deodată se oprì, căci caleaşca cea dintâi se întoarse şi boierii cari călăreau înainte, strigară în gura mare, că toată lumea să fugă înapoi în curte. Cucoanele nu aflară adevărul decât odată ajunse în casă: o ceată de călăreţi se scoborà de pe dealurile de dincolo de Olteţ şi se apropià de curte. Desigur ceata de tâlhari de cari vorbise Samurcaş!

Erà o simţire stranie pentru fugari, de a se regăsi în încăperile calde încă, de cari se credeau despărţiţi pentru un timp lung şi nehotărât.

— „Iacă-ne iar în bolniţă!" oftă Safta.

Bătrâna cămărăşiţa însă suspină: —„Slavă Domnului, acum îmi pot ascunde şi dulceaţa! Nici odată nu fiersesem atâtea portocale ca iarna trecută."

Iar Safta se puse pe râs cu atâta poftă încât Nicu Bălan, un tânăr care le ajutase să intre în casă îi zise mirat: — „Sfinte Doamne, cum poţi să râzi acuma!"

— „Şi oare de ce nu? Crezi tu că fiindcă nu-am norocul să trag cu puşca ca tine trebue să mă jeluiesc?"

La auzul acestor cuvinte, două fete începură să râză şi ele, pe când stăpâna casei se văita: —„Doamne, Doamne, cum se poate să vă ţineţi de copilării!"

Safta Poenaru ridică capul cu mândrie, intră în odaia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei şi se resti la celelalte fete care o urmaseră : —„Ştiţi că nu pot suferi când chihotiţi prosteşte !"

— „Cum să nu râdem, Safto," zise una din ele împăciuitor, —„eră preа nostim. Dispreţul tău, mutra palidă a lui Nicu, par'că nu ştii tu că el moare după tine."

Safta îşi trânti scurteica într'un colţ şi bătând din picior strigă : —„Nu îndrăzni să-mi vii cu de-al de astea, Irino ! N'are voie fie ce paiaţă să se îndrăgostească de mine."

— „Par'că e el de vină," răspunse Irina.

—„ Atunci să tacă şi să moară !" zise Safta mânioasă. Dar abiă rostite aceste cuvinte părură a răsună în urechile ei ca lovituri de ciocan, iar ea ascultă răsunetul lor ca şi când ar fi fost glasul ursitei, fără însă a le lega la „paiaţa" care îi aprinsese mânia.

Tăcerea prietenei ei speriă pe Irina mai mult decât mânia ei şi se simţi uşurată când soră-sa, blânda Zoe, îşi legă braţele de gâtul Saftei şi zise : — „Nu te supăra. N'am voit să te supărăm."

Safta însă fără a răspunde la mângâiere zise : —„Mă duc la bunica."

Bunica în curând adunase toate femeile împrejurul ei. Căci ea eră în acelaş timp blândă şi neînduplecată, ajunsese să privească de departe şi de sus viaţa omenească cu durerile ei, păstrase însă cea mai deplină pricepere pentru cei ce se mai luptau cu ea. Cei cari sufereau veneau la dânsa şi ea ştiă să îngrădească isbucnirile de durere şi astfel tămăduiă jalea şi desnădejdea. N'ar fi îndrăznit nimeni să-şi slobozească istericalele în faţa Cucoanei Anica Poenăreasă. Deci femeile închise în Beneşti aşteptau tăcute şi hotărîte.

Nicu Bălan le spusese că poarta fusese închisă după ce Petrache Poenaru cu două slugi se repezise la bi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

serică pentru a se închide în clopotniță, ceilalți boieri cu puștile lor se țineau dealungul ulucilor de lemn cari îngrădeau curtea, pe când stăpânul casei se urcase pe turn pentru a vedea ce se petrece în fața bisericei.

Printre ferestrele pe jumătate zidite ale casei nu pătrundea aproape nici un sunet. Pe la amiază boierii cerură pâine și vin, și toate femeile s'ar fi repezit bucuros pentru a scăpà de nemișcare. Cucoana Anica însă nu lăsă decât pe stăpâna casei să vază de mâncare. Și după puține clipe se văzù că porunca fusese bine chibzuită, căci se auziră pocnituri de pușcă, poarta se deschise și boierii intrară și se puseră la metereze. Căci tâlharii însoțiți de derbedeii din sat înconjurau acuma casa și trăgeau focuri din pistoalele lor.

Boierii strigară :—„Foc !" și chiar în năuntrul casei se cutremură aerul la detunătura puștilor din metereze.

In iatac se auziră câteva țipăte, și Cucoana Anica ieși în tindă, pentru a află ce se petrece. Intrebând pe unul din cei ce trăgeau, acesta răspunse cu un râs sălbatic :—„Evrika ! Pe doi din pungași i-am culcat la pământ și ceilalți au luat-o la fugă ! Se vede c'au intrat hoțomanii în grajd, au gonit caii în curte și au încercat să-i prinză. Atunci am tras în ei."

— „Ce știi de Petrache?" întrebă Cucoana Anica —„El trebuià să-i oprească din clopotniță."

In aceiaș clipă fratele Oteteleșanului, venind din pridvor povesti că Petrache Poenaru se predase tâlharilor și că strigă mereu din clopotniță pentru a ruga pe Oteteleșanul să-i urmeze pilda sau cel puțin să-i trimeață familia. Petrache recunoscuse printre tâlhari pe un oarecare Ivancea, un tânăr Sârb dela Cerneți, finul Cucoanei Anicăi, și se înțelesese cu el, că dacă lăsau boierii puștile din mână nu li se va face rău. Dar,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adăugă povestitorul, trebuiă Petrache să le vestească mai de grabă, înaintea uciderei arnăuţilor.

— „Petrache e mai copilăros decât copii," zise bătrâna. —„E semn rău că s'a despărţit Ivancea de Tudor, şi tovarăşii lui trebue să fie şi mai mişei decât dânsul. Dar fiindcă a ţinut pe vremuri de casa mea, mă voi duce eu să vorbesc cu el."

Boierii încercară toţi să i se opună, ca însă nu-şi pierdù nici liniştea, nici cumpătul. Dealmintrelea toţi simţiau că mijlocul de a lăsà naşa să deştepte conştiinţa finului erà cel mai bun.

Când bătrâna însă porunci să i se deschiză uşa, Safta se repezi la ea şi zise rugător: —„Mamă!"

Cucoana Anica îi mângâiă duios fruntea: —„Nu, pe calea pe care merg eu nu poţi să mergi tu, dacă e să fie cu folos trebue să fiu singură."

Mândră, îmbrăcată în antiriul ei negru, bătrâna trecù prin curtea goală acum.

Goală, până la două trupuri, cari zăceau sub teiul uriaş, unde în timp de vară se învârtià hora. Cucoana Anica însă nu privì în partea ceia, făcând mereu semnul crucii ea ajunse până la poartă sub foişor, unde o aşteptà stăpânul casei.

— „Vrei să mergi chiar D-ta"? întrebă el.

— „Unde e Ivancea?" îi zise drept răspuns Cucoana Anica.

— „Acuma vorbii cu el."

— „Deschide portiţa," zise bătrâna. Oteteleşanul o ascultă, ca ieşi şi strigă — : „Ivancea!" cu vocea liniştită şi poruncitoare a femeiei învăţate din copilărie să fie ascultată şi să poruncească fără a întrebuinţà asprimea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căpitanul stătea înaintea ei, mlădios şi subţire, aveà capul mic şi chipul deştept al Sârbilor.

— „Gospodar Ivancea," zise Cucoana Anica pentru a doua oară, întrebuinţând de astădată, cu grea mustrare, titlul sârbesc care însemnează stăpân sau căpitan, —„cum ai putut D-ta să faci aceasta, şi să ne-o faci nouă?"

Chiar osândirea rostită de un bărbat nu putea atinge şi lovì ca această întrebare, făcută de o femeie. Ea îl isbià în părţile cele mai slabe şi cele mai bune ale sufletului său; în mândria lui şi în acea însuşire pe care nici cel mai decăzut nu o pierde cu desăvârşire, căci preamărirea femeiei face parte din instinctele cele mai firești ale bărbăţiei.

Tânărul răsvrătit primi cu ochii plecaţi dela naşă-sa ceeace nu îndrăzniseră boierii să-i zică. Ea erà înzestrată cu acel farmec de femeie, pe care vârsta chiar nu-l poate micşorà. Ca băieţel de opt ani erà îndrăgostit de naşă-sa, la care privià tremurător şi înfricoşat. Dragostea trecuse, înfricoşarea însă erà aceeaş.

— „Nu ştiam că sunteţi aci," mormăi Ivancea.

— „Dar ştiai ce faci când l-ai lăsat pe slugerul Tudor."

— „Şi D-voastră fugiţi de dânsul," încercă să se răstească Ivancea.

— „Nu fugim de el, ci de cei cari au ajuns ca tine," răspunse îndurerat Cucoana Anica.

— „Cum am ajuns?" întrebă tânărul încruntat.

Şi pe când bătrâna îl priveà tăcând, el încercă să se apere.

— „Am părăsit Adunarea norodului nu din pricina Domnului Tudor, ci fiindcă nu mă puteam înţelege cu Pavel Macedonski."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ochii Cucoanei Anica se luminară deodată şi cu bucurie aproape strigă: —„Domnul Tudor, zici tu? L'au făcut Domn?"

— „Da, l'au făcut, stăpână".

— „Slavă Domnului, slavă Domnului!" în fericirea ei se apropiă de gospodar şi punându-i mâna pe umăr grăi: —„Ivanceo, dacă ţii tu cu Domnul Tudor, ce-ţi pasă ţie de căpitanii săi, —urmează-l pe el. Nu cutreeră ţara după capul tău, ca orice tâlhar. Rămâi ce ai fost, ostaş. Ce ai vrut să ne faci? Nici un rău, cred. Răspunde deci, ce vrei? Şi de se poate, se va face."

Tânărul îşi muşcă buza, privia în jos şi răsuflă greu. Vădit îi eră dureros de a stà înaintea acestei femei, ca căpitanul unei cete de tâlhari, şi smerenia cu care nobila sa naşă vorbià de Domnul Tudor, îi arătă scopul marelui Oltean sub o altă înfăţişare. Simţi dorul de a aveà şi dânsul partea sa în această slavă.

— „Spune boierilor," zise el — „să ne lase să scoatem morţii din curte fără a trage în noi, şi vom ţine pace şi noi."

— „Bine, Ivanceo," încheiă Cucoana Anica şi intră în curte. I se părù mai nimerit să nu ceară mai mult dela tânărul zavergiu şi să se mulţumească deocamdată de concesiunea sa. Şi boierii fură de părerea ei şi îi mulţumiră cu sărutări de mână.

Arnăuţii însă nu se astâmpărau. Dăduseră de pivniţele boierului Oteteleşanu, cari erau la celalt cap al satului, şi vinul îi făcuse să-şi piardă minţile cu desăvârşire. Nu mai ascultau de Ivancea.

E uşor a aţâţà sufletele omeneşti, anevoie însă a le potolì, căci pentru aţâţare ajunge fierberea unei firi puternice, pentru potolire trebuie harul Domnului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ivancea însă nu era decât un flăcău fudul şi pismaş, care se certase cu mai marele său. Urmările faptelor sale îl copleşeau acuma.

Arnăuţii veniţi din sat, beţi, sbierând, trăgând focuri de puşcă, găsiră lângă biserică pe căpitanul lor, care cu ajutorul câtorva oameni îngropau pe morţi. La această privelişte ţipetele şi urletele lor crescură; casa trebuia arsă, boierii trebuiau traşi în ţepi. Nici unul nu vroia să asculte de poruncile lui Ivancea, care simţia adânc neputinţa lui. Căci nu era nici lege, nici cauză mare prin care el putu să redeştepte simţimântul datoriei în sufletele lor. Deodată însă o împrejurare îi veni în ajutor, printre toate ameninţările groaznice una din ele lovi în femeile boierilor. Atunci tânărul ceauş sări asupra celui care o rostise şi scuturându-l de umeri, îi strigă: — „Milko, de ce te-ai dus tu cu haiducii în ţara sârbească? Fiindcă Turcii ţi-au furat şi batjocorît nevasta, şi fiindcă ai regăsit-o, după ce ai scos-o din ghiara păgânilor, nebună cu limba tăiată. Atunci ai jurat să te răsbuni pe siluitorii de femei şi ai legat de gâtul copilului tău o salbă făcută din degete de Turci! Şi acum vrei să te socoţi şi tu în rândul siluitorilor de femei? Vrei să fii mai câine decât câinii? Te omor cu mâna mea pe tine şi pe cei ce te vor urmă!" Pornirea tânărului era aşa de adevărată şi de puternică, încât Milko îşi reveni în fire şi ceilalţi arnăuţi tăcură încremeniţi. Căci Ivancea în compătimirea sa pentru cei pe nedrept ameninţaţi, se ridică asupra lui însuş luând apărarea unei cauze, pe care toţi bărbaţii de pe vremurile acelea de nelegiuire, o cunoşteau şi o resimţiau adânc, căci printre ei nu se găsia unul a cărui femeie sau rudă să nu fi fost ameninţată măcar, sau lovită de o nenorocire ca aceea a nevestei lui Milko.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erau acele grozăvii cari împingeau la răsvrătire pe cei mai harnici dintre supuşii creştini ai Porţii.

— „N'am zis nimic, —n'am zis nimic, gospodare," — gângăvi Milko îngălbenind.

Ivancea îi dădu drumul. Deocamdată femeile dela Beneşti erau la adăpost.

Atât însă şi nu mai mult. Arnăuţii cerură să li se predeà curtea şi Petrache Poenaru începu iarăşi să strige boierului Iordache să-şi lase armele.

Oteteleşanul se înfuriă împotriva uşurateculùi şi încrezătorului său văr şi nu mai răspunse.

O slugă intră la boier şi îi spuse că un ţăran, Stan Chirilă, vrea să-i vorbească lângă îngrădire. Boierul se scoborî în curte, pe scara îngustă, cu paşi greoi.

Stan Chirilă îi şopti printre ulucile de stejar: —„Boierule, nu lăsà pe Cuconu Petrache să te momească. Nu ştie ce zice. Nu te predà acuma când e pe înoptate. Arnăuţii sunt beţi morţi şi vor să omoare pe toţi boierii. D-ta, boierule, şi fratele D-tale, nu mi-aţi făcut decât bine, şi să nu crezi că ţin eu cu mişcii. Vai, am dat de mare nevoie. Ne bate Dumnezeu pentru păcatele noastre."

— „Imi pare bine," răspunse Oteteleşanu, „că nu eşti şi tu păcătos ca ceilalţi; am să te rog ceva. Să te duci cu o hârtie la Ţânţăreni şi să o dai Domnului Tudor."

— „O să fie greu," oftă ţăranul.

— „Te cinstesc eu."

— „Ferit-a Dumnezeu," răspunse Stan, „dă-mi hârtia, boierule. Nu e nevoie să mă cinsteşti."

Nu trecù un ceas şi Stan erà pe drum spre Ţânţăreni. Tâlharîi însă pătrunseseră în grajdurile din curte şi trăgeau acuma în toată regula asupra casei. Insă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gloanţele de plumb nu puteau pătrunde prin zidurile casei, şi nici de pârjol nu se temeau boierii, căci sub acoperiş stăteau slugile cu ciubere pline cu apă pentru a stinge focul. Dealmintrelea camerele erau toate boltite cu ţigle. Boierii trăgeau prin metereze, ferindu-se însă de astădată de a ucide şi mărginindu-se numai să rănească.

Cu toate acestea, nădejdea crescuse în sufletele celor din casă, decând se aflase că Oteteleşanul scrisese lui Vladimirescu şi-i ceruse ajutor.

Cu asfinţitul de seară încetară şi împuşcăturile, şi cei închişi în casă, obosiţi de truda zilei, se culcară. Doar pe pridvor stătea strajă unul din boieri cu două slugi.

Nici Safta Poenaru nu adormise, deşi poruncise Irinei şi Zoei să adoarmă pentru a nu fi obosite a doua zi şi bune de nici o treabă. Fetele se supuseră puternicei voinţe a prietenei lor şi în curând se odihneau liniştite în pernele lor. Şi Safta stăteà nemişcată, însă cu ochii deschişi; mirată, ea simţià cum domnià în inima ei o tainică bucurie, care, ca prin minune, îi şterseşe din suflet toate întâmplările zilei. Crezuse la început că acea bucurie senină erà datorită faptului sosirei marelui căpitan al pandurilor, prietenul tatălui ei, a Domnului care răsărise chiar din inima ţării; pe urmă îşi dăduse seamă că un alt chip îi cuprindeà sufletul şi pentru a se pune la încercare îşi ziceà: „Poate nu vine decât singur, poate nu-şi aduce Slugerul toţi căpitanii.” — Simţi atunci cum se stinse lumina ce se aprinsese în sufletul ei, şi înţelese deodată de ce plete bălane se aninà acea lumină. Şi zăceà nemişcată, ameţită de acea destăinuire.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi de dimineaţă, boierii sculaţi din somn aflară că detunăturile de puşcă pe cari le auziau, erau salve de bucurie, căci Hagi Prodan, unul din căpitanii lui Tudor Vladimirescu, sosise cu sârbii săi la Beneşti.

— „L'a trimis Tudor?" întrebară boierii.

Nu tocmai, căci Hagi Prodan se duceà la Domnul Tudor.

Cucoana Anica îl cunoşteà şi pe acest Hagi Prodan Gregorievici, căci în Cerneţi, unde se află moşia ei, stăteau mulţi negustori şi haiduci sârbi, goniţi peste Dunăre de stăpânirea asupritoare a lui Miloş Vodă. Prodan crà dintre aceşti haiduci, prigonit de şase ani, rătăcise prin Austria, Basarabia şi deacolo trecuse în ţările dunărene, după ce pusese în mişcare prima răscoală sârbească împotriva Turcilor, care însă se păruse prea timpurie isteţului Miloş.

Boierii hotărîră să trimită iarăş pe Cucoana Anica ca să se încredinţeze dacă acest Prodan crà cel care-l cunoşteà, şi dacă într'adevăr ţineà cu Tudor. In cazul acesta li se păreà nimerit să se încrează în el şi să i se supună, legându-l cu jurământ că viaţa lor nu va fi primejduită, căci casa cu greu puteà fi apărată împotriva unui asalt mai lung.

Cucoana Anica plecă. Intâlni chiar la poartă pe ceaşul Ivancea.

— „Precum vezi, Coniţă," zise acesta, —„eu nu mă ascund de oamenii lui Tudor. Am primit pe gospodarul Prodan cu bucurie."

Ea îi surâse cu bunătate: —„Du-mă la dânsul, băiete," şi puse mâna pe braţul lui.

Ivancea se înroşi până la rădăcina părului şi cu multă grijă duse pe bătrâna sa naşe, care treceà cu greu pe drumul plin de făgaşe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boierul Iordache cu fratele său îi priveau prin metereze:

— „Ciudat", ziceà stăpânul casei dând din cap, — „bătrâna ar ştì să împace şi pe lupii flămânzi. Ce putere o fi având?"

Fratele său nu ştià nici el ce să zică. —„O fi bunătatea ei," zise el.

— „Ştii bine cât de aspră poate să fie," răspunse Iordache. „Ai văzut cum s'a supărat pe nepotul ei Petrache, când s'a predat la început pandurilor. Răposatul Mişu, feciorul ei, erà de alt soiu, acela îi semăna ei."

— „Da, erà un adevărat Oltean din cap până în picioare!"

Cucoana se întoarse şi de astădată cu ştiri destul de bune. Hagi Prodan se legase prin jurământ să păzească viaţa boierilor, cercà însă în schimb armele lor.

Asupra acestui punct se încinse mare vrajbă în casa boierească dela Beneşti. Nicu Bălan erà acela care făceà cea mai mare gură, deşi nici nu se atinsese de o flintă. Şi nu tăcù până ce boierul Iordache îl întrebă dacă îşi luà el asupra sa apărarea casei. Boierii hotărîră să primească propunerea lùi Hagi Prodan, şi să-l poftească pe el şi pe căpitanii săi la masă.

— „Oamenii aceştia", zicea Oteteleşanul, — „pun mult preţ pe sarea şi pe pâinea pe care o împarţì cu ei, şi de oarece mijloacele noastre nu ne îngăduiesc să facem duşmani din ei, să încercăm să ni-i facem prieteni. Viaţa noastră a tuturora e acum în joc."

La venirea lui Prodan, boierii îi ieşiră înainte până la poartă.

Dar niciodată nu se găsiră la masa dela Beneşti meseni mai rău dispuşi. Femeile, aşezate toate una

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lângă alta, tăceau. Oteteleşenii amândoi încercau să vorbească cu Hagi Prodan, care şi el îşi dădeà toată silinţa să apară prietenos, pe când căpitanii săi erau încruntaţi şi duşmănoşi.

La sfârşitul mesei se părù însă că vinul le deslegà gura, şi începură să vorbească repede şi încet între ei.

Vecinul lor, un nepot al Oteteleşenilor, îngălbenì deodată, şi sculânduse se îndreptă către unchiul său şi zise pe franţuzeşte: „Ridică masa. Ştiu sârbeşte, şi am înţeles că tâlharii dela capul mesii se gândesc la omor şi la jaf, ca să răzbune pe Arnăuţii pe care i-am împuşcat şi ca să ne silească să plătim pentru cei răniţi a căror căutare le pricinueşte cheltuială."

Oteteleşanul se grăbì să-l asculte, şi poftind pe bărbaţi într'o altă încăpere, povestì lui Hagi Prodan că nepotul său înţelesese tot ce fusese plănuit de gospodari. Grigorievici erà înfuriat, însă boierii îşi dădură bine seama, după modul cum îi trăgeà la răspundere, şi după modul cum aceştia îi răspundeau, că nici Sârbul acesta, deşi erà mai cu vază decât celalt, nu puteà să ţie în frâu ceata destrăbălată a arnăuţilor.

Unul din boieri mormăì: „Al dracului Miloş. Ştie ce face când le înlesneşte patrioţilor trecerea Dunărei."

Şi cum gospodarii, cari băuseră mult la masă, cereau cu ochii fulgerători o despăgubire pentru cei morţi şi cei răniţi; nevrând cu nici un chip să înţeleagă că boierii erau siliţi să se apere, Oteteleşanul le zise:

— „Luaţi, în numele lui Dumnezeu, tot ce veţi găsì în sipetele noastre, dar apăraţi-ne impotriva oamenilor voştri."

— „Da, da," făceau gospodarii râzînd.

Hagi Prodan, care tăceà, adânc mânhnit de întorsătura pe care o luau lucrurile, se răstì deodată la ei:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Să ştiţi însă dela mine, că cine se va uitá numai la o femeie, îl împuşc cu mâna mea!"

— „Bine, bine, stăpâne," ziceau gospodarii.

— „Nici pe boierul acesta cu neamul lui," urmă Hagi Prodan, arătând pe Petrache Poenaru, —„nu e voie să-l jefuiţi, căci s'a predat de ieri ceauşului Ivancea."

Gospodarii binevoiră a primì şi aceasta, şi plecară pentru a cutreierà casa, călăuziţi de boieri. Incărcaţi de prada lor, plecară în sfârşit, cu mulţumiri batjocoritoare.

Frica şi groaza domneau acuma în curtea dela Beneşti. Toţi vedeàu că diplomaţia şi bunul simţ nu mai erau de nici un folos. Arme nu mai aveau. Când puteà însfârşit Vladimirescu să sosească?

Deodată curtea se umplù iarăş de cete de oameni. Arnăuţi şi ţărani conduşi de doi căpitani, strigau boierului Iordache, care ieşise în pridvor, că acuma le venise lor rândul să intre în casă.

— „Chiamă-l pe Prodan," porunci Oteteleşanul unei slugi, care ieşind pe din dos se repezì prin grajduri, şi care după câteva clipe întrebuinţate de boieri ca să ţie pe tâlhari de vorbă, se întorsese cu Grigorievici.

— „Intraţi în casă şi închideţi uşile," zise Hagi Prodan care îşi dăduse seama că erà neputincios faţă de ei.

Oteteleşanul ascultă îndată, Poenaru însă, ca totdeauna fără minte, rămase pe pridvor. Unul din căpitani sări deodată pe scară. De mult pusese ochii pe caucul cusut cu fir, împodobit cu un prea frumos şal persan, pe care-l purtà boierul.

— „Dă-mi-l mie," strigă Arnăutul trăgându-l de braţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „N'ai voie să-mi iei nimic!" răspunse Poenaru, —„m'am predat ieri lui Ivancea."

— „Nu-mi pasă. Dă-l dracului pe Ivancea!" Şi trăgând iataganul, pe când Petrache încercă să-i oprească braţul, îl izbi pe umăr.

In aceeaş clipă Ivancea sări pe pridvor şi văzând ce se petrece, trase pe nepotul naşei sale pe scară în jos şi-l duse la dânsul. Tânărul Arnăut nu putù face decât atât şi nu mai mult pentru Cucoana Anica.

Arnăuţii sparseră uşile culei. In sală stăteau boierii toţi fără arme, Hagi Prodan în faţa lor. El se aruncă înaintea năvălitorilor, dar într'o clipă fu lovit, rănit şi dispărù în îmbulzeală. O ceată destrăbălată de beţivi umplù casa, iar cei ce nu mai puteau pătrunde dădeau cu cărămizi în ferestre, pe când alţii dădeau foc grajdurilor.

Casa părea a fi prada iadului, pe care oamenii se pricep atât de bine să-l facă pe pământ.

Femeile stăteau înmărmurite de groază, înghesuite toate într'un colţ. Tâlharii intrară şi ací, rupseră scoarţele de pe divane, scoaseră icoanele de argint de pe perete, înjurară, dar nu se uitară la femei Trecură ca o vedenie îngrozitoare prin camera aceasta şi intrară în cealaltă.

Acolo însă ai fi zis că vroiau să se despăgubească de înfrângerea impusă, căci deodată unul din ei strigă înfuriat: —„Omorîţi-l, faceţi-l piftie!" Şi se auzì vocea boierului Iordache care încercă să se apere.

Safta strigă atunci: — „Haide-ţi, fetelor!" Şi fără a da răgaz vre-uneia să se împotrivească, alergă cu Irina şi cu Zoe în mijlocul bărbaţilor care voiau să-şi verse asupra lui Oteteleşanu, setea lor de omor stăpânită multă vreme.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fetele se aruncară înaintea boireului călăuzite de instinctul femenin, a cărui tărie şi adâncime e tocmai făcută din deosebirea sufletească şi trupească de cel bărbătesc, şi apărându-l cu braţele lor, strigară: — „Nu-l omorîţi! Nu-l omorîţi! N'are arme, nu v'a făcut nimic. Doar sunteţi ostaşi, iar nu ucigaşi! Nu-l omorîţi! Nu vedeţi că nu are arme!?"

Safta găsise aceste cuvinte pe care prietenele ei le îngânau după ea, stăpânite de tăria şi de lipsa ei de teamă.

Tâlharii surprinşi îşi amintiră porunca lui Prodan şi a lui Ivancea, singura poruncă pe care aceştia îndrăzniseră să o dea cu convingere; arnăutul Milko care erà printre ei se gândì la nevasta sa schingiuită de Turci, la salba de degete de păgâni care atârnà de gâtul copilei sale; şi băgându-şi iataganul în teacă strigă celorlalţi: „Hai să mergem înainte, căci altfel nu rămâne nimic pentru noi."

Boierul Iordache scăpase. Adânc mişcat strângeà în braţe pe Zoe, care plângeà cu hohote. Safta însă, care cu ochii strălucitori şi cu obrajii aprinşi, păreà a ascultà ceva în depărtare, strigă deodată: —„Vine! Vine!"

— „Cine vine?" întrebă Oteteleşanul.

Ea însă revenindu-şi în fire, nu răspunse îndată: —„Afară porunceşte cineva, care nu seamănă cu tâlharii aceştia," zise ea în sfârşit.

In acceaş clipă intră o slugă strigând: —„E un om afară, trimis de Domnul Tudor."

Când boierul Iordache ieşi, tâlharii se înghesuiau spre ieşire între două rânduri de panduri şi în mijlocul sălei stăteà tânărul căpitan Ene Enescu.

— „Sunt trimis de Slugerul Tudor Vladimirescu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căruia i-aţi scris," zise acesta. —„El se află la Oteteliş şi vine pe dată la Beneşti. Sub ocrotirea lui nu mai aveţi de ce vă teme." Vocea sa liniştită şi adâncă sună ca un clopot în timp de pace, acolo, unde până acuma nu se auzise decât strigăte, înjurături şi râsete batjocoritoare.

Neaşteptata scăpare de moarte aproape îl împietrise pe Oteteleşanul; nu putu decât să se sprijine de zid şi să zică: —„Iţi mulţumesc, îţi mulţumesc."

Şi Safta stăteà înlemnită în uşe, puterile ei toate erau sleite. Ea privià desamăgită pe trimisul lui Tudor, ca şi când ar fi trebuit acesta să fie altul. El însă rămâneà tot acelaş, înalt, subţire, oacheş, negru la ochi şi la sprâncene.

Locuitorii toţi ai caselor se strângeau acuma în sală. Păreau ca ieşiţi din sicriu, erau sdrenţuiţi, căci giubelele lor îmblănite, hainele de catifea şi de mătase, mătăniile, paftalele, inelele, ceasoarnicele cu lanţurile lor fuseseră smulse de pe ei. Mai toţi oftau şi gemeau. Nicu Bălan tremurà ca varză susţinut de două slugi.

Cucoana Anica apărù la rândul ei cu celelalte femei. La îmbrăcămintea lor nu lipsià nimic, tâlharii nu se atinseseră de ele. Palide şi tăcute ieşiră pe pridvor printre bărbaţii înconjuraţi de cei doisprezece panduri conduşi de Ene Enescu.

Cete de ţărani şi de arnăuţi alergau încă în curte, la dreapta uşei ardeau pară grajdurile, şi fumul se abăteà fierbinte spre casă.

Enescu strigă de pe pridvor: —„Vă împuşc ca pe câini, dacă îndrăzniţi să vă atingeţi de boieri." Şi pandurii reînoiau ameninţarea pas cu pas, pe când duceau pe boieri prin mulţimea în fierbere. Nu se auzì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nici o detunătură, nici măcar o înjurătură, şi astfel îi duse Ene Enescu la cealaltă casă boierească unde stăteà Hagi Prodan.

Sârbul erà rănit la mână şi purtà braţul legat. Când zări jalnica ceată a boierilor, izbucni în blesteme împotriva tâlharilor cari prădaseră Beneştii.

Iordache Oteteleşanu însă îl privì rece şi zise încet fratelui său :—„Ce ne mai pasă. Mai bine nu ne predam lui."

Acuma stăteau sau zăceau toţi, bărbaţii şi femeile, pe divane, cu capul în mâini sau afundat în perne sau cu ochii pierduţi în zare. Alături într'o odăiţă mică se aflà Petrache Poenaru, care pierduse mult sânge din rana lui de pe umăr; Ivancea îi legase rana, căci la aceasta se pricepeau toţi haiducii şi ostaşii de pe timpurile acelea.

Cucoana Anica se aşeză la căpătâiul nepotului, stăteà însă tăcută şi aspră, pe când Safta privià înfocarea apusului prin fereastră. Iarăş simţià acea nădejdie care îi dăduse o atât de minunată tărie în cele două zile îngrozitoare. Auzise pe Ene Enescu spunând lui Prodan că Slugerul Tudor îl urmà. Toate simţurile ei erau încordate de aşteptare, aşà încât cu mult înainte să prinză ceilalţi de veste, ea zise Cucoanei Anica : —„Auzi, bunico? Auzi trâmbiţele?"

După zece minute Domnul Tudor intră călare urmat de toţi pandurii cari aveau loc în curte. Caii dau din cap, legănau şi încovoiau gâturile cu coame lungi, zăbalele şi armele zângăneau, iar pandurii stăteau călare, nemişcaţi, drepţi ca bradul.

Soarele apuneà, aruncând văpae pe tot locul. Capetele şi umerii pandurilor păreau îmbrăcaţi în aur roşu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boierii şi femeile mai bătrâne însă se iviră ca o ceată de stafii între stâlpii pridvorului.

— „Pentru Dumnezeu, Archon Sluger," strigă boierul Iordache, —„scapă-ne viaţa! că suntem în mâinile Dumitale!"

— „Viaţa vă este scăpată," răspunse Vladimirescu, —„dar îmi pare rău de ceeace aţi păţit."

— „Apoi ce să ne facem noi? Să mergem cu Dumneata?"

— „Cu mine nu puteţi merge că eu sunt cu oştirea, şi D-voastră cu neamurile D-voastră."

— „Să ne ducem la Craiova?"

— „Nu vă sfătuiesc. Şi Craiova poate să cază în mâna altora, mai răi decât aceştia. Mai nemerit e să mergeţi la Horezu, unde Adunarea trimite câţiva paznici şi unde veţi aveà şi Dumneavoastră odihnă bună."

Boierii trebuiau să se mulţumească şi cu atâta. Sfatul Slugerului dovedià că el însuş socotea, în afară de mânăstirile întărite, tot ţinutul nesigur, că se gândià chiar la intrarea trupelor turceşti în ţară. Turcii cari erau mai răi decât Arnăuţii, căci erau mai numeroşi.

— „Fie, Archon Sluger," oftă Otetelesanul, —„fie cum ai hotărît."

— „Vă dau, boierilor, dacă-l primiţi, pe ceauşul Ivancea cu unsprezece oameni, ca să vă ducă şi să vă păzească până la Horez. Am auzit că de dânsul n'aveţi să vă plângeţi."

Domnul Tudor dădeà astfel tânărului pentru care se rugase Prodan, o misiune de încredere, care-l despărţià totuş de oştire. Deşi nu prea le venià bine boierilor, să dea ei prilej unei asemenea măsuri disciplinare şi de şi ar fi primit ca pază mai cu drag câţiva panduri olteni, totuş nu îndrăzniră să se împotri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vească Domnului Tudor pe față. Acesta însă nu păreà dispus să steà de vorbă, ci rămânând călare în fața pridvorului, chemă pe grămaticul său și îl puse să scrie o hârtie prin care poruncià să se găsească pentru boieri șase care cu boi, —butcile lor ardeau cu grajdurile, —iar lui Ivancea îi dete două sute de lei bani de drum.

Văzând că Vladimirescu se gătià de plecare, Oteteleșanu luă îndrăzneală să-i zică: —„Să știi, Archon Sluger, că pivnița acestor case, a cărei intrare e spre grădină, e plină de arnăuți cari beau. Ivancea, cu toată bunăvoința ce ar aveà-o nu va puteà să-i stăpânească după ce vei fi plecat," —și adăogă încet aplecându-se pe pridvor, —„și noi nu mai avem arme."

Chipul lui Tudor se întunecă și mai tare; porunci pe dată lui Ivancea să gonească pe toți arnăuții din pivniță și să împuște pe toți cei ce s'ar împortivi, iar pe ceilalți să-i trimită sub paza pandurilor la Oteteliș. Domnul Tudor rămase călare tot timpul cât ținù executarea poruncii sale, dar nu mai ridică ochii spre pridvor, așà că nimeni nu mai cutezà să-i vorbească.

Ultima flacără a apusului ardeà pe cer, însă oamenii dela Benești nu vedeau razele purtătoare de liniște, căci erau frământați de gânduri grele. Două suflete numai simțiau măreția acestei lumini, numai două suflete vedeau văzduhul în care părcà a tremurà colb de aur, numai pentru ele se urzì din înfricoșarea acestui asfințit de soare o destăinuire sufletească. Aceștia erau Safta Poenaru, care deschisese încet fereastra către curte și Ion Urdăreanu în fața ei, la stânga călăreților olteni. Ea îl așteptà din ajun, ceas după ceas, privise unii după alții pe toți călăreții cari intrau prin poartă rând pe rând câte patru odată, până ce recunoscuse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe cel mai mândru dintre ei. Şi cum zări pletele aurii cari păreau a prinde razele soarelui, se născù în ea voinţa, dorul, ca Ion să se oprească în faţa ei. El însă nu zărise privelişţea dela fereastră, nu văzuse mlădioasa fată îmbrăcată în catifea roşie, încununată cu cozile ei castanii, decât după ce aripa de călăreţi din care făceà parte se puse în mişcare spre acea fereastră. Nu ştià că Safta Poenaru se află la Beneşti printre cei cari ceruseră ajutorul Domnului Tudor, şi mirarea fierbinte şi veselă care îl cuprinse deodată fu atât de zguduitoare, încât erà să pricinuiască învălmăşeală printre rândurile călăreţilor, căci calul său neînvăţat să-şi simtă stăpânul neliniştit, nici să fie zmuncit, se ridică deodată în două picioare. Ion însă, după ce îl linişti, se adânci în privelişţea dinaintea lui. O privià cu evlavie, sorbind cu însetare toată fericirea acestei neaşteptate întâlniri, uitând chiar teama pe care o aveà de fata cea iubită, ştiind pe deplin că bucuria lui nu puteà ţine decât câteva clipe şi că Safta îi îngăduià această privire. Căci şi ea stăteà nemişcată în roşaţa răsfrântă a apusului şi cu toate că genele ei erau aplecate, totuş Ion simţià că astăzi, cu privirea lui, o va sili şi pe ea să-l priviască în ochi. Şi de fapt genele fetei se ridicară încet, şi cei doi tineri sărbătoriră cea mai sfântă clipă din viaţa lor. Işi destăinuiră ceeace erau unul pentru altul, nici prin cuvinte, nici prin semne, ci numai prin lumina ce prin ochii lor se resfrângeà dela unul la altul, o lumină tăcută şi Dumnezeiască ca acea de pe zare.

Trâmbiţele sunară. Amândoi se deşteptară deodată din visul luminos, şi când Ion Urdăreanu înţelese că chiar el trebuià să dea pandurilor semnul de plecare, i se făcù noapte înaintea ochilor; strigă însă comanda

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu o voce puternică şi mânioasă ca trâmbiţa judecăţii din urmă.

Călăreţii olteni întoarseră caii, rândurile lor se înşirară, ceata îmbrăcată cu zeghe albe se mişcă încoace şi încolo şi însfârşit ieşi prin poartă luând drumul spre Oteteliş, cealaltă moşie a boierului Oteteleşanu, unde Tudor Vladimirescu hotărîse să petreacă noaptea.

* * *

Tot focul, tot aurul apusului se preschimbase pe cer în aramă şi cenuşe, numai lumina grajdurilor ce ardeau se vedeà încă galbenă-roşie.

Erà noapte târziu când ajunse oştirea la odihnă, la Oteteliş.

Domnul Tudor chemă pe acei dintre căpitanii săi cari erau Români, atât pe cei cari îl însoţiseră la Beneşti, cât şi pe cei cari îl aşteptaseră cu oştirea la Oteteliş. Câteva minute el umblă prin sala mare a curţei boiereşti; nu se auzià decât zângănitul pintenilor săi. Deodată se oprì şi privindu-i întunecat şi ameninţător, zise: —„Arnăuţii au făcut grozăvii la Beneşti. Au închis pe boieri şi i-au prădat. Au chinuit două slugi şi au despuiat icoanele bisericii."

Se făcù o mişcare printre rândurile căpitanilor, şi cei mai mulţi dintre ei făcură semnul crucii.

— „Să aveţi grijă," —urmă Domnul Tudor, —„ca până mâine pandurii să nu aibă nici un fel de amestec cu arnăuţii. Să nu faceţi taberile la o laltă. Oamenii să nu ia din sat nimic fără plată." — Şi iarăş tăcù. Cei cari îl cunoşteau, ştiau că acea tăcere nu erà decât semnul prevestitor al unei furtuni ce erà să se deslănţuiască a doua zi. Toţi îşi dădeau seama de cele în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tâmplate şi erau adânc îngrijaţi de isprăvile arnăuţilor, cu atât mai mult cu cât vedeau printre ostaşi o oarecare fierbere. Aceasta se tălmăcia la cei mai buni dintre ei printr'o revoltă împotriva faptelor străinilor, totuş la cei mai slabi şi la cei mai răi nu erà decât pizma pentru bogata pradă a arnăuţilor, ale căror chiote şi râsete se auziau de departe.

Cei mai tineri dintre căpitani nu se adunară la masă, în bucătărie, decât pe la miezul nopţii. Işi gătiau singuri de mâncare, căci erau flămânzi. Unul din ei văzù că Ion Urdăreanu lipseşte. —„Rămâne nemâncat dacă nu vine," zise el.

— „Nu ştiu ce aveà azi," zise altul, —„nu auzià când îi vorbiai. Şi acuma un ceas zbierà şi se răstià la oamenii săi în aşà fel, încât am crezut că le zboară capetele."

— „Ştiu de ce," zise Dumitru Jianu, —„a găsit un pandur trântit pe un covor cumpărat dela un arnăut, care-l furase la Benești."

— „Dacă l-a cumpărat, ce păcat a făcut?" zise dând din umeri, tânărul Protopopescu dela Severin.

— „N'o fi păcat, dar e o mârşăvie," răspunse Dumitru cu tărie.

— „Duceţi-vă unul din Dumneavoastră şi-l căutaţi," zise cel care vorbise întâiu, şi care având o inimă împăcăciuitoare, încercă astfel să împiedice o ceartă între Dumitru şi Protopopescu. —„Duceţi-vă, căci rămâne nemâncat."

Enescu se ridică de pe buturuga pe care îşi întinsese picioarele, şi zise: —„Mă duc eu."

In curte ardeau vreo douăzeci de focuri împrejurul caselor boiereşti. Zidăria albă, pridvorul larg cu stâlpii săi, păreau scăldaţi în roşu sub licărirea flacă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rilor, cari luminau până în fund şi casele mai mici ale gospodărici.

Cu un ceas mai înainte, Enescu, trimis să patruleze străjile, se întorsese la ceata sa, care tăbără lângă aceia a lui Urdăreanu ; pandurii îi povestiseră pe şoptite ceeace se petrecuse lângă focul taberei vecine, adăugând că căpitanul Urdăreanu, alb ca varul, intrase în casa din dosul focului.

Enescu intră, deci, şi el în tinda casei arătată de ostaşi şi deacolo într'o încăpere scundă, unde lumina focului ce ardeà şi trosnià în sobă se jucă pe pereţi. Deşi boierii fugiseră cu mai toate slugile lor, totuş câţiva ţigani rămăseseră în urmă. Înţelegând pe dată cum stăteau lucrurile, slujeau pe căpitani cu îndemânare şi cu cunoaşterea tabeturilor celor mari, dobândită din tată în fiu, şi fiind noaptea de Fevruarie rece, aprinseseră foc în toate sobele.

Urdăreanu retras în această cameră, nu se gândià însă la odihnă. Culcat pe pământ, cu capul pe braţele lui încrucişate, gemeà şi oftà din greu.

— „Urdărene !" zise Enescu.

Acesta se sculă deodată în genunchi şi întrebă răguşit, cu sprâncenele încruntate şi cu ochii aprinşi : —„Ce vrei ?"

— „Vino la masă," răspunse Enc.

Urdăreanu sări în picioare.—„La masă", strigă el, —„nu-mi trebuie mâncare. Şi mai puţin am trebuinţă de tine."

— „Ce ţi-am făcut ?" întrebă Enescu liniştit.

— „Imi ţii calea. Nu ştiu ce faci, dar ori unde aş vrea să merg eu, te trimite pe tine."

— „Nu fi nedrept," zise Enescu îngăduitor;— „nu merg nicăieri fără poruncă, şi nu m'am milogit la ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meni pentru a fi trimis. Insă dacă aş fi ştiut ce am aflat azi....."

— „Şi ce ştii mă rog?" îl întrerupse Urdăreanu amenințător.

— „Am văzut icoana din fereastra dela Beneşti," zise celalt încet, ca şi când s'ar fi atins de ceva sfânt, cu acea sfiială pe cari tinerii cu suflet ales o resimt pentru tot ce priveşte dragostea.

Urdăreanu, în faţa acestei neaşteptate priceperi a chinului pe care-l îndură, simţi toată nedreptatea mâniei sale; el tăcu, se întoarse ameţit, cu paşii nesiguri, spre divan unde căzu.

Tăcerea domni pentru câtva timp în odaie. Enescu stăteà nemişcat, ca şi când ar fi fost de strajă.

Ion ridică deodată capul pe care-l ascunsese în mâini şi zise: —„Ce stai aci? Nu viu la masă. Du-te."

Şi cum Enescu tot nu se mişcà, se răsti la el: „Vreau să fiu singur, trebuie să fiu singur."

Celalt se apropiă de el şi-l privi adânc, cu atâta înduioşare şi pricepere, încât tot necazul şi toată pizma Olteanului pieriră pe loc. Ion prinse pe noul său prieten de braţ, întocmai ca unul care dându-se la fund, se agaţă de orice. —„Asta e vieaţa?" strigă el. —„Sunt săptămâni decând trăiesc cu acelaş vis. Azi l-am văzut acvea. Câţiva paşi numai mă despărţiau de ea. Şi nu puteam să-i vorbesc, nu puteam să mă apropii, vocea de care mi-e atâta dor, nu puteam să o aud. Am fost silit să plec, să părăsesc locul unde puteam fi fericit cel puţin privind-o. Şi acuma iată-mă aci. Până la Beneşti nu e nici o fugă de cal. Sunt în toată firea, calul îmi stă afară, mi-aş da vieaţa ca să merg, şi nu pot, nu pot! Nu pot! trebuie să stau locului, ferecat în lanţuri. Căci mâine în zori de zi plecăm! Şi ea ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mâne acolo, în toiul primejdiilor, înconjurată de tâlhari, sub paza acestor boieri mai morți de frică. Și eu, care aș avea puterea să o ocrotesc, nu pot!" sări în sus încleștându-și pumnii. —„E o nerozie, o nebunie, un chin, precum numai necuratul ar fi putut să-l chibzuiască dacă ar fi stăpân pe pământ!" Și apăsând mâinile amândouă pe umărul lui Enescu, zise: —„Spune-mi, cum pot să trăiesc așa?"

— „Cum trăiesc și eu." Fiecare cuvânt, rostit încet, sună ca glasul îndepărtat al unui clopot și cădea greu ca plumbul pe inima tânără, care cu toată sălbatica ei frământare, nu puteă să nu simtă durerea celuilalt. Urdăreanu privi pe tovarășul său. Enescu stăteă cu capul în jos. La lumina focului se vedeă fruntea lui înaltă, albă, mândră, sub care se iveau sprâncenele negre furtunoase.

Și când Ion îl întrebă: —„Și tu? și tu?" un fior trecù prin trupul său, și un gemăt înăbușit scăpă dintre dinții săi încleștați. Urdăreanu află atât și nimic mai mult despre jalea care stăpânià sufletul lui Enescu. Această putere de a tace câștigă și mai mult inima lui Urdăreanu.

— „Ești mai tare decât mine," zise el, —„învață-mă cum să rabd?"

— „E greu să rabzi, dar tocmai de aceea vei răbdà. Cel tare nu se teme de greutate," zise Enescu punând mâna lui rece pe fruntea fierbinte a lui Ion. Vocea lui, atingerea mâinii sale îi făcură bine. Acest amar adevăr rostit de unul care se află în toiul luptei, îl ademenià.

Ene Enescu, ca o mamă, culcă pe Urdăreanu, îl acoperi, căci tremurà istovit de patimă, și se așeză lângă el până când Ion adormi liniștit.

Atunci se aruncă și el pe celalt divan. Somnul însă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu se lipià de el, căci jalea care-l înţelepsise înainte de vreme se ivise acuma din nou în toată tăria ei şi-şi arătà feţele cele mai tainice; mila pentru Urdăreanu aprinsese din nou durerea mistuitoare împotriva căreea se luptà, şi pe care o înăbuşise datorit acelei cuminţenii. I se înfăţişà tot anul trecut. Erà tocmai un an decând se înveselise singuratica casă părintească, unde trăià numai el cu tată-său, căci mumă-sa murise la naşterea lui. Erà tocmai un an decând Alecu Titescu chiemase pe Radu Enescu, fostul său tovarăş de luptă, la patul său de moarte. Mişelia fanarioţilor furase lui Titescu nu numai averea şi moşia, dar şi femeia. Deatunci trăià ca un pusnic, bolnav la suflet şi la minte. Ar fi murit în singurătate, de n'ar fi fost fiică-sa, Liliana. Grija ei îl îndemnase să chieme pe vechiul lui tovarăş.

— „Prietene," zise el cu ochii rugători, cu un zâmbet amar pe buze, —„prietene, dacă în lumea asta rea inima ta a rămas bună ca pe vremuri, fie-ţi milă de copila mea. Scapă mica avere, care mi-a rămas, găseşte-i un bărbat. Nu vreau să se călugărească copila mea. Vreau să aibă parte de viaţă, —" şi bolnavul începù să plângă. — „Ce vârstă are fata?" întrebă Enescu cu blândeţe. — „Douăzeci de ani. Ce vrei, la sărăcie şi în pustnicie nu vin peţitori." — „Dămi-o mie de soţie," răspunse Radu Enescu. Când însă văzù fata de aproape, mila i se schimbă în dragoste. Se cunună cu ea lângă patul tovarăşului său de luptă, şi Alecu Titescu muri binecuvântându-l.

Ene află printr'un răvaş ştirea căsătoriei părintelui său, numai cu două zile înaintea sosirei perechei la Titeşti, şi primi vestea neaşteptată cu aceeaş supunere pe care o arătase şi Liliana faţă de dorinţele tatălui ei. Radu fusese totdeauna binevoitor cu fiul său, dar foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tăcut. Acuma însă, la întoarcere, îl cuprinse vioiu în braţe cu atâta dragoste, încât Ene tresări: „Ajută mamei să se dea jos din sanie, şi sărută-i mâna," zise tatăl. Casa singuratică păreà fermecată. Tatăl păreà întinerit, iar Ene Enescu privià la mamă-sa vitregă ca la o minune. Nu cunoscuse femei. Dorul de frumuseţe şi poezie de care aveà sete şi nevoie, i se înfăţişase în copilărie prin poveştile doicei lui. Mai târziu, în cursul anilor, acel dor se urzise din frumuseţea poienilor şi a codrilor, din farmecul lunei şi al stelelor, din lucirea, în depărtare, a munţilor acoperiţi cu zăpadă, din care se scoborà Argeşul mugind, din codrul de primăvară, din taina nopţilor de iarnă. Din toate acestea îşi ţesuse un vis de înduioşare nemărginită şi de melancolie adâncă. Astăzi acea înduioşare se întrupase, primise chip şi făptură. Erà mică şi cu chipul rumen, pe deasupra ochilor castanii catifelaţi se arcuiau sprâncenele. Tâmplele erau albe, luminoase sub părul bălan, gâtul erà gingaş, mlădios, de te gândeai la un ghiocel privindu-l. Fiecare zi o făcea mai frumoasă. Plânsese pe părintele ei, dar tinereţele, dorul de fericire şi de veselie, cari nu le cunoscuse în singurătatea dela Titeşti, îşi cereau drepturile lor. Trăise până acum cu grija tatălui ei amărît, se trudise zile întregi să-l mulţumească, să obţie un surîs măcar. Astăzi o urmau privirile soţului ei, pentru a-i ceti în ochi dorinţele toate şi pentru a i le îndeplini. Iar în privirea ochilor fiului ei vitreg, pe cari îi întâlniau mai rar, erà poate ceva mai adânc, fiindcă erà mai sfios.

In sufletul Lilianei se deşteptă şi femeia şi mama, toată casa păreà luminată de firea ei caldă. Simţià bucuria de a răspândi fericire, de a cuceri inimile împrejuru-i. Insă Liliana nu învăţase nici dela mama

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei, nici dela vreo prietenă, nici din nevoile vieţii, acea măsură în purtare, care e ca şi o pravilă femeiască. Trăise singură la Titeşti, ajunsese la două-zeci de ani, o vârstă înaintată pentru vederile de atunci, şi păstrase toată sburdălnicia şi curăţenia sufletească a copiilor.

Crezù de datoria ei să îngrijească şi mai mult de Ene, când acesta începù să petreacă zile întregi cutreerând singur luncile Argeşului. Intr'o seară Liliana stăteà în tinda lungă a casei, unde dela sosirea ei ardeau în două firide candele lângă icoane. Ea le umpleà cu untdelemn şi le împodobià cu primele brânduşe şi primii ghiocei. Fiul ei vitreg intră, cu puşca pe umăr, cu cismele pline de noroiu. —„Ene," strigă ea mustrător, punând pe masă cana cu untdelemn şi împreunându-şi mâinile, — „unde ai fost?" —„In pădure!" —„De atâta timp, a trecut săptămâna jumătate de când ai plecat." —„E primăvară." —„Dar a plouat şi a bătut vântul. Spune, te-a supărat cineva ? Te duci oare din pricina mea?" El vrù să răspundă, dar cuvintele păreau a-l înnecà, dădù din cap numai şi încercă să surâză. Ea însă urmă repede : —„Vezi, trebuie să ai încredere în mine. Te rog din suflet, să nu crezi că vroi să mă bag între tată-tău şi tine. Aş vrea să fiu o mamă pentru tine" —şi adăogă încet, sfios, — „să-mi zici mamă, Ene." El plecă capul, şoptind între buze : —„Voiu încercà," şi intră în odaia lui. Ajuns acolo, aruncă minteanul, proptì puşca de zid şi căzù istovit pe o ladă, cu capul plecat pe piept. Suflà greu, zvâcnirile inimei sale le simţià în urechi. Stătuse înaintea ei şi plecase ca un copil supărăcios; dar astfel numai se apărase el împotriva primejdiei farmecului ei de femeie, pe care nu-i îngăduiau a-l resimţi nici împrejurările nici legea. Urmă pentru Ene o luptă în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

delungată pe care o duse singur. Suferinţele îi crescură însă astfel, încât adeseori dorià să se îmbolnăvească, să-şi piardă simţirea pentru a scăpà de ea. Dar erà sănătos, plin de putere, făcut pentru a suferì voinicește. Nu fu scutit de nimic ci trebuì să rabde tot farmecul minunat al primăverei, cu cântecele ei nesfârşite de privighetori, cari nici ziua nu tăceau şi îi rupeau inima acum ca niciodată, pe urmă vara, cu zilele ei calde, mirositoare, cu nopţile ei luminate de lună, a căror tainică frumuseţe sperià somnul care l-ar fi putut scăpà de gândire şi de dor. Natura nu-i mai erà ca pe vremuri, prietenă împăciuitoare, povestitoare de basme; devenise un raiu pierdut, o privelişte dureroasă a sărbătorirei dragostei, la care numai el trebuià să renunţe. Numai furtuna îl uşurà, i se păreà că se ascunde atunci frumuseţea pământului. Toamna târziu, când Crivăţul începù să batà, Ene erà mereu pe afară, căci acuma visul pe care nu-l puteà trăì, stăteà acasă lângă focul sobei, sau alunecà în umbra vânătă a tindei albe, unde leventica, busuiocul şi sulfina atârnate de grindă, se uscau şi umpleau casa cu mirosul lor. Tânărul hotărî să-şi ceară voie dela tată-său pentru a merge la şcoală, la Gheorghe Lazăr, la Bucureşti. Trecură mai multe zile până să-şi îndeplinească hotărîrea, puterile lui erau sleite şi se păreà că fiecare cuvânt trebuià să desvăluiască taina durerei sale. Tocmai atunci se îmbolnăvì boierul Radu, şi fiul său nu-l puteà lăsà, trebuià el să vază de casă şi de curte. Ene se aflà într'o stare desnădăjduită, trăià o vieaţă înfrigurată, nu mai dormià, nu mai mâncà. Orele de masă când se găsià singur cu mumă-sa vitregă, erau pentru dânsul chinul cel mai mare. Nu deschideà gura decât pentru a răspunde întrebărilor Lilianei, şi după o săptămână nici ea nu mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbiă, speriată de tăcerea lui. Intr'o zi, însă, cum se sculau dela masă—tânăra femeie ştiind că nu rămâneă o clipă mai mult cu dânsa,—îl urmări în tindă şi îi zise rugător:—„Ene." El se oprì.—„Ene," zise ea, —„eşti şi tu bolnav. N'ai mâncat nimic astăzi, nici pâinea măcar, pe care ai fărămiţit-o numai." El suflă greu şi răspunse aspru:—„Nu te gândì la mine,— ai destulă grijă cu tata," adăugă el, ca şi când ar fi dorit prin aceasta să îndulcească asprimea cuvintelor sale. Liliana stăteà răbdătoare. — „Tocmai deaceea m'am făcut mai sperioasă ca înainte. Ar trebui să-ţi fie milă de mine. Celor din curte ştii să le zici vorbe bune, toţi te laudă, şi tata e mulţumit de tine. Numai cu mine—ce ţi-am făcut?"—„Nimic," răspunse el, muşcându-şi buzele cari tremurau. — Atunci de ce nu-mi vorbeşti cu bine, şi nu-mi zici mamă, precum ţi-am cerut să-mi zici?" El o privi cu o privire înfierbântată şi îi zise înăbuşit:—„Să te fereşti de mine, căci eu nu-ţi pot zice mamă." Ea se uită la el înlemnită de spaimă, şi fugì spre fundul casei, şi el privià după ea, cu nările tremurătoare, cu buzele deschise pe jumătate, gata să o prinză furtunos în braţe, dacă s'ar fi întors spre el. Dar ea nu se întoarse; Ene erà singur, cu mâinile căutà a se rezimà de zid, şi căzù jos. Inima i se strânsese atât de straşnic, încât rămase o oră întreagă în adâncă nesimţire. Nimeni nu trecù prin tinda albă şi tăcută, unde flacările candelelor lângă icoane păreau a trăi o vieaţa tainică, cu licărirea lor care se legănà, se preschimbà, se afundà în sticlele roşii, şi se ridicà acuma când venià încet întunerecul, mai lucitoare, mai galbenă. Ene îşi reveni în fire. Tremurà de frig. Se duse în odaia lui. Se simţià ca îngropat sub mormane. Işi sfâşiase singur inima, copilăreşte, voi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

niceşte, cu o cruzime fătişă şi dreaptă. In faţa primejdiei, primejdia de a nu se stăpâni, nu simţise teamă, acuma se găsià neputincios faţă cu vieaţa, voinţa sa nu-i poruncià decât o singură hotărîre, şi cu mâinile obosite Ene deschise cutia cu pistoale de pe sipetul de stejar. In acea clipă Costin, vătaful, deschise uşa şi zise: — „Conaşule, te chiamă boierul. A primit o hârtie dela Domnul Tudor!" —Şi ochii lui Costin luceau, căci fusese şi el pandur. Ene se duse la tatăl său. Boierul Radu şedeà în pat şi ţineà o hârtie cenuşie în mâna stângă, cea dreaptă zăceà nemişcată şi înfăşurată pe plapomă. Obrajii îi ardeau, ochii îi scânteiau, mai viu chiar decât când privià pe gingaşa sa soţie. Nu erà privirea galeşă a dragostei, care chiar când surâde, tot conţine întristare, căci dragostea şi teama de despărţire merg la olaltă. Erà o privire luminoasă, statornică, privirea dragostei fierbinte pentru datorie, care vede mai departe decât vieaţa omenească în nenumăratele ei trude. —„Ene," zise boierul Radu, —„Slugerul Tudor chiamă poporul la arme." —„Şi eu, tată, merg în locul tău," zise fiul cu înfocare. —„Domnul să te binecuvânteze, fiul meu," strigă boierul Radu, întinzându-i mâna pe care el o sărută. —„Şezi aci lângă mine, pe pat," urmă tatăl, —„nu te atinge de picior. Sunt olog. Domnul ştià ce făceà când a trimis boala aceasta asupra mea. Am luat-o de peste Dunăre, decând ne băteam cu Turcii. Dar nu e nimica, Slugerul va fi mulţumit, îi trimit pe unul mai sdravăn decât mine." El desluşi fiului său gândurile măreţe ale lui Tudor, îi împărtăşi sfaturi asupra drumului ce trebuià să-l urmeze şi se îngriji de îmbrăcămintea sa şi de tot tacâmul drumului. Uită durerile sale, se înveseli ca şi când ar fi el pe plecare, şi trimise pe Costin,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/pdrr1901-1932

care erà să însoţească pe tânăr, după armele, mintenele şi şelele cari voià el să le vază cu ochii săi. Ene erà gata de plecare a doua zi. Pe Liliana nu o mai văzuse, amândoi se feriseră a se întâlni, fără ca părintele să fi băgat de seamă. Insă când Ene intră la tatăl său, înainte de plecare, Liliana se află lângă dânsul. Boierul Radu dădù lui Ene o scrisoare către Tudor, pe care o dictase Lilianei, şi pe care o iscălise cu greu, şi pe când tânărul o băgà în sân, tatăl său îi zise: —„De acuma, fiul meu, numai rugăciunile mele te urmează. De acuma trebuie să asculţi de Slugerul Tudor, căci de Dumnezeu e trimis să scape poporul nostru." —„N'o să-mi vie greu tată, chiar să mor pentru el," zise Ene încet, ridicând ochii pe care îi ţinea în jos. Intâlni privirea Lilianei, plină de grijă sufletească şi de bunătate, care părea a-l rugà, a-l sfătui. Intre ei se iscă o luptă scurtă, tăcută, pentru vieaţă, dragoste, şi moarte. Dragostea insă fu mai tare, ea găsi cuvântul care biruie moartea şi dă preţ vieţei, Liliana împreunându-şi mâinile pe piept zise: —„Mulţi vor muri pentru ţară, Ene, dacă e să fie răsboiu. Mai bine însă e să trăeşti pentru ea, că sunt greutăţi de învins, pe cari numai sufletele curate le pot învinge." Boierul se uită la tânăra sa soţie încântat şi surprins. —„Ai vorbit, cum vorbià mama mea", strigă el. —„binecuvântează-l pe dânsul, care nu şi-a cunoscut mama," şi întorcându-se către Ene, îi zise: —„Ingenunchiază." Ene îngenunchiă. El găsi putere şi pentru aceasta. Liliana făcù semnul crucei pe capul lui plecat, şi punându-i mâna pe frunte, îl sărută între ochi, liniştit, uşor, cum se sărută o icoană. Şi Ene Enescu plecase cu această binecuvântare. Cuvintele pe care Liliana le găsise în chinul ei sufletesc, pentru a-i arătà că ştie ce se petrece în sufletul lui, cuvin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tele prin cari îi ceruse să-şi păstreze vieaţa, acuma el le spuneà lui Ion Urdăreanu, când îl văzuse fără ajutor, fără voinţă, precum fusese şi el.

Tinerii împrieteniţi astfel prin suferinţă, eşiră în curte. Inaintea revărsatului zorilor, sunetul trâmbiţelor şi al tobelor, oştirea deşteptată îi înviorară pe amândoi, atât pe Urdăreanu, care se sculase dintr'un somn de plumb, ca şi pe Enescu, care nu închisese ochii şi care sorbià frigul dimineţei prin buzele sale fierbinţi. Işi deteră mâna şi fiecare se îndreptă către ceata sa.

Domnul Tudor poruncise oştirei să se formeze în ordine de bătălie, Sârbii, Arnăuţii şi Bulgarii se găsiau astfel în mijlocul ei.

Pe când se înşirà oştirea pe câmp, un nor mare, la marginea zărei se aprinse ca jarul; părea a fi un lac de sânge între maluri negre-vinete. Apoi lacul începù să strălucească, şi pământul prinse feţe, ca şi mulţimea de călăreţi şi de pedestraşi şi ceata de oameni care venià acuma din spre curte. Trei panduri mergeau înaintea lui Tudor, purtând fiecare o ţeapă, pe una din ele scânteià sub primele raze ale soarelui îmbrăcămintele de aur şi argint ale icoanelor furate la Beneşti, pe celelalte se vedeau, palide şi însângerate, capetele celor doi panduri cari jefuiseră biserica. Groaznica vedenie trecù înaintea frontului şi un pristav strigă: —„Cine face ca ei, ca ei să păţească! Nu ne-am sculat pentru a fură, ci pentru dreptate!"

Tânărul Protopopescu dela Severin şoptì vecinului său, boierului Ciupagea: —„Asta nu mai e glumă, nene. Aşà tam-nesam, fără judecată, să-ţi taie capul! Paremi-se că se clatină şi al meu."

— „Bine ai vorbit, tinere," zise Ciupagea crâşnind din dinţi şi privind înfuriat pe Tudor Vladimirescu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—„n'avem ce căutà în adunătura asta de tâlhari. Mă scutură frigurile de scârbă."

Când oştirea porni spre Slatina, Ciupagea, Protopopescu şi alţi zece boieri o părăsiră pe furiş şi plecară în lume după pradă, —„căci," precum ziceà Ciupagea — „acuma e rândul nostru de a jefui, destul ne-au jefuit pe noi."

* * *

După plecarea Domnului Tudor, boerii dela Beneşti se întoarseră în casă şi petrecură noaptea acolo. Din paturile lor nu rămăsese decât lâna saltelelor tăiate de prădători pentru a furà pânza; erau mulţumiţi însă să găsească măcar atâta pentru a se încălzi. Lipsiţi de blănurile lor, suferiseră grozav de umezeala rece. Nicu Bălan aiurà nebuneşte, gemeà şi strigà aşà de tare, încât îl auziau femeile în a treia odaie. Safta ascultà cu dispreţ şi când cineva îi arătà milă, ea zise: —„Mai mare belea cu cei slabi de îngeri. Să vezi că din pricina lui n'o să putem plecà la Horez."

— „Nu fii rea, Safto," zise Irina, —„dacă s'a îmbolnăvit, nu e el de vină."

— „Dar cine altul, mă rog?" răspunse Safta, — „slăbănogii sunt ursuzi, trag a rău."

Numai Cucoana Anica, care ştià cât face puterea voinţei, îşi dădeà seama cât adevăr erà în cuvintele copilăroase şi aspre ale Saftei, totuş zise: —„Fii mai blândă fata mea."

Insă nu blândeţea, ci furtuna cuprindeà sufletul Saftei. Intunerecul se îngânà cu lumina în inima ei. Aci se răsvrătià împotriva ursitei, care nu-i dăduse decât acea mică rază de soare, aci trăià iarăş fericirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acelei clipe, simţindu-se scăldată în lumina ei, fermecată şi plină de putere.

Safta, a doua zi, fu cea dintâiu în curte, la ştirea venirei unei ştafete trimise de Domnul Tudor, şi după câteva clipe toate femeile se aflau adunate împrejurul celor patru panduri veniţi dela Oteteliş şi îi întrebau îngrijate, ce aveà de gând Domnul Tudor să facă cu ele. Boierul Iordache luă în primire hârtia care începeà mândru şi simplu, cu următoarele cuvinte:

„Cuviincioasă închinăciune!

„Fraţilor! Cu toate că nu sunt din sânge de evghenist, dar tot simt durerile celor evghenişti, căci cum am aflat de primejdia în care sunteţi, mi-am lăsat drumul şi am pornit spre a întâmpinà răul. Nenorocirea însă mi-a stat împotrivă, că n'am putut ajunge la vreme."

Acì fu întrerupt de ţipetele groaznice ale femeilor. Bărbaţii se întoarseră spre ele, ridicară pe unele leşinate, pe când altele plângeau şi tremurau. Safta se rezimă, cu ochii închişi, de un teiu. Nu departe de ea zăceau pe pământ două capete omeneşti de curând tăiate.

— „Pentru Dumnezeu, ce-i asta?" întrebă îngrozit boierul Iordache pe Vasile Ghelmegeanu, cel mai mare dintre panduri.

Acesta, un bărbat spătos, întunecat la faţă, îl privià plictisit. El aruncase capetele, la picioarele femeilor, din sacul pe care îl ţineà încă în mână.

— „Am vrut să liniştesc pe cucoane," bombănì el, —„şi să le arăt cum a pedepsit Domnul Tudor pe acei cari au îndrăznit să jefuiască Beneştii. A scris-o şi d-lui pe hârtia sa."

Oteteleşanu fu aproape să izbucnească în hohote

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

isterice de râs, însă privind repede la hârtie, ceti înainte :

„Dar ca să cunoaşteţi Domniavoastră că cugetul meu n'a fost nici este a se urmà unele ca acestea, iată pe cei ce au fost pricina i-am tăiat pe amândoi, şi le trimit capetele spre încredinţare, pe cari să porunciţi a le pune la răspântie spre pildă şi a altora. Iată se trimit Domniilor-voastre şi lucrurile ce s'au găsit la aceşti tâlhari, precum argintul unei sfinte icoane şi din hainele cucoanelor Domniilor voastre. Să aveţi bună nădejde în Dumnezeu că în scurtă vreme veţi despăgubì şi de cele ce v'au jefuit şi sunt

Al Domniilor-voastre frate şi slugă,

Theodoru

Scris din satul Oteteliş. 1821, Martie 3."

Cucoanele intrară în casă, capetele tăiate fură puse în sac şi băgate în pivniţă. Pandurul Vasile zise boierului Iordache :—„Sunt tăiate de azi. De vrei să se păstreze, scoate pielea după ele şi umple-le cu paie."

Oteteleşanu se înfioră şi îşi ascunse ochii cu mâna,— îl înnecă greaţa.

Ostaşul privì pe boier de sub sprâncenele lui stufoase, ridică, cu o mişcare a umărului drept, zeghea, care îi atârnà pe spinare şi plecă. Nu simţià pic de compătimire pentru suferinţele boiereşti.

Boierul îi puse mâna pe umăr.—„Stai, frate, stai. Fie-ţi milă de noi. Nu vezi, stăm aci, şi tremurăm pentru nevestele noastre. Avem şi unul rău bolnav în easă. Ceauşul Ivancea ne-a lăsat."

— „Ce?" strigă Vasile.

— „Cu ce eram să-l ţin? I-am dat drumul astăzi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi i-am dat în scris că noi, de bună-voie, l-am lăsat să plece."

Pandurul începù să înjure. Şi pe urmă făgădui să se roage de Domnul Tudor, să-l lase pe dânsul, Vasile Ghelmegeanu, să-i ducă la Horez, şi cu acest scop plecă spre Slatina, cu nepotul Oteteleşanului.

O săptămână întreagă trecù însă în aşteptarea răspunsului, o săptămână plină de grijă, de groază şi de amărăciune. Cete de Arnăuţi treceau zilnic prin sat, şi cum nu se ştia niciodată dacă mergeau la Tudor, sau dacă făceau parte din acei cari ocoleau asprimea domniei lui pentru a prădà, boierii se ascundeau în pădure, petrecând câteodată şi noaptea acolo. Se culcau pe frunze uscate de stejar aşternute pe zăpadă şi se acopereau tot cu ele. Sufereau de foame căci, cămara şi pivniţa erau goale, nu aveau decât puţin mălai, ceva fasole şi varză acră. Boierul Iordache se hotărî atunci să aşeze la poartă capetele tăiate ale arnăuţilor. Cum fură zărite, preoţii şi vătafii moşiei veniră în grabă, cu mutre făţarnice, aducând făină, zarzavaturi, vin, ţuică, toate furate din pivniţa şi cămara boierească.

Insfârşit nepotul boierului Iordache se întoarse cu trei panduri: Vasile Ghelmegeanu însă nu erà printre ei.

La această ştire, nădejdea că Ion Urdăreanu puteà să fie printre cei trimişi, trecù ca fulgerul prin sufletul Saftei. Repede îşi dădù seamă că se înşelase, dar de atunci, putinţa unei întâlniri nu-i ieşì din minte. Acea nădejde se făcù, după fiecare desamăgire, din ce în ce mai pătimaşe, mai dureroasă, mai răsvrătită împotriva ursitei, care uşor i-ar fi putut îndeplini dorinţele. De ce nu se zăreau pletele lui de aur printre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numeroşii panduri cari le ieşau în cale în fiecare zi? De câte ori i se păruse că-l zăreşte în depărtare! De câte ori apropiindu-se, fiecare pas îi adusese desamăgire care îi îngheţă inima.

Celelalte fete şi femei se mirau de puterea şi de vitejia ei. Nu ştiau că numai chinurile ei sufleteşti îi dădeau putinţa de a înfrânge atâtea suferinţi trupeşti. In drumul spre Horez, pe care în sfârşit îl luară, ea deveni o pildă de răbdare voinicească.

Fraţii Oteteleaşanu şi nepoţii lor mergeau înainte călări. Căpătaseră cu greu caii dela săteni. Cucoanele mai în vârstă, bătrânii şi Nicu Bălan care zăceà ca pe moarte, erau îngrămădiţi în care cu boi. Tineretul, fete şi flăcăi mergeau pe jos, în noroiu şi în zăpadă; încălţămintea subţire a femeilor se strică repede, ciorapii lor se rupseră şi picioarele lor lăsau pete însângerate pe drum. Cum răbdară ce răbdară, nici ele nu ar fi putut să spună mai târziu. Puterea dinamică a nevoiei, aprigă, meşteră, care arată omului ce ar puteà totdeauna dacă ar şti să voiască şi să nu piarză stăpânirea de sine, îi silià la fapte cari le păreau nemaipomenite. Ba, mai mult, învinsese la urmă chiar slăbiciunea lui Nicu Bălan.

Aceasta se întâmplă într'un sat de unde aveau să tocmească nişte alte care cu boi. Aci se iscă o ceartă între boieri şi nişte săteni beţi care nu voiau să dea nici care nici boi. Boierul Iordache cu cei trei panduri se hotărîră deci să meargă repede înainte la Horez, care acum erà în apropiere şi să le trimită de acolo carele mănăstireşti. Spre marea lui mirare, însă, cei rămaşi în urmă sosiră chiar în seara aceea la Horez. Toţi erau urcaţi în care, afară de Nicu Bălan, care mergeà înainte pe jos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boierul Iordache își făcù cruce și întrebă ce se întâmplase I se povesti atunci că beţivii bătuseră sdravăn pe toţi boierii, chiar și pe Nicu Bălan, și că de atunci acesta se vindecase.

Și boierul Oteteleșanu mângâindu-și barba zise: —„Vezi Dumneata, minunat leac. Nu costă nimic, doar că te cam arde."

Bărbaţii rîseră până seara târziu de întâmplarea hazlie, căci astăzi însfârșit li se ușurase oarecum inima, acuma că se găsiau la adăpostul zidurilor Horezului, cea mai mare, cea mai bogată, cea mai frumoasă mănăstire a Olteniei. Domnul Tudor le dăduse următoarea scrisoare către Egumenul ei.

„Fiindcă acest sfânt locaș cum și alte asemenea sunt făcute de neamul norodului românesc, ca pe la vremi să se adăpostească și să se ocrotească familiile cele cinstite, apărându-se a nu pătimi vreun rău, deaceea vin acolo cele mai jos arătate familii boierești. Și sosind acì să le cultivarisiţi cu toate cele trebuincioase, hrana Domniilor lor și a oamenilor a nu cercà vreo lipsă. Și de urmare și primirea Domniilor lor să avem răspuns cu întoarcerea oamenilor mei. Dar nu care cumva să te arăţi cu vreo împotrivire, c'apoi să nu-ţi pară rău. Și să am răspunsul Cuvioșiei Tale de primire și urmare negreșit.

1821, Martie 8. **Theodoru.**"

Egumenul dela Horez erà Grecul Chrisant, om frumos și cheltuitor. In vieaţa lui nu primise astfel de scrisoare. El nu știà decât una: mănăstirea erà făcută să-i deà, lui, venituri domnești. Ctitorul ei, Constantin Brâncoveanu, hotărîse ca singurul dar ce aveà de plătit către Patriarchat să nu fie decât de trei-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zeci de oca de ceară, călugării greci se băteau deci pentru egumenatul mănăstirei „slobode," unde puteau să tragă atâţia bani pentru punga lor.

Şi acuma acest Sluger Tudor, scrià că sfânta mănăstire fusese clădită de poporul românesc pentru un alt scop. Ar fi rîs Egumenul Chrisant de n'ar fi ştiut că acel Sluger erà în capul câtorva mii de hoţomani cari se potriviau la gând cu el şi despre ale căror fapte îngrozitoare Egumenul dela Tismana i se jeluise printr'o scrisoare. Chrisant, înfuriat şi scrâşnind din dinţi, trebuì să înghiţă şi amenințarea cu care sfârşià hârtia : „Dar nu care cumva să te arăţi cu vreo împotrivire, c'apoi să nu-ţi pară rău." Către boieri zise : —„Omul acesta scrie ca şi când mănăstirea Horez ar aveà nevoie de dânsul pentru a-şi îndeplini datoria creştinească de a primì bine pe oaspeţi şi ca şi când nu s'ar ştì de obşte cât de bine sunt musafirii simandicoşi primiţi întotdeauna."

Boierii oftară. „Omul acesta" erà o fiinţă ciudată, dăduse peste cap toate noţiunile lor sociale şi politice, şi nici măcar nu-ţi lăsà vreme să te resgândeşti.

Le erà dat însfârşit să se odihnească câteva zile la Horez. Odihna prìi bine tuturor numai Saftei nu. Cucoana Anica o privià îngrijată. In tot timpul drumului spre Horez ea fusese cea mai îndemânatică, cea mai voinică, iar acum erà lipsită de voinţă. Toată ziua stăteà ghemuită pe divan şi privià pe fereastră la ceaţa ce acoperià pădurea. Răspundeà răstit la acei cari o întrebau dacă erà bolnavă. Cucoana Anica singură nu-i puneà întrebări.

Venì Duminica. Ciopotele chemau pe toţi la slujbă. Cucoana Anica spusese celorlalte femei să meargă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înainte. Rămase singură cu Safta, care nu se mişcase, şi îi zise blând: —„Nu vii la biserică?"

— „N'am ce căta acolo," răspunse fata încruntându-se.

— „Ai de căutat răbdare şi smerenie."

— „Numai cei slabi se smeresc."

— „Inaintea puterei Domnului suntem toţi slabi."

— „Lasă-mă mamă, cu acea putere care nu face decât rău!"

— „Oamenii fac rău, şi se plâng pe urmă că Dumnezeu îi chinuieşte."

— „De ce îi lasă atunci să facă rău?"

— „Asta o vei află poate, când îl vei privi faţă în faţă, înainte nu."

— „Aş vreâ atunci să mor îndată."

Bătrâna o întrebă încet şi duios: —„Numai de dorul adevărului?"

Safta întoarse capul cu ciudă, dar se înroşi până după urechi.

Cucoana Anica nu s'ar fi gândit să deschiză cu sila un boboc de floare, cu atât mai puţin ar fi voit să deschiză silnic inima nepoatei sale. Voiă să ajute copila ei, lovită de durerile dragostei în timpuri atât de grele. Se temeă să vază sufletul ei pătimaş covârşit de ele. Bătrâna ghicise de mult către cine mergeà dorul Saftei. Ştiă că Ion Urdăreanu fusese la Iancu Jianu, şi urechia ei nu o puteà înşelà când auzià pe Safta vorbind de dânsul la întoarcerea ei din Caracal. La Beneşti, Cucoana Anica, care păstrà totdeauna destulă linişte pentru a privi împrejuru-i, văzuse printre călăreţii olteni chipul înalt al tânărului, şi deşi nu puteà vedeà de pe pridvor fereastra la care stà Safta, totuş privirile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pandurului, şi mai târziu veselia şi bucuria Saftei, fură semne destul de deslușite pentru Cucoana Anica.

Clopotele nu mai sunau, şi bătrâna aşteptă câteva clipe ca şi sufletul nepoatei ei să se liniştească întrucâtva înainte de a urmà.—„E bine să nu te temi de moarte,—dar nici de viaţă nu e bine să te temi. Pentru noi femeile, a trăi şi a iubi e una şi aceeaş, dar iubirea se apropie de fiecare din noi într'altfel. Ori în ce fel s'ar apropià însă, fie pentru a ne împlini visurile, fie pentru a ne impune luptă sau jertfă, noi trebuie să o ţinem în cinste mare şi să-i slujim cu credinţă."

— „Să-i slujim cu jertfă?" strigă Safta cu amărăciune şi neîncredere.

— „Da, căci aceea e iubire mare, care atârnă numai de sufletul celui iubit. Vezi, se poate întâmplà, ca bărbatul pe care îl iubeşti, să aibă o datorie de îndeplinit, o datorie mare către ţară, care să-l chieme departe de casă. Crezi tu că atunci iubirea femeiei nu mai are nici o datorie către dânsul? Tocmai atunci, Safto, iubirea ei trebuie să-l înconjure cu gânduri binecuvântătoare şi ocrotitoare, trebuie să fie mândră de voinicia lui, bărbăţia lui trebuie să-i fie mai scumpă decât mulţumirea ei."

Lacrămile picurau de sub genele Saftei.

Cucoana Anica se aplecă asupra ei, fata îi luă mâna şi plânse lung.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIV.

Când Tudor Vladimirescu intră în Slatina, clopotele sunau din cele unsprezece biserici ale oraşului.

Cinci sau şase boieri cari rămăseseră în oraş ieşiră pandurilor înainte, şi Serdarul Constantin Vulturescu rugă pe Tudor să-i facă cinstea să tragă în gazdă la dânsul. La marginea străzilor noroioase cu maluri înalte, stăteau orăşenii, lipscanii, cum li se ziceà pe atunci negustorilor, cari îşi aduceau marfa dela Lipsca, croitorii şi cismarii, cojocarii şi tăbăcarii, pentru cari Slatina erà vestită. Sus pe coastă, femeile priviau peste uluci, cu ochi mari, cuminţi şi plini de foc pe căpitanii, ai căror cai erau stropiţi de noroiu până la coamă.

— „Şi care din ei, soro, să fie Tudorin? Se zice că el ne scapă de birurile grele," întrebă una din elè pe o vecină, alintând drept recunoştinţă pe fiorosul cap al adunării poporului.

— „Acela cu obrajii rumeni şi cu dunga neagră între sprâncene," răspunse vecina.

— „Sfinte Doamne, de ce o fi aşà posomorît?"

— „Se gândeşte la cochinţi şi cum să curăţe ţara de ei," o învăţă cealaltă, —„vezi tu"—însă cuvintele îi rămaseră în gât şi îşi făcù semnul crucei.

— „Ce ai, soro?" întrebă aceea care vorbise întâiu —„la cine te uiţi aşà?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vecina şopti: —„Boierul acela înalt şi subţire, cu pletele negre, care vine pe partea noastră a drumului — călare pe roib — el este, e Iancu Jianu...."

Acuma şi cealaltă îşi făcù cruce. —„De unde-l cunoşti?"

— „Cum să nu-l cunosc! A venit aci la Slatina acum şase sau şapte ani, înaintea ciumei celei mari de pe vremea lui Caragea. A venit călare nebuneşte, urmărià răpitorii fetei pe care o iubià. Acolo, sus, în colţ, înaintea casei lui Costică Popescu, acolo a întâlnit arnăutul pe care îl bănuià, şi l-a omorît pe loc, ziua nămiază mare, pe stradă, — l-am văzut cum te văz pe tine, stăteà aci lângă uluci. — Of! ce om furtunos!"

— „Lasă, soro, aşà trebuie să fie bărbaţii," zise Olteanca, şi ochii îi luceau, — „de-ar fi numai mai mulţi la fel cu Iancu Jianu, ne-ar scăpà de ciocoi şi de cochinţi."

— „Aşà zic şi eu, soro."

Şi bărbaţii grăiau între ei: —„Mândri sunt românii noştri. Tăcuţi şi înfricoşaţi. Şi e orânduială printre ei, vezi cum ascultă de comandă."

Căci oştirea se oprise, rândurile călăreţilor păreau a intrà unul într'altul, dar deodată ce răsună din companie în companie comanda ruscască „Stupai!" se înşirară iar şi înaintară pe stradă.

— „Da, altă regulă ca la Turci," zise un bătrân cojocar, — „când vin ei, auzi de departe clopoţeii şi ţambalele lor. Şi îi vezi venind urlând şi rânjind; de zăreşte o femeie o înjură şi o scuipă. Unii au câte o pisică pe spinare, alţii o maimuţă, de-ai crede că merg la bâlciu."

— „Şi deasupra turbanelor lor fâlfâie sute de stea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

guri," zise altul,—„de pierde un bairactar brâul, își rupe steagul și face brâu din el."

—„L'ai văzut pe cel care ținea steagul albastru al Domnului Tudor?" întrebă un al treilea,—„avea plete lungi bălane, par'că era un archanghel."

Două zile după intrarea în Slatina a adunării norodului, sosi cu pandurii săi, și Càrc-Serdarul Ion Solomon, pe care Domnul Tudor îl numise ispravnicul județului Dolj, și cu dânsul căpitanul Iordache.

Sfatul ostășesc se ținù în casele Serdarului Vulturescu. Boierii și căpitanii fuseseră în vieața lor la multe sfaturi, nu văzuseră însă nici unul care să fie condus cu atâta hotărîre. Tudor Vladimirescu nu-și pierdù timpul cu cuvinte frumoase, căci nu se gândià la sine ci numai la scopul care-i era scump. Când toți se găsiră adunați, Slugerul începù : — „Solii pe cari i-am trimis cu căpitanul Oarcă către Divan la București, s'au întors ieri seară. Am pus stăpânirii cinci propuneri : Domnul străin să fie înlocuit printr'un Domn pământean,"—căpitanul Iordache puse mâna pe sabie —„întreținerea unei oștiri pământene de cel puțin douăsprezece mii de oameni, fixarea darurilor printr'o adunare a norodului, pe șapte ani ; trei ani fără biruri, ca să se poată întremà poporul, și cinci sute mii de lei plată pentru pandurii mei."

Serdarul Vulturescu ridică capul său cu trăsături subțiri, și ochii săi frumoși scânteiară :—„Așà putem să scăpăm țara," strigă el.

— „Divanul," urmă Domnul Tudor,—„mi-a respins toate cererile. Insă acuma le cunoaște și nu poate zice că lucrez în taină. Trebuie deci să ne sfătuim cum să îndeplinim voința adunării. Intâiu să auzim ce zic

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căpitanii," şi întorcându-se spre Solomon—„Archon Ispravnic, ai cuvântul. Cum stau lucrurile la Craiova?"

— „Craiova e pustie," fu răspunsul, —„porţile curţilor boiereşti sunt închise; mişcarea şi negoţul s'au oprit, prostimea e speriată şi fără sfat, cu atât mai mult cu cât Agaua, Pitarul Hârşu, ştii cât e de rău şi de lacom, o prigoneşte şi o asupreşte. El e totdeauna gata să întrebuinţeze timpurile grele pentru a se îmbogăţi."

— „Aţâţă el poporul împotriva mea?"

— „Impotriva ta şi împotriva celor ce ţin cu tine."

Ştirea aceasta erà amară pentru capul adunării norodului. Erà stăpân pe cele cinci judeţe dincolo de Olt, însă în capitala Olteniei, marea sa încercare rămăsese fără răsunet. Boierii dela Craiova ca şi cei dela Bucureşti, nepricepuţi şi cu sufletul plin de ură, se fereau de dânsul şi întrebuinţau faţă cu el acelaş mijloc de protestare, pe care erau obişnuiţi să-l întrebuinţeze faţă cu domnii fanarioţi când nu le plăceà politica acestora şi când voiau să le ia scaunul sau vieaţa; prin fuga lor, opreau traiul oraşelor şi al orăşelelor, ceeace nemulţumià pe Turci, cari vedeau secându-se astfel isvoarele de unde curgeau banii. Nemulţumiţii nu se gândeau niciodată cât costă pe popor faptele lor.

După o scurtă tăcere, Domnul Tudor zise întunecat:

—„Archon Ispravnic, îţi las Craiova. Apăr-o cu pandurii tăi împotriva duşmanilor veniţi din afară, apăr-o şi împotriva vrajbelor din lăuntrul ei. Iţi dau o hârtie către Agaua." Luă o foaie de hârtie ce se aflà pe masa mare de lemn de nuc la care steteau sfetnicii, muiă pana de gâscă în cerneală, scrise, dădù foaia boierului Solomon şi zise:—„Ceteşte."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu slove deslușite și frumoase erà scris: „Către tine, Archon Pitar Hârșu, Aga al Craiovei."

„Aflat-am că tu și cu ai tăi unelteşti zavistii împotriva mea. Dacă de acù peste trei ceasuri nu te-ai ridicà tu și cu ai tăi și să părăseşti Craiova, dat-am poruncă oamenilor mei să-ți taie capul.

Theodoru."

Solomon plicuì hârtia. —„Am înțeles," zise el. Erà un om voinic, de vreo treizeci de ani. Erà ostaș dela vârsta de patrusprezece ani. Turcii uciseseră pe fratele său și pentru a-l răsbunà, băiatul se dusese la generalul Isaioff, care se aflà printre Rușii ce se răsboiau cu Turci în țară, și intră în tagma panduriloг lui Tudor. Iubià meseria ostășească cu tot sufletul, și înțelegeà pe Sluger. Insărcinarea dată mulțumià mândria lui de boier.

Tudor Vladimirescu cerându-i să cetească în gura mare scrisoarea amenințătoare către Agaua Hârșu, avusese și scopul de a sili pe căpitanii străini să-și dea seama de asprimea stăpânirii lui, căci azi, la sfat în afară de Hagi Prodan și de Macedonski, stăteau și doi Arnăuți veniți cu Iordache Olimpiannl: prietenul și compatriotul său Ion Farmache, pe care Eteriștii îl numiau în vorba lor de tainà „oțel" un uriaș, de o frumusețe sălbatecă, căpitan de haiduci și ucigător de Turci. Brațele și picioarele lui erau ciuruite de gloanțe, tăiate de săbii, așà încât nu mai puteà încălecà singur, dar odată călare, bântuià printre dușmani ca furtuna. Cel de al doilea erà groaznicul Cârjaliu, un Bulgar de ani îndelungați căpitan de tâlhari de când jurase să se răsbune de Turci, cari îi furaseră nevasta. Faptele lui erau în gura tuturor de-a lungul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dunărei şi în toată Oltenia, deopotrivă cu acelea ale haiducilor lui Iancu Jianu.

Tudor se întoarse acum către Olimpianul şi îi zise: —„Ai cuvântul, căpitane Iordache."

Cleftul ridică ochii săi obosiţi de friguri şi privi îngrijat şi trist pe fratele său de cruce, în care nu mai aveà credinţă.

— „Am ştiri rele din Serbia," zise el. —„Iţi aduci aminte de Aristides Papa, care trebuià să ducă o scrisoare a archiului către Miloş Vodă Obrenovici, şi pe care ţi-l trimisesem la Cerneţi, de unde trebuià să treacă Dunărea cu scrisorile date de tine către paşale? A fost prins la Ada-Kalè."

— „De Abdúrahman Paşa?" întrebă Tudor.

— „De el, "răspunse Iordache, —„credinciosul Aristides, însă, a putut să fugă până la Dunăre şi s'a aruncat în apă. Intâmplarea aceasta a deşteptat mare îndoială la Ţarigrad. In urma poruncei date de Sultan, Calimaki, de curând numit Vodă în Ţara Românească, a rugat pe Miloş să recheme pe toţi Sârbii din oştirea ta. Miloş se simte compromis faţă cu Poarta, şi doreşte mai puţin ca oricând să se alipească de eterişti."

Hagi Prodan se amestecă acum în vorbă: —„Miloş Obrenovici e Caligula, Neron şi Ivan cel Cumplit, într'o singură fiinţă. Aşà îmi scrià mai deunăzi, din Basarabia, prigonitul Mladian Milovanovici."

— „Miloş Obrenovici," zise Tudor Vladimirescu, privindu-l pătrunzător cu ochii săi limpezi, cruzi aproape în strâşnicia lor, —„Miloş Obrenovici e un domnitor cuminte. El şi-a desrobit ţara, şi acuma vrea să-i dăruiască şi pacea de care are nevoie."

Mâhnirea cuprinse sufletul lui Iordache. Vedeà din ce în ce mai desluşit că Vladimirescu nu voià binele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

eteriei. Şi Prodan ştia, că deşi Domnul Tudor se încredea în el, totuş nu iertase Arnăuţilor faptele dela Beneşti. Pentru a nimici înrâuririle rele ale străinilor asupra oştirii, asprimea lui nu mai cunoşteà margini.

Cu câteva zile înainte, în marşul spre Slatina, dăduse o nouă şi groaznică pildă. Un negustor venise la Sluger şi se plânsese că ostaşii îi luaseră calul dela căruţă şi îi lăsaseră pe drum cu căruţa încărcată de mărfuri. Domnul Tudor, în faţa oştirii, ucisese cu mâna lui pe pandurul la care se găsise calul. Iordache se gândià la acea pedeapsă şi la cele două capete tăiate la Beneşti.

Uşa se deschise, în această clipă, şi un pandur zise că un negustor venit dela Bucureşti aduceà ştiri însemnate.

Domnul Tudor îl chemă pe dată. Omul povesti: —„Alexandru Ypsilanti e pe drum spre Bucureşti."

Iordache sări în sus.

Pumnul lui Tudor căzù greu pe masă: —„Ce caută Ypsilanti în Bucureşti? Locul lui nu e acolo."

Toţi tăcură.

Simţimintele lui Vladimirescu faţă de eterişti se asemănau cu acele ale lui Miloş Obrenovici; nu voià ca ţara lui să fie nici locuinţa Grecilor, nici câmpul lor de răsboiu. Erà uşor pentru domnitorul sârb să se păzească împotriva primejdioasei treceri a eteriştilor! Nu numai poporul său întreg, dar şi Turcii îl recunoşteau ca Domn, printre Sârbi nu se aflau eterişti şi între ei şi archi-ul erà Dunărea măreaţă şi câmpiile întinse ale Moldovei şi ale Munteniei.

Dimpotrivă, situaţia lui Tudor Vladimirescu erà din cele mai grele şi cele mai încurcate. Cei şase mii de panduri erau singurul său sprijin, erau, ce e drept,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiar măduva ţării, însă se molipsiau dela Arnăuţi în contactul lor zilnic cu ei. Iar Slugerul nu puteà da drumul companiilor de arnăuţi, căci în acest caz ar fi cutreierat ţara ca tâlharii, arzând, ucizând şi prădând, ceeace l-ar fi silit să-şi risipească Oltenii toţi în grupuri mici pentru a-i distruge, în loc să-i adune în scopul unei răscoale măreţe. Tagma boierească, adânc decăzută, pe care ar fi voit s'o ridice, nu-i puneà decât piedeci în cale. Scaunele domneşti ale ţării erau încă în mâinile fanarioţilor. Ale fanarioţilor, cari întrebuinţau Peru-ul Grecilor, cum se ziceà principatelor, ca tezaur de răsboiu pentru scopul eterist. Mânia marilor puteri puteà isbucni în fiecare clipă, căci nu erà prilej de răsboiu mai binevenit atât pentru Turci cât şi pentru Ruşi, decât turburările în Moldova şi în Muntenia.

— „Spune-mi unde ai aflat şi tot ce ai aflat despre Ypsilanti," zise către negustor căpitanul pandurilor.

Negustorul zise: —„Binefăcătorul meu, negustorul Manole Gugiu, a primit o lungă scrisoare dela bancherul Andreiu Pavli din Iaşi şi mi-a dat-o ca să ţi-o aduc."

Tudor Vladimirescu ceti din ochi hârtia şi pe urmă o ceti din gură, încet, apăsat: „Ipsilanti a sosit la Iaşi cu oştirea în ziua de 23 Fevruarie. M'au închis chiar în casa mea, şi m'au silit să plătesc casei eteriste trei sute de mii de lei. Arnăuţii lui Mihaiu Vodă Şuţu au trecut la Ipsilanti. In oraş a fost mare vâlvă şi nelinişte. Vodă şi Ipsilanti s'au întâlnit la postelnicul Rizos, şi abiă intraseră, că a venit o ştafetă dela Galaţi cu ştirea cum că, Caravia, căpitanul arnăuţilor gălăţeni, ucisese, cu ajutorul marinarilor din Cefalonia, ale căror vase erau în port, garnizoana tur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cească, optzeci de oameni cu căpitanul lor. Vodă şi postelnicul s'au speriat, căci acuma pacea cu Turcia puteà fi privită ca ruptă. Postelnicul ieşi în grabă din odaie pentru a păzi vieaţa garnizoanei turceşti din Iaşi. In zadar însă. Arnăuţii erau deslănţuiţi, şi au ucis aci patruzeci de Turci. Arnăuţii de casă, slugile, negustorii mici, băieţii de prăvălie, toţi Grecii din oraş s'au răsculat împotriva stăpânilor lor şi au fugit la Ipsilanti, cu arme, cai, îmbrăcăminte, tot ce au luat de voie bună sau cu deasila dela stăpânii lor. Cel ce încercà să se împotrivească erà bătut de moarte. Negustorilor li s'a luat marfa cu sila, croitorii au fost siliţi să lucreze uniforme fără plată, fierarii să facă suliţi pe cari nu le-a plătit nimeni. Groaza a crescut din zi în zi. Ipsilanti însă a făcut această proclamaţie."

Negustorul scoase din sân o altă hârtie şi făcând o plecăciune, o puse pe masă.

— „Citeşte, Archon Ispravnic," porunci Tudor Vladimirescu.

Solomon citì :

„Locuitorilor ai Ţărei Moldaviei. Vă facem cunoscut că cu Dumnezeiască plăcere toată Grecia a ridicat astăzi steagurile sale în toate locurile după unde o apăsà tirania, cerând slobozenia sa. Noi cu toţi simpatrioţii noştri ne ducem acolo unde ne chiamă trâmbiţele neamului şi ale patriei noastre. Deci vă înoredinţez şi vă asigur din partea noastră şi din partea tuturor simpatrioţilor noştri, ce se află într'această ţară, şi pe cari am cinstea de a-i comandà, că veţi aveà toată liniştea şi siguranţa atât a persoanelor voastre cât şi a avutului vostru, neatingându-se nimeni din parte-ne nici de cel mai mic lucru al ţării voastre. Deaceea rămâneţi fiecare în lucrarea care vă aflaţi şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în datoriile trebuinţelor voastre, fără de a vă supără întru nimic despre mişcările noastre. Pentrucă stăpânirea şi oblăduirea Domnului vostru lucrează tot sub legile voastre, cari rămân din parte-ne neatinse. Şi într'adevăr vă mărturisim, o locuitori ai Moldovei, că cereasca Pronie v'au dăruit pe Mihail Vodă Şuţu, un fierbinte apărător al drepturilor ţărei voastre, un părinte şi un bun voitor al vostru. Cunoaşteţi dar că Înălţimea Sa este întocmai cum vi-l numesc, şi uniţi-vă cu dânsul spre apărarea ţării voastre, fără însă a vă mai aduce aminte măcar de tirania puterei turceşti. Pentrucă acea putere mare pe care o cunoaşteţi stă gată la graniţele ei ca să vă apere şi să vă sprijine întru toate."

Solomon puse pe masă acest cap de operă de prostie şi de trufie şi întrebă mirat: —„Şi care este bine cunoscuta mare putere?"

— „Rusia," zise negustorul, scoţând o a doua hârtie: —„Aceasta este o proclamaţie către Grecii din Iaşi."

Solomon ceti:

„Lungile nenorociri ale Elladei au silit pe mulţi din credincioşii ei fii să lase sfântul ei pământ şi să se rătăcească prin locuri străine căutând o mai bună norocire. Voi prietenii mei, patrioţi, pe cari întâmplările şi nevoiă v'au târît în aceste pământuri ale Moldovei şi Valachiei, siliţi fiind de întâmplările împotrivitoare, ajungând să staţi până şi îndărătul trăsurilor boierilor pământeni ai acestor ţări, batjocură şi ruşine încă neauzită de locuitorii Elladei, iată dar că vi se deschide un drum strălucit pentru patrie şi credinţă prin sfânta luptă. Alergaţi ca să spălaţi deasupra voastră această neauzită defaimă şi batjocură supt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

steagurile libertății, căci îndurătoarea noastră patrie stă gata, cu brațele deschise a vă primi și a vă încununà capetele voastre cu cununile ei cele pline de slavă. Câți însă veți rămâneà surzi la această sfântă chemare a patriei și veți voi a rămâneà slugi boierilor acestor două țări, stând înapoià trăsurilor lor, când toți ceilalți se luptă pentru libertate, să cunoașteți că de astăzi nu mai puteți purtà nici arme, nici slăvita haină arnăuțească."

Numai faptul că eteriștii Iordache și Farmache erau de față, împiedecă pe boierii dela Slatina să isbucnească în hohote de ràs la auzul acestei plăzmuiri în care rușinea de a stà la spatele bucilor jucà un rol așà de însemnat.

Domnul Tudor, care nu râdeà ușor, nu vedeà decât primejdia în care întâmplările dela Iași duseseră țara, și inima îi erà plină de amărăciune și de mânie. După citirea celei de a doua proclamațiuni, el reîncepù să citească scrisoarea lui Pavli „In ziua de 26 Fevruarie Ipsilanti și-a sfințit steagurile. Vodă n'a venit la biserică, boierii însă erau de față. Mitropolitul a slujit și tot el a încins pe Ipsilanti cu sabia. Pe urmă au jurat toți eteriștii să moară pentru libertate. Aceștia sunt vreo două mii, Sârbi, Bulgari, Muntenegreni și Greci. Cei mai mulți dintre ei nici nu știu ce e o adevărată oștire. Sunt și mulți copii de școală printre ei. Nimeni nu e sigur față cu ei. Chiar Vodă a zis în divan, că trebue să te supui celui mai tare. Boierii au început să fugă în Basarabia, în Bucovina, în Ardeal. Ipsilanti a trimis poruncă tuturor ispravnicilor să pregătească merinde pentru o oștire de patruzeci de mii de oameni. Insfârșit, a plecat la 1 Martie și a luat și două tunuri din curtea domnească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La Iaşi, a lăsat, spre groaza tuturor, pe căpitanul Pendedeca, un smintit şi un stricat. Mitropolitul şi boierii rămaşi au trimis atunci ştafete paşalei dela Brăila şi i-au cerut ajutor. Eteriştii i-au prins pe aceştia şi erau să-i omoare. Numai prin rugăciunile Mitropolitului au fost scăpaţi de moarte. In tot oraşul nimeni nu mai are arme, afară numai de Nemţi, cari sunt numeroşi şi stau supt ocrotirea consulului lor. Aceştia s'au strâns, au format patrule, şi au gonit pe arnăuţii şi pe derbedeii a căror obrăznicie crescuse peste măsură."

O înjurătură puternică şi un scaun asvârlit pe pământ întrerupse pe cel ce citià. Erà boierul Iancu Jianu, care privi împrejuru-i cu ochii scânteietori şi ieşì din odaie, trântind uşa în aşà fel, încât în tăcerea ce urmă se auzì varul căzând din perete. Eşirea furtunoasă a haiducului, dovedi mai bine decât orice cuvinte, mânia sa plină de dispreţ pentru pustiul şi haosul, pentru destrăbălarea în gândire şi fapte a Ieşenilor şi a eteriştilor.

Tudor privì după prietenul său cu o privire plină de mânie şi de adânc înţeles. El nu se putcà sculà, el trebuià să conducă sfatul, trebuià să ţie şi să nu lase din mână măcar pentru o clipă încurcatele fire ale ursitei poporului său. Partea lui erà să rabde; şi la aceasta se pricepeà pentru trei cuvinte: erà ţăran, erà ostaş; erà om de Stat. Totuş înjurătura bine nemerită pe care Iancu Jianu, haiduc sumeţ şi boier nerăbdător, o aruncă destrăbălării, îl uşură pe Tudor.

— „Şi ce fac Bucureştenii?" întrebă el.

Negustorul răspunse: „Norodul se teme, căci şi-a dat seama, — deşì aceasta se face pe ascuns, — că boierii îşi pregătesc butcile de drum."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Uriaşul Frunte-Lată râse deodată, de-ai fi crezut că sună trâmbiţa la atac: —„Ia spune, frate, de ce le e frică?" —şi fiindcă negustorul fricos privià speriat pe Oltean, Frunte-Lată urmă: —„Nu vrei? Bine, lasă că spun eu," —şi întorcându-se către Tudor Vladimirescu: —„Măria Ta, boierii din Bucureşti îşi şoptesc că ai jurat să tai capul celor doisprezece divaniţi. N'ar fi păcat, Dumnezeu ştie."

Domnul Tudor nu răspunse. Părea că ar fi dorit dinadins să apese pe adunare, pentru câteva clipe, tăcerea ce se făcù. Pornirea crudă a lui Frunte-Lată se potrivià de minune cu gândul pandurilor şi al căpeteniei lor.

Ion Oarcă se sculă atunci şi zise, privind cu ochii săi de vultur drept în ochii întunecoşi ai lui Tudor:

— „Măria Ta, ţara are nevoie de un singur cap, unul singur, dar bun, ca tot norodul să ştie că acela e al Domnului nostru."

— „Aşà e, Măria Ta", strigau furtunos pandurii, apăsând dinadins pe titlu. Serdarul Vulturescu sări şi el în sus. „Cel ce are puterea să-şi scape ţara," strigă el, —„să şi-o scape de ruşinea care o apasă de o sută de ani, acela are şi drept la toate semnele puterei. Semnele acestea sunt scumpe poporului, sunt o lumină pentru el, îi arată drumul în întuneric, îi întrupează dorul, visurile! Nu visează oare poporul vecinic de un domnitor drept? Cu toate că durerea şi primejdia care bântuiesc acum sunt cele mai grele prin care a trecut îndelung încercata noastră ţară, totuş mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a fost dat să văz ziua de azi, căci de un veac încoa e întâia zi de nădejdie, e ziua care ne-a dat pe Slugerul Tudor. Şi cred, că boierii dela Slatina ca şi cei dela Craiova

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o să zică ca mine, când voiu strigà împreună cu vitejii panduri din Gorj şi din Mehedinţi: Măria Ta, să fii Domnul nostru, în tine stă încrederea noastră, pe tine te vom urmà, cu tine şi pentru tine ne vom răsculà, ţie îţi vom sluji cu credinţă!"

Boierii se sculară de pe scaune în strigăte de entuziasm.

Sufletul lui Tudor Vladimirescu se sbătea furtunos. Trebuià să se simţă mulţumit văzând că la dragostea lui de ţară se aprinsese aceea a boierilor. Dar sufletul lui de apostol se înălţă printr'o puternică lovitură de aripi şi mai sus. Căci omul acesta făceà parte din acei puţini, cari nu se socotesc pe ei înşişi decât ca o unelţă a gândului, cari nu confundă persoana cu cauza, şi cari deci nu păcătuiesc niciodată împotriva Sfântului Duh. Şi deaceea răspunse: —„Nu pentru mine trebue să vă răsculaţi, ci pentru dreptate. Nu trebue să veniţi fiindcă eu vă chiem, ci pentrucă vă strigă dreptatea. Căci eu nu sunt decât o făptură omenească, care azi este şi mâine nu. De nu ţineţi decât la mine, atunci după ce voiu muri nu vă veţi îngriji de dreptate şi ţara va cădeà şi mai jos decât a căzut. Iar eu vă spun că drumul pe care calc, la moarte duce, la putere nu."

Boierii îl ascultau miraţi. Un conducător de oameni care dorià să aibă tovarăşi împrejuru-i, nu slugi plecate, care în loc să porunceascà: „Să ascultaţi orbeşte," le zicea cu patimă: „Să vă încredeţi în voi înşi-vă, ca şi ceilalţi să se încrează în voi," un om care în loc să făgăduiască cinste, locuri şi munţi de aur celor ce-l urmau, nu le dădeà ca ţintă decât dreptatea, un om ca acesta erà o arătare nouă pentru boieri. Inima celor puţini cari îl înţelegeau se încălzià la atâta mărinimie. Nici unul nu găsì un răspuns la cuvintele furtu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noase ale Domnului Tudor. Căci nu vorbiă de moartea sa nici cu amărăciune, nici cu desnădejdie, nici pentru a fi mângâiat, ci numai pentrucă o privià ca o parte trebuincioasă, ca ultima piatră pusă pe clădirea vieţei sale.

Bărbaţii împrejurul mesei tăcură înfricoşaţi, până ce Tudor Vladimirescu reluă sfatul.

— „Poimâine plecăm la Bucureşti!" zise el şi dezvoltă scurt şi coprinzător planul marşului, care trebuià să se facă în trei grupuri şi în aşà mod, ca pandurii să meargă la mijloc, iar arnăuţii despărţiţi în două, să apuce drumul la sudul şi la nordul lor. Aceasta pentru două motive: unul ca toată sarcina trecerei oştirii să nu cază pe o singură regiune şi ca trupele să nu sufere de lipsă, al doilea fiindcă Domnul Tudor erà bucuros să ştie pe arnăuţi departe de el.

După plecarea căpitanilor reţinù pe câţivà Români pe lângă el pentru a scrie o proclamaţiune către negustorii şi meseriaşii bucureşteni, prin care îi încredinţà de bunăvoinţa sa în caz că ar ţinea cu adunarea norodului şi îi rugà să trimeată înainte-i un staroste din fiecare breaslă.

In timpul acesta, Vulturescu luase de pe divan, pe nesimţite, căciula oltenească a Slugerului, şi plecase cu ea printr'o uşe mică.

Intră repede în odaia nevestei sale, puse ivorul la uşă şi păşi spre ea cu atâta ifos, încât jupâneasa Bica se sculă fără voie depe scaunul de lângă fereastră, unde coseà, şi privì supusă pe asprul ei soţ cu ochii ei catifelaţi.

— „Bico," zise el, —„eşti meşteră la cusătură," ca se înroşi, căci o lăudà puţin şi o cicăleà mult, —„dar cusătură ca aceasta pe care ţi-o cer astăzi, n'ai făcut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi nu vei mai face. Vezi tu, aci pe vârful căciulei trebuie să-mi coşi o bucată de postav alb."

— „Cum poruncești," zise ea cu blândeţe.

Incruntând sprâncenele Vulturescu întrebă: —„Ştii tu ce înseamnă aceasta?"

Ea privi în jos turburată. De astădată însă împrejurarea i se păreà lui atât de însemnată, încât binevoi a trece cu vederea neştiinţa sau nesocotinţa nevestei sale şi a o dăscăli:

— „Atunci ţi-oi spune eu. Numai Vodă poartă postav alb pe căciulă. Şi aceasta este căciula Domnului Tudor Vladimirescu."

Cucoana Bica îngălbeni şi luă, plecându-se şi tremurând, căciula din mâinile soţului ei.

Şi pe când coseà aplecată, postavul alb ca zăpada, pe pielea neagră de oaie a căciulei, Serdarul Vulturescu stăteà răbdător şi evlavios.

— „Nu te grăbi," zise el, —„nu e lucru de nimic."

Cum isprăvi Cucoana Bica, el îi sărută degetele subţiri şi îndemânatice, şi plecă ţinând căciula ca o coroană pe palma sa întinsă.

In camera de sfat el găsi încă trei scriitori aşezaţi la masa mare, iar Domnul Tudor dictà plimbându-se de colo până colo. Căpitanul Oarcă şi boierul Iancu Jianu, care se reîntorsese după sfat, stăteau într'un colţ. Cei şase bărbaţi se uitară toţi spre stăpânul casei.

Acesta merse până la masă, puse căciula pe ea şi zise: —„Ţi-am adus-o înapoi, Măria Ta."

Iancu Jianu strigă tare: —„Bine ai făcut, Vulturescule."

Căpetenia pandurilor aruncă o privire pe postavul alb, alta asupra Serdarului, şi dictă mai departe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA II

De când ciobanul Bucur, după spusa basmelor, ridicase în luncile Dâmboviţei oraşul Bucureşti, multă năpaste se abătuse pe el. Cutremure, focuri, revărsări de ape, ciuma, năvăliri de duşmani, stăpânire străină, îl pustiiseră adeseori. Dar după fiecare lovitură a soartei, în răstimpuri mai mult sau mai puţin scurte de pace de cari se foloseau, locuitorii dezvoltau o dragoste de vicaţă, o sete lacomă de a petrece, din ce în ce mai mare. Nesocotinţa lor creşteà pe măsură ce creşteà restriştele lor, mai ales dela sfârşitul secolului 17-lea încoace, de când Bucureştii erau capitala ţării. Turcii mutaseră cu sila Scaunul Domnesc din Târgovişteа strămoşească, bine întărită la poalele dealurilor, în şesurile de pe lângă Dâmboviţă. Greu erà aici să te împotriveşti duşmanului îngrozitor, înaintea căruia tremurà toată Europa. Iar când Fanarioţii se urcară pe scaunul Domnesc, greutatea se preschimbă în neputinţă.

Deaceea Bucureştenii erau uşuratici şi totodată fatalişti; din vitejia din trecut abiă mai rămăsese urmă. Toţi jucau cărţi, dănţuiau şi petreceau până la izbucnirea năpastei, iar atunci cei ce aveau mijloace se împrăştiau şi fugeau şi numai sărăcimea rămâneà înapoi în toiul grijilor şi al suferinţelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi de astădată poporul turburat privià de pe stradă, locul său obişnuit de observaţie, furtuna ce se apropià.

Plouà şi ningeà totodată, străzile oraşului erau preschimbate în râuri adânci de noroiu lucios, atât în uliţe, cât şi în aşà zisele poduri erà primejdios să treci cu trăsura sau călare, căci de mai bine de doi ani, în tot timpul domniei lacome a lui Alexandru Şuţu, nu se înlocuise nici o grindă de pe poduri, lemnele aduse în acest scop sau erau furate, sau lăsate să putrezească pe loc.

In fiecare zi se închideà câte o prăvălie în Lipscani, pe când în bolţile hanurilor se îngrămădeau ascunse de negustori mărfuri, lăzi şi sipete. Stafetele alergau dela un consulat la altul. Boierii ducându-se la Divan sau la prietenii lor pentru a se sfătui, goneau cu butcile lor stropind cu noroi în toate părţile. Orintre butci, una păreà mai de seamă, o butcă poleită toată, în care însă nu stăteà un baş-boier cu barbă lungă şi işlic mare, ci negustorul Băltăreţ, care luase trăsura dela un datornic. Mai mulţi boieri îl chemaseră la ei. Băltăreţ ghicià ce voiau Domniile lor, şi când îl primiră cu deosebită bunăvoinţă, aproape fără nici un semn de mândrie, făcându-l baş-boier şi oprindu-l să le sărute giubeaua, el zise făcând cu ochiul: —„Toate bune şi frumoase, milostivi boieri, dar nu puteţi să mă sărutaţi cum doriţi." Boierii cei mari se sărutau pe barbă, pe care numai ei aveau dreptul de a o purtà.

Unul dintr'înşii bătù pe umăr pe Băltăreţ: —„Tot glumeţ eşti, Kir Ştefane! Ceeace dovedeşte că stai mai bine decât noi, cu toate că n'ai barbă."

Acuma negustorul înţelese pe deplin că i se va cere sume mari pentru fugă.

— „Pe ziua de azi," zise el, aşezându-se, la cererea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stăpânului casei, nu evlavios, pe marginea unui scaun, cum i s'ar fi cuvenit faţă de boieri, ci deadreptul pe divan, —„pe ziua de azi stă bine numai acela care are bani. Şi cine oare mai are bani în ţară? Iată întrebarea, milostivi boieri. Dacă nu ştiţi, să vă spun eu. Noi negustorii stăm mai rău decât toată lumea. Toţi câţi suntem, nu ni s'a plătit miile şi sutele pe cari ni le-a luat împrumut Alexandru Vodă Şuţu."

— „Sfinte Dumnezeule!" strigă stăpânul casei, — „ieri am fost la vistierie: bani ca'n palma. Am socotit că Vodă Şuţu trebue să fi luat timp de doi ani cât a ţinut domnia sa, douăzeci şi opt de milioane şase sute de mii de piaştrii!"

— „Din cari, noi creditorii, n'am primit nici o para," zise Băltăreţ, —„şi am auzit dela căpitanul Sava, că binefăcătorul său, Calimaki, numit de curând Vodă, a fost silit să primească, dimpreună cu scaunul domnesc şi datoriile lui Şuţu."

Unul din boieri blestemă mişelia fanarioţilor şi prostia Românilor. —„Suntem buni de bătut!" strigă el, —„n'aveam altă treabă decât să dăm fără condiţiuni pungaşului şi hoţului de Samurcaş cei din urmă bani găsiţi în Bucureşti. Ce a făcut cu ei la Craiova? S'a întors, a ţinut Divanul cu vorba, şi tâlharul de Tudor Vladimirescu o să ne calce dintr'o parte, pe când Ypsilanti vine dintr'alta. Cine-i susţine pe aceştia? Cum ar îndrăzni un ţăran prost ca Tudor, sau un craidon ca Ypsilanti, să facă răscoale, dacă n'ar fi la spatele lor vreo mare putere? Vai de noi! Trădată şi vândută e biata ţară. Kir Ştefane, o să-ţi fie milă de noi, n'o să ne laşi să ne prăpădim!"

Băltăreţ îl privia fără a încercà măcar să-şi ascundă dispreţul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Boierule," zise el dând din umeri, —„și eu ca Domniile-voastre mă găsesc în aceeaș primejdie."

— „Nu face diplomație, frate!" strigă celalt, — —„știm cu toții că ai un prieten puternic, pe care te poți rezemă. Acesta e Achmed Pașa dela Silistra. De intră el în țară cu oștirea turcească, —și nu poate să nu intre, fiind dat ce se întâmplă, —te va scuti pe tine, fiindcă te iubește, chiar dacă ar tăià pe toți cei din oraș. Nu vorbì, deci, te rog, de primejdie. Ce ne amenință pe noi, nu te amenință pe tine."

Boierii știau, că Băltăreț erà bancherul și prietenul lui Achmed Pașa. Marele demnitar turcesc cumpărà dela el blănuri, mătăsuri, giuvaericale, daruri de care aveà nevoie, spre a păstrà o dregătorie ce se bizuià numai pe sistemul bacșișurilor, și erau convinși deci că negustorul aveà cunoștință de intrarea trupelor turcești în țară. Incercările lor însă de a aflà ceva în această privință fură zadarnice. El nu le dete, cu toate lingușirile lor, decât puțini bani și nici o știre, sfătui pe boieri, în ce privià politica, de a căutà lămuriri la consuli, și plecă în butca lui aurită, lăsând pe boieri cu blestemul pe buze.

Și boierii știau că nici consulii nu cunoșteau ce puteà aduce ziua de mâine. Numai de Pini se bănuià că pătrunsese taina. Pini însă tăceà.

Hakenau, mai înfuriat ca ori când pe Ruși, se duse la prietenul său, Banul Grigore Brâncoveanu, pentru a-și vărsà focul.

— „Scumpul meu Domn de Brancovan," zise el, —„Pini își bate joc de noi. Când Divanul a propus să ceară oștire turcească pentru a potoli răscoala în Oltenia, el s'a opus, zicând că aceasta ar însemnà călcare a tratatelor. Acuma însă, lasă pe secretarii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

săi, pe Leventis şi pe celalt filfizon, pe Domnando, să pună la cale, fără nici o piedică, toate intrigile lor eteriste. Grecii au înebunit de când au aflat că vine Ypsilanti, şi vorbesc de a luà Ţarigradul, ca şi când ar fi o jucărie pentru ei. Oare aceasta nu e o călcare de tratate? Şi Majestăţile amândouă, cea austriacă şi cea rusească, stau la Laibach, încheiând Alianţa Sfântă pentru a combate spiritul revoluţionar în Europa, pe când consulul rusesc în Valachia dă tot ajutorul său tuturor răsvrătiţilor. Dar mai frumos e încă, ce am aflat dela Lützow internunţiul nostru la Constantinopol! Acesta îmi spune că Strogonoff se leapădă şi de Vladimirescu şi de Ypsilanti şi sfătuieşte Poarta să trimeată oştire în Principate. Ce înseamnă aceasta? nebunia lui Pini, sau făţărnicia cabinetului rusesc? Mi-am pierdut minţile! Să-ţi spun drept, scumpe prietene, de vor veni în Bucureştii rebelii amândoi, şi Vladimirescu şi Ypsilanti, şi de nu-i va puteà oprì Divanul, şi de nu va voì Pini să-i oprească, eu nu mai pot stà aci."

— „Dar mă rog, dragă Excelenţă," —începù Banul. Hakenau însă urmă: —„Scumpul meu domn de Brancovan, un dictator ar ajunge să mă împiedice de a stà, căci eu sunt acreditat pe lângă guvernul Valachiei, nu pe lângă orice rebelist. Şi acuma se ivesc chiar doi din soiul acesta. Şi ştii Domnia ta ce se zice de Tudor Vladimirescu? Din tulpină a ieşit un copac; înverzeşte în Oltenia, dar rădăcinile lui se întind în ţară străină! Ştii Domnia ta ce înseamnă aceasta? El plăteşte cu bani nemţeşti, şi sunt oameni cari îşi închipuiesc că Austria îl ajută. Iartă-mă, dar bătu-l-ar focul! Ce uşor ar fi fost la început să te împotriveşti omului acestuia. Nu. Au lăsat să curgă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apa, până s'a rupt zăgazul. Şi acuma, vază biata ţara Domniei-tale cum va ieşi din încurcătură."

Consulul se plimbà în odaie foarte turburat.

Grigore Brâncovanu zise potolit:—„Ai dreptate, ţara aceasta este de plâns. Jalea pe care o îndură de veacuri a ajuns azi la culme. Ştiu bine că şi noi suntem în parte de vină, însă poziţia noastră geografică şi bogăţia pământului nostru sunt cauzele cele mai adevărate ale suferinţelor noastre. Am deşteptat totdeauna poftele uneia sau alteia din puterile mari. Tăria lor, influenţele lor, au ţinut cumpăna în aşà fel, încât nu ştim nici noi sub a cărei stăpânire trăim. Vecinica această ciocnire de interese face că suntem unelte la îndemână acelei puteri, care ţine vremelnic locul dintâiu. N'am putut fi niciodată de sine stătători. De-am fi fost totdeauna înţeleşi între noi, de-am fi fost totdeauna statornici, de-am fi păstrat cu sfinţenie tratatele noastre cu Turcii, chiar rele cum erau, am fi scăpat de multe nenorociri. Poarta dându-ne domnitori din Fanar, a semănat ura şi invidia printre noi. Pentru a căpătà titluri şi slujbe, ne dăm peste cap să câştigăm bunăvoinţa lui Vodă, şi în schimb îi lăsăm ţara pradă. Impilaţi de el, trebue la rândul nostru să împilăm pe clăcaşii noştri. Aceasta erà de ajuns ca, mai curând sau mai târziu, să fim aduşi la pieire, chiar afară de împrejurările din urmă. Câte o putere străină, ce e drept, ne-a întins, pe ici pe colo, o mână de ajutor, dar numai în treacăt, şi noi ne-am purtat faţă de generalii şi de agenţii lor cum ne purtam cu Domnitorul nostru. Am nimicit astfel tot folosul ce puteam trage din ajutorul lor."

Brâncoveanu încheià cu un adânc suspin acest „mea culpa" bine rostit şi bine alcătuit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Hakenau întors acasă zise lui Udritzky: —„Acuma m'am pliroforisit. De-ar fi boierii atât de energici cât sunt de deştepţi, şi de s'ar găsi o mână de fier să-i ducă, ţara aceasta ar ajunge departe. La ce însă foloseşte frumoasa critică politică a Brancovanului, dacă nu ştie să pună capăt destrăbălării l"

— „Aveţi dreptate, Excelenţă," îngână Udritzky, —„boierii sunt deştepţi, dar uşurateci ca pudra pentru păr, şi nestatornici ca zilele de Prier."

* * *

Banul Brâncovanu, pe dată după plecarea Consulului, fu chemat la Divan. Sosise proclamaţia Domnului Tudor către breslele din Bucureşti şi o hârtie dela Roman a lui Ypsilanti către Mitropolitul, episcopii şi boierii mari.

Fu hotărît aproape în unanimitate să nu se aducă la cunoştinţa breslelor proclamaţiunea lui Tudor.

Scrisoarea lui Ypsilanti turbură nemărginit Divanul. Căci după obicinuitele protestări de prietenie şi făgăduiala că trupele eteriste se vor purtà tot aşà de bine ca în Moldova, făgăduială care fu primită cu râsete ironice, se puteà citì următoarele:

„Fiţi încredinţaţi că puternica împărăţie care ocro-„teşte aceste două eparhii, nici într'un chip nu va „îngăduì a se face cea mai mică năvălire a barbarilor, „după cum şi Excelenţa sa Generalul en chef Contele „Wittgenstein a primit poruncă ca să coboare la gra-„niţă cu oştirile ruseşti ce se află în Basarabia, care „s'a şi făcut."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ypsilanti cereà mai departe să i se gătească pretutindeni merinde şi adăpost.

Ocrotirea prin trupele ruseşti, însemnà pe dată intrarea în ţară a trupelor turceşti. Atunci duşmani şi prieteni, deopotrivă sărăceau ţara. Deasupra veneau şi eteriştii şi pandurii! Boierilor li se părù că se scufundă lumea: fiecare trimise pe furiş acasă, porunca să se pregătească de fugă, fiecare închipuindu-şi că nu află ceilalţi. Nu aveau încredere unul într'altul. Orice duşmănie, orice ură puteà să găsească prilej de răzbunare în această împrejurare, puteà opri plecarea, puteà destăinuì numele fugarului norodului, care începuse să simţă planurile boierilor.

Şi toţi se îngălbeniră când auziră deodată voci multe în curte, când uşile Divanului se deschiseră şi o gloată de oameni intră.

— „Voim să ştim," strigară ei, —„ce înseamnă turburarea în oraş! In mai multe curţi boiereşti se fac pregătiri de plecare. Ce ştiri a primit Divanul? Ce duşman se apropie?" — Vocile lor se ridicau ameninţătoare, şi boierii stăteau ca pierduţi în mijlocul lor. Turburarea lor erà prea vădită, şi unul dintre cei cari sbierau se repezì între masa divaniţilor şi mulţimea care se împingea spre ei, şi prefăcându-se că o respinge cu mâinile, strigă: — „Tăceţi, măi! nu vedeţi că milostivii boieri nu mai pot de nerăbdare să vă răspunză? Faceţi mai multă gură decât Târgovişteni, cari au fost aci acù o săptămână, de l-au silit pe Postelnic, în genuchi, să le deà hrisoavele înapoi şi să arză subt ochii lor hârtiile mincinoase ale lui Vodă Şuţu. Şi ce voià milostivul Postelnic? Numai dreptatea şi iar dreptatea, pe care o iubeşte precum mielul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iubeşte cuţitul. De tare ce ţipau, nu l-au înţeles. Ia vedeţi, să nu păţiţi ca ei!"

Batjocura, care erà şi o ameninţare, stârni hohote de râs.

Postelnicul se sculă, şi ridicând mâna pentru a cere linişte, zise mulţimei care ascultà cu încordare:

— „Nu e nici o primejdie. Nimeni nu vreà să părăsească oraşul, fiecare să-şi vază de treabă. Paza oraşului e încredinţată căpitanului Sava şi arnăuţilor lui."

Pentru o clipă domnì tăcerea. Unul strigă atunci, şi după el o sută alţii: —„Să juraţi că lucrurile stau cum ziceţi!"

Şi boierii jurară fără şovăire.

Poporului nu-i mai rămâncâ decât să plece.

Banul Brâncoveanu însă, în drumul său spre casă, luă hotărîrea să rămână în Bucureşti. El făcuse mult bine printre popor şi îi erà ruşine să minţă. Auzise cu urechia lui cum unul din mulţime zisese: —„E şi Banul Grigore printre ei. Acesta nu ne va înşelà."

Insă soţia blândului Ban Grigore erà o femeie frumoasă, autoritară şi mult mai tânără decât soţul ei. La întoarcerea sa dela Divan, ea îl primì cu vorbele următoare: —„Astă noapte plecăm."

El încercă în zadar să-i arate că erà de datoria lor să rămână.

— „Mi-ai trimes răspuns dela Divan să grăbesc cu pregătirile de plecare," zise ea, —„mi-ai spus că vin Ruşii. Şi acuma vrei să rămânem acì, şi să ne expui, pe mine şi pe fată, la primejdii îngrozitoare. Te gândeşti la popor şi nu la ai tăi. Lasă pe alţii să vază de popor, n'are cine să vază de noi."

La aceste cuvinte, cari erau totodată o poruncă şi o rugăciune, şi care erau întărite cu lacrimi şi istericale,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

n'aveà ce să opuie Banul Grigore. Chiar în noaptea aceea plecă cu ai săi şi fugì la Braşov.

Când fuga lui fu cunoscută a doua zi, nimic nu mai putù oprì pe boieri. Se gătiră pe faţă de plecare şi nu mai tăinuiră presupusa venire a Ruşilor. Spaima purtată ca pe aripile furtunei sburà deasupra oraşului. Curtea Divanului, unde se aflà şi Curtea Domnească, pustie acuma, căci văduva lui Vodă erà pe drum spre Sibiu, se umplù iarăş cu norod. Imbulzeala între cei ce veneau să afle ştiri şi cei ce veneau pentru a căutà sfat şi ajutor, creşteà atât, încât oamenii nu se mai puteau mişcà şi ştafeta trimisă de consuli către Caimacamul lui Vodă Callimaki, nu putù răzbì. Iar când mulţimea se risipì, începù pe străzi o alergătură şi o fierbere ce se resfrânse până în ulițele şi ulicioarele cele mai depărtate şi cele mai uitate ale întinsului oraş. Toţi cei cari aveau unde să meargă şi cu ce plecà, îşi făceau boccelele şi fugeau. Cei mai săraci, ducând în cârcă toată avuţia lor, cu copii în braţe, plecau pe jos să caute adăpost la vreo mânăstire. Cei mai avuţi se duceau cu carul cu boi sau cu vreo căruţă de poşte depe acele vremuri, care nu erà decât un coş împletit aşezat pe patru roate. Ceata fugarilor se strecurà tăcută şi îngrijorată prin străzile mai mari ale oraşului, neîntâmpinând oprire decât acolo unde ieşeau din curţile boiereşti butcile mari, trase decâte patru, şase sau chiar opt telegari, cu surugiul călare pe unul din înaintaşi. Biciul său şerpuià şi trosnià deasupra capetelor acelora cari îi ţineau calea şi strigătele sale modulate şi lungi îndemnau sau linişteau caii. Un lung şir de care ieşià din curte după ei, şi pe urma lor nu se auzià decât blesteme şi înjurături. Boierul luà cu dânsul, în afară de haremul său, cum se zicea pe atunci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

familiei, şi pe câţiva din ciocoii săi, pe slugile sale, şi tot ce puteà ridicà din bogăţiile lui. Bani bătuţi nu prea se găseau şi boierii plătiră în Ardeal, cu giuvaericale, şaluri şi argintărie.

Groaza şi turburarea ajunseră la culme când Bimbaşa Sava cu arnăuţii săi năvăliră călări prin străzi pentru a „linişti" pe locuitori. Injurăturile, batjocurile, jecmănirile, loviturile, căzură potop pe mulţime, aceasta fiind „liniştirea", precum o înţelegeà căpitanul Sava. Un foc izbucni şi lumea alergă spre partea aceea a oraşului, atunci arnăuţii îşi făcură hazul să strige: —„Vin Turcii!" Frica crescù astfel, încât timp de mai multe ceasuri oamenii înspăimântaţi alergau ca nebuni pe drumul spre Braşov,

Insă chiar arnăuţilor le trecù pofta de glumă când văzură că nu rămâneau în Bucureşti decât vreo doisprezece boieri şi că toate treburile stăpânirii se opriseră.

Oştirea de pază, plătită de vistierie, se repezi deci la Divan şi îşi cerù plata. Căpitanul Sava nu-i însoţià. Dar boierii îl chemară şi îl rugară să restabilească orânduiala.—„Gândeşte-te, Archonda, că sunt douăzeci de mii de haimanale în nenorocitul ăsta de oraş, şi au şi început să se mişte!"

— „Plătiţi, plătiţi," ziceà Grecul, netezindu-şi mustaţa.

Şi după ce se găsiră banii trebuincioşi, arnăuţii se întovărăşiră cu haimanalele şi prădară în numele ordinei şi al siguranţei.

Caimacamii lui Vodă Calimaki trecură Dunărea şi Domnii de Pini şi de Hakenau plecară în mare grabă la Sibiu, lăsând grija consulatelor pe seama secretarilor lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Chiar în aceeaş zi, George Leventis intră, ca un biruitor, la Sofiana Pantas.—„Au plecat toţi!" strigă el,—„oraşul e al nostru! Acuma Archi-ul....."

Ea însă nu-l. lăsă să isprăvească şi râzând tare strigă:—„Ce mutră ai?"

Faţa sa de obicei netedă ca fildeşul, aveà azi umbre negricioase şi albăstrui, cari îl sluţeau.

El zâmbi a râde fudul:—„Domando cu mine şi câţiva patrioţi, am jurat să nu ne radem până nu vom ascultà slujba în biserica Sfânta Sofia."

— „Să ştii, dragă, că mor bărbierii de foame!" zise ea,—„fără să vorbim de iubitele voastre, cărora le trece pofta sărutatului."

— „Vom învăţà," declamă el,—„să jertfim pe altarul patriei, vanitatea noastră, şi chiar dragostea noastră!"

— „Frumoasă petrecere!" răspunse ea.

— „Sofiana," o rugă el,—„ascultă-mă. Ai râs de mine sunt câteva săptămâni, şi acuma vezi cum se îndeplinesc visurile mele. Impăratul Byzanţului e pe drum spre Bucureşti. Oştirile ruseşti îl urmeazà."

— „Şi între dânsul şi Bizanţ sunt Dunărea, Serbia şi Turcia, şi acest Tudor Vladimirescu cu adunarea sa, care se zice că va fi în Bucureşti peste două sau trei zile."

— „Nu înţeleg," răspunse Leventis necăjit,—„cum poţi să pui alături de luminatul nostru archiu, un ţăran valah. Mâna lui de panduri ascultă de archi-ul nostru întocmai ca oamenii lui Iordache sau ai lui Farmache. Domnul de Pini, chiar înainte de plecare, a primit o scrisoare dela Ypsilanti, în care îl însărcinează pe Domnul Consul să îngrijească ca nu cumva să se atingă cineva de Tudor Vladimirescu. Mi se pare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că aceasta e destulă dovadă de cum stau lucrurile între Valah şi prea luminatul desrobitor al Elenilor."

— „Se zice că printre panduri domneşte o straşnică disciplină," zise Sofiana cea înţeleaptă.—„Iar tâlharii lui Iordache şi ai lui Farmache au făcut isprăvi de a căror grozăvie se vorbeşte până în Bucureşti."

Leventis înlătură orice împotrivire cu o mişcare vitejească.

— „Se aude, dela eterişti, că iubitul lor archiu în capul numeroasei şi bine disciplinatei sale oştiri a sosit la Focşani. Aci s'a întâlnit cu toată floarea tineretului din Elada, din ea a întocmit batalionul sacru. Au venit din toate părţile lumei, din şcolile din străinătate, şi archi-ul i-a primit cu aceste cuvinte :—„Am venit să mor cu voi !" Frumos, frumos trebue să fi fost !"

Sofiana stătea ghemuită pe divan, ţinea imameaua de chihlibar între buzele ei sulemenite, suflând fumul în nori albicioşi, pe când ochii ei negri priveau în văzduhuri.

Leventis când vedea pe chipul ei această expresie, ştia că zadarnice erau încercările lui de a o convinge sau de a-i povesti ceva. Ea se gândia la cele auzite şi chibzuia planuri. Dealtmintrelea acesta era scopul la care tindea şi el. El se ridică depe divan, îi sărută poala rochiei şi plecă d'andoaselea, cu mâinile încrucişate pe piept şi făcând trei plecăciuni.

Scoţând imameaua din gură, ea îi surâse ironic. Gândurile ei se deslănţuiră.—„Impăratul Byzanţului ! —Impărăteasa Byzanţului !—Pe lumea asta, nimic nu e sigur şi nimic nu e peste putinţă. De ce aş fi tocmai eu împărăteasă? Ca astfel eteriştii din Bucureşti să domnească prin mine la Byzanţ. Făceà oare să le înlesneşti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor împlinirea poftelor lor de putere? Şi care erau oare plăcerile puterei? A trăi în vecinică teamă de a fi răsturnat sau otrăvit, a luptă vecinic pentru prerogativele sale, a împărţi alte prerogative între oameni cari se milogeau pentru a le căpătă." Sofiana îşi aduse aminte de cuvintele unui demnitar turcesc: „Autoritatea noastră seamănă cu un burete care suge toată apa, până ce o mână puternică vine de-l stoarce deodată." Aceasta nu se întâmplă numai în Turcia sau pe scaunele domneşti ale principatelor; tremurau şi împăraţii şi regii Europei înaintea unei voinţe noi: voinţa poporului, care creşteă mai puternică decât a lor. Sofiana nu înţelegeă nici nu iubiă poporul, nici nu simţiă valoarea etică a puterii, dar fatalismul ei practic ştiă să recunoască şi întorsăturile şi schimbările societăţii omeneşti. Iar nestatornicia şi neajunsurile puterii politice le înţelegeă printr'o pornire pătimaşe a sufletului ei: dorul ei nu crà să stăpânească peste un întins imperiu, ci să domnească asupra unui suflet bărbătesc, un suflet tânăr, voinic, cum nu întâlnise altul în vieaţa ei frământată, o inimă neprihănită pe care erà mai greu să o cucereşti decât o coroană şi un tron şi pentru care bogăţia şi farmecile erau fără vlagă. Imameaua căzù din buzele roşii ale Sofianei. Se gândià, se gândià mereu, în ce chip puteà să vrăjească şi să lege pe Ion Urdăreanu. Nu ştià nimic de fiinţa unei iubiri mai înalte, cu toate că de astădată dorià statornicia, cea mai desăvârşită fericire în dragoste. Ce crezuse de prisos în toate dragostele ei de până acuma, i se păreà azi culmea fericirii: a fi numai a lui, a lăsà tot pentru el. Cum însă iubirea ei erà fătişă, ea nu cunoşteà decât mijloace fătişe şi nu ajunse decât la o singură hotărîre: să fie frumoasă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai frumoasă decât celelalte, de o frumusețe atât de răpitoare, încât trebuiă să rămâie el uimit.

Bătù din palme, şi când Gafiţa, ţiganca, intră, ea cerù oglinda. Aceasta erà alături pe o masă învelită cu tulpan şi horbote, însă n'ar fi trecut prin mintea unei cucoane depe atunci de a se sluji singură.

Gafiţa trebuì să rabde multe până ce potrivi oglinda îmbrăcată cu aur, în aşà fel încât stăpâna sa, culcată pe divan, răzimată în coate, ajunse a se privi într'însa. Sofiana îşi adâncì privirea în ochii săi catifelaţi, cercetă tremuratul genelor, umbra lor pe obraji, arcuirea sprâncenelor cari erau îmbinate, precum cereà idealul de frumusețe depe atunci, care vedeà în acea îmbinare un semn de pasiune şi de fatalitate, desminţită de surâsul buzelor arzătoare. Da, erà frumoasă, Şi acuma, că cunoşteà mai bine pe mândrul Oltean, acuma că ştià cât îl răceà desfrânarea la femeie, acuma hotărì să i se arate în alt chip decât în acela al unei femei pătimaşe. Puterea de imaginaţie a Grecoacei făurì repede un roman: „Voiu cere sprijinul lui Ion Urdăreanu. Sprijinul său pentru a mă scăpà de Ypsilanti! Şi de nu voiu isbuti, îl voiu nimicì cu ajutorul lui Ypsilanti!" La această închipuire, trăsăturile ei se schimbară cu atâta furie şi disperare, că văzù de odată înaintea ei în oglindă o babă slută. Sări în sus cu un strigăt, şi luând oglinda o trântì jos; aceasta căzù pe covoare, însă, când Gafiţa speriată alergă să o ridice, văzù, cu jale, că erà spartă. Semn rău!

* * *

In dimineaţa zilei de 15 Martie, boierii puţini rămaşi în Bucureşti, se înfăţişară la Episcopul Ilarion

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru a-i împărtăşi ştirea că Tudor Vladimirescu sosise la mânăstirea Ciorogârla. Il rugară, adânc îngrijoraţi, să meargă până la tabăra pandurilor, care nu erà depărtată de mai mult de trei ceasuri şi să întrebuinţeze toată înrîurirea sa asupra lui Tudor, pentru a-i zădărnici planul de a tăià pe boieri.

Ilarion nu credea în adevărul acestui plan, însă nu se împotrivi rugăciunilor boierilor şi plecă, cu totvântul şi toată umezeala acestei zile reci de Martie, în butca sa trasă de patru cai. Geamurile butcei se aburiră repede, căci Crivăţul bătea şi trăsura grea săltà şi alunecà în noroiul drumului desfundat ca o corabie pe valuri furtunoase; când se înfundà până la osie în adâncimile mocirlelor, când se isbià trosnind de vreun bolovan sau de vreo buturugă aduse nu se ştià de unde şi uitate pe drum nu se ştià de cine.

Atunci Nae Popescu, grămăticul, îşi făceà cruce. El şedeà înaintea Episcopului, ţineà pe genuchi, cu multă grijă, legătura în care erau înfăşurate patrafirul şi evanghelia şi ziceà :—„Rău ne pedepseşte Dumnezeu pentru păcatele noastre."

— „Şi pentru păcatele altora," adăogă mânios Episcopul.

După trei ceasuri de drum greu, ajunseră la străjile înaintate ale adunării norodului şi Ilarion porunci grămăticului să lase geamul butcei, ca plecându-se în afară el să poată binecuvântà pe pandurii cari acuma se iveau peste tot în cete numeroase. Episcopul recunoscù pe mai mulţi dintre ei şi zise lui Nae Popescu :

— „Slugerul are oştire de seamă, numai Olteni. Ia te uită la ei ! După săptămâni de marş pe vreme greà, vezi ce mândru se înfăţişează cu toţii !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Serviciul de pază erà bine întocmit; ştirea sosirei lui Ilarion trecù din strajă în strajă şi când butca Episcopului intră în curtea mănăstirii, Tudor Vladimirescu ieşise pe prispa locuinţei sale pentru a-l primì.

Intrevederea cu căpitanul pandurilor fu lungă şi furtunoasă.

Inainte de toate, Domnul Tudor vroi să afle, pentru ce breslele din Bucureşti nu-i ieşiseră înainte, precum ceruse el prin scrisoarea dela Slatina. —„Se vede că n'au ştiut nimic de o asemenea scrisoare," zise Ilarion.

La auzul acestor cuvinte Vladimirescu deslănţuì asupra capetelor boierilor o adevărată urgie de blesteme: ei prigoneau poporul cu ura lor oarbă şi prostească şi nu li se puteà da minte decât tăindu-le capetele şi umplându-le cu fân.

— „Fiul meu," strigă Episcopul, —„nu vei face aceasta!"

— „Oare cine m'ar împiedecà?" răcnì Domnul Tudor.

— „Dragostea ce o ai pentru ţara ta, asupra căreea ai aduce pacoste."

— „Pacostea de care suferă ţara vine dela aceste lipitori, cari sug împreună cu Grecii, tot sângele din popor de mai bine de o sută de ani!"

— „Dacă-i nimiceşti, Turcii şi Ruşii nu vor vedeà în tine decât un răsvrătit! Aduci altă robie asupra ţării şi faci jocul Grecilor. Sfânta Carte scrie: „Cine sabie scoate, prin sabie va pierì." Ce folos au tras Francezii din moartea aristocraţilor lor? Din sângele morţilor au ieşit alţi ciocoi mai răi."

— „La noi nu pot fi mai răi decât sunt! Borfaşi, mincinoşi, fricoşi, oameni de nimic. Ce vrei mai mult, popă? In toate proclamaţiile lor către ţară,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în toate hârtiile lor către pașale, către Callimaki, către Sultan, către Impăratul Rusesc m'au făcut rebelist și chiar tâlhar!"

Ilarion îi luă cuvântul.—„Archon Sluger", zise el repede,—„cum puteau oare să facă într'altfel, fără să trezească bănuiala Turcilor și a Rușilor? De n'ar fi fost șovăirea lor și piedicele pe cari ți le-au pus în cale, n'ai fi avut răgazul trebuincios pentru a adunà pandurii tăi înaintea sosirei oștirilor străine. De vrei să te încăpățânezi în furia ta împotriva boierilor pentru purtarea lor dușmănoasă, înfuriază-te atunci și împotriva mea, căci și eu am iscălit mai multe hârtii de felul acesta, și tocmai în gândul pe care ți-l mărturisii acuma."

Domnul Tudor privi drept în ochii dibaciului Episcop.—„N'ai grijă,"—zise el,—„de n'ai fi cine ești, nici pe tine nu te-aș scuti."

Insă Ilarion știa și el cine este și răspunse liniștit: —„Fiul meu, revoluțiile se fac cu d'al de tine, nu cu d'al de ei,"—arătând peste umăr în direcția Bucureștilor,—„aceasta se dovedește prin istoria tuturor timpurilor și a tuturor popoarelor. Tu însă, fiindcă vrei să faci dreptate poporului tău, trebuie să faci dreptate și boierilor, trebuie să știi să deosibești pe cei ce au fugit, de cei cari ți-au dovedit, rămânând, că stau de partea ta. Drept e oare, să scapi teferi cei răi și să tai tocmai pe cei buni?"

— „Ciobanul când are să facă praznic, nu alege berbecele ci-l ia din grămadă," fu răspunsul neîmpăcat.

— „Domnia ta știi, Archon Sluger," zise Ilarion, „că tatăl meu erà Bulgar. Să-ți spui acuma de ce se găsià el mai bine în Țara românească, unde făceà negustorie, decât în țara lui. El ziceà: „Aici sunt clo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pote şi boieri." Bulgarii n'au dreptul să sune clopotele în bisericele lor, şi toată boierimea lor a fost de mult nimicită de Turci."

— „Lasă," răspunse Vladimirescu, —„Sârbii îşi sună clopotele, veni-va vremea unde şi Bulgarii le vor sună pe ale lor, tocmai fiindcă nu mai au boieri. Poporul se va ridică singur. Aşà să facă şi poporul românesc."

Atunci episcopul se rezimă pe darul său preoţesc şi zise aspru :

— „Pentru astfel de fapte nu-ţi dau binecuvântarea mea. Venisem să sfinţesc cu rugăciunile mele intrarea ta în oraş, grămăticul meu mi-á adus cartea şi patrafirul—dar nu pot eu, preot, să cer pentru un călău blagoslovenie cerească."

Domnul Tudor stătea la fereastră şi privià în curte bradul bătut de vânt de pe lângă poarta bisericei. Insfârşit, fără a se întoarce, grăi cu vocea înăbuşită de mânie : —„Am jurat să tai pe doisprezece dintre ei."

— „De jurământul ăsta," strigă Ilarion, —„eu, Episcop, te pot deslegà ! Tudore, Tudore, nu ştii cât îi urăsc şi eu pe ciocoi, şi ce bucurie aş simţi să ştiu că sunt stinşi de pe faţa pământului? De mi-ar fi îngăduit să-ţi dau sfatul de a-i ucide, ţi l'aş da ! Dar ca preot, ca patriot, trebuie să te opresc. Mărturisesc că de câteori m'ai ascultat, nu te-ai căit. Ascultă-mă şi astăzi. Să intri ca Domn pacinic în oraşul înspăimântat şi să faci din boieri uneltele tale. Iţi spun eu că ţi se vor supune."

— „Fiindcă n'au încotro," zise Vladimirescu crăşnind din dinţi.

— „Nu zic ba, fiul meu, dar se poate ca în sufletul lor să fie cu tine. Tu eşti acuma cel mai tare în ţară,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tu să le mergi înainte pe drumul cel drept. Ştii bine că vorba boierilor are mare trecere şi pe lângă popor şi pe lângă curţile străine; slujeşte-te de ea, cum ai mai făcut odată la Tismana. Pune-i să iscălească cu tine," —şi apăsând pe fiecare cuvânt adăogă, —„domneşte cu ei, Măria Ta!"

Tudor Vladimirescu tăcù lung, Episcopul aşteptă răbdător, căci simţià că cuvintele lui aduceau treptat convingere în mintea dreaptă şi cuminte a căpitanului pandurilor. In tăcere, fără a se da în vileag, Ilarion se bucurà de isbânda lui; gândul de a fi mitropolitul acestui domnitor, ales de popor, de a fi sfetnicul cuminte al acestui suflet mare şi înfocat, încântà, ca un vis frumos, mintea-i ageră.

Domnul Tudor oftă din greu şi zise: —„Popo, o să răspunzi înaintea lui Dumnezeu şi a ţării că m'ai împiedicat să îi tai. Lupul îşi leapădă părul, dar năravul ba!"

— „Voiu răspunde înaintea lui Dumnezeu," strigă Episcopul şi chemă pe grămătic, care îl îmbrăcă cu patrafirul şi îi ţinù cartea din care Ilarion cetì deslegarea de jurământ şi blagoslovenia. Iar pe când cetià, vedeà cum Tudor Vladimirescu închideà ochii şi cum îngălbeneau obrajii săi de obiceiu rumeni. Atât îi venià de greu Olteanului să se lepede de planul său de răsbunare.

Episcopul se întoarse la Bucureşti cu inima uşurată.

— „Vai, Nae," zise el grămăticului, —„greu a fost! Acuma să tragem nădejde să nu-mi strice treaba ciocoii, şi să dea Dumnezeu să înţeleagă cum stau ei faţă de Slugerul Tudor. El va şti să se ţină de cuvânt şi nu le va face nimic; de ar aveà ei numai atâta minte cât am zis eu că au."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Episcopul aveà dreptate; straşnica hotărîre a lui Vladimirescu de a tăià boierii se schimbase în hotărîrea de a-i ocroti; însă pandurul nu se putù opri de a le da încă odată părerea sa, şi în ultimul său manifest către locuitorii Capitalei, pe care-l trimise la 16 Martie, ziceà:

„Bărbaţi, fraţi! Vă este, socotesc, de prisos a vă „poftori şi acum, că ardicarea mea n'a fost şi nu este „pentru un alt scop, decât pentru reîntoarcerea drep- „turilor acestei de Dumnezeu păzite ţări, care din „vechime le-a avut şi niciodată de nimeni cu sabia „nu i s'au luat, ci mai vârtos cu sabia şi cu sângele „strămoşilor şi a celor vrednici de toată slava cu „smerenie s'au păzit. Dela o vreme, însă, din pricina „mârşavei legături a boierilor pământeni cu trimişii „după vremi de către Poarta Otomană. Domnii greci, „cu totul ni s'au călcat şi ni s'au îngropat, încât, după „cum de faţă vedeţi, am ajuns mai rău decât cei ro- „biţi. Şi nici acum acei cari se chiamă boieri, nu se „înduplecă a ieşi din întunericul în care se găsesc, şi „de a-şi scoate neamul şi ţara la lumina adevăratelor „ei drepturi."

* * *

Soarele strălucià în ziua de 17 Martie, când Domnul Tudor intră în Bucureşti. El sosià dealungul malului drept al Dâmboviţei. Toată matca largă şi neregulată a râului cu cotiturile şi şerpuirile ei erà plină de un noian de ape gălbui: grădini, mori, căsuţe mici stăteau sub apă în mai multe locuri. Acesta erà singurul semn al primăverei ce venià.

Tudor Vladimirescu hotărîse să intre în Mitropolie, şi trimise înainte câteva stafete. Acestea însă se în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toarseră cu răspunsul că Mitropolia erà ţinută de Bim-başa Sava, care închisese poarta.

— „Să o luăm cu sila!" strigă Iancu Jianu, care ascultà vestea.

Domnul Tudor, îndurerat şi mânios, privì câteva clipe înaintea lui. Pe urmă zise aspru: —„N'am venit să iau cu sabia biserica ţării," şi întorcându-se către stafetă adăgă: „Mergeţi la curtea Banului Brâncovanu, la poalele Mitropoliei, şi vestiţi pe păzitori de sosirea mea. Să deschiză casa."

Stafetele plecară ca vântul.

Pandurii se puseră iar în mişcare. Ei se opriseră, în timpul acestui scurt schimb de cuvinte, în strada îngustă care treceà între mănăstirea Radu-Vodă şi bisericuţa lui Bucur. Marea mânăstire părea părăsită, porţile erau închise, nici la ferestrele mici cari se vedeau la intervale neregulate pe zidul înalt din împrejmuire, nici pe pridvorul cu stâlpi, nu se zărià fiinţă omenească. Şi acest scaun călugăresc desfideà pe mântuitorul neamului.

Deodată clopotele bisericuţei lui Bucur începură a sunà şi pe când treceà Domnul Tudor, un preot bătrân ieşì din biserică şi ridică crucea blagoslovind. Vladimirescu îl chemă, se descoperì şi plecându-se de pe cal, sărută crucea şi mâna bătrânului şi îl rugă să-l însoţească călare.

Pe povârnişul dealului pe care e aşezată Mitropolia, se adunase mulţimea. Erau mai toţi meseriaşi, doctori şi dascăli, Ardeleni, Saşi, Unguri, Nemţi, Elveţieni, şi Francezi cari ştiindu-se sub scutul consulatului lor, aşteptau aci pentru a vedeà cu ochii pe viteazul „rebelist."

Bucureştenii însă erau înspăimântaţi şi zăpăciţi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fuga boierilor şi de duşmănia lor împotriva lui Tudor, de proclamaţiunile greceşti, de plecarea caimacamului şi a consulilor, cu care prilej Pini făcuse şi el o proclamaţiune către poporul românesc, în care destăinuià „adevăratele păreri ale Rusiei," adică dojenirea răscoalei, de sosirea arnăuţilor, sârbi şi bulgari, sub comanda lui Macedonski şi Hagi Prodan, cari cu două zile înainte îşi făcuseră tabăra la Mogoşoaia. Orăşenii nu aveau nici o pricepere pentru strigarea patriotică a marelui Oltean. Ei nu-i ieşeau înainte, ci se ascundeau sau se adunau, sfioşi, în cete mici, pe unde treceà el.

Cei două mii de panduri cari însoţeau pe Domnul Tudor la Bucureşti, —ceilalţi rămăseseră la Cotroceni, —călăreau tăcuţi şi gravi, după steagul albastru. După ei venià ceata sgomotoasă a căpitanului Macedonski, care se legase de Domnul Tudor; între aceşti oameni, cari prădaseră pe drumul lor dela Slatina la Bucureşti, fierbeau pofte grosolane de pradă. Cum zăriră mulţimea pe Dealul Mitropoliei, începură să huiduiască, să ameninţe şi să tragă din pistoalele lor. Lovituri de puşcă răspunseră dinăuntrul Mitropolii şi mulţimea o luă la fugă.

Deci, prima grijă a lui Tudor Vladimirescu, îndată ce sosi în curtea Brâncovanului, şi înainte chiar de a intrà în casă, fu să adune căpitanii pe scara mare şi să le dea aspre porunci pentru păstrarea liniştei şi a orânduielii.

Pandurii şi mai ales arnăuţii primiră ordinul, sub ameninţarea celor mai grele pedepse, de a nu supărà în nimic pe locuitori; căpitanii fură însărcinaţi să cetească, cu un preot lângă fiecare din ei, proclamaţiunile Domnului Tudor, la toate răspântiile oraşului. Barierile fură păzite de străji pentru a împiedecà fuga

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

boierilor şi pentru a da de veste de venirea Turcilor sau a eteriştilor. Lozinca dată de Domnul Tudor fu „Mitropolie" şi căpitanii puteau ceti pe fruntea sa încruntată cât de greu îi venià să vază un Grec, plătit de oraş, aşezat acolo unde ar fi dorit să fie el, şi asta numai fiindcă-i luase înainte. Locuitorii fură sfătuiţi de a nu ieşi pe stradă şi de a nu aprinde lumină în casele lor, pentru a nu ispiti pofta prădătorilor.

Dar cu toate aceste măsuri, spaima erà mare printre Bucureşteni, căci pe la opt seara, timp de un sfert de ceas se auziră lovituri de puşcă în împrejmuirea Mitropolii şi se împrăştià svonul de o încăierare între arnăuţii lui Sava şi panduri.

Intr'adevăr, aceşti arnăuţi se scoborîseră de pe deal, însă se împrieteniseră, prin focuri trase în aer, după sălbatecul obiceiu al acestor popoare, cu Albanezii lui Farmache, ceeace avù pentru orăşeni urmări mai rele decât o luptă adevărată, căci a doua zi tâlharii se plimbau braţ la braţ prin târg şi vindeau străinilor şi ovreilor pe nimic giuvaericale, argintărie, blănuri şi şaluri. Trupa de pază a lui Bim-başa Sava, care cunoşteà bine oraşul, prădase conştiincios în tovărăşia Albanezilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II.

In ziua de 18 Martie, boierii făcură o petiţie către Impăratul Rusesc, în care, bizuindu-se pe cei şase ani de fericire, dela 1806 la 1812, de cari se folosise Ţara Românească sub ocrotirea Maiestăţii sale ortodoxe şi a victorioasei sale oştiri, îi cereau să ocupe iarăş Ţara Românească. Numai astfel se puteà potoli fierbereа aprinsă în popor de reaua administraţie a hospodarilor, pe care boierii în zadar încercaseră să o înlăture. Despre Tudor Vladimirescu nici un cuvânt, nici măcar pentru a zice că acesta luptase alături cu pandurii săi în oştirea victorioasă a Maiestăţii sale ortodoxe, şi cu atâta isbândă încât Ţarul îi dăduse Cavaleria Sfântului Vladimir.

Boierii, după prevederile Episcopului, rămâneau îndârjiţi şi neîmpăcaţi. Nu voiau să primească în capul lor pe unul ieşit din popor, şi însărcinară pe Ilarion să-i dea să înţeleagă că nu vor veni la dânsul decât unul câte unul iar nu în corpore.

Episcopul veni foarte abătut la Vladimirescu pentru a-i împărtăşi hotărîrea Divanului. Dibăcia lui de astădată îl părăsise, el nu găsià nici scuze, nici explicaţii pentru boieri, erà desnădăjduit şi adânc amărît că mâhneşte pe marele său prieten.

Sufletele măreţe însă dau dovezi neaşteptate de tărie când sufletele slabe se dau-învinse. Tudor Vla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dimirescu abiă simţi lovitura îndreptată către dânsul şi disprețul pentru persoana sa.

—El zise: „Nu m'am ridicat singur. Sunt de părerea ta. Oameni ca mine nu se află în capul popoarelor decât în timpuri de furtună. Spune boierilor că n'am luat fum de domnie. Merg eu la ei la Divan."

Episcopul privi pe Vladimirescu aproape cu evlavie: —„Curată ţi-e inima fiul meu!" grăi el.

Celalt urmă: „Rusia nu va ţine seamă de petiţia lor, mai ales dacă susţine pe Ypsilanti, cum pretind eteriştii. Şi petiţia mea, pe care am trimis-o, după sfatul tău, Impăratului Austriei, a rămas fără urmare."

Proclamaţiunea Mitropolitului a doua zi fu răspunsul la răbdarea lui Tudor. El vestià poporul, că indrituirile Divanului dela venirea Domnului Tudor în Bucureşti încetaseră; că, deacuma încolo Domnul Tudor erà capul ţării, şi că el, Mitropolitul, va părăsi oraşul.

Atunci poporul însuş se împotrivi; se repezì spre dealul Mitropolii, trecù printre pandurii olteni cari aveau tabăra la poalele ei, trecù printre arnăuţii fioroşi a Savei, care ţineau curtea şi împrejurul Mitropolii, se înghesuì între vechia biserică şi pridvorul care duceà la odăile Inalt Prea Sfântului şi smulse hăţurile şi bicele căruţaşilor cari veniseră cu căruţele lor pentru a ridicà şi duce în loc sigur averea Mitropolitului, comorile bisericei şi sicriul de argint al Sfântului Dumitru. Toţi strigau că zi şi noapte vor păzi Mitropolia pentru a împiedecà plecarea Mitropolitului şi ridicarea Sfântului Dumitru.

Episcopul Argeşului, pe când intrà în curtea Brâncovanului, privì amărît cum poporul trezit din nepăsarea sa, alergà pe lângă butca lui. Domnul Tudor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu era acasă, însă sosi după o jumătate de ceas. Fusese la tabăra dela Cotroceni şi la străjile înaintate.

Când intră în camera în care se află Ilarion, acesta-i strigă: „Aşà cum aleargă ei acuma, ar fi trebuit să-ţi alerge înainte ţie!"

— „Dar ce, eu sunt biserica?" răspunse Vladimirescu liniştit.

— „E oare Dionisie Lupu biserica?"

— „Nu vor să-l reţină pe Dionisie Lupu ci pe Mipolit, care se întâmplă să fie Dionisie Lupu."

— „Din întâmplare, bine zici. Omul se schimbă, scaunul rămâne. Slavă Domnului, poporul încă are credinţă."

Nici astăzi limbutul preot nu găsi cuvinte pentru ce simţià. Ochii lui, cari în ultimele zile pierduseră de atâta amar toată scânteierea lor veselă, se umplură de lacrimi de înduioşare. Se stăpâni însă când se vesti sosirea Doctorului Christaris şi zise: —„Păcat că e Grec."

Medicul păreà mai îngălbenit şi mistuit de focul sufletului său. Se plecă înaintea lui Tudor dându-i titlul de Excelenţă. Pandurul zise: —„Nu am decât rangul de Sluger."

Atunci Christaris îi ură bună venire în numele eterici, cu cuvinte înflăcărate, iar Vladimirescu îi întrebă scurt: — „Şi boierul Samurcaş a fugit?" la care întrebare medicul plecă capul aşà de ruşinat şi de trist, încât i se făcù milă Episcopului şi chiar vocea Domnului Tudor se îmblânzi când urmă: —„Ce vrei cu mine, Archonda?"

Christaris rugă pe Sluger să-i spună dacă sosise într'adevăr un lipcan cu scrisori dela Ţarigrad şi dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aveà cunoştinţă de conţinutul lor. Căci ştirile dela Constantinopole erau aşteptate cu nerăbdare.

— „A venit un lipcan," zise Domnul Tudor, —„însă scrisorile pe cari le aveà erau către consulatul cesarocrăiesc, deci l-am trimis acolo."

In această clipă sosi cancelarul Udritzky. Acesta zise, în românească cea mai curată, că venise să mulţumească Slugerului pentrucă-i trimisese pe dată lipcanul, ceeace erà o interpretare dreaptă a dreptului popoarelor şi îl sfătuì să urmeze totdeauna în acelaş chip.

Udritzky erà cu atât mai bine venit, cu cât Tudor scăpà astfel de o convorbire cu Christaris; el rugă pe cancelar să-l urmeze într'o altă cameră şi acolo amândoi avură o convorbire de o oră, despre care Udritzky scrise următoarele Domnului de Hakenau:

„Am spus lui Tudor Vladimirescu limpede ce im-
„presie a făcut scrisoarea sa la Laibach şi nu i-am
„ascuns că Impăraţii nu numai că nu se gândesc a-i
„răspunde, dar chiar că atât timp cât va aţâţà poporul,
„nu vor vedeà în el decât un rebelist, şi că Poarta a
„primit îngăduinţa de a trimite trupe în Valachia
„pentru a risipì cetele ieşite din popor. Tudor Vladi-
„mirescu mi-a spus că nu numai nu ştià nimic de a-
„ceastă hotărîre, dar nici nu aveà asigurarea că umila
„sa cerere ajunsese la picioarele tronului. El nu se
„împotriveşte stăpânirii legiuite, adică Porţii, aceasta
„o puteà dovedì prin ars-magsarul său; el vreà să
„scape ţara de tirania fanarioţilor şi a acelor boieri
„cari stau în legătură cu ei. El s'a înţeles cu Sârbii,
„cari au trăit totdeauna în bună înţelegere cu Va-
„lachii, şi cari vor mijlocì pentru ei pe lângă Poartă.
„Cum a stat totdeauna în legătură cu paşalele de pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932
BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

„lângă Dunăre, el știà că aceştia primiseră porunca „de a intrà în Valachia. El nu se răsboieşte cu Poarta, „el şi poporul românesc sunt supuşii ei, şi se va retrage „acolo unde-i va stà în cale, fără a încetà însă să ceară „cu tărie restabilirea drepturilor poporului românesc „şi mijlocirea Impăratului Austriac. El mărturiseşte „că venirea lui Ypsilanti îl pune în mare încurcătură, „căci nu ştie cari sunt temeliile pe cari se reazimă „acesta, şi n'ar voi să nimicească planurile ascunse „a vreunei mari puteri. De aceea i-a cerut lui Ypsilanti „să-şi facă tabăra în afară de Bucureşti, până se va „puteà încredinţà că e susţinut de vreo mare putere, „căci el, Tudor Vladimirescu, nu voieşte să verse „pentru Greci sângele românesc, şi simte că orice ne- „socotinţă şi orice samavolnicie ar aduce rău ţării „sale. De ieri a rugat pe Mitropolit şi pe boieri să vie „la el şi să facă împreună o nouă petiţie către Sultan. „Vor trimite prin Sibiu o altă petiţie pe franţuzeşte „Maiestăţii Sale Impăratului Austriei. Precum nu „am nici o împuternicire politică, nu am putut decât „să-i spun, că voiu raportà convorbirea noastră gu- „vernului meu, ceeace cu plecăciune fac."

Acest raport atât de deslușit făceà cinste atât lui Udritzky cât şi Domnului Tudor, acestuia fiindcă arată cum urmărià, măreţ şi simplu ţelul său şi des- tăinuià cancelarului planul cu hotărîre; celuilalt, fiindcă îşi însuşise tot înţelesul comunicării făcute şi o tălmăcise conştiincios.

In împrejurările încurcate şi în mijlocul oamenilor destrăbălaţi în care se află Tudor Vladimirescu, — deşi răspunsul dela Laibach erà displăcut, — simţul practic a disciplinatului funcţionar austriac îi făcù bine; căci Olteanul care fusese socotit greşit printre „rebeliști,"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aveà cele mai de frunte însuşiri ale omului de Stat, adică iubire pentru ordine şi evlavie pentru lege.

După plecarea lui Udritzky, Tudor părù lui Ilarion mai liniştit şi mai puţin întunecat, şi Episcopul se mirà de buna primire ce o făcù boierilor Villara şi Herescu cari veniseră cei dintâiu. Boierii însă cari îndrăzniseră să intre în vizuina lupului, erau vădit turburaţi, căci trecuseră prin bine cunoscutele scări, ganguri şi odăi ale casei Brâncovanului pe lângă zecimi de străji, iar pe masa Domnului Tudor zăriseră două pistoale încărcate, cu cari pandurul se jucà din când în când. La plecare boierii întrebară îngrijaţi pe Ilarion ce însemnau acele arme, şi Episcopul Argeşului nu se putù oprì să răspunză :—„Le ţine în locul mătăniilor pe cari le-a pierdut pe drum," ceeace făcù pe boieri, odată singuri, să-i zică „paiaţă voltairistă". Simţeau cât de puţin era mulţumit Episcopul să-i vază în traiu, deşi dânsul le scăpase viaţa şi-l urau.

Incordarea între boierii şi capul adunării norodului în loc de a se slăbi, se întări din zi în zi, şi trecură alte patruzeci şi opt de ore până ce Domnul Tudor intră în convorbiri cu ceilalţi divaniţi. In timpul acesta el făcù şanţuri la Cotroceni, trimise recunoaşteri pentru a aflà despre venirea trupelor eteriste şi primi vestea că Ypsilanti erà aproape de Ploieşti la o zi de marş dela Bucureşti. După reîntoarcerea stafetelor, Tudor Vladimirescu rugă pe prietenul său, Manole Gugiu, să cheme pe Udritzky la Hanul Şerban, unde veni şi el cu cinci sute de călăreţi sârbi, conduşi de Hagi Prodan.

Deşi carele stăteau îngrămădite peste tot, cu caii, boii şi bivolii priponiţi pe lângă ele, deşi mormanele de mărfuri cari nu mai aveau loc în prăvăliile boltite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din fundul curții zăceau peste tot sub rogojini întinse, deși negustorii, cătând adăpost, stăteau grămadă, înspăimântați, lângă carele lor sau lângă focuri aprinse afară, călărețiî găsiră loc îndestul într'un colț al curții mari, în mijlocul căreea se înălța biserica cu pietrele ei frumos săpate.

Mulțimea privia de pe pălimarele boltite ale hanului, cari încojurau trei părți ale curții, călărețiî sârbi cu spăimă respectă negre și mici, îmbrăcați cu iacale bogat cusmănătate, alăturea pe Sluger Tudor, care se urcă pe una din cele două scări cari duceau la pridvorul mare cu stâlpi de piatră al catului dintâiu.

La capul scărei stătea negustorul Manole Gugiu. El primi pe prietenul său și îl duse în locuința sa compusă din mai multe odăi boltite, cari, ca și întregul han, fiind zidite de Șerban Vodă Cantacuzino și dăruite de el mănăstirii Cotroceni, aveau o înfățișare domnească. Ajuns acolo, negustorul lăsă pe Sluger singur cu Udritzky. Tudor zise: —„Domnule Secretar, Ypsilanti se află de o săptămână la Ploiești. N'are pe lângă dânsul nici Sârbi, nici artilerie rusească, și panduri, Domnule Secretar, nu se vor găsi niciodată în oștirea lui."

Udritzky aprobă ușor din cap și Vladimirescu urmă, rugându-l să-i comunice conținutul notei din Țarigrad.

Udritzky era gată s'o facă.

In notă se povestia furia Sultanului când aflase rebeliunea lui Ypsilanti. El își scoase pumnalul și alergând în cameră strigase: „Ghiaurlara Kilitz!" „Sabie pentru necredincioși!" El jurase să nu pună pumnalul în teacă până ce nu va nimici cel din urmă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Grec. Pe urmă trimisese Patriarchului poruncă să cheme pe toţi fruntaşii enoriei creştine, să-i întrebe dacă erau supuşi ai Sultanului sau ai Ţarului, să le pună în vedere credinţa pe care o datorau Padişahului şi să afurisească pe rebeliştii din Moldova şi Muntenia. Plicul conţineà şi copia după cartea de blestem, pe care Grigore, Patriarchul, o trimisese Mitropolitului din Bucureşti, clerului, boierilor şi tuturor creştinilor din Ţara Românească şi pe care o crise[illegible] pe [illegible] toiul frământărilor sufleteşti şi o umplu[illegible] Turcii zăpăcirile pe cari le poate svârli politica împotriva raţiunei şi a logicei.

Patriarchul, căruia i se strângeà inima cu durere de câteori vedeà într'un colţ al micei şi sărăcăcioasei biserici din curtea patriarchatului, sicriul negru al Sfintei Sofia, alungat de Turci din cea mai mândră biserică a creştinătăţii, patriarchul scrià :

„Recunoştinţa către binefăcători e temelia moralei. „Acesta este un adevăr mai luminos decât soarele. „Acela care primeşte un bine şi se arată nerecunoscător, „este cel mai rău dintre oameni. Sfânta Scriptură se „ridică împotriva acestei răutăţi, neiertată chiar de „Domnul Iisus, precum ne arată pilda lui Iuda. Când „această nerecunoştinţă se răsvrăteşte şi se leagă cu „Duhul răutăţei împotriva Prea Puternicei şi neţăr- „muritei Impărăţii, atunci ea pătimeşte şi împotriva „lui Dumnezeu, căci scris-a Sfânta Carte, că nu e „împărăţie şi stăpânire care să nu fie orânduită de „Dumnezeu. Cine se răsvrăteşte împotriva acesteea „de Dumnezeu orânduită stăpânire acela se răsvră- „teşte împotrivà voinţei lui Dumnezeu".

Şi afurisià păcătoşii mai de seamă, pe Hospodarul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Moldovei, Mihail Soutzos, pe Alexandru Ypsilanti şi pe toată eteria.

Tudor Vladimirescu ceti cu mare băgare de seamă cartea cu toate iscăliturile ci, care, după vechea pravilă bisericească, erau date pe altar, şi o înapoiă cancelarului, fără a zice un cuvânt. Ii mulţumi, îşi luă rămas bun de la el şi plecă cu cei cinci sute de Sârbi.

— „Ăsta e om !" zise Udriţzky către Manole Gugiu.

—„Iţi inspiră respect ! A cetit o hârtie de cea mai mare însemnătate, ale cărei urmări nu se pot prevede, şi a tăcut. De erà boier, stimate Kir Manole, mă omorà cu vorba, sau pentru a mă înşelà pe mine, sau pentru a aflà ceva."

Şi Manole Gugiu, drept mulţumire pentru laudele aduse prietenului său, surîse cu demnitate şi făcù o plecăciune.

* * *

Mijlocirea neobosită a episcopului şi vizitele făcute de Sluger avură însfârşit ca urmare hotărîrea boierilor de a trimite lui Tudor o carte de adeverire, a cărei conţinut erà următorul :

„In numele prea sfintei şi nedespărţitei Troiţe, unui „adevăratului Dumnezeu, încredinţăm cei mai jos iscă„liţi cu acest înscris al nostru, cum că am cunoscut „că pornirea Dumnealui Sluger Tudor Vladimirescu „nu este rea şi vătămătoare nici în parte fiecăruia, „nici patriei, ci folositoare şi isbăvitoare şi norodului „spre uşurinţă, pre care ca şi pre unul de binele ţării „voitor şi de trebuinţă obştei norodului l-am primit „toată politia Bucureşti cu drag şi braţe deschise. „Drept aceea şi ne jurăm din parte-ne subt aceste „iscălituri pre numele marelui şi unui adevăratului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Dumnezeu, că niciodată nu vom cugetà împotrivà „vieţei şi cinstei Dumnealui. Şi ne vom unì pentru „toate bunele cugetări câte se vor chibzuì între „Dumnealui şi toţi cei uniţi cu Dumnealui prin„tr'aceste iscăliturì, şi cari cugete se vor dovedì „într'adevăr că vor privì, fără nici o părtinire, „la folosul, nebântuirea pacinică şi de cinstită pe„trecere a acestui norod al Valachiei, patriei noastre. „Iar când vom urmà împotrivă şi purtându-ne cu „vicleşug împotriva obştesculuì folos şi cele mai sus „făgăduite, vom călcà vreuna dintr'însele, atunci ca „nişte netemători de Dumnezeu şi vrăjmaşi ai patriei „noastre şi binelui obştesc nu numai înaintea înfri„coşatei judecăţi să avem pâră pre Dumnezeu şi să „fim lipsiţi de bunătăţile cereşti, ci şi acì judecându-ne „de către toţi cei înfrăţiţi la această sfântă legătură „şi dovedindu-se prin destoinice arătări învinovăţiţi, „să ne pedepsim după hotărîrea pravilelor. Şi spre „încredinţare am iscălit înşi-ne cu màinile noastre."

Şi pentru ca numărul iscăliturilor să nu fie prea neînsemnat, şi partida boierească să nu pară prea împrăştiată, şi boierii mici fură rugaţi să-şi pună numele pe hârtie. Cu toate acestea nu se găsiră decât cincizeci şi şase de iscăliturì.

* * *

Afurisenia Patriarchului fusese cetită la Mitropolie şi în biserica Sfântului Gheorghe, căci Mitropolitul, cu toate rugăciunile Grecilor, nu voì să se împotrivească poruncei patriarchului. Doctorul Christaris plângeà lacrimi cari îl dureau la inimă şi la cap. Cartea aceasta de blestem erà dovada desăvârşită a robiei în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care zăceà poporul său şi cea mai primejdioasă armă împotriva eteriei, căci aveà să înspăimânte pe mulţi credincioşi.

Medicul petrecù toată dimineaţa alergând dela un eterist la celalt pentru a le deslusì, după priceperea şi gradul de cultură al fiecăruia, că patriarchul nu scrisese anatema decât silit şi că sufletul său de creştin şi de Elin nu ştià nimic de dânsa.

Tânărul Aristias se speriă, când întorcându-se pe la amiază la hanul Sfântul Ion, văzù starea de oboseală în care se aflà Christaris.

— „Ştii bine că frigurile cari te ţin de mai bine de trei luni, ţi-au slăbit inima," îi zise Aristias, —„şi tot nu te laşi."

Celalt aşezat pe marginea divanului, închisese ochii, suflà greu şi zise fără a ţine seamă de cuvintele tânărului: —„Nici şovăiala în credinţă, nici frica lor nu e răul cel mai mare. Răul este, că singurul mijloc pentru a combate şi îndoiala şi frica, e banul şi numai banul."

— „Pentru Dumnezeu, dar nu mai ai lăscaie!" strigă Aristias turburat.

— „Chiar dacă aş aveà milioane," zise medicul răstit, —„n'ar fi de nici un folos, dimpotrivă, ar fi mai rău! Cum nu înţelegi?"

— „Ba înţeleg!" răspunse tânărul, —„mulţi sunt chemaţi şi puţini aleşi, deci în lupta pentru o cauză sfântă, nu se cuvine ca şi aceşti puţini să se nimicească pe ei înşişi."

Christaris, cu un surîs obosit, întinse mâna către Aristias: —„Aş vreà să-mi fie îngăduit să zic: „nu mai pot."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dar nu-ţi este îngăduit, nu vezi?"` strigă tânărul înflăcărat.

— „Logică de încăpăţânat," zise medicul încet.

Uşa se deschise şi un strigăt scăpă de pe buzele lui Christaris dând astfel încă o dovadă de halul de oboseală şi de enervare în care se află el, de obiceiu atât de stăpân pe sine; şi sărind în sus strânse în braţe pe căpitanul Iordache. — „Insfârşit, ai venit," zise el, „aveam atâta nevoie de tine! Anatema, groaznica anatemă...."

— „Tocmai acuma în biserica din curte am gonit pe preotul şi pe diaconul cari voiau să o cetească. Aceştia vor povesti celorlalţi preoţi ce s'a întâmplat şi am scăpat astfel de anatemă," răspunse fioros Olimpianul.

De fapt, sufletul de visător al medicului nu înţelegeà lucrurile în acest fel. Banul, ca şi silnicia ca mijloc de convingere, îi displăceau; el visà apostoli, cari cu cuvinte înflăcărate nu cucereau trupurile tremurătoare, ci inimele. Dar era zor, el însuş erà obosit, deaceea primì cu un adânc suspin ajutorul vânjos al ostaşului.

Nu se înveseli însă decât după ce Iordache îi spuse că Alexandru Ypsilanti trebuià să sosească în curând în Bucureşti.

Această ştire fu bine primită şi de boieri. Chiar cei cari nu erau eterişti se simţiră uşuraţi. Cel puţin de astădată aveau aface cu unul din ai lor.

In ziua de 28 Martie, boierii, câte trei sau patru împreună, plecară în butcile lor de gală în cari abià le încăpeau işlicele, la Colentina, la casa Ghiculeştilor, unde trăsese Ypsilanti.

Sub teii frumoşi, dar încă fără frunze, ai parcului,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unde erau şi câteva foişoare, boierii, învăţaţi cu culorile vii, se mirau de uniformele închise ale trupelor greceşti.

Cete de tineri îmbrăcaţi în negru se plimbau sau stăteau împrejur. Erau subţiri, cu trăsături alese, pe cap purtau calpace înalte, drepte, împodobite cu hârce şi ciolane de mort, săpate în argint. Aceştia erau mavroforii din batalionul sacru. Dinaintea unui foişor unde se află garda de onoare, butcile se opriră. Un ofiţer ieşi şi veni până la uşa trăsurei pentru a întrebà de numele şi dorinţele celor ce erau într'însa. Infăţişarea lui aristocratică stârni admiraţiunea boierilor, şi unul din ei îi cerù să-şi spună numele, semn de deosebită bunăvoinţă.

Ofiţerul surâse şi zise :—„Dimitrie Soutzos."

— „Par'că ghicisem !" strigă boierul,—„eşti nepotul răposatului Vodă, nu-i aşà? Şi vii dela Paris, Măria Ta?"

— „Viu dela Paris. Dar aici îmi zice căpitan," răspunse Dimitrie Soutzos cu un amestec de mândrie şi de gingăşie care-l prindeà de minune.

Când caii se puseră în mişcare, boierul încântat zise vecinului său, Episcopului de Argeş :—„Sună altfel în gura unui boier, altfel în a unui mojic : Mie-mi zice căpitan."

— „Cu totul altfel," răspunse Ilarion,—„mai ales când se rosteşte în felurite limbi."

Boierul surîse cu dispreţ :—„Boierimea şi prostimea vorbesc fiecare totdeauna altă limbă, prea sfinte."

— „Deaceea e bine să învcţi de vreme limbi străine, eclambrotate," zise Episcopul.

Boierul tăcù, căci erà greu să ai ultimul cuvânt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

într'o discuție cu Ilarion, cu atât mai mult cu cât se găsià în butca lui și că se apropiau de intrare.

Erà o plăcere pentru boieri de a se aflà iarăș într'o sală de audiență și de a aștepta iarăș pe un domnitor. Alexandru Ypsilanti intră, însoțit de frații săi mai mici Nicolae, și Gheorghe, militărește și domnește, întocmai la ora hotărîtă pentru primire. Archiul aveà abià treizeci de ani și părea mai tânăr. Fruntea lui erà foarte înaltă, părul său bălau erà ușor încrețit, trăsăturile ceva prea pronunțate ale feței sale erau luminate de un surîs fermecător. El înaintă cu pas ager și salută frumos și măsurat de departe încă pe boieri, cari se plecau până la pământ, după obicciul turcesc, îi salută cu mâna stângă, căci pierduse pe cea dreaptă în 1813, la bătălia dela Dresda, în slujba Rușilor.

Frații lui mai mici purtau, unul mondirul lung căzăcesc, celălalt uniforma strălucită a husarilor.

Infățișarea celor trei tineri inspiră boierului Nicolae Văcărescu o cuvântare de bună primire, un adevărat cap de operă de elocință grecească. El îi salută ca feciorii și nepoții domnitorilor a căror domnie fusese strălucită politicește și economicește, și își arătă nădejdea că, din bogata moștenire lăsată dela părinți, ei supseseră simțimânte de prietenie pentru poporul dac și încercă să-i înduplece pentru binele acestei țări în care intraseră ca eroi ai libertății.

După o clipă de tăcere Ypsilanti zise cu glas dulce și potolit, cum se potrivește atât de bine domnitorilor, căci prin el impun, fără trudă, tăcere evlavioasă împrejurul lor: —„Printre numeroasele legături care mă leagă cu Dacia, sunt și legături de familie scumpe mie. Muma fraților mei, Doamna Safta, e născută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din neamul Văcăreştilor şi, deci, vedem în Vornicul Văcărescu un văr iubit de noi şi-i mulţumim pentru frumoasele sale cuvinte."

Prin aceasta archiul câştigase pe boieri cu desăvârşire şi când îi rugă să se aşeze la sfat ei primiră bucuros toate propunerile.

Prinţul îi sfătui să întocmească o comisie de ocârmuire în ale cărei îndrituiri el nu voià să se amestece, şi al cărei scaun să fie la Câmpulung, unde apropierea munţilor şi a graniţei austriace dădeà mai multă siguranţă ca la Bucureşti. El însuş, pentru aceleaşi cuvinte, aveà de gând să se aşeze cu căpeteniile oastei la Târgovişte, pe când harnicul parucic, Tudor Vladimirescu, pe care erà să-l cheme în curând, trebuià să se întărească la Piteşti. Astfel bine împărţite, cele două oştiri rămâneau aproape unele de altele şi la caz de nevoie puteau uni grabnic forţele lor. Faţă de această mişcare energică, Poarta trebuià să primească fără zăbavă cererile poporului dac.

Boierii se simţiră iarăş uşuraţi. Politeţa aristocratică cu care beizadeaua le expuneà starea lucrurilor înfăţişà totul ca firesc şi desluşià totul. Mai ales chipul în care, în două cuvinte, dealmintrelea prietenoase, pusese pe acel Tudor Vladimirescu la locul său, ridică o piatră de pe inima lor: „Harnicul parucic, pe care-l voiu chemà în curând la mine." —Firesc, aşà stăteau lucrurile. Greşiseră acei cari crezuseră altfel.

Când beizadeaua termină şedinţa poftind pe boieri la o sindrofie pentru aceeaş seară, grija şi teama ultimelor săptămâni erau aproape uitate, mai ales după ce archiul le dăduse asigurarea că va ţine în frâu pe arnăuţi. Boierii sorbeau bucuria de a se mişcà iarăş într'o societate politicoasă, unde Ypsilanti ştià să se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

impună prin purtarea-i aleasă învăţată la Curtea rusească.

Şi Sofiana Pantas veni la sindrofia dela Colentina. Prea puţine femei rămăseseră în Bucureşti, dar şi printre multe frumuseţea ei ar fi fost uimitoare. Chiar Leventis erà surprins. Căci azi Sofiana nu mai erà fermecătoarea de odinioară gata să scoată din minţi pe toţi, ci o melancolie tainică şi mărcaţă părea aşternută asupra ei. Imbrăcămintea ei de mătase albastru-închisă, presărată cu diamante, se potrivià cu purtarea ei, şi cei cari o vedeau îi şopteau : „O noapte de Iunie," —„calea robilor."

Sofiana îşi făcuse cu măestrie planul ei de cucerire. Ţinuse seamă de tot ce ştià, de tot ce aflase despre archiu. Ypsilanti nu erà un bătrân desfrânat ca Koutouzov, nu erà un rob al Turcilor lacom şi cinic ca Alexandru Soutzos. Ypsilanti erà ieşit dintr'un neam cu gândiri mai înalte decât cele obişnuite în Fanar. Bunicul său avusese un ideal naţional grecesc care se deşteptase şi mai puternic în sufletul tatălui său. Alexandru Ypsilanti, la rândul său, erà singurul fanariot care câştigase renume de viteaz. Despre el, Ţarul spusese: „Noble rêveur", când Ypsilanti, asemuind, frunzele risipite din grădina dela Tzarskoi-Selo cu Grecii rătăcitori citase cunoscutele versuri : „Pauvre feuille desséchée, de ta tige détachée, où vas-tu?" Prinţul când făcù cunoştinţa Sofianei, o rugă să-l ierte că nu-i poate întinde decât mâna stângă şi ea îi răspunsese : — „Ştim că cea dreaptă aţi dat-o nemurirei." Acestea însă fură singurele ei cuvinte de admi aţie către archiu. După ce le rostise, se învăluise într'un fel de scepticism visător, care o făceà în acelaş timp şi fermecătoare şi în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

depărtată. Căci Grecoaica deşteaptă, ştià ce fel de femei întâlnise Ypsilanti la Curtea rusească, aflase de înrâurirea mistică şi pasionată a Doamnei de Krüdener asupra lui Alexandru I şi se hotărîse să încerce asupra lui armele ei cele mai bine făurite. Ypsilanti îi spuse câtă bucurie simţià văzând-o statornică în faţa primejdiei, ca o adevărată fiică a Eladei. Şi ea îi răspunse ridicând puţin frumoasele ei sprâncene:—„Numai cea dintâiu moarte şi cea dintâiu noapte au putut înspăimântà omenirea. Din reînoire se naşte obiceiul." Ypsilanti, răpit de frumuseţea ei, mirat de cuvintele pe care le rostià, îi zise după o scurtă tăcere:—„Kira Sofiana, frumuseţea D-tale mă va încântà totdeauna, chiar când nu mă va mai surprinde. Insă echilibrul meu filozofic s'ar clătinà dacă aş trebui să admit, că priveşti răscoala Grecilor cu un scepticism rece."

— „Nu e oare şi scepticismul de origină grecească?" zise ea, privindu-l adânc şi pătrunzător.

— „O! vrei să-mi pui convingerea la încercare!" strigă el şi sângele i se urcă la faţă.

Ea închise genele, privì în jos, scutură capul, şi suspinând uşor, zise:—„Vai de săracii Greci."

— „Ce vrei să zici?" întrebă el rugător ca un copil.

— „Mă gândeam la un basm vechiu, pe care eu îl cred adevărat, precum cred toate basmele adevărate," zise ea cu o voce care părea că vine de departe,—„mă gândeam la insula Atlantis, scufundată în Ocean, de care povesteau preoţii egipteni, lui Solon, şi mă gândeam la locuitorii ei cari semănau cu zeii, şi cari erau atât de mândrii de puterea minţii lor, încât au trebuit să piară. Şi cred că noi Elinii, trebuie să fim urmaşi ai acelor fii de zei, din cari poate au scăpat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câţiva pe o corabie. Suntem un neam prea înţelept, avem o judecată prea pătrunzătoare pentru traiul pe acest pământ. Vieaţa este făcută din paradoxe uriaşe. Şi e o veşnică isbire între ceeace voim şi ceeace suntem în stare să făptuim. Judecăm cu multă pătrundere, iar faptele noastre stau împotriva judecăţii noastre."

— „Atunci," —grăi prinţul pe şoptite, ca şi când ar cercetà răspunsul unui oracol, —„atunci lupta noastră e zadarnică?"

— „Da şi nu! Şi lupta aceasta ne-a fost scrisă. Moira ne-a condamnat la lupte zadarnice. De ce? Numai ea ştie!" şi Sofiana ridică frumosul ei cap minunat şi mândru pe care sclipeau diamanticalele: astfel poate se înfăţişau Atlantidele, asemuite zeilor, când desfideau ursita.

Ea găsise farmecele pentru acest suflet exaltat şi plăpând, un scepticism melancolic, îmbrăcat în haina basmelor greceşti. Ştiù să fie pentru dânsul în acelaş timp, Musă, Pythiă şi Egeriă, iar Ypsilanti simţea că firea ei trebuia să mai aibă şi alte feţe de care însă nu-şi dădeà pe deplin seama. Ea însă îi ascundeà într'una meşteşugul fermecelor, şi azi nu-i venià greu căci doru-i erà aiurea. Ochii ei priveau deasupra mulţimei, căutând un cap de Dac cu plete blonde, care nu puteà fi de faţă. Aci erau chipuri multe, nici unul însă nu erà mândru şi bărbătesc ca acel atât de dorit al tânărului pandur. Sofiana împărtăşi lui Leventis desamăgirea-i: —„In adunarea aceasta de răsboinici, nu văd decât un singur ostaş."

— „Şi care?" întrebă mirat Kir George.

— „Iordache, Olimpianul."

— „Şi ceilalţi ce sunt?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu o mişcare uşoară a genelor ei lungi, ea arătă mijlocul sălei, unde fraţii Ypsilanti stăteau câte-şi-trei împreună, şi zise: „Coconaşi!"

El o întrerupse cu foc: —„Şi coconaşii pot fi eroi! La bătălia dela Dresda...!"

Ea însă nu-l lăsă să isprăvească: —„Vor fi eroi, dar nu sunt nici strategi, nici conducători ai unei revoluţii. Iar ceilalţi," —şi cu o privire spre câţiva mavrofori, adaose, —„ceilalţi sunt copii."

— „Ah! frumoaso," zise Leventis, ferindu-se să nu atingă vreo taină de a ei, — „nu sunt oare şi printre panduri, a căror organizare te-am auzit adeseaori lăudând-o, şi mulţi cari abiă au ieşit din copilărie?"

— „Pandurii sunt feciori de panduri," răspunse ea fără a se schimbă la faţă, —„aceştia însă sunt fii de raiale. Părinţii lor de veacuri n'au ţinut armă în mână. Ei sunt şcolari. Admit să aibă şi cunoştinţe şi entuziasm, dar rămân şcolari, şi în afară de teorie nu poţi aşteptă nimic dela ei."

— „Dar avem oameni ca Farmache, Caravia, Pendedeka..."

— „Da, tigri, vulturi, hoţi de codru, buni de spânzurătoare. Uită-te numai la mutrele lor. Şi să-i vezi lângă beizadele şi lângă mavrofori! Nenorociţii tineri, vor tremurà înaintea lor."

— „Pentru Dumnezeu," se rugă pe şoptite Leventis, căci Ypsilanti se apropiă iarăş de frumoasa Sofiana, „să nu-i spui lui astfel de lucruri."

— „Pare-mi-se," zise ea încet desfidându-l cu un surâs —„pare-mi-se că vrei să dai poveţe împărătesei Bizanţului!"

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Părerea Sofianei Pantas asupra ştirii eteriste fu împărtăşită şi de poporul bucureştean, când acesta văzù a doua zi, Duminică, parada pe care Grecii înflăcăraţi o făcură în oraş. Porniseră dela cartierul căpitanului Farmache, unde un archimandrit grec sfinţise steagul eterist, pe care erà zugrăvit într'o parte chipurile sfinţilor Constantin şi Elena, ţinând crucea, cu cuvintele: „Prin semnul acesta vei învinge," iar pe cealaltă parte pasărea phenix şi cuvintele: „Voiu învià din cenuşa mea." Tânărul Aristias ţineà steagul şi mergeà ca purtat pe nori înaintea tuturor. După dânsul veneau câteva sute de arnăuţi cu sabia scoasă. Toţi cântau cântece bisericeşti. Când numărul eteriştilor crescù, acestea furà înlocuite cu cântecele patriotice ale lui Rhigas, până ce parada ajunse la un maidan între Dâmboviţa şi o biserică. Aci se cetì un Te-Deum şi se descărcă nebuneşte atâtea focuri de puşcă încât gloanţele ropoteau pe acoperişurile bisericei şi ale caselor din vecinătate. Impuşcăturile asurzitoare nu încetară până ce procesiunea nu ajunse iarăş la cartierul lui Farmache, care erà o casă boierească părăsită. Steagul fu înfipt la poartă şi toţi eteriştii isbucniră în strigăte de bucurie: „La Bizanţ! La Bizanţ! Aşà să-l vedem fâlfăind la poarta Bizanţului!"

Poporul bucureştean privise amănunţit pe fiecare din viitorii cuceritori ai Bizanţului, recunoscuse pe mulţi dintre ei şi făcuse asupra lor următoarele versuri:

„Ypsilant e fertmarşal,
Pendedeka ghinărar,
Ofiţerii cei mai mari,
Covrigari şi plăcintari."

Ticăloşia acestor ofiţeri se arătà în fiecare zi, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fiecare oră. Prădările arnăuților, pe cari Ypsilanti făgăduise că îi va pedepsi, în loc de a încetă, crescură. Tabăra archiului înfățișă privelișteа desfrâului, semănând mai mult cu un bâlciu. Negustori, ovrei, țigani cu merinde furate și marfă prădată, cete de femei pierdute, o străbăteau ziua și noaptea, bețivii urlau, în fiecare clipă isbucneau bătăi sălbatice și iscoadele turcești își făcură treaba cu ușurință. Nimeni nu voià să steà noaptea de strajă. Intr'adevăr, sus în castel parola se dedeà în fiecare seară, și archiul erà încredințat că toate merg strună. Dar în tabără, arnăuții râdeau obrazmic în fața acelora cari ar fi îndrăznit să îi supună la vreo datorie ostășească. Ei întrebuințau nopțile pentru alte îndeletniciri decât aceea de a stà strajă în noroiu. Aveau nevoie de a găsì în oraș plata pe care nici archiul și nici un general nu le-o dădeà. „Libertate sau moarte", lozinca eteristă, erà, ziceau ei, un frumos cuvânt, însă, pentru a cuceri libertatea, trebuià înainte de toate să nu mori de foame. Atunci covrigarii și plăcintarii dădeau și ei din umeri și plecau pe căi răslețe.

Archiul aflà cu atât mai puțin despre purtările tâlharilor, cu cât sub teii grădinei, la porțile castelului dela Colentina, unde tăbărau mavroforii, domnià într'adevăr și liniște și regulă. Cei patru căpitani ai batalionului, Lucas Valsamaki, Andronicos, Spiridon Drakoulis și Dimitrie Soutzos erau atât de pătrunși de sfințenia datoriei lor și trăiau într'o atmosferă sufletească atât de curată, încât rămâneau neatinși de destrăbălarea dimprejurul lor ca acei tineri, jertfiți de Nabuchodonosor, cari cântau laude Domnului în focul cuptorului. Ei se bucurau de acea însușire Dumnezeiască a tinereților, cari nu cred în fuga timpului;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru ei numai binele aveà fiinţă, altceva nu era. Numele de Caravia, Farmache, Pendedeca n'aveau nici o însemnătate pentru înţelegerea lor, căci sufletele lor nu trăiau decât în tovărăşia lui Pisistrates, Leonidas şi Pericles. Când patrulau sub teii grădinii dela Colentina se credeau peripateticiani şi nu s'ar fi mirat să vază pe Aristoteles lângă dânşii.

Dimitrie Soutzos şi Drakoulis erau mari prieteni. Dimitrie Soutzos, deşi născut în Fanar şi înrudit de aproape cu fostul Vodă, se trăgeà dintr'o ramură a familiei Soutzos care îşi ziceà cu mândrie Suţuleştii cei sălbateci, şi cari făceà parte din clefţi ai munţilor macedoneni. Drakoulis erà scurt, aveà ochii albaştrii, părul bălan, se născuse în Itaka şi erà vesel şi voinic.

A treia noapte după sosirea eteriştilor în Bucureşti, amândoi se plimbau în partea dinspre miazănoapte a taberei. Vremea se îndulcise; pe cerul albastru închis luna strălucià atât de vie, încât stelele nu se vedeau. Ramurile copacilor se'ncrucişau subţiri şi negre pe cerul luminos şi pe deasupra heleşteului, care sclipea la poalele coastei de sub grădină.

Pe grădină, pe lac şi în depărtare pe câmpia luminată de lună, domnià adâncă tăcere. Câteodată numai se auzià din sat lătratul unui câine. Tinerii se preumblau sub umbra teilor, care părеà a fi numai o mreajă întinsă pe pământ, pe şepcile lor sclipeau crucile şi hârcele săpate în argint şi pintenii lor zângăneau. Ei vorbeau cu voci înăbuşite. Dimitrie Soutzos adeseor se oprià şi privià ascultând în toate părţile.

— „Pare că e mai multă linişte azi decât în celelalte zile," zise Drakoulis, —„de când au plecat musafirii, nu se mai aude nimic."

Soutzos, în loc să răspunză, îşi scoase calpacul, re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zimă capul de trunchiul unui teiu şi trecù cu mâna peste frunte.

— „Ce ai?" întrebă Drakoulis, privind sub lumina lunei mai mult mirat decât îngrijat pe prietenul său, la care nu erà învăţat să vază astfel de slăbiciuni.

— „Nici eu nu ştiu," răspunse celălalt. —„Spune-mi crezi în presimţiri?"

Drakoulis se gândì puţin şi pe urmă zise: —„Eu nu am avut niciodată presimţiri. Insă ce ni se povesteşte de Cassandra şi de Tiresias...."

— „Ferească-ne Dumnezeu!" strigă Soutzos râzând fără voie de seriozitatea didactică a prietenului. —„Insă dacă Cassandra şi Tiresias au simţit ce simt eu astă-noapte, atunci tare mi-e milă de ei."

— „Şi ce simţi?" întrebă Drakoulis.

— „Ceva ce-mi apasă în creer, şi în gât, —şi aci" — zise el bătându-se pe piept.

— „Nu ieşti oare bolnav, Dimitrie?"

— „De-aş fi bolnav, nu ţi-aş spune nimic," răspunse Soutzos mustrător, puse şapca în cap şi strângându-şi uniforma pe şolduri, deşi aceasta, croită la Paris, părea turnată pe el. Deodată sări până în mijlocul aleei şi privì dealungul drumului.

Un mavrofor alergà spre ei.

— „Ce e, camarade," strigă Soutzos.

Ostaşul se opri şi îi zise înnecat: — „O ştafetă a ambasadorului rus la Constantinopol."

Câte-şi-trei se îndreptară repede spre gardă, unde găsiră curierul tătar.

Dimitrie Soutzos îl duse până la casă. Nici o lumină nu se vedeà. Geamurile numai străluceau la lună.

Trecù mai mult timp, până ce loviturile ofiţerului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe poartă fură auzite înăuntru. Insfârşit un servitor somnoros deschise.

— „Du-ne la Domnul adjutant Lassanis!" zise Dimitrie Soutzos.

Intrară în casa luminată de lună. Acì mirosià a vin, a mâncări, a lumânări stinse, căci sus sala de banchet erà deschisă.

Domnul adjutant se trezì şi mai anevoie. Dimitrie Soutzos avù cea mai mare greutate pentru a-l face să înţeleagă despre ce erà vorba. Lassanis şedeà pe pat, căscà mereu şi între fiecare căscătură ziceà: —„Prinţule dragă, nu vezi că vii prea târziu, —de ce n'ai venit la sindrofie? —Ce femei frumoase—" şi râdeà ameţit, —„am uitat că eşti pusnic, —iartă-mă, iartă-mă."

Soutzos îşi muşcă buzele. —„Lassanis," strigă el, —„înţelege-mă odată. A venit o ştafetă dela Constantinopol."

— „Să-i facă un pat. E timp şi mâine," —şi încercând să se culce, zise, —„iartă-mă, prinţule."

Tânărul mavrofor îi puse mâna pe umăr: —„Hârtia conţine desigur ştiri de seamă şi grăbite, ştafeta a venit noaptea. In timp de răsboiu fiecare ceas are mare însemnătate."

Asprimea vocei lui Dimitrie trezise în sfârşit pe adjutant.

— „Prinţule dragă, eşti un Spartan cu care nu e bine de trăit," oftă el; se îndreptă cu paşi nesiguri spre un lighian de argint şi îşi băgă capul creţ în apă. Pe când îşi frecà obrazul cu un ştergar împodobit cu fir, zise, în sfârşit, treaz: — „Sunt obosit de ziua frământată pe care am avut-o ieri. Am isbutit să aduc înaintea archiului pe căpitanul Sava, care se arătase nehotărît şi bănuitor şi se închisese în Mitropolie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi l-am făcut să se lege cu jurământ."—Lassanis se îmbrăcă acuma.—„După cât se pare e ùn porc de câine, un slugoiu al acelui Callimake, pe care Poarta l'a ales Domn şi nu îndrăzneşte să vie să-şi ia scaunul în stăpânire. Şi acuma dă-mi hârtiile, prinţule."

— „Căpitane,"—îl îndreptă Soutzos, cu un surîs uşor, înmânându-i un pachet pecetluit.

— „Iartă-mă, căpitane!" şi Lassanis, în care se redeşteptase curteanul, făcù o plecăciune şi adăugă: —„Imi faci desigur plăcerea, căpitane, să mă aştepţi, mă întorc numaidecât. Tot nu dormim nici unul nici altul, şi de mai multe zile doresc să vorbesc cu Dumneata de lucruri importante. Deşi eşti tânăr, căpitane, eu, totuş pun mare preţ pe judecata Dumitale," de pe pragul uşei se întoarse zicând:—„Sunt silit să scol din somn pe Măria Sa. Ce vrei, suntem toţi în slujba unei cauze sfinte,"—şi însfârşit plecă după chemările acelei slujbe.

Presupunerea că Ypsilanti doarme, eră greşită. Archiul de două ceasuri stăteà visător la fereastră şi privià afară în noaptea luminoasă. Nu visà de Elladă, ci de Sofiana Pantas. Pentru a o suta oară el îşi reaminteà mişcările şi privirile ei şi fiecare cuvânt pe care i-l rostise, ca să se pătrunză dacă eumvà dragostea sa ar aveà norocul să fie primită. Archiul erà îndrăgostit cu focul şi înduioşarea unui flăcău de optsprezece ani.

Iar deşi Ypsilanti nu dormià, totuş Lassanis nu se întorsese repede pe cum făgăduise lui Dimitrie Soutzos. Tânărul ofiţer, care uitase, cu venirea stafetei, cât de greu îi erà sufletul simţi acum iarăş nelinişteà care-l strângeà de gât. Se plimba neîncetat prin sală. Servitorul plecase să se culce şi luase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tătarul cu dânsul. In casă tăceà tot. Pe nesimțite, dungile și petele de lumină argintie pe cari luna le revărsa prin fereastră, alunecau, preschimbând isvoadele lor pe podeală și pe perete.

Insfârșit, un pas grăbit se auzi în catul de sus, Lassanis scoborî scara și văzând pe Dimitrie, se aruncă în brațele lui, strigând isteric: —„Suntem pierduți, pierduți! Incercarea noastră e o nebunie," și vocea lui răsună în casa tăcută.

— „Lassanis! Nu aci!" zise Soutzos răstit, și apucându-i brațul cu tărie, îl împinse în odaia lui, închise ușa și zise: —„Acuma poți să vorbești."

Adjutantul țipă: —„Știi Dumneata ce a adus ștafeta? Oare știrea că sosește ajutorul făgăduit de Ruși, de care mereu vorbim? Nicidecum, dragul meu! Hârtia conține știrea că Rușii ne dezaprobă! Ne dezaprobă cu desăvârșire. Faptele lui Ypsilanti au revoltat pe Țar. El l-a șters pe el și pe frații săi din cadrele armatei împărătești. E o catastrofă fără seamăn!" Și adjutantul se aruncă pe pat și plânse.

In sufletul lui Dimitrie Soutzos se făcuse o tainică preschimbare. Ochii săi străluceau, pieptul i se umflă, și un suspin de adâncă ușurare trecù pe buzele lui. —„Spune prințului," zise el, —„să-și aducă aminte de cuvintele rostite pe patul de moarte de către tatăl său: „Nu uitați că Ellada pentru a dobândi libertatea, nu trebue să se razeme decât numai pe puterile ei." Spune-i că toți mavroforii cunosc aceste cuvinte și cred în ele. Bincînțeles, ce mi-ai împărtășit, va rămâne o taină între Dumneata și mine." Și tânărul plecă.

Lassanis se ridică și privi câtva timp ușa prin care ieșise Dimitrie Soutzos. Pe urmă se îndreptă către un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dulap, scoase o sticlă dintre cele multe ce stăteau acolo, şi băù din ea fără pahar, turnând pe gât vinul grecesc. După aceea se pieptănă şi se întoarse iar în camera lui Ypsilanti.

Acesta stătea încă la fereastră şi privia tot afară, ţinând în mâna stângă care atârnă ca lipsită de putere scrisoarea care-i adusese ştiri atât de zdrobitoare. El zise obosit lui Lassanis, întorcând capul spre el: —„Ce vrei? Oamenii cinstiţi sunt dezarmaţi faţă cu trădarea. Lumea o să zică că sunt lesne crezător. Lasă să zică. M'aş fi temut să comit crimă de „lèse-majesté" dacă nu mă încredeam în cuvântul pe care mi l-a dat Impăratul că Rusia va sprijini o ridicare de scuturi în Ellada."

— „Nu merge mai departe, Măriă Ta," strigă Lassanis, întinzând mâna dreaptă şi prefăcând cu măestrie pe tânărul Dimitrie Soutzos: — „Gândeşte-te, la cuvintele rostite de repauzatul Vodă, Tatăl Măriei Tale: „Nu uitaţi, că Ellada, pentru a dobândi libertatea, trebue să se razeme numai pe puterile ei!" Fiecare Elin, Ypsilotatè, cunoaşte aceste cuvinte şi crede în ele!"

Ypsilanti tresări: —„Lassanis, frate," strigă el, dar vocea i se înnecă, aruncă scrisoarea, îmbrăţişă pe adjutantul său cu braţul stâng şi îl strânse la piept.

— „Stăpâne, —luceafărul meu, căpitanul meu!" şopti Lassanis şi sărută mâneca dreaptă a archiului.

Ypsilanti se plimbă furtunos prin odaie. Din adâncimile turburărei şi a oboselei el se ridică deodată la culmea entuziasmului. Rostiă cuvinte mari despre nemurirea Elladei, mulţumiă zeilor că îngăduiau Grecilor să arate lumei pentru a doua oară un Termopile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lassanis ridică însfârşit scrisoarea de pe pământ. Şi prinţul strigă: — „Să răspundem. Numaidecât. Aprinde, Lassanis." Adjutantul aprinse lumânările din candelabrele de argint şi amândoi se aşezară la lucru. Luară scrisoarea lui Capo d'Istria, venită prin Constantinopol, unde ambasadorul rusesc o făcuse cunoscută Inaltei Porţi şi citiră fiecare frază una după alta. Mustrările, cari la prima citire nimiciseră pe Ypsilanti, deşteptau acuma împotrivirea sa. El răspunse tocmai în felul scrisorei ruseşti, păstrând forma cea mai politicoasă, însă primind sfaturile cu poruncile date sub astfel pe condiţii încât ar fi fost cu neputinţă să fie primite şi de aceea răspunsul părea o respingere categorică. Când scrisoarea fu însfârşit isprăvită, se lumina de ziuă. Ypsilanti erà palid, ochii săi albaştri însă scânteiau războinic. Pe când Lassanis ieşià, el îl rechemă şi zise: „A propos, vroi să văz pe acel Tudor Vladimirescu. Mi s'a spus că s'a mutat la Cotroceni, şi eu i-am dat patruzeci şi opt de ore pentru acest scop. De acuma însă poate să vină."

— „Poruncă, Măria Ta," zise Lassanis; şi intrând iarăş după ce ieşise: — „Iartă-mă, Măria Ta, că îndrăznesc să-ţi aduc aminte: mâine e zi de plată."

— „Desigur, amice," zise Ypsilanti, —„plăteşte."

Şi Lassanis, după ce băuse încă din vinurile Ghiculeştilor, se întindeà în pat şi socotià: —„Cât vor fi bani în casa sfântă a eteriei, nu voiu fi eu destul de măgar ca să înăbuşesc entuziasmul tânărului de sus."

Căci aceşti bani nu ajungeau decât teoretic în mâinile soldaţilor. De fapt, se opreau în buzunarele adjutantului Lassanis.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III.

In împrejurul mânăstirei Cotroceni, pandurii lucrau la şanţuri şi la întăriri, şi Tudor Vladimirescu nu le dădeà răgaz să meargă în oraş. Toţi trebuiau să muncească sau să facă exerciţii. El însuş stăteà la toate de faţă. Nici el nu mai fusese în oraş, cu toate rugăciunile Episcopului de Argeş, a cărui butcă se vedeà de două sau de trei ori pe zi urcând dealul Dâmboviţei spre mânăstire. Ilarion nu izbutise să ducă pe Slugerul Tudor la Ypsilanti, nici să înduplece pe boierii înfuriaţi de încăpăţânarea „harnicului parucic" să meargă ei la Cotroceni. Totuş, Episcopul găsi, însfârşit, cuvântul potrivit spre a înduplecà pe prietenul său.

El găsi pe Tudor Vladimirescu tocmai când inspectà un şanţ. Butca nu puteà răsbì prin pământul răscolit şi înmuiat de ploi, şi Episcopul respinse râzând propunerea pandurilor de a-l duce în braţe, şi încăpăţânat, merse înainte prin noroi până unde Domnul Tudor stăteà călare. Anteriul lui erà într'un hal fără seamăn, şi Episcopul îşi ştergeà fruntea, atât de greu îi venise să umble prin drumul glodos şi alunecos. Insă când Vladimirescu vrù să-i exprime părerea sa de rău, Ilarion zise: —„Ţi-e milă de vestmintele mele, dar nu de sufletul meu."

— „Cum? Ce fel?" —întrebă celalt mirat.

— „Indărătnicia ta mi-a adâncit sufletul în noroiul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

intrigilor care e mai adânc decât acesta; şi nici nu-mi întinzi măcar o mână de ajutor. Treaba mea cum m'oi descurcà cu ciocoii şi cu Grecii cari mereu trimit la mine."

Domnul Tudor sări de pe cal. —„Incalecă, părinte," porunci el.

Ilarion scutură capul. —„Nu, până nu răspunzi la întrebarea mea. Cunoşti, nu e aşà, fiecare palmă din şanţurile tale. Nu te mulţumeşti cu ce îţi spune căpitanul Oarcă, ce vezi cu ochii face mai mult decât zece descrieri făcute de alţii. Nu crezi tu oare, că tot astfel trebue să-ţi cunoşti duşmanii, şi să nu te mulţumeşti cu ce-ţi spun eu sau alţii?"

— „Incalecă," zise Domnul Tudor, — „mergem amândoi la Colentina."

Ypsilanti primì pe Vladimirescu şi pe Episcop cu multă bunăvoire. El zise: — „E o bucurie pentru mine, să salut pe căpitanul pandurilor, care pentru purtarea sa vitejească a primit dela tatăl meu rangul de Sluger şi dela Impăratul Rusiei ordinul Sfântului Vladimir."

Ilarion tălmăci această cuvântare, căci aşà se învoise înainte cu Domnul Tudor, care nu voià să vorbească greceşte.

Vladimirescu tăcù şi făcù numai o plecăciune; cum însă nu arătà câtuş de puţin intenţia de a răspunde măgulirei care în acelaş timp îl puneà la locul său, Ypsilanti urmă, după ce poftì musafirii să şază: —„Planurile mele, scopul răscoalei noastre, sunt pe deplin cunoscute Slugerului prin proclamaţiunile mele, şi prin comunicările făcute de Doctorul Christaris, de căpitanul Iordache şi de secretarii consulatului rusesc. Aspiraţiunile poporului dac îmi sunt deasemenea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cunoscute. Cum dorința acestui popor de a scăpà de jugul turcesc e împărtășită și de poporul elin, eu aștept ca pandurii să stea ca frați alături de eteriști în timpul luptei."

Tudor răspunse: —„Intr'adevăr, popoarele amândouă luptă pentru libertate, dar nu împotriva aceluiaș dușman. Dușmanul Românilor e destrăbălarea pe care domnii străini și boierii stricați au adus-o în țară. Sultanul cunoaște suferințele noastre și dela dânsul așteptăm ajutor. Câmpul de luptă nu e acelaș pentru amândouă. Al Domniei-voastre e dincolo de Dunăre. Nu încap două săbii în aceeaș teacă."

Mirarea lui Ypsilanti creștea la fiecare cuvânt pe care-l traducea Ilarion. Acest om din popor îndrăsnia să-l înlăture pe el, Alexandru Ypsilanti, dintr'o țară unde domniseră strămoșii săi.

Începù cu oarecare sumeție: — —„Parucicul..."

Insă Tudor Vladimirescu îi tăià cuvântul și întorcându-se către Episcop, zise cu tărie: —„Spune-i că nu mai sunt parucic. Spune-i că contele Capo d'Istria în scrisoarea sa către Pini, în care dezaprobă răscoala poporului românesc, mi-a trimis vorbă că Țarul mi-a luat rangul de parucic și dreptul de a purtà ordinul Sfântului Vladimir. Spune-i deci, că nu e în interesul eteriei, să-mi ceară ajutor, mai ales dacă într'adevăr Țarul are de gând să sprijine pe Greci."

Prințul nu știa ce să creadă de acest om, al cărui seamăn nu mai întâlnise până acum; se mirà de purtarea lui puțin diplomatică și lipsită de orice convențiune, și se mirà și mai mult de nepăsarea cu care Tudor Vladimirescu primià displăcerea Țarului și de modul cum o întrebuințà ca un argument bine-venit împotriva unei alianțe cu eteria. Inima lui Alexandru Ypsilanti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îngheţă la gândul că el trebuiă să ascunză pierderea prieteniei ruseşti. In acelaş timp se simţiă adânc rănit în amor-propriul său grecesc prin purtarea mândră a „ţăranului valah," în care se aşteptase să găsească un supus smerit sau cel mult un mercenar ahtiat de bani şi de putere ca căpitanul Sava.

Ypsilanti îşi arătă nemulţumirea printr'o tăcere de câteva clipe în timpul cărora Tudor Vladimirescu stătea liniştit şi tăcut; pe urmă întrebă rece: —„Pot aflà de ce Slugerul a făcut jurământul eteriştilor?"

—„Pentru a-l ţine când Elinii vor părăsi ţara aceasta. Dealtmintrelea nu mi-am călcat jurământul; n'am făptuit împotriva lor cu duşmănie."

— „Şi împotriva cui," urmă Ypsilanti din ce în ce mai aspru, —„s'a ridicat poporul dac? Zici că nu s'au răsculat nici împotriva Turcilor, nici pentru Elini, dar nici împotriva Elinilor şi nici pentru Turci?"

— „Impotriva mişeliei!" strigă cu pute e Domnul Tudor, sculându-se deodată de pe scaun.

Şi prinţul se ridică tot aşà de repede, căci acest Valah părea că-şi permită să curme audienţa după bunul lui plac.

— „Imi pare rău," zise Ypsilanti pe franţuzeşte, rostindu-se numai către Episcop, —„îmi pare rău că nu ne-am putut înţelege astăzi. Insă mă voi bizui pe înţelepciunea şi pe priceperea politică a Sfinţiei Tale, pe care Domnul de Pini o preţuià atâta."

Episcopul îl încredinţă că va face tot ce i va fi în putinţă, ceeace nu-l legà întru nimic, şi se despărţiră în termenii politeţei celei mai reci.

Ypsilanti, foarte turburat, deschise uşa unei camere de alături; Lassanis şi Leventis avură abià timp de a sări dela gaura broaştei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Cine e acest mojic," strigă beizadeaua, —„pe care boierii l-au lăsat să crească deasupra capetelor lor! Şi acuma se vede că eu trebue să-l pun la locul lui!"

Şi cu această soluţiune retorică el dobândi iarăş echilibrul său sufletesc şi purtarea lui Tudor Vladimirescu nu-l mai încurcà. El porunci să se cheme sfatul ostăşesc. Hotărî plecarea sa în curând către Târgovişte, cerù generalilor săi să supravegheze mai de aproape pe Tudor şi trimise vorbă boierilor să hotărască plecarea către Piteşti a căpitanului pandurilor.

După aceste porunci categorice, Alexandru Ypsilanti plecă să se îmbrace, căci peste un ceas trebuià să meargă la biserica Izvorul Tămăduirei, în a cărei chioşc turcesc agaua Evloghie Pantas îl poftise la sindrofie.

George Leventis îşi chemă repede trăsura şi se repezì la Kira Sofiana, înaintea plecărei prinţului.

Ea nu vroì să-l primească, trimiţându-i răspuns că se îmbracă.

El îi trimise o hârtie pe care erà scris: „T. V. a fost la Colentina."

Atunci Sofiana îl chemă şi dădù afară slujnicele.

Leventis văzù însă că nu trebuià să lungească vorba. Ochii ei scânteiau şi mânile îi erau reci şi Leventis, fără a şti cauzele, simţì că nu trebuià să-i displacă.

In câteva cuvinte scurte îi povestì împotrivirea aspră a lui Vladimirescu, care trebuià să aibă urmările cele mai rele pentru eterie, căci Tudor erà desigur înţeles cu Turcii. Archiul luase dispoziţiuni generale şi încredinţase sfatului ostăşesc executarea lor. Insă, sfatul ostăşesc se compuneà, precum prea bine observase Sofiana deunăzi, din fel de fel de lighioane,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cari, după ce prinţul ieşise din odaie, propuseră uciderea Slugerului. Atunci Christaris, care acuma erà general, aruncasc o privire desnădăjduită lui Iordache. Se gândià desigur că voiau iarăş să-i ceară lui vindecarea pe veci a Slugerului. Insă Iordache respinsese propunerea, observând că Slugerul erà bine păzit şi că moartea lui puteà să întărîte pe panduri. Atunci Lassanis, care când erà treaz numai prost nu erà, întrebă: —„N'o fi având acest Sluger nici un cusur? Nu iubeşte el nici banii, nici vinul, nici femeile?" Iar Iordache zise la toate, nu, cu asprime. —„Esprit de corps," adăugă Leventis, —„e şi el ostaş."

— „Destul!" strigă Sofiana, ridicând braţele în sus cu o mişcare obişnuită ei, —„la fapt! —Ce vrei?"

— „Un sfat, ca de obicei, Basilissa. Când nu vede nimeni cusurul zalelor, Dumneata îl vezi. Spune prin ce putem să prindem pe Tudor."

— „Prin virtute!" zise ea râzînd prea tare, —„de n'are viţiuri, nu-l poţi luà decât prin virtute."

Leventis o privi fără a înţelege.

— „Ce prost eşti," urmă ea. „Ce cere un om cinstit dela oamenii săi? Tot cinste! Şi dacă-i ajutăm pe ei să piardă acea cinste? Atunci el spânzură pe credincioşii săi, sau îi împuşcă, sau le taie capetele şi le umple cu paie, cum se zice că ar face sfântul Dumneavoastră dela Cotroceni. Şi după ce va spânzurà pe mulţi din ai săi, atunci rămân puţini. Şi dacă taie mulţi, cei rămaşi, nu-i vor sărutà mâna. Il vor urî. Şi dacă-l urăsc, s'a isprăvit cu el." Rîse iarăş şi dinţii ei sclipeau cu cruzime.

Leventis se aruncă cu foc la picioarele ei, ea însă îi dădù cu piciorul şi isbucni în lacrămi, plângând lung şi amar, fără a se puteà stăpâni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căci de astădată, cu toată înţelepciunea ei şi cu toată dibăcia renumitei ţigănci Radovanca, Sofiana Pantas nu izbutise nici măcar să se apropie de Ion Urdăreanu pandurul.

* * *

Boierii, aflând că Domnul Tudor fusese la Ypsilanti, deşi nu ştiau ce se petrecuse între ei, binevoiră a intră iarăş în vorbă cu Slugerul. Ei urmară chemărei lui Ilarion, şi se hotărîră să vie la Cotroceni la sfeştania taberei pandurilor.

In spre oraş, mănăstirea dela Cotroceni erà înconjurată de o pădure deasă, care se deschideà spre miazănoapte şi apus. Şi acolo se aflà tabăra. In mijlocul ei erà făcut un altar dintr'o masă acoperită cu stofe ţesute cu fir, din comorile mânăstirii. Sfintele cărţi legate în argint sclipeau între sfeşnicele de aur în cari lumânările de ceară ardeau liniştite, căci vântul nu bătea şi bolta albastră a cerului erà fără un nor.

Episcopul de Argeş stăteà la altar. Cât erà de slab şi mic, păreà totuş impunător în odăjdii cetind slujba cu mare evlavie. Vocea lui limpede purtà departe cadenţele lungi ale cânteculuì său. Miile de oameni care-l ascultau înţelegeau fiecare cuvânt, căci Ilarion cântà româneşte, nu greceşte.

Domnul Tudor cu mâna stângă pe pumnal, stăteà în picioare în faţa lui. El ascultà slujba evlavios şi întunecat, aruncând câteodată o privire spre boierii adunaţi în cerc la dreapta sa.

Aceştia îşi dădeau toată osteneala să se stăpânească, ca să nu se citească pe feţele lor cât erau de îngrijaţi. Dar gândul că Tudor Vladimirescu voise să le taie capetele nu-i părăsià nici o clipă şi căutau la pandurii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cei albi cu alte gânduri decât căutaseră la negri ierolohiți de sub teii din Colentina. Nu le trecea prin minte să facă, ca odinioară în tabăra grecească, reflecțiuni asupra însușirilor pandurilor, asupra bărbăției și mândriei lor, care nu erau dobândite nici printr'o disciplină aspră, nici printr'o cultură aleasă, ci erau firești fiecărui Oltean. Căci boierii aveau o spoială de cultură grecească, însă frumusețea curată și adevărată a românimei nu le fusese deslușită prin nici o antologie. Deaceea se temeau de mulțimea acestor „țărani proști," și teama lor crescù când, după slujbă, în bubuitul tunurilor și în sunetul clopotelor, ei părăsiră tabăra și trecură prin rândurile dese ale pandurilor, dealungul zidului mânăstirii și intrară în curte. Companii întregi stăteau de pază lângă ambele porți joase și boltite ale zidurilor din afară și dinăuntru. Trei tunuri erau așezate lângă biserică, printre care se află și cel mare turcesc, scos din mlaștină dela Țânțăreni.

Aci erà lagărul artileriei. Posturi îndoite stăteau strajă lângă frumoasa scară de piatră cioplită care, în colțul stâng al clădirii pătrate, ducea la arhondaric, unde locuià Domnul Tudor. Cei mai mândri dintre panduri erau postați sus pe cerdac. Chiar boierii se mirară de doi dintre ei cari străjuiau la dreapta și la stânga ușei de intrare a sălei de primire.

— „Par'că sunt arhangheli," zise unul.

— „Ziua și noaptea," zise altul.

Ion Urdăreanu erà cel asemănat cu ziua. Pletele sale păreau scăldate în lumina soarelui. Ca orice Oltean, erà îmbrăcat în aba albă cu găitane negre. La brâu scânteiau pistoalele, de umăr îi atârnà flinta lungă lucrată în sidef; și privirea-i erà luminoasă. Căci prin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tre multele ştiri sosite în fiecare zi la Cotroceni, venise şi ştirea că boierii dela Beneşti ajunseseră cu bine la Sibiu. Aducătorul acestei veşti povestise mult şi amănunţit despre voinicia fetelor şi pomenise mai ales pe una dintre ele, pe mândra Safta Poenaru, „panduroaica" cum o porecliseră tovarăşii ei.

Ene Enescu erà cel care înfăţişà noaptea. Purta haine închise, o zeghe neagră cusută cu albastru. Intunecaţi-i erau ochii sub sprâncenele-i negre şi îmbinate, buzele sale strânse povesteau de o durere tainică. Pentru dânsul nu puteau fi ştiri bune. Văzuse într'adevăr pe o rudă a lui, care venise cu boierii la Cotroceni şi acesta îi spusese că boierul Radu erà tot bolnav. Despre ceilalţi nu întrebase.

După ce boierii se aşezară pe divanele din arhondaric, Domnul Tudor, care stà în picioare lângă o masă acoperită cu teancuri de hârtii, le împărtăşi scurt şi repede voinţa sa, de a vorbì cu ei asupra trei puncte. —„Am hotărît să se trimiţă la Divan hârtiile acestea de pe masă, cari sunt jalbe, rapoarte şi plângeri din ţară. Divanul trebue să răspunză la ele în douăzeci şi patru de ore. In al doilea rând, înainte de două-prezece ore trebuesc trimise ştafete către paşaua dela Giurgiu, cu o petiţie înşghiebată în înţelesul ars-magsarului nostru celui dintâiu către Sultan. In această petiţie vom cere trimiterea la Bucureşti a unui om de încredere, care să cumpănească şi să cerceteze la faţa locului dorinţele adunării norodului. Alte ştafete sunt gată să plece la Silistra, pentru a duce paşalei încredinţarea înţelegerei scrise pe care Episcopul de Argeş v'a cerut-o ieri în numele meu, şi care deci trebue, înainte de seară să fie iscălită. Pitarul Iancu Jianu e gata să dea chiar dânsul scri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

soarea în mâna paşalei, şi la rândul său Divanul trebuie să aleagă şi să trimită un sol. In al treilea rând, Domnul Udritzky m'a împuternicit să vă împărtăşesc conţinutul unei scrisori dela Ţarigrad. Rusia nu încuviinţează eteria şi a hotărît să nu-i deà cătuş de puţin ajutor. Este deci de cea mai mare însemnătate ca poporul românesc să scape cât mai repede de Greci şi să-i înduplece să părăsească ţările dunărene unde nu pot aduce decât cele mai groaznice încurcături."

Aci, la Cotroceni, în cetăţuia pandurilor, boierii, deşi supăraţi de purtarea poruncitoare a Slugerului Tudor, şi de modul cum prescrià nu numai lucrările cari trebuiau făcute, dar şi numărul de ore în cari trebuiau isprăvite, nu îndrăzneau să i se împotrivească. Dealtmintrelea Domnul Tudor, fără să aştepte un răspuns, le întinse spre iscălire petiţia către Paşaua dela Giurgiu.

Boierii se uitară la cel dintâi dintre ei înaintea căruia se puse hârtia, şi când acesta luă pana de gâscă şi iscăli, se grăbiră să-i urmeze pilda. Domnul Tudor iscăli cel din urmă : „Comandirul Adunării Norodului."

Atunci boierii se sculară şi plecară cu mare grabă, căci mureau de nerăbdare de a vorbi între ei despre supărarea Ţarului împotrivà eteriei. Cei mai mulţi o credeau plăzmuită cu scopul de a depărtà boierimea de Ypsilanţi. Erau scorniri de-ale lui Ilarion pentru pretendentul său la domnie. Acuma şedeà chiar la dânsul la Cotroceni. —„Sfinte Doamne !" oftau boierii, —„ce stare de anarchie !"

Iar Tudor Vladimirescu simţià acea stare de anarchie mai adânc, cu mai multă amărăciune decât boierii, căci nu o resimţià pentru interesele sale personale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Inima lui, ca aceea a unui adevărat domnitor, sângerà pentru toată țara. Dar mijloacele prin cari încercà să pună răului stavilă erau groaznice. Printre panduri începù să umble zvonul despre „garda uciderei", întocmită în taină de Domnul Tudor și comandată de voinicul Chiriac Popescu, un Sârb ales de Hagi Prodan. Nu se știà cari dintre panduri făceau parte din gardă, numai pedepsele de moarte date de ei erau cunoscute.

Și acestea se înmulțeau în fiecare zi, fie că erau date în provincie ca urmare la plângeri, fie că se executau chiar înaintea lui Tudor la Cotroceni de câteori prindeà pe vinovați. Părcà că duhul necuratului intrase mai ales în București. Se petreceau omoruri și furturi. Nici o femeie nu crà sigură pe stradă, iar în curțile boierești părăsite, se încuibaseră acele femei, de care nu scăpà nici un bărbat. Acolo se jucà cărți și se țineau chefuri nesfârșite în pivnițele sparte. Doi panduri prinși în una din acele case, fură spânzurați după porunca Domnului Tudor, cu toate rugăciunile lui Ilarion.

Azi, după ce Vladimirescu petrecuse până în cerdac pe boieri, Petre Poienaru, grămăticul său, se apropià de el și îl rugă să ocrotească și să ajute pe George Lazăr, în școala căruia fusese dascăl. Unul din funcționari, care însoțiseră pe boieri îi spusese că niște zavergii trăseseră focuri de puști asupra lui Lazăr pe când acesta făceà măsurători în grădina sa dela Sfântul Sava.

Domnul Tudor răsuflă mânios, se întoarse și văzând pe tânărul Dumitru Jianu, zise:—„Du-te în oraș, caută pe George Lazăr și adu-l la Cotroceni. E mai bine să steà aci cu noi. Să meargă un pandur cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tine, şi să ducă un cal pentru Lazăr. Nu vă băgaţi în încurcături şi nu vă opriţi nicăiri."

* * *

Dumitru Jianu, în drumul său către oraş, pe când se cobora prin pădure, începù deodată să cânte :

„Când aud cucul cântând
Şi mierlița fluerând,
Numai sunt om pe pământ."

— „Cânţi, domnişorule !" oftă pandurul de lângă el.

— „Apoi nu vezi că e primăvară," răspunse voios Dumitru.

— „Ar trebui să stăm la plug. De-or fi copiii flămânzi, nu le dă cucul de mâncare."

— „Acù o săptămână erà încă zăpadă pe câmp, acuma de o da Dumnezeu să punem mâna pe duşmani, atunci..."

Atunci cântecul cucului răsună aşà de tare şi aşà de aproape, încât tăià vorba tânărului. Dumitru râse cu poftă, şi apoi începù iarăş a cântà, căci erà şi el tânăr ca primăvara.

Frunze noi tinere împodobeau creştetul ştejarilor, încununându-i cu o lumină verde şi gingaşă. Pe pământ, prin aşternutul de frunze uscate, răsăreau pâlcuri de brebenei, capetele argintii ale ghioceilor şi stelele albastre ale viorelelor; din când în când un miros de micşunele venià până la călăreţi. Mai la vale se zăreau printre ştejari plopii argintii, iar lângă apă sălcii pletoase. Din când în când orăcăitul unei broaşte se amestecà cu cântecul cucului şi al ţin tezoilor, căc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aci sub pomi erau bălţi şi mocirle, iar drumul printre ele, deşi umblat, erà adeseori desfundat.

De pe podul înalt de lemn al Dâmboviţei se vedeà oraşul gătit de primăvară, sau mai bine zis nu se vedeà, căci deabià se zărià deasupra pomilor înverziţi şi plini de flori, turlele bisericilor. Caişii, cari de puţine zile daseră muguri, se acoperiseră peste noapte cu spuma lucitoare a florilor lor. In fiecare stradă, în fiecare curte, pe fiecare gard, erà belşug de frumuseţe. Pe deasupra străzilor şi fundăturilor murdare, se ridicà bolta copacilor luminată de soare. Lumina se revărsà aurie printre crăcile lungi ale sălciilor, peste crucile de mormânt strâmbe din iarba verde, împrejurul bisericelor părăsite. Şi peste tot cântau pasările.

Pandurii nu întâlniră decât foarte puţini trecători, dar de câteori se încrucişau cu vreo ceată de zavergii, aceştia îi înjurau. Atunci tovarăşul lui Dumitru îi ziceà :—„Inainte, boierule, înainte."

Când sosiră la curtea mănăstirii Sf. Sava şi descălecară lângă grădiniţa în fundul căreia se află locuinţa lui George Lazăr, văzură un lucru ciudat.

Lazăr şedeà istovit pe o bancă, lângă dânsul un boier înalt şi slab cu un pistol în mână, iar înaintea lor un ţigan fioros păzeà doi tineri cari căutau în jos înfricoşaţi dar îndărătnici.

Se auzià de departe vocea mânioasă a boierului, care când zări pe cei doi panduri, puse mâna pe umărul lui Lazăr şi zise voios :—„Dascăle, iată că vin pandurii Domnului Tudor."

Lazăr ridică ochii; erà palid la faţă, hainele lui negre, sărăcăcioase, erau mânjite de nisip şi de praf. El zise turburat :—„Bine, bine, dă drumul copiilor acuma."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Nu le dau drumul!" strigă boierul înfuriat, —„fraţi panduri, ştiţi cine sunt copii ăştia?" —Lazăr ridică în zadar mâna sa tremurătoare, —„Să vă spun. Mişeii ăştia pe vremuri mai bune, când şcoala era deschisă, au avut norocul să fie elevi ai acestui dascăl drept şi bun. Şi azi l-au călcat, l-au legat, l-au bătut şi i-au cerut comori şi juvaericale. Mărit să fie Dumnezeu care a făcut să viu tocmai atunci la prietenul meu. — Pui de năpârcă!" —strigă boierul către tinerii tâlhari, pe când ţiganul îşi arătă dinţii şi păreà a aşteptà porunca stăpânului său pentru a-i pedepsì altfel decât prin cuvinte.

Lazăr atunci se rugă de el aproape plângând: —„Destul, prietene Tell, te rog dă-le drumul."

— „Am să-i dau judecăţii!" urlà Tell.

— „Nu, lasă-i să plece. Mă omori. Lasă-i să plece."

Tell dădeà din cap, însă strigă: —„Afară, mişeilor! Să nu mai dau ochi cu voi, dacă vă e dragă vieaţa!"

Băieţii fugiră ca iepurii.

— „Sfinte Doamne, ce i-aş fi tras de urechi," zise Dumitru Jianu.

George Lazăr începù să plângă cu hohote

— „Dascăle," zise duios tânărul Jianu, —„Domnul Tudor te roagă să pofteşti până la Domnia Sa."

Lazăr îşi frângeà mâinile şi se văità: —„Mie să-mi zici dascăl, eu să fiu dascăl? După rod se cunoaşte pomul, după elev se cunoaşte dascălul! Şi mi-ai văzut elevii," vocea îi se înnecă, şi lacrămile îi curgeau pe faţă.

— „Cum să fii de vină de mişelia lor!" strigă Dumitru.

— „Băiete, băiete," oftă Lazăr, —„Mântuitorul a zis, de-ar fi credinţa voastră numai cât grăuntele de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

muştar, totuş aţi ridicà munţii prin ea. Credinţa mea n'a ajuns să ducă pe copii ăştià pe o cale dreaptă."

— „Ai uitat," îl întrerupse boierul Tell, —„câte alte suflete ai luminat şi îndreptat."

— „Dascăle," zise Dumitru gânditor, —„nu te supără dacă te întreb : nu ar trebui să-ţi duci şi Domnia ta neizbânda cum şi-a dus crucea Domnul Hristos?"

George Lazăr se ridică, trecù cu mâna peste şuviţele de păr care îi atârnau pe frunte. —„De-ar da Dumnezeu," zise el încet —„să am eu parte de un elev ca tine, care mi-ar arătà cu puterea sufletului său tânăr, calea pe care trebue să o apuc. Ai dreptate, nici umilinţa, nici pocăinţa nu trebuesc duse prea departe, căci atuncea duc la sumeţie. Şi cum îţi zice ţie, tinere, tu care ştii să gândeşti creştineşte?"

Dumitru se înroşi şi-şi zise numele.

— „Nu mă mir că eşti din neamul Jienilor," zise Lazăr.

Tânărul reînoi porunca dată de Domnul Tudor, şi dascălul intră în casă pentru a se îmbrăcà. Tell privi înduioşat după el. — „Are inimă de copil," zise el, —„odată plânge, odată râde. O rază de soare, o vorbă bună, o floare, sunt deajuns pentru a-l face să uite amărăciunile vieţei."

Dumitru îl întrebă dacă într'adevăr cele povestite despre gloanţele trase de zavergii erau adevărate.

— „E adevărat," oftă Tell, —„oraşul s'a prefăcut în vizuină de tâlhari. Eu nu-l mai las singur acì. Il iau acasă la mine."

— „Poate îl opreşte Domnul Tudor la Cotroceni," zise Dumitru.

Tell se arătă îngrijat şi turburat de acest răspuns. —„Am văzut," zise el, —„că ai minte şi inimă, deci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

am să-ţi vorbesc limpede. George Lazăr e bolnav şi are nevoie de îngrijire. Nervii săi sunt zdruncinaţi căci a luptat greu pentru credinţa şi pentru visurile sale. Deşi s'a bucurat de ridicarea Domnului Tudor, deşi a pregătit la aceasta pe şcolari, totuş a simţit adânc închiderea şcoalei sale. Vei vedeà, tinere, câtă încredere am în tine, când ţi-oi spune că de când nu mai lucrează şi de când l-au părăsit protectorii săi în cari credeà ca în adevăraţi patrioţi, l-a apucat un fel de desnădejde, de neputinţă—şi încearcă," —boierul Tell scoteà cu greu cuvintele, şi oftă—„Sfinte Doamne, nu pot să ascund adevărul, căci trebue să-l spui Domnului Tudor. Bietul Lazăr caută să înnece în vin gândurile sale negre. Deaceea nu poate să steà în tabără, căci, de, nu te poţi aşteptà ca pandurii să fie sfinţi, căci de-ar fi sfinţi n'ar fi panduri, nu-i aşà? Dar Lazăr este un sfânt deşi îl ispiteşte necuratul cu duhul desnădejdei. Este un sfânt, căci ne-a învăţat ce e mai sfânt în ceruri şi pe pământ. Iubirea pentru tot ce e bun şi frumos. Şi acuma în timpurile grele pe cari le trăim, e datoria noastră să-l păzim şi să-l ocrotim."

— „Am înţeles, boierule," zise Dumitru.

— „Atunci," zise Tell cu vocea tare, căci Lazăr ieşià din casă,—„mă încred în Domnia ta, căpitane. Mi-l aduci pe dascăl acasă," şi descrise amănunţit cum puteà să-i găsească locuinţa.

In curte la Cotroceni, când tunarii zăriră pe George Lazăr, începură să zică bucuroşi:—„Iată vine Neamţul. Hai să-l rugăm să ne facă lafete."

Ii ziceau „Neamţul" nu numai fiindcă erà de dincolo, dar fiindcă se îmbrăcà nemţeşte. Dibăcia sa ca inginer, ca ţintaş de tunuri le erà bine cunoscută.

Dumitru Jianu se folosì de vădita bucurie pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

George Lazăr o simţià la întâlnirea sa cu tunarii, pentru a căutà pe Domnul Tudor şi a-i împărtăşi spusele boierului Tell.

Vladimirescu înţelese pe dată că dascălul duceà lipsă de muncă şi-l lăsă printre panduri. Toată ziua Lazăr zidì, ciocănì, încercă tunurile, trase la semn şi petrecù astfel ceasuri cari îi făcură bine şi îi înălţară sufletul. Glumeà cu pandurii sau le vorbià de scopul răscoalei cu cuvinte înflăcărate, şi mai târziu, când se coborî spre oraş în tovărăşia lui Dumitru Jianu, povesti acestuia multe din viaţa sa. Dumitru îl ascultà cu drag, ochii săi suri, plini de foc, îl priveau de sub sprâncenile stufoase; şi aşà află că George Lazăr erà doctor în filozofie dela universitatea din Cluj, doctor în teologie dela Universitatea din Viena şi membru corespondent al Societăţii filologice din Halle, şi făcuse şi studii tehnice. Lazăr îi povestià cu ce dragoste adusese la Bucureşti comoara cunoştinţelor sale, aşà cum o adunase el, şi cât de bine fusese primit. —„Steaua care m'a călăuzit în anul venirei mele la Bucureşti, a fost Domniţa Ralu Caragea, fata cea mai mică a lui Vodă Caragea. Mi-a trimis răspuns că preţuià mult încercările mele. Atâta tot. Dar a fost de ajuns. Din aceste cuvinte au ieşit minuni, căci mulţi ţincau la părerea Domniţei care erà deşteaptă. A ieşit minune şi pentru mine, căci Domniţa a devenit steaua vieţei mele."

— „Erà frumoasă?" întrebă Dumitru.

— „Erà numai duh şi bunătate," zise visător dascălul, —„nu semănà cu nimeni." După o tăcere pe care tânărul pandur nu îndrăznì să o întrerupă Lazăr reîncepù: —„Pe urmă mi s'a stins steaua. Intr'o dimineaţă s'a aflat că Vodă cu familia sa au ieşit la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plimbare. Nu s'au întors niciodată. Fugise de răzbunarea Turcilor şi de ura duşmanilor."

— „Ai fost foarte nenorocit?" întrebă sfios Dumitru.

— „Sunt nenorocit şi azi," răspunse Lazăr liniştit, —„dar voi trăi cât timp voi fi bun de ceva, cât timp voi aveà nădejdea să mi se redeschidă şcoala—Domnul Tudor mi-a vorbit azi de aceasta. Atunci nu pot greşi, şi urmez să fac ceeace steaua mea ar fi voit să fac."

Sărbătoarea înflăcărată a apusului de soare se desfăşură pe cer şi se află în toiul ei când călăreţii se coborîră înaintea casei boierului Tell.

Dar tocmai când Dumitru îşi luà rămas bun dela Lazăr, se auziră ţipetele de spaimă ale unei femei.

Tânărul se opri o clipă pentru a-şi dà seama de unde porneau ţipetele şi sărind de pe cal strigă dascălului: —„Ţine-mi calul!" şi dispărù la fugă.

El cunoşteà mahalaua bine, şi ştià că nu se puteà folosi de calul său, căci aci casele boiereşti se aflau aşezate fără regulă, ulicioare înguste duceau printre sutele lor de cotituri, şi în unele locuri se strâmtau atâta încât un călăreţ ar fi trecut cu greu. Locul păreà făcut pentru a jefui nu numai pe cei nearmaţi, dar chiar şi pe cei armaţi, dacă erau singurateci, mai ales că curţile boiereşti erau toate goale sau nepăzite.

Dumitru Jianu, cu sabia în mână, alergă ca purtat de furtună până întâlni trei oameni cari târau după ei o femeie ce ţipà. El spintecă umărul aceluia care mergeà în cap şi ceilalţi o croiră la fugă în faţa tânărului înfuriat.

Femeia se rezemă aproape neînsufleţită de zid. Erà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o bătrână. Dintr'o privire, cel ce o scăpase o recunoscuse.

— „Mamă Dobrino!" strigă el.

La vocea lui ea îşi revenì în fire şi deschise ochii. „Maică Precistă, boieraşule" —bâlbăi ea şi căzându-i la picioare plânse cu hohote.

El o ridică. —„Unde stai? Spune repede, să te duc acasă." Şi luând-o de braţ, o purtă mai mult decât o duse spre un zid înalt în care se află o portiţă mică. Bătrâna îi dădù cheia şi ei intrară într'o grădină mare. Roşaţa apusului pătrundeà în valuri scânteietoare printre pomii înfloriţi şi dădeà o lumină ca din basme, dulce şi puternică în acelaş timp sub ale cărei raze feţele deşi învăluite ca într'un colb auriu păreau mai vii; iar vârfurile crengilor plecate în jos şi cele din urmă pământuri de flori se topeau în văpaie aurie.

Pitită sub pomii înfloriţi stăteà o casă mică, acoperită cu şindrilă. Pe lângă zidurile ei creşteau zambile albastre în rânduri atât de dese, încât păreau a pătrunde în casă pe deasupra prispei joase. Creşteau aci în voia Domnului şi nimeni nu le călcà. Grădina erà tăcută şi singuratecă. Adâncimea ei sub albeaţa şi verdeaţa primăvăratecă, nu erà tăiată decât de trunchiurile negre ale copacilor; ea zăceà aci, ca şi când ar fi fost la sfârşitul pământului, nu la sfârşitul oraşului Bucureşti, împresurat de două oşti de răsculaţi. Acea singurătate însă erà numai aparentă, căci de fapt, curtea mare boierească de care ţineà grădina întinsă cât o mică moşie, se află într'altă parte.

— „Cum te găseşti în Bucureşti?" întrebă Dumitru, —„de ce n'ai rămas la banul Bibescu?"

— „Doamne, Doamne," zise bătrâna, —„lasă-mă măcar să-mi viu în fire, boieraşul mamei!" —şi după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce intră în casă ea îi sărută mâinile, braţele, poalele şi numai atunci răspunse la întrebările sale. Familia Bibescu, când fugise dela Craiova, o trimisese la bătrâna Zoe Patsimadis, care stătea în casa mare din faţă. Repausatul Patsimadis fusese logofătul Bibeştilor. Aceştia credeau că punând-o pe Dobrina în casa unui Grec, o puneau la adăpostul eteriştilor. Şi de fapt era bine adăpostită. —Ea oftă adânc. Azi numai îi venise ei să meargă la Sfântul Mina şi.....

— „Eşti bolnavă?" o întrerupse Dumitru, căci ştia că Sfântul Mina era un apărător în contra boalelor trupeşti.

— „Nu pentru mine mă duceam, maică," răspunse ea, —„când mă va chemà Dumnezeu, eu sunt gată să mor. Dar colo în casa boierească este una pentru care duc mare grijă. E nepoata coanei Zoe."

— „Ţi-e dragă?"

— „Cum să nu-mi fie? E miloasă cum erâ reposata mumă a Domniei tale. Şi tânără, şi frumoasă. Şi copilă. Dar sgripţuroaica aceea o omoară," —şi trăgând spre dânsa capul lui Dumitru ea îi şopti la urechie: —„Vreà s'o vânză sau lui Ypsilanti sau unuia din covrigarii lui."

Tânărul se ridică mânios: —„Bată-i Dumnezeu de Greci!"

Dobrina iarăş îl atrase spre ea: —„Nu, maică, nu," şi şoptind de astădată cu mâna peste gură, zise încet. Patsimadoaia e Romăncă numai bărbatul ei e Grec. Şi tot un Român îi dă ajutor la mârşăviile ei. E fratele ei, preotul dela Sfântul Anton. Ei se ţin de mână cu Grecul Zamfiropol care stă în casa aceea dela colţ lângă biserica Sfântu Mina. El a asmuţit derbedeii asupra mea când ieşiam din biserică, — drăcoaica se teme de mine, — m'a dat afară din casa mare şi m'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pus să stau aci în căsuţa asta. Şi nu dă voie Ancăi să vie la mine..."

Ochii lui Dumitru Jianu scânteiau sub sprâncenile sale încruntate. —„Ştie fata..." începù el.

— „Nu pot să-ţi spun ce ştie şi ce nu ştie. Dar o vezi cum se vesteje̦ste ca floarea fără soare—Doamne," —şi bătrâna se oprì deodată cu ochii pironiţi spre fundul grădinii.

Printre copacii înfloriţi, peste iarba tânără în care înfloreau zambilele albastre, venià o fată. Ovalul frumos al feţei palide cu ochii negri, părul negru, erà îmbrobodit într'un tulpan alb. Ca înfrigurată, ţinea strâns pe trupul ei mlădios o manta cenuşie. Intră în casă, uşoară ca o umbră şi deodată se oprì zărind pe tânărul străin.

— „Sfântă Filofteie, Sfântă Paraschivă!" strigă Dobrina făcându-şi cruce, — „nu te sperià, maică! Vezi ăsta e stăpânul meu, boierul Dumitru Jianu, pe care l-am alăptat cu şi de care ţi-am vorbit. Treceà pe uliţă, şi cântà, —eu i-am recunoscut glasul şi l-am chemat," —şi luând pe Anca de mână, —„vino, maică, nu te teme de el."

Anca nu se temeà. Ea privià pe Dumitru Jianu cu încredere şi zise: —„Eşti oare dintre căpitanii Domnului Tudor?"

Erà o mângâiere să o auzi vorbind, căci glasul ei grav şi dulce aminteà pe acela al turturelelor.

— „Da," răspunse Dumitru.

— „Ne scapă în curând Domnul Tudor de Greci?"

— „Să dea Dumnezeu!" zise pandurul din toată inima. Şi ochii tinerilor se întâlniră într'o privire lungă şi adâncă. Apoi Anca plecă ochii în jos. Dumitru Jianu trecù cu mâna peste frunte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Trebue să plec," zise el, —„dar vin iar, mamă Dobrino."

Bătrâna îl însoţi pentru a-i deschide portiţa şi pe drum el îi spuse: —„Păzeşte fata pe cât poţi, auzi? La nevoie să mă chemi, ai înţeles? Eu mă întorc în curând, —dar la primejdie să mă chemi, ai auzit?"

— „Da, da," oftă Dobrina. —Să păzească fata? Să-l cheme? Cine să se ducă să-l cheme? o surghiuniseră acì în colţul cel mai îndepărtat al întinsei livezi, şi când îndrăznise şi ea să iasă, atunci o păţise rău de tot. Acestea toate însă nu le ziceà în gura mare, pentru a nu-l nelinişti şi mai mult. Tot astfel ea ascunsese Ancăi cum fusese prinsă de hoţi. Aveà inimă de mamă şi ştià să tacă acolo unde ar fi fost o cruzime să vorbească. Mai de grabă îşi încărcà sufletul cu o îndoită povară de griji. Indoită, căci tânărul ei stăpân nu plecă cum venise. Căutătura ochilor se schimbase. De astădată ar fi voit să se roage pentru dânsul şi pentru Anca într'o altă biserică, la Olari, sau la Cuţitul de Argint, ale căror icoane făceau minuni pentru inimile îndrăgostite. Insă amândouă biserici erau preà îndepărtate pentru bătrâneţele ei, în timpuri atât de nesigure. Dobrina oftă, şi când deschise portiţa se îngrozi: —„Nu te duce pe unde ai venit, maică, nu trece pe acolo! —Maică Precistă, dacă te pândesc tâlharii?"

In faţa propriei sale primejdii el îşi redobândi liniştea şi o potoli râzând. Alergă deadreptul spre Sfântul Mina. Uliţa îngustă erà pustie, numai la locul unde tăiase umărul tâlharului se vedeà pe jos pete închise de sânge. Rănitul fusese ridicat de tovarăşii săi.

Dumitru avù multă greutate să înduplece pe preot să-i deschiză uşa casei sale. Oamenii îşi zăvoreau uşile şi se temeau de cei cari încercau să pătrunză la ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe urmă însă, bărbatul de ispravă se bucură de voinicul pandur care-i povesti întâmplările prin cari trecuse şi îl rugă să vază de femeile din casa Patsimadis şi la nevoie să-i trimeaţă vorbă la Cotroceni.

Când Dumitru trecù ceva mai târziu pe lângă curtea Grecului Zamfiropol, i se părù că aude şoptind după poartă şi că cineva deschide portiţa şi se uită după dânsul. N'aveà însă timp să pândească duşmanii, căci se înnoptase şi avea porunca să părăsească oraşul înainte de întunerec. Işi scoase calul din curtea boierului Tell. Dar pe tot drumul spre Cotroceni, inima lui părea trasă înapoi cu lanţuri de oţel spre livada fermecată. Işi frământà minţile să găsească un prilej pentru a se întoarce cât de curând în oraş, cceace fără motive întemeiate erà greu de obţinut dela Domnul Tudor.

* * *

A doua zi, minunea se îndeplini; Slugerul îl trimise iar în oraş, căci ştià că Dumitru Jianu, care locuise în Bucureşti cu Bibeştii, cunoşteà bine oraşul. Dumitru trebuià să ducă o scrisoare bancherului Zottoviceanu, şi casa acestuia nu erà departe de aceea a bătrânei Patsimadis. Pandurul primì porunca de a se îmbrăcà în haine închise şi astfel încât să fie cât mai puţin băgat în seamă.

Tânărul se cobori ca vântul prin pădure şi trecând râul îşi lăsă calul la hanul lui Manuk pentru a-şi puteà scurtà drumul prin şanţuri, prin spărturi de zid şi de garduri şi prin ulicioarele strâmte între două curţi.

Hanul, a cărui îmbulzeală sgomotoasă erà vestită, azi erà tăcut şi porţile lui închise. Dumitru se văzù

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

silit să steà la tocmeală până ce i se deschise şi se făcù loc calului în grajd. Pe urmă străbătù strada în grabă pentru a trece peste maidanul bisericei Sfântul Antoń, despărţit de stradă printr'un şanţ larg.

Deodată auzì copite de cal şi voci batjocoritoare şi triumfătoare care strigau greceşte :—„El e, el e," şi întorcându-se văzù cinci călăreţi alergând către dânsul.

Dumitru avusese abià timp să sară în şanţ şi să se strecoare în stufiş, că arnăutul care erà în cap se şi ivì sus în marginea şanţului ţintind pistolul către dânsul.

O furie războinică apucă atunci pe tânăr, se stăpânì însă gândindu-se la Anca şi la misiunea sa, şi ieşind din stufiş strigă :—„Ce? Vrei să omori un Grec?"

Pronunţă greceşte aşà de bine, încât arnăutul rămase nedumerit.

Dumitru ieşì din şanţ, ocolì un zid dărîmat care erà în dosul lui şi trecù în fugă prin curtea bisericei şi printre bordeiele ţigăniei ei.

Işi dădù seama că erà urmărit. Dar erà voinic şi sprinten ca un cerb. Ajungând la Sfântul Mina, după o alergătură de zece minute şi după o săritură peste un zid înalt, inima îi bătcâ abià ceva mai tare. Preotul ieşià tocmai din biserică.

— „Părinte," zise Dumitru Jianu, —„sunt urmărit. Trebue să-mi schimb hainele ca să nu fiu recunoscut."

Fără a şovăì, preotul îşi scoase reverenda şi patrafirul, îmbrăcă pe Dumitru cu ele şi îi puse potcapul în cap şi evanghelia în mână. Pandurul îşi băgă căciula în cismă. Şi pe când se îmbrăcà astfel întrebă :—„S'a întâmplat ceva, părinte, la Patsimadoaia?" —„Nu ştiu nimic," răspunse preotul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dumitru plecă liniştit înainte şi ajunse la Zottoviceanu. Stând lângă dânsul pe când citiă scrisoarea Slugerului Tudor, el se tot gândià cum ar puteà să meargă repede la Dobrina; aşà încât nu primi propunerea de a rămâne peste noapte, pe care bancherul îngrijat îi o făceà. Zottoviceanu dând din cap, conduse pe tânărul pandur până în pridvor şi cum se scoborau pe scară, văzură arnăuţi la poartă.

Atunci Zottoviceanu zise tare: —„Părinte, coboară-te şi în pivniţă, că e plină de duhuri necurate." El însă se oprì şi aşteptă pe Greci, cari intrând în curte îl întrebară dacă nu trecuse un tânăr pe care-l căutau.

Dumitru, cu capul plecat peste evanghelie şi cu faţa ascunsă de pletele lui lungi, trecù pe lângă ei şi intră prin uşa de stejar în pivniţa de sub pridvor.

După plecarea arnăuţilor, se scoborî şi Zottoviceanu în pivniţă şi dojeni pe Dumitru: —„Ai văzut, te căutau. De altfel să ştii că mahalaua e plină de caţaoni cari îi găzduiesc pe ăştia şi te pândesc pe tine, chiar când îţi închipuieşti că nu e nimeni în stradă."

Degeaba. Zottoviceanu oftă: —„Tinereţe, tinereţe!"

Şi prevederile bătrâneţelor avură dreptate. Tânărul preot abià trecuse colţul uliţei că arnăuţii fură pe urmele lui. El intră într'o curte unde cunoşteà pe stăpânul casei şi îi strigă: —„Grecii mă fugăresc. Dă-mi o scară să trec peste zidul din fund."

Omul îi dădù scara, Dumitru trecù zidul şi se lăsă în jos dealungul trunchiului unui prun.

Deastădată se aflà în direcţia opusă aceleia care duceà la Dobrina. Insă nu-i rămânea răgaz să simţă nici mânie, nici durere, căci deşi de unde erà nu-şi vedeà duşmanii, totuş auzul său, încordat peste măsură îl făceà să îi simţă în depărtare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Orașul se isprăvià aci și începeau viile. Locuri de verdeață, acoperite cu pomi roditori, dintre cari se ridicau la vreo trei sute de metri cele trei turnuri ale unei biserici pe care Dumitru o cunoșteà bine. Ca băețandru venise adeseaori până aci și câteodată și mai departe. Erà biserica Sfântul Ștefan și făceà parte din cătunul ale cărui acoperișuri de stuf înnegrite se zăreau printre verdeața primăvăratecă.

Locul erà șes, frunzișul nicăeri îndesat, nicăieri un zid înalt sau o curte boierească care să ascunză pe fugar de dușmanii săi. Dumitru Jianu deschise cu o mână pricepută o portiță de lemn la stânga zidului bisericei, unde, ceeace nu se aflà în vreo altă biserică, se zăreau știreangurile clopotelor, și începù să le tragă. Sunetul lor trecù scurt și pătrunzător prin aer.

Țăranii alergară și înconjurară îngrijați pe preotul străin, care îngenuchiat la poalele turlei din stânga, trăgeà clopotele cu foc.

Deodată lăsă funiile din mână, clopotele se opriră intr'un răsunet scurt. Iar preotul sări în sus strigând: —„Rugați-vă și priveghiați. Chemați pe flăcăi și înarmați-i căci țara e în primejdie!" —și ridicând evangheliа deasupra capului fugì prin mulțime.

Aceștia nu înțeleseseră încă ce se petrecuse când cinci călăreți veniră în goană din spre oraș. Ei fură siliți —cum de altfel socotise Dumitru, —să-și încetineze mersul din pricina norodului, care le țineà drumul și întrebară înfuriați de ce se adunase mulțimea, și dacă nu cumva trecuse vreun fugar. Cum nimeni nu înțelegeà grecește își vărsară furia printr'o droaie de înjurături. In timpul acesta, preotul își aruncase patrafirul într'un șanț și fugeà spre miazănoapte, cu nădejdea că apucând la stânga să poată intrà în oraș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Arnăuții însă nimiciră acea nădejde, căci aci pe câmp ei își zăreau prada, și o puteau goni după plac. Totuș Dumitru văzù o țigănic în depărtare, și isbuti cu ajutorul inimei și mușchilor săi oțeliți să ajungă la bordeie înaintea călăreților și să se strecoare printre uluci. In fața lui se aflà, pe o movilă, biserica Sfântului Dumitru. Dumitru trecù sub clopotniță și se rezimă de un pom, acuma, după a patra oară de alergătură, începeà să se înnece și i se uscase gâtul. Insă aci nu puteà rămâne, intrase în împrejurimile taberei eteriste; Colentina nu erà departe, arnăuții îl băgaseră în cursă. Furia îi îndoì puterile, nu se dădeà el prins așà de ușor! Trecù printre spărturile zidului dărîmat, scoborî movila și iarăș fugì peste șes, de astădată spre Izvorul Tămăduirei, de unde voià să se îndrepteze către Cotrocenì. In goana lui ocolise jumătatea orașului. Acuma alerga pe iarbă deasă, care înăbușind tropotul cailor îl împiedică să audă că erà urmărit de aproape de un călăreț care se ivì la dreapta și îl lovì cu sabia. Pandurul simțì o durere la frunte și puncte negre și înfocate mișunară înaintea ochilor săi. In aceeaș clipă calul arnăutului se poticni și se rostogolì cu călărețul său. Dumitru iarăș fugì înainte, însă deodată căzù grămadă într'o groapă.

Acolo stăteau trei țigani cari cântau din vioară. Sărirà în sus, privind încremeniți pe tânărul palid, acoperit de sânge și de nădușeală și unul din ei strigă:
—„Aolĕu, ăsta e stăpânul lui Mitică, e boierul Dumitru Jianu!"

Un altul ridică repede capul până deasupra groapei, zărì călăreții în depărtare, înțelese că erà vorba de urmărire și schimbând cu tovarășii săi câteva cuvinte în limba lor, aruncă pe umerii lui Dumitru zeghea sa,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi puse în cap pălăria, şi întinzându-i vioara îi zise: —„Cântă, boierule, cântă."

Duşmanii veneau la goană, se opriră la malul groapei şi priviră în jos. Spuma din zăbalele cailor lor picură pe capul celor de jos.

Cel mai tânăr dintre ţigani, îşi întinse pălăria şi începù să se milogească.

Drept răspuns primì o lovitură de biciu şi o înjurătură, şi arnăuţii plecară.

Atunci Dumitru lăsă vioara din mână şi zise: —„Duceţi-mă la Isvorul Tămăduirei, —şi chemaţi-l pe Mitică al meu dela Cotroceni—apă," —şi pierdù cunoştinţa.

Ţigănuşul plecă la fugă. Ceilalţi trei luară pe Dumitru în braţe şi căutând adăpostul pomilor îl duseră în curtea bisericei Isvorul Tămăduirei. Bisericele dela marginea oraşului erau părăsite de parochii lor. Ţiganii deschiseră uşa bisericii cu sila, la astfel de lucru erau ei meşteri, şi culcară pe Dumitru pe un pat de frunze şi iarbă, culese în grabă printre morminte. Aci îl găsì Mitică, când veni, spre seară, în graba mare dela Cotroceni.

In biserica plină de mirosul tămâiei, în tainica-i lumină ţesută de umbre vinete şi de răsfrângerea purpurie a apusului, zăceà Dumitru Jianu, palid, cu ochii pironiţi şi limpezi.

— „Mitică," zise el, —„azi am minţit de trei ori, pentru întâia oară în viaţa mea. Şi de trei ori în aceeaş zi. Odată ca Grec, odată ca preot, la urmă ca lăutar."

Robul nu aflase decât de ultima întâmplare din groaznica fugă a stăpânului său, pe care i-o povestise ţigănuşul. Dar cunoşteà pe stăpânu-său, şi înţelegeà ce voià să zică cu minciuna. Ar fi voit să-l vază adormind, însă ochii lui nu se închideau, şi toată noaptea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

glasul limpede rosti aceleaşi cuvinte de învinuire, iar spre dimineaţă adaugă: —„Nu m'am luptat, m'am furişat tiptil."

Mitică isbuti, numai a treia zi, să se repeadă până la Cotroceni spre a cere ajutor. Când îl zăriră pandurii îi spuseră: —„Slavă Domnului că ai venit! Aici e mare furtună de când s'a pierdut urma stăpânului tău. Umblă zvonul că a omorît un arnăut. Pe urmă a venit bancherul Zottoviceanu şi a povestit că boierul Dumitru a venit la dânsul îmbrăcat ca preot, fiindcă erà urmărit, şi după el a venit preotul dela Sfântul Anton cu o jalbă dela soră-sa cum că un căpitan de panduri a voit să fure pe nepoată-sa."

Mitică, un flăcău mlădios şi deştept, mulţumi pandurilor şi nu se duse la Domnul Tudor, ci la Episcopul Ilarion. Şi cât de greà erà furtuna care ameninţà pe Dumitru Jianu se puteà vedeà din faptul că însuş Episcopul aduse pe rănit în casa sa din oraş, la poalele Mitropoliei.

Insfârşit, Dumitru Jianu scăpă de ameţeală, de slăbiciunea ţinerei de minte, toate, urmări ale loviturei de sabie pe frunte, şi Ilarion, cu toată fierbinţeala care apucà pe bolnav, îl puse să-i povestească amănunţit toate întâmplările prin care trecuse şi învoi să trimeaţă pe Mitică după ştiri la preotul dela Sfântul Mina.

Multe ceasuri trecură până ce ţiganul se înapoiă. Nu venià singur. Il urmà un fel de stafie, umbră abià de recunoscut a bătrânei Dobrina. Ea voi să vază pe Episcop singur. Insă cu cât simţurile lui Dumitru erau amorţite până acum, cu atât se deşteptară deodată cu vioiciune; el simţi că i se ascunde ceva, sări din pat, deschise uşa şi Dobrina fu silită să intre la dânsul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru a-l liniști oarecum. Când privi în obrazul galben ca moartea a bătrânei, unde numai ochii păreau vii, zise :—„Au vândut-o?"

—„Nu, maică, nu," —șopti bătrâna, și înșiră, la porunca Episcopului, jalnica povestire. Azi de dimineață se făcuse mișcare în grădina Patsimadoaiei. Anca venise fuga la dânsa, ca gonită de duhuri necurate! După ea alergau preotul dela Sfântul Anton și grecul Zamfiropol; când fata văzuse pe Dobrina la pragul ușei, strigase :—„Spune-i să nu mă uite!" și trăgând un pumnal de sub scurteică și-l înfipse cu amândouă mâinile în piept și căzù moartă în iarbă.

Dumitru Jianu scoase un țipăt. Frigurile îl scuturară zile și săptămâni, sdrobindu-i inima și creierii. Dobrina și Mitică îl căutau,el însă se rugà cum se roagă copii : —„Lăsați-mă să mor, —lăsați-mă să mor." Erà prea slab pentru a-și da singur moartea. Și ei îl păzeau ca să nu se prăpădească.

Odată ce Episcopul Ilarion deșlușise limpede toate întâmplările lui Dumitru, se grăbi să meargă la Cotroceni și să împărtășească Domnului Tudor tot ce se petrecuse.

Mânia Slugerului împotrivà lui Dumitru Jianu crescuse într'atâta, încât îi venià greu acuma să fie silit s'o potolească. Căutà încă un prilej pentru a o deslănțui.

— „Il aperi bine, părinte," zise el fioros, — „dar datoria nu și-a împlinit-o bine. In loc să rămâie la Zottoviceanu, cum erà cuminte să facă, a alergat după femei. Și de aceea îl voi...."

Cel cărui boierii îi ziceau Voltairistul îl întrerupse : — „Nù e om acela, care vede o fată curată în primejdie și nu încearcă să o ocrotească."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ostaşul trebue să asculte," mârâi Tudor.

— „Nici ostaşului să nu-i ceri peste puterile omeneşti," răspunse Episcopul. —„Fereşte-te de sumeţie! Nu pune voinţa ta mai presus decât voinţa dumnezeească!" —el întinse mâna spre fereastră. —„Poţi să tai pomul acesta, dar nu poţi să opreşti ca primăvara să înflorească. Dragostea nu e un păcat. E o lege. A fost înaintea ta, şi va fi după tine, vieaţa ta o datoreşti ei. Oare n'ai avut şi tu o mamă, Tudore, o mamă care a iubit pe tatăl tău? Ţi-o spun eu, ia-ţi muiere şi fă-te om! Căci îţi lipseşte mult pentru a fi un sfânt, — mult!"

Ilarion nu se arătase niciodată atât de mânios şi de dojenitor faţă cu Vladimirescu. El recunoşteà primejdia care-i ameninţà sufletul, tot aşà de limpede precum o recunoscuse şi Sofiana Pantas.

Domnul Tudor se uità cu mirare la Episcop, şi tăcù câtăva vreme. Pe urmă zise scurt: „Nu sunt făcut nici pentru avere nici pentru muiere." Iar celălalt oftă din greu, căci simţià că aci se isbià în firea marelui Oltean de o asprime, pe care Ilarion o puteà câteodată îndulci, nu prin convingere, ci numai datorità hatârului pe care Vladimirescu îl făceà din când în când prietenului său. Lucrurile mergeau rău însă când, în timp de primejdie, prietenul nu erà de faţă.

In seara aceleaşi zile, Episcopul văzù cu ce grozăvie şi cu ce repeziciune fulgerătoare, Domnul Tudor ştià să pedepsească.

Căpitanul pandurilor chemase pe căpitanul Sava şi-l întrebase, dacă într'adevăr Divanul îi încredinţase paza oraşului şi dacă aveà de gând să-şi îndeplinească datoria. Arnăutul îi răspunse că da; amândoi atunci făcură un manifest prin care erà îngăduit fie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cărui cetăţean să se apere cu armele împotriva zavergiilor, fără a fi chemaţi vreodată la judecată.

— „Vezi," zise Vladimirescu către Ilarion, —„că dau şi altuia dreptul pe care mi-l am însuşit eu însumi. Ce să faci însă cu sarea norodului când s'a împuţit?"

Ilarion, la rândul său, îl privi mirat, căci nu înţelegea scopul întrebării.

Domnul Tudor atunci, duse pe Episcop în iatacul său şi ridică plocatul care atârnà deasupra patului până în pământ.

Ilarion tresări îngrozit.

Sub pat zăceà un preot mort.

— „Vezi, asta e sarea împuţită," zise pandurul.

— „Ce a făcut?" bâlbăi Episcopul.

— „Ceeace mi-ai povestit," răspunse Domnul Tudor.

Erà preotul dela biserica Sfântul Anton.

— „Domnul Dumnezeu singur e stăpân pe vieaţă şi pe moarte," şopti Ilarion.

Vladimirescu lăsă plocatul din mână. —„Hai la masă, părinte," zise el.

Şi la masă fu vorbăreţ; lăudă bucatele care erau de post fiindcă veneà săptămâna mare. Lăudă şi pe credinciosul său Preda, care nu numai le gătià, dar le şi gustà de teama vreunei otrăviri. Aceasta decând Grecii încercaseră să înduplece pe grămăticul Nae Popescu să pună otravă în cafeaua turcească a Episcopului de Argeş. Pe urmă Domnul Tudor povestì o întâmplare a lui din războiul ruso-turc.

— „Urmăream o ceată de tâlhari, ale căror căpetenii erau doi preoţi, cari făceau grozăvii mai cumplite decât acele ale păgânilor. Tocmai poposeam într'un sat, când plăieşii îmi aduseră legaţi pe hoţomanii amândoi. Ei erau duhovnici ai acelui sat. Iar pe când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi dojeneam, unul din ei îmi răspunse obraznic, că numai Episcopul aveà dreptul să-l mustreze şi să-l pedepsească. A mai spus că în loc să mă amestec în treburile lui, mai bine aş face să-mi ţin în frâu pandurii, cari sunt mai răi decât tâlharii. Atunci poruncii câtorva ţărani să facă o groapă după altar şi după ce o săpară, spusei acestui tâlhar de popă: „In acest sfânt locaş ai citit enoriaşilor tăi sfânta evanghelie, în care stă scris, că preoţii sunt urmaşii apostolilor, sarea pământului, luminătorii norodului, păstorii turmelor lor, pentru cari la vreme trebue să-şi jertfească şi viaţa. Tu, însă, hoţomanule, după cele ce ai făptuit, nu mai eşti demn să fii păstor. Deaceea te voiu îngropà după altar, ca văzându-ţi groapa, ceilalţi preoţi să nu facă ca tine". Şi l-am înpuşcat, iar pe celalt l-am omorît în bătăi. I-am asvârlit pe amândoi în groapă. După aceea am cerut o ciorbă de iepure, pe care am mâncat-o cu atâta poftă că n'oi uita-o cât oi trăi."

Ilarion se cutremură; sufletùl său erà turburat. Erà aproape să pizmuiască pe Vladimirescu, care mânuià sabia cu cele două tăişuri ale dreptăţii pedepsitoare, cu atâta brutală simplicitate. Pandurul nu cunoşteà îndoiala. Prăpăstiile contrazicerei nu se deschideau înainte-i, precum se deschid la fiecare pas în calea gânditorului când vrea să deosibească dreptatea de nedreptate, să le urmărească până în ultimele lor consecinţe şi să făptuiască deopotrivă cu ele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV.

Paşaua dela Silistra trămise, la cererea adunării norodului, câţiva effendi la Cotroceni. Pitarul Iancu Jianu şi Căminarul Borănescu, trămişi de Divan, trebuiau să se înapoieze numai după întoarcerea effendilor la Silistra.

Turcii falnici aduceau un butoi de vin de Cipru, lămâi, portocale, smochine şi cafea, drept plocon Domnului Tudor. El avù cu dânşii lungi întrevederi şi îi plimbă în tabără, unde pandurii îi primiră cu strigăte de: „Trăiască Sultanul!"

După trei zile plecară, cu două şaluri de mare preţ şi o butcă cu doi cai negri pentru paşaua. Li se dăduse şi a doua hârtie, prin care Divanul şi capul adunării norodului cereau iarăş domni pământeni pentru ţările dunărene.

Sosirea effendilor stârni mare nemulţumire la Colentina. Grecii erau acuma pe deplin încredinţaţi că Tudor Vladimirescu se aliase cu Turcii împotriva lor. Archiul îşi ridică tabăra şi plecă la Târgovişte cu armata sa, de astădată în marşuri mai grăbite.

O spaimă cumplită apucă pe boieri. Chemară pe Udritzky la Divan, şi îi spuseră că toate hotărîrile, pe care, după cum se părea, le luaseră în înţelegere cu Slugerul Tudor, într'adevăr însă le luaseră numai siliţi. Unul din ei plecase cu Ypsilanti ca adjutant.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Altul însă, Vornicul Scarlat Grădişteanu, se ceartă cu boierii ceilalţi, îi dojeni pentru purtarea lor nepatriotică, strigă că mai bine îi venià să vază un pandur pe scaunul domnesc, decât un „scotocilă" sau un „mormoloc" — acestea erau poreclele celor din urmă voivozi, —decât o „vulpe", un „porc", un „emetic" sau un „panglicar", — acestea erau poreclele a câtorva divaniţi, —se aruncă în butca lui şi plecă la Cotroceni, unde aduse Slugerului ştirea, că de astădată boierii aveau gândul de a fugì deabinelea.

Domnul Tudor trămise, fără zăbavă, pe căpitanul Ioniţă Bălănescu cu trei sute de panduri la Bucureşti, ca să prinză pe boierii şi pe Mitropolit şi să-i închiză într'o casă lângă Dâmboviţa, în partea din spre miazănoapte a oraşului. Casei i se ziceà Belvedere şi erà a boierului Dimitrie Golescu, unul dintre oamenii cei mai luminaţi şi cei mai culţi de pe vremea lui, dar care de săptămâni părăsise ţara cu familia sa şi se află la Braşov.

Belvedere crà în bătaià tunului celui mare dela Cotroceni, cu care zilnic se făceau încercări. Pandurii cerură pe Gheorghe Lazăr, pentru a-l aşezà : —„Să vie Neamţul să ne îndrepte tunul." Ceeace Lazăr făcù cu atâta preciziune, încât ghiuleaua căzù în curteà casei Belvedere. Casa se cutremură, ferestrele se sguduiră şi mai multe se sparseră. Celor închişi în casă le îngheţă sângele în vine şi căutară tremurând pe căpitanul Ioniţă, care stăteà liniştit în camera sa. Se vede că ştià dinainte ce se va întâmplà, de oarece dăduse porunca de dimineaţă, ca nimeni să nu iasă din casă. El zise boierilor :—„Nu vă speriaţi. Domnul Tudor a vrut să vă dovedească că se gândeşte la d voastră."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boierii atunci, scoşi din fire, se gândiră să ceară ajutor şi să fugă. Slugerul închisese cu boierii şi pe câţiva grămătici, căci le trimeteà hârtii ca şi mai înainte. Unul din aceştia, cu toată supravegherea pandurilor, izbuti să meargă la căpitanul Sava şi să-l înduplice să scape pe boieri în schimbul unei însemnate sume de bani. Trecuse noaptea prin Dâmboviţa, care curgeà prin grădină.

Ioniţă Bălănescu, însă, descoperi a doua zi lipsà grămăticului şi trămise răspuns la Cotroceni. Şi când căpitanul Sava, cu patru sute de arnăuţi, se ivi noaptea înaintea Belvederului, Ioniţă Bălănescu îi spuse că primise poruncă să-i predea pe boieri, însă pe fiecare scurtat de o palmă. Şi că încunoştiinţase chiar pe boieri de aceasta. Şi astfel nimeni nu se mai gândì la fugă.

Domnul Tudor, însă, îşi urmări isbânda, amenințând pe Sava cu armele, dacă nu ar părăsi pe dată Mitropolia şi mănăstirile întărite Radu-Vodă şi Mihai-Vodă. Grecul cu oamenii săi se retrase în hanurile Şerban-Vodă şi Sf. Gheorghe.

Domnul Tudor, mânios, arătà cu pumnul încleştat Belvederul şi zicea Episcopului de Argeş: —„Da, avem clopote şi boieri! clopote şi boieri!"

Aceasta se petreceà în sfânta noapte a Invierei, pe când se duceau la biserică. Ilarion nu răspunse. Citì slujba cu deosebită sfinţenie şi înfocare, căci azi simţià mai adânc şi mai dureros ca ori când marea taină a vieţei, lupta pentru a găsì calea dreaptă, besna în care stă ascunsă pricina acestei lupte de care Dumnezeu nu voise să scape omenirea. Il mişcau cuvintele pe care trebuià să le zică de trei ori în faţa iconostasului: —„Veniţi de luaţi lumină."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Domnul Tudor, cu lumânarea în mână, fu cel dintâi care se apropiă de el. Episcopul căutându-i privirea îşi zise: „In sufletul tău e atâta lumină cât e şi întunerec. Vrei dreptate, dar o vrei cu mânie,"—şi fu nevoit să se gândească la locul în care stăteà, pentru a nu suspinà adânc şi îngrijit. Stăteà înaintea iconostasului, între sfeşnicele mari de argint, în cari ardeau lumânările de ceară, care miroseau a miere. Stăteà acì ca locţiitorul pe pământ al lui Hristos, aducătorul de lumină, şi nu puteà da adevărul strălucitor altfel, decât scânteie cu scânteie, din lumânare în lumânare. Nu izbutise să aprinză azi, în sufletul Domnului Tudor, nici cea mai mică rază de pace.

Căci tocmai astăzi se înfăţişau minţei Domnului Tudor, chipuri cari îl turburau adânc. Olteanul se gândià, de câte ori noaptea Invierei în cursul anilor îi dezvăluise pricina luptei anarhice pe care o începuse. Vedeà femeile boierilor, stricate de înrâurirea fanarioţilor, venind la sfânta slujbă gătite, sulemenite şi parfumate. Pentru ele bisericele ajunseseră săli de spectacole prielnice dragostelor. Acì ele intrau vorbind tare, urmate de privirile galeşe ale crailor şi chefliilor, căci toate locurile erau bune pentru pasiunile lor. Biserica, unde nu mergeau des, părea a da mai multă seducţiune uneltirilor lor; superstiţia, rămăşiţă a unei vremi de credinţă, care frământà încă sufletele acestor necredincioşi, dădeà un farmec mai răpitor desfrâului. Tudor se gândià, cum nu se prăbuşise bolţile bisericilor de atâtea păcate. Vedeà însă căzând la pământ o altă biserică, dărâmată cu silă şi groaznică mânie, şi vedeà dărâmăturile îngropând pe acei cari se închiseseră într'însa pentru a o batjocori. Aceasta erà biserica pe care dragostea poporului o zidise dom-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nitorilor săi, pe care dragostea domnitorilor o clădise poporului lor. Căci de mult între țăranul credincios și ciocoiul sceptic nu mai era nici o legătură.

După Domnul Tudor veni rândul celorlalte căpetenii să se îndrepte către Episcop. Din ce în ce mai mult zăduf se ridică dela lumânările de Paște, așà încât iconostasul cu florile sale minunat săpate în stejar înegrit, și cu frumoasele sale icoane, sclipeà ca printr'un văl.

In curând biserica se umplù de lumânări și rândurile de panduri, care stăteau cu miile în curtea mânăstirei, primiră lumina dela cei dinlăuntrul bisericei.

Și iarăș sunară clopotele și însoțiți de cântece preoții ieșiră din biserică spre a ține slujba Invierii sub cerul deschis. Crucea, Evanghelia, icoana Invierei, fură așezate pe masă în curte. Episcopul după ce cădelniță ceti ultimul capitol din Evanghelia după Sfântul Matei. Se auziră din nou zăngănitul lanțurilor de argint ale cădelnițelor, și în sfârșit răsună vestea mântuitoare : „Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând !" — Episcopul o cântă de trei ori, de trei ori ceilalți preoți, de trei ori dascălii. Fraza melodioasă, se ridică, ca vântul de primăvară, cântată de voci din ce în ce mai multe și mai puternice.

Domnul Tudor ridică capul și privì în sus : atunci scăpă de gânduri grele. Dejur împrejurul lui stăteau oamenii ale căror chipuri grave erau luminate de lumânările pe care le țineau în mână. Stăteau nemișcați, tăcuți și evlavioși, cu acea demnitate a țăranului român, care rămâne neclintită ca demnitatea morței. Pandurul simți cum îi creșteà inima. El credeà în viitorul neamului său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Hristos a înviat!" zise el şi sărută pe căpitanii săi.

— „Adevărat a înviat," răspundeau ei.

Clopotele ridicară pentru a treia oară glasul lor de aramă. Bubuitul tunurilor, trase în tabără, sguduiă pământul din curtea mânăstirii.

Domnul Tudor, preoţimea şi căpitanii se urcară în sala arhondaricului, unde masa erà pusă.

Un pandur aşteptà pe Domnul Tudor cu un coş plin de cozonaci şi de ouă roşii. —„Măria Ta," zise el, —„azi m'am întors din satele unde am fost trimis să cumpăr fân. Acolo alergau femeile după mine şi strigau: —„Na, Ioniţă, să fie de pomană lui Tudorin, că ne-a scăpat de bir!" —Iartă-mă, Măria Ta, aşà zic femeile, ele nu ştiu."

— „Şi de ce n'ar zice aşà?" răspunse Tudor Vladimirescu, ţinând mâna deasupra ouălor, ca pentru a le binecuvântà, —„nu sunt şi eu dintre ai voştri?"

* * *

Dacă binecuvântări şi mulţumiri soseau din părţile ţării pe cari le stăpânià Domnul Tudor, în schimb, plângeri din ce în ce mai desnădăjduite veneau din cele patru judeţe unde se încuibase Ypsilanti şi unde ridicà biruri după biruri. In afară de aceasta, fiecare căpitan de arnăuţi se purtà ca şi când ar fi fost stăpânul ţării, aşà încât ţăranii fugiseră în munţi şi pluguri pe câmp nu se mai vedeau.

Hakenau scrià dela Sibiu către Viena: „Jalea şi silnicia care prin ultimele întâmplări s'au năpustit asupra paşnicilor şi nevinovaţilor locuitori ai frumoaselor ţări dunărene, îi lovesc aşà de greu şi de crud

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încât de va ţine câtva timp starea aceasta de suferinţă, nici peste o jumătate de veac nu se vor puteà întremà".

Turburarea şi răsvrătirea crescură încă. Dela Ţarigrad sosì ştirea groaznică, că Poarta chemase la arme împotriva Grecilor pe toţi bine credincioşii săi supuşi şi că se răsbunau straşnic şi fără cruţare pe eterişti.

Boierul Scarlat Grădişteanu aduse Domnului Tudor o scrisoare primită dela Constantinopol. In scrisoare stà scris: „Inainte de toate, trebue să-ţi spun că Sultanul a hotărît să-l cruţe pe Tudor Vladimirescu dacă restabileşte linişte în principate şi desfiinţează pe eterişti. Dar boierii, cari au adus poporul în aşà hal, sunt în mare primejdie. Furia Sultanului de când a sosit vestea răscoalei din Morea e nemărginită. Sfetnicul său este ministrul de externe, Khalet-Effendi, poreclit şi Robespierre, căci a luat drept pildă pe acest Francez însetat de sânge, pe care l-a cunoscut pe vremuri la Paris, unde a fost trămisul extraordinar al Porţei. In ziua de 4 (16) Aprilie au început prin a măcelări pe boierii şi pe preoţii de prin insule. Peste câteva zile au dat Patriarhului poruncă, să trămită la Divan pe toţi membrii Sfântului Sinod. Preoţii au ştiut pe dată ce îi aşteaptă. Au intrat în biserica Patriarhatului, s'au împărtăşit pentru ultima oară, s'au îmbrăţişat şi s'au dus resemnaţi la moarte. Intâi au fost aruncaţi în temniţă şi schingiuiţi, pe urmă au fost duşi cu corabia, unul câte unul, în satele creştine de pe malul drept al Dunărei, şi acolo au fost spânzuraţi, îmbrăcaţi în odăjdiile lor. Grigorie, patriarhul, se mirà cum nu-i venià şi lui ceasul.—Sosì rândul dragomanului Porţei, a beizadelei Constantin Moruzi, cel ma

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cult şi cel mai amabil dintre fanarioţi. Pe dânsul l-au dus înaintea ferestrelor zăbrelite ale unui chioşc împărătesc, după care se ţinea Padişahul, şi Moruzi strigă tare, pe turceşte: —„Sultan nedrept, Sultan mişel! A venit ultima oră a mărirei tale, cruzimea ta va fi pedepsită. Dumnezeu va răzbuna poporul meu!" In acea clipă a căzut capul dragomanului. Şi beizadea Nicolae a fost tăiat în faţa Sultanului Mahmud. In sfânta zi de Paşti l-au ridicat în fine şi pe Patriarh. Urmaşul său fu numit tot atunci, şi pe când Evghenie, cu inima grea citia slujba, l-au spânzurat pe Grigorie la poarta patriarhatului, abia la o sută de paşi de biserică. Benderli Paşa, noul Mare Vizir, venise cu două mii de ieniceri; el şedea înaintea uşei patriarhatului trăgând tutun, şi cum ridică mâna, Bostangi-Başa, capul călăilor, se apropie de martir, care se rugă lui Dumnezeu cu ochii ridicaţi spre cer, şi-i strigă: —„N'ai împins la răsvrătire pe robii Sultanului? N'ai pus tu la cale răscoala raialelor? Eşti un câine râios şi un trădător!" Asta a fost toată judecata, şi aşa l-au ucis pe Prea Sfântul. L-au lăsat trei zile spânzurat la poarta Patriarhatului, batjocorit de Turci şi de ovrei. Aceştia, la urmă, l-au scos, l-au târât prin străzi şi l-au asvârlit în mare. Dintre ambasadorii străini unul a făcut Porţei mustrări pentru ne mai pomenita ei barbarie. I s'a răspuns: „Aceeaş moarte şi-ar fi găsit chiar muftiul, dacă ar fi conspirat, ca Patriarhul, împotriva Sultanului." Ienicerii au început să împuşte după placul lor, şi mulţi au fost ucişi astfel în două zile. Au schingiuit copii şi femei. După aceste întâmplări tragice, oamenii au pierdut orice nădejde. Nu pot să-ţi spun în ce teamă trăim, mai ales acei dintre noi cari au fost de faţă la uciderea Sfântului Sinod. Parc că -ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

răstignit pe Hristos pentru a doua oară. Toți suspină și plâng. Ovreii își râd de noi. Evropenii strigă îngroziți, că aceste fapte sunt o batjocură pentru toate credințele creștine. Poarta, de nouă zile, nu găsește pe nimeni care să ia locul de dragoman. Sultanul e scos din fire, căci în fiecare zi sosesc știri de noi răzvrătiri printre creștini. Răscoala pare a se fi intins până în Tesalia. Ienicerii sunt foc împotriva lui Mahmud și a preoțimei turcești, și amenință să-i facă bucăți pe căpitanul lor, care ar ține cu Sultanul. Ei zic că Sultanul e de vină, căci el a lăsat să meargă lucrurile așà departe, pentru a mulțumi pe funcționarii hrăpitori. Intr'un cuvânt, orașul s'a prefăcut în iad. Să nu aștepți să-ți scriu des, nu știu de azi până mâine ce voi face și unde mă duc. Chemarea la arme a ostașilor este o pacoste pentru țară. Turcii, după celelalte toate, se tem și de superioritatea Grecilor pe mare. Acuma ți-am scris destul, trage și tu din scrisoare concluziunile tale, pentru mai mult nu am hârtie îndeajuns. Mi s'a oprit și mintea; mai bine mort decât să trăiești astfel."

Domnul Tudor, după ce ceti această srisoare, se plimbă mult timp, furtunos și tăcut, prin odaie.

Ilarion, care rămăsese singur cu el, îl privià cu încordare și cu adâncă turburare. In această groaznică întorsătură a lucrurilor, nu voià să apese asupra hotărîrilor căpitanului de panduri, nici printr'un cuvânt, nici măcar printr'o exclamațiune. Aveà încredere în el.

Deodată Domnul Tudor se oprì și zise: —„De acuma mergem împotriva Turcilor!" și ochii lui erau senini ca niciodată.

Ilarion sări în sus. — „Să-ți ajute Domnul Dumnezeu!" strigă el, —„să-ți ajute Dumnezeu!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Slavă Lui," zise Pandurul, —„ în sfârşit am să răsuflu." Căci simţia că acuma începe lupta. Oştirea turcească trebuia să sosească în curând, nu numai pentru a pedepsi pe răsvrătiţi, ci şi pentrucă Mahmud vroia să scape de Ieniceri, de acea îngrozitoare ceată pe care Sultanii o întocmiseră pentru paza lor, şi de care în urmă ei înşişi tremurau. Primul bine pe care Turcii îl făceau atunci poporului românesc, eră să nimicească pe eterişti, al doilea, să-l înveţe iar cu lupta.

Scriscarea Serdarului Solomon, sosită după câteva zile, dovedi că această gândire eră curat românească şi pandurească. El scrià Domnului Tudor, cât de adânc resimţiseră pandurii uciderea Patriarhului, şi cum ei acuma nu se gândiau decât a se bate cu Turcii. Incepuse prin a trămite două sute de oameni împotrivà unei cete de tâlhari turci, care intrase în Mehedinţi, prădase casele pandurilor şi ucisese pe rudele lor. Turcii fuseseră izgoniţi şi mai mulţi dintre ei măcelăriţi. Patru panduri îşi pierduseră vieaţa. Se ziceà că trupele din cetăţile turceşti de pe malurile dunărene trebuiau în curând să treacă Dunărea. Şi, în acest caz, el, Solomon, aveà de gând să se retragă la Cozia, căci trupele lui erau puţine la număr. Şi rugă pe Domnul Tudor să-i scrie acolo.

Căpitanul Sava venise la Cotroceni turburat şi frământat. Voià să ştie ce va face acuma Vladimirescu.

— „Voi rămâne creştin," răspunse Domnul Tudor. îndreptând hotărît privirea sa limpede către celalt.

Ochii Grecului se înflăcărară; ar fi voit să pătrunză până în fundul sufletului Românului şi să ascunză pe al său înaintea acestuia. Dar nu izbuti. La multe poate omul să înşele pe omenire, numai la dezamă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gire nu; ea se aşterne pe chip, pe voce, pe mişcări, ca ceaţa pe vale. Nu prigonirea creştinilor la Ţarigrad scoteà pe căpitanul Sava din fire, ci faptul că Callimaki, al cărui om erà, aveà de acuma puţină nădejde de a se urcà pe scaunul Domnesc. Arnăutul căutà deci alt protector, şi încercà acuma la poarta Domnului Tudor. Şi acesta îl prinsese cu răspunsul său: „Eu voi rămâne creştin."

— „Cum aşà?" răspunse Sava, — „dai mâna cu Ypsilanti?"

— „Nu dau mâna cu nimeni."

— „Dar Turcii nu te ameninţă pe tine?"

— „Nici eu pe ei."

— „De ce nu primeşti atunci propunerile Porţei?"

— „Cum ştii ce-mi propune?"

Grecul se răsti sumeţ:—„Ştiu! N'ai aflat oare că paşaua dela Silistra e prietenul meu?—Ce zici de aceasta?"

Domnul Tudor tăcù pentru câteva clipe, şi pe urmă zise:—„Bine, eu îţi propun să aştepţi cu mine, aci la Bucureşti, pe Turcii cari vin peste Dunăre."

Sava înăbuşi cu greutate o înjurătură.—„La ce te gândeşti?" strigă el.—„Aci pe şes! Cu puţinii oameni pe cari îi avem! Faţă cu miile de care dispune Poarta?! Paza Bucureştilor mi-a fost încredinţată mie, şi nu pot să-i expui la prădarea care desigur va fi urmarea înfrângerii noastre."

Domnul Tudor îşi încruntă sprâncenile, o dungă se săpă între ele, dreaptă şi neagră, pe fruntea lui.

— „Acest neam de creştini, Românii," zise el încet, —„stă sub paza mea."

Grecul plecă înfuriat.

Oraşului însă îi dădù o privelişte, pe care n'meni nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o putù desluşi. Sava, deocamdată, vedeà nevoià de a da pe faţă simţiri creştineşti. Puse pe doi episcopi să sfinţească un steag pe care-l avcà de mult în casă, şi care erà alb, cu chipul însângerat al Mântuitorului, sub care se vedeà un preot în odăjdii. Din gura acestuia eşeau cuvintele: „Juraţi pe acest sânge, să luptaţi împotrivà oricăruia care n'ar crede într'acesta." Arnăuţii lui Sava fură siliţi să jure, unii pe sârbeşte, alţii pe greceşte, credinţă patriei şi religiei; şi, după aceea, steagul fu plimbat prin tot oraşul, prin mulţimea care sgâià ochii. Preoţii şi cinci sute de ostaşi, îl urmau, şi căpitanul Sava care umblà posomorît, cu capul plecat, după el. Chiar în ziua aceea se retrase cu trupele sale din Bucureşti şi se aşeză în două mânăstiri la marginea oraşului dinspre miazănoapte.

Mişcările oştirii, care fie la sosire sau la plecare, însemnau primejdii şi prădări pentru locuitori, supărară peste măsură pe Bucureşteni. Cu atât mai mult cu cât şi pandurii păreau daţi dracului, necăjeau pe orăşeni şi îi furau unde putcau. Pe lângă astea toate mai veniră şi fugarii din Târgovişte. Adunătura de haimanale care erà printre eterişti se temeà de răzbunarea şi de cruzimea Turcilor. Ypsilanti trimise pe un ofiţer după aceşti fugari, cu o scrisoare către Domnul Tudor, prin care-l rugà să-i dea ajutor pentru prinderea dezertorilor.

In urma acestor întâmplări, Domnul Tudor îndepărtă din oştirea sa pe toţi străinii, şase sute la număr, Sârbi, Bulgari şi Muntenegreni. Lor le încredinţă paza Mitropoliei, sub comanda lui Hagi Prodan şi Macedonski.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Domnul Tudor suduià grozav, mai în toate zilele, pe căpitanii săi, dela cari cereà să păstreze mai bine disciplina între pandurii lor. Amară şi plină de mânie se ivià îndoiala sa de câte ori un pandur intrà în vorbă cu un arnăut.

— „Umblă molima trădării!" strigă Vladimirescu. —„Unde rămân scrisorile mele? Ultimele mele răvaşe le-am trămis la Silistra ascunse într'un băţ găunos. Cea mai straşnică pază tot de geaba este. Nici paşaua, nici Jianu nu răspund. Şi Jianu nici nu vine. Şi câtă nevoie am de dânsul. Ani întregi a dus pe blestemaţii săi de haiduci astfel încât îl ascultau dintr'o privire. Şi domnii căpitani nu pot ţine regulă printre pandurii or. Ba, mai mult, şoptesc cu Hagi Prodan, Sârbul şi cu Macedonski, Grecul, şi mârâie împotriva asprimei mele."

Ilarion încercă să-l întrerupă.

— „I-am văzut cu ochii mei," zise Slugerul. —„Pe Oarcă, pe Cuţui, pe Urdăreanu şi pe Enescu, doi bătrâni şi doi tineri."

— „Nu i-ai auzit, şi în Hagi Prodan ai toată încrederea."

— „Nu mai am încredere în nimeni!" strigă Domnul Tudor.

— „Trebue să pleci din Bucureşti," grăi Episcopul, —„şi să te baţi cu Turcii cum or intrà în ţară."

— „Aşà e!" răspunse pandurul cu un lung suspin de uşurare.

Numai nădejdea de a se luptà puteà acum să-l potolească. Sufletul său erà încordat ca pentru furtună. Cele două luni în timpul cărora Domnul Tudor domnise în Bucureşti, fuseseră pentru dânsul o sarcină groaznică. Ele îi aduseseră o povară de tu. bură i po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

litice, de intrigi josnice, de mişelii, care chiar împărţite pe ani îndelungaţi, încă erau pentru căpetenia unui Stat, destul de greă de purtat. Tot ce voise să combată se dezvăluise aci cu mai multă străşnicie, şi se împotrivise lui cu ura cea mai vătămătoare. Şi, ceeace îi venià mai greu firei sale de ostaş, fusese silit să facă politică şi tranzacţiuni.

* * *

In ziua de 13 Mai, sosi la Bucureşti ştirea că trupe turceşti trecuseră Dunărea la Giurgiu şi la Silistra. Atunci Domnul Tudor porunci să se aducă boierii de la Belvedere la Cotroceni.

Ceeace auzind aceştia, strigară îngroziţi: — „Vrea să ne omoare!"

Căpitanii din escortă însă îi liniştiră; dealmintrelea boierii n'aveau încotro, trebuiau să meargă.

Intrevederea cu căpitanul pandurilor fu plină de ură. Boierii stătuseră tăcuţi, răspunzând abiă la salutul său. Şi el, fără multe cuvinte, puse înaintea lor o hârtie, pe care le cerù să o iscălească. Când unul din ei întrebă, ridicând sprâncenile, ce însemnà aceasta, Vladimirescu, îi răspunse: — „Ceteşte tare, Archon Vornice."

Erà o protestare către Impăraţii dela Laibach, împotriva năvălirii Turcilor pe pământul românesc, şi împotriva eteriştilor, ale căror fapte ne mai pomenite în ţară străină, erau descrise în toată desfrânarea lor. Şi fiindcă boierii nu puteau alege altă cale, tăcură şi iscăliră.

Domnul Tudor le zise atunci: —„Sfinţia Sa Episcopul de Argeş şi doi grămătici pleacă astăzi pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a duce această protestare la Laibach. Sunteţi slobozi, să plecaţi şi să vă duceţi la rudele d-voastră în ţara nemţească. Ştiţi bine că lor le-am înlesnit totdeauna trecerea graniţei. Eu merg în Oltenia, cu toată adunarea norodului, şi mă voiu întări în mănăstirile de acolo pe cari le ţin pandurii şi unde am strâns zaherelele. De o vrea Dumnezeu, am de gând să mă ţin acolo mai multă vreme, până ce voiu sili pe Turci să deà ţării drepturile pe cari prin mine le-a cerut norodul dela Poartă. Plecaţi sănătoşi şi fiţi pe pace. Să vă lumineze Dumnezeu şi să vă facă să iubiţi ţara din toată inima. Siliţi-vă să lucraţi, chiar la Braşov, pentru dobândirea drepturilor ei."

Nimic din această cuvântare nu plăcù boierilor, dar şi mai puţin preţul pe care acest mojic părea a pune pe norod şi menirea pe care voià să i-o asigure. Işi ziceau că într'adevăr o bună parte a omenirii înebunise şi că Impăraţii, întruniţi la Laibach pentru a se sfătuì cum se puteà înăbuşi această nebunie, făceau o operă mare. O „suplică" cumințe li se puteà trimite dela Braşov.

Prăpastia între căpitanul pandurilor şi boierimea ţării rămase aceeaş. Deşi Tudor Vladimirescu erà foarte departe de radicalismul francez care depusese pe Dumnezeu şi cereà libertate, egalitate şi fraternitate, deşi el nu cereà decât dreptate, dreptatea pentru toţi, care nu desfiinţează deosebirile de treaptă, dar prin care ele sunt uşor de îndurat, totuş, în ochii boierilor, el nu erà decât un schismatic şi un rebelist. Nici unul dintre boieri nu înţelesese pe deplin gândirea sa nobilă, moderaţiunea cererilor sale, nici unul nu-l ajutà cu trup şi suflet

Butca Episcopului de Argeş trase la scară după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plecarea boierilor. Tudor Vladimirescu şi Ilarion coborîră treptele arhondaricului mână în mână. Şi Olteanul grăi cum grăise cu două luni mai înainte, la venirea preotului la Ciorogârla :

— „Inaintea lui Dumnezeu vei răspunde că m'ai împiedecat să tai pe câinii de ciocoi. Aş fi voit să trămit împăraţilor cel puţin zece dintre ei umpluţi cu paie. De vor aveà iarăş puterea în mână, vedeà-vei ce vor face câinii. Atunci să te gândeşti la mine."

Iar Ilarion răspunse : —„Iţi spusei odată : cine cu sabia loveşte, prin sabie piere ! Şi de ai ascultà de mine, ai plecà şi tu, căci Grecii vor să te omoare cum au voit să mă omoare şi pe mine."

Ochii i se umplură de lacrimi : în acest ceas de despărţire, el nu se gândià decât la prieten.

Acesta însă nu se gândià nici odată la sine. El ridică mândru capul : —„De or fi ei mai tari decât mine lasă să mă omoare. Sunt Român, nu sunt ciocoi să dosesc. De mult m'am îmbrăcat cu cămaşa morţii şi aştept moartea la fiecare ceas."

Ilarion strânse pe pandur la pieptul său.

Şi Domnul Tudor îmbrăţişă şi sărută pe preot.

In trăsură, episcopul zise către grămăticul său, pe când lacrimile îi curgeau în barbă : —„Mare om va pierde ţara, dacă îl omoară Grecii !"

* * *

Din curtea mănăstirii Cotroceni, în ziua de 15 Maiu, eşiau pandurii cârduri cârduri şi după ce se înşirară la rând dealungul zidurilor, trecù şi Domnul Tudor sub bolta lată şi joasă a porţii.

Ochii tuturor erau îndreptaţi către dânsul. Vestise oş-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tirea prin căpitanii săi că înainte de plecare va împărtăşi adunării norodului gândul şi scopul său.

In poiana plină de oameni şi de cai, domnià atâta tăcere încât se auzià cântecul pasărilor.

— „Fraţilor!" —grăi Tudor Vladimirescu, —„până acuma am încercat să nu mă stric cu Turcii, şi le-am cerut numai ale noastre sfinte drepturi. Am răbdat multe numai ca să nu ne iee drept răsvrătiţi. Rugăciunile noastre însă nu au fost ascultate, Turcii vin ca duşmani la Bucureşti. Noi trebue să părăsim oraşul şi să căutăm loc mai potrivit pentru a ne luptà cu dânşii. De astădată, fraţilor, dăm în carne de Turc!" —Cu toată liniştea gravă ce o aveau din naştere, un freamăt trecù printre rândurile dese ale pandurilor, şi chipul Domnului Tudor se înseninà pe când urmà: —„Turcii de azi nu sunt ca acei pe cari mulţi dintre noi i-am bătut la Cladova şi la Fetislam. Ei sunt slăbiţi, oştirea lor nu e decât o adunătură de oameni fără căpătâi, căci răsvrătirile din Turcia şi Serbia au sleit puterile păgânului. Noi, însă, cu voia lui Dumnezeu, am crescut în număr şi ne-am înălţat în credinţă."

Pandurii nu strigară; aceasta nu erà în obiceiurile lor, însă ascultară cu râvnă poruncile căpitanilor lor, şi retragerea din Cotroceni fu o pildă de ordine şi de preciziune militară. Toţi erau sătui de tabără în faţa Bucureştilor, unde disciplina erà expusă la atâtea primejdii, cu toate lucrările şi exerciţiile pe cari le impusese Domnul Tudor. Căci otrava grecească se strecurase peste tot. Fiecare eterist, fiecare arnăut părea a urmà cu iscusinţă povaţa dată de Sofiana Pantas. Nu numai căpitanii, dar şi cei mai buni dintre ostaşii Olteni simţiau de mult că numai o luptă crâncenă puteà să scape adunarea norodului de pieire, şi mulţumeau lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dumnezeu că această aşteptare sub arme luase sfârşit. Mult se bucurară de plecarea pandurilor şi rarii locuitori rămaşi în Bucureşti, căci nu treceà zi dela Dumnezeu fără ca aceştia furişându-se dela Cotroceni să nu vină în oraş să-i calce; aşà încât pentru a scăpà însfârşit de dânşii, le dădeau şi cai şi arme. Prea puţine erau casele rămase necălcate. Curtea Episcopului de Argeş erà una din acele. Dar în dimineaţa de 15 Mai, două zile după plecarea lui Ilarion, o ceată de panduri bătù deodată la poartă. Mitică ţiganul venì în fugă. Ei îl recunoscură şi îi porunciră să deschiză, şi cum acesta se împotrivià, se iscă o ceartă cu ameninţări şi înjurături grele, până ce baba Dobrina făcù semn lui Mitică şi îi zise că boierul Dumitru poruncise să cheme pe panduri la el. Slugile credincioase schimbară priviri îngrijorate, însă li se părù peste putinţă să nu urmeze porunca boierului. Pandurii, când aflară că căpitanul Jianu zace acì bolnav, o înmuiară, şi urmară unul după altul pe mama Dobrina şi pe Mitică prin grădină. Acolo îşi scoaseră căciulile.

Sub umbra copacilor, Dumitru Jianu, galben ca ceara, zăceà pe un pat. Rana, abià vindecată, ardeà roşie pe tâmpla lui stângă, şi ochii-i scânteiau sub sprâncenele stufoase. Tânărul erà prea slab pentru a se mişcà, vocea lui erà stinsă, dar capul său, ridicat pe perne multe, erà tot mândru.

— „V'a trimis Domnul Tudor să mă chemaţi?" întrebă el şi cum nu răspundeà nici unul, el urmă: —„Să-i spuneţi că-i cer iertare, să-i spuneţi că mi se rupe inima că nu pot fi lângă el, dar cum voi stà în picioare, vin la adunarea norodului, ori unde s'ar aflà, chiar dacă trebue să trec prin carne de Turc şi de zavergiu."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dobrina stăteà lângă stăpânul ei şi îşi făceà cruce, căci se temeà de turburarea sa şi vedeà cum două pete roşii îi ardeau obrajii.

— „Voi însă," zise tânărul, —„să vă aruncaţi pe ieniceri astfel, încât să creadă că iadul şi-a scoborît toţi dracii; iar pe Greci" — încercă în zadar să se ridice şi mai sus pe perne, căci i se înnecà răsuflarea, —„pe Greci să-i împuşcaţi ori unde i-aţi găsi."

In această clipă, după gardul de liliac care despărţià grădina de curte, se auziră paşi repezi şi Ene Enescu şi Urdăreanu apărură deodată.

Dumitru le întinse mâinile amândouă cu toată puterea ce îi rămăsese şi îi întrebă: —„Aţi venit şi voi să mă luaţi?"

— „Cum să te luăm, sărmane? —Nu, am venit să-ţi zicem rămas bun," —strigă Urdăreanu, „dar e bine că-i întâlnirăm pe ăştiâ," şi se întoarse aspru către panduri.

Ene Enescu a cărui fire erà tot odată şi liniştită şi poruncitoare, aruncă o privire asupra cetei de ostaşi şi îi făcù lui Urdăreanu un semn dându-i a înţelege că luà asupra sa toată pricina, şi pe când Urdăreanu se plecă către Dumitru Jianu, el schimbă cu pandurii câteva întrebări scurte şi răspunsuri şoptite. Pe urmă şi el se îndreptă către pat şi zise: —„Oamenii acuma se duc şi ne aşteaptă afară."

Aceştia plecară zicând bolnavului: — „Să te găsim sănătos, căpitane," —„să-ţi deà Dumnezeu sănătate," —„să dea Dumnezeu să ne duci Dumneata în curând împotriva Turcilor," —„Şi a Grecilor," adause unul, pentru a arătà că luase aminte cuvintele lui Dumitru Jianu.

Când, ceva mai târziu, tinerii căpitani îşi luară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rămas bun, Dumitru nu-şi mai aveà cunoştinţa. Degetele sale slăbite rătăceau pe plapomă şi buzele sale uscate tot rosteau aceleaşi cuvinte: —„Zambile albastre, zambile albastre—."

Dobrina sărută plângând mâna lui Urdăreanu şi lui Enescu şi zise: —„A fost peste puterile sale, —iar l-a apucat fierbinţeala."

Adânc mişcaţi, prietenii plecară în tăcere. Pe Mitică îl întâlniră în curte şi acesta le povesti toată întâmplarea. In afară de cei doisprezece panduri cari intraseră în grădina Episcopului, se aflau încă vreo cincizeci Olteni înaintea porţii. Tinerii căpitani fuseseră trimişi pentru a găsi şi aduce la Cotroceni cu ajutorul câtorva panduri mai bătrâni, toţi ostaşii rătăciţi în oraş.

— „Te rog," zise acuma Enescu, — „să nu le mai zici nimic. Vezi şi tu că sunt gata să ne asculte."

Deacecea Urdăreanu strigă numai un răsunător: — „Stupai!" şi căpitanii o luară înainte, urmaţi în tăcere de panduri.

Peste câtva timp Urdăreanu întrebă: —„Ce ţi-au spus oamenii în grădină la Dumitru?"

— „Ce să spuie, au încurcat-o," răspunse Enescu, —„le eră ruşine. Au fost mişcaţi când l-au văzut pe Dumitru bolnav."

— „Nu sunt răi!" strigă deodată Urdăreanu furtunos. —„Au intrat în mare ispită, nu e bine să te porţi cu dânşii ca şi când ar fi tâlhari."

— „Nu sunt răi," zise Enescu.

— „Mare păcat pentru noi e plecarea episcopului. Numai el putea câteodată să-l înduplece pe Sluger."

— „Fiindcă e iubitor de oameni."

— „Ascultă Ene," zise Urdăreanu gânditor, —„şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Domnul Tudor iubește țara și tagma pandurească. De ce atunci e atât de crud?"

— „Fiindcă iubește dreptatea și mai mult, și din pricina ei uită că are face cu oameni."

Olteanul privi mirat pe prietenul său și zise încet, cu toată inima, aproape cu evlavie: —„Care vrea să zică tu când taci, faci filozofie?"

Celalt oftă adânc și zise pătimaș: —„Doamne, mi-aș da toată filozofia pentru..." —și se oprì, ca și când s'ar fi temut de a zice prea mult.

Insă Urdăreanu urmă: —„Pentru ce?"

— „Pentru o bătălie!" zise Enescu, —„o bătălie sângeroasă, fie împotriva Turcilor, fie împotriva Grecilor, fie împotriva lumei întregi. O bătălie în care aș scăpà însfârșit de viață."

Urdăreanu tăcù niței, apoi grăi:

—„Orice ostaș e gată să moară. Dar mie mi-ar venì mai bine să biruiesc și să trăiesc și..." — el voì să adaoge: „și să fiu fericit." Dar nu rostì aceste cuvinte, căci știà că Enescu nu puteà cuceri fericirea la care se gândià el. Lui Ion Urdăreanu singur îi erà îngăduită nădejdea în dragoste. El oftă la gândul durerei celorlalți. Și pentru a schimbà vorba, și fiindcă știà cât de neplăcut îi erà lui Ene scormonirea dorului ce trudeà inimà zise: —„Cred că nu e rău să le spu flăcăilor câteva cuvinte." Și întorcându-și calul cătr panduri, strigă: —„Măi băieți, acuma mergem la războì pentru dreptate. Acesta este un războiu sfânt, nu trebue să-l necinstiți cu hoții. Hoția e o rușine, de car nu te spală nici chiar moartea vitejească. Și nu-mi vin să crez, că vreunul dintre voi ar voì să steà ca ho înaintea lui Dumnezeu."

— „Așà e, căpitane, așà e!" răspunseră oamenii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „ne bucurăm şi noi că mergem la război. De l greşirăm şi noi. Bucureştii nu sunt făcuţi pentru trai ostăşesc."

Domnul Tudor preschimbă marşul de patru zile spre Piteşti într'o manevră de un fel deosebit, al cărei plan nu-l destăinui nimănui, şi în cursul căreia cea mai mică greşeală puteà avea urmări groaznice, căci această manevră se făceà cu arme încărcate şi cu tunurile pregătite pentru tragere. Domnul Tudor porunci atacuri simulate ziua ca şi noaptea. El îşi încercà oştirea, şi oştirea ieşi din aceste grele încercări aşà încât asprul ei căpitan nu găsi prilej de dojenire pentru tot ce privià mişcările ei milităreşti.

Precum el însuş erà neobosit şi nu dormià decât două sau trei ore pe zi în timpul popasului de după amiazi, aşà şi pandurii săi nu cunoşteau oboseala. In modul cum îşi îndeplineau slujba ostăşească se vedeà că dânşii, ca şi căpitanul lor, aveau aceeaş fire, greutăţile, primejdiile, nu le îndurau numai cu supunere, dar cu bunăvoie, şi cereau voioşi partea lor din datoriile cele mai grele.

Domnul Tudor însă le cereà şi mai mult. Pe drum, când călărià lângă una sau alta dintre despărţirile oştirii, sau la popas când stăteà printre oameni, ziceà : — „Nu ne-am sculat ca să jefuim pe fraţii noştri. Şi Turcilor, şi Ruşilor ne-am plâns împotriva acelora cari fură pe ţărani, şi acuma venim noi să ne arătăm la un fel cu jefuitorii. Ne-am legat cu jurământ să murim mai bine decât să mai ducem o astfel de vieaţă dosădită şi nelegiuită. Cât timp vom asupri pe fraţii noştri, cari vedeţi că ne ajută şi cu merindele şi cu căruţele lor, niciodată dreptate nu vom dobândi. Pentru atare fapte vom fi huliţi şi de Dumne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zeu şi de oameni. Cine dreptate cere, dreptate să facă. Eu însă vă spun, de se mai plânge un ţăran că i s'a furat cel mai mic lucru, sau că cu sila i s'a luat, să ştiţi că îl ucid pe prădător."

Şi astfel în drumul spre Piteşti, Domnul Tudor ucise treizeci şi trei de panduri şi arnăuţi. Pe cei mai mulţi dintre ei îi împuşcă cu mâna sa, sau îi doborà la pământ cu măciuca de tuci pe care o purtà agăţatà de şea, sau îi spânzurà de copaci pe lângă drum.

— „Ne spânzură pentru o trâmbă de pânză," mârâiau pandurii, când la Cârcinov legăna vântul trupurile a doi flăcăi atârnaţi de un stejar în faţa întregei oştiri, fiindcă furaseră pânză dela o ţărancă.

Domnul Tudor însă adună pe toţi căpitanii săi la cârciumă şi le dădù poruncà să iscălească o hârtie prin care chezăşuiau cu vieaţa lor disciplina trupelor lor. Incruntaţi, dar supuşi, unul după altul iscăliră hârtia.

Numai patru din ei nu iscăliră. Aceia, după ce primiră porunca lui Vladimirescu, se aşezară la o parte, sub nişte ştejari, lângă un puţ, la marginea satului. Printre trunchiurile copacilor se vedeà câmpul nearat acoperit cu flori şi în fund şirul frumos al dealurilor.

Aceşti patru căpitani erau Oarcă, Cuţui, Urdăreanu şi Enescu. Aceeaş adâncă îngrijorare se puteà ceti pe trăsăturile fiecăruia dintre ei; Oarcă erà cel mai încruntat, el semănà mult cu Tudor Vladimirescu, Cuţui părea întristat, iar în ochii lui Urdăreanu ardeà flacăra răzvrătirei. Enescu însă şedeà pe un trunchiu de copac răsturnat, cu capul în mâini, cu cotul rezemat pe genuchiu şi priviâ în jos aşà de posomorît, încât părea că îngrijorarea sa întunecă chiar lumina soarelui care pătrundeà în valuri printre frunzişul ştejarilor.

Oarcă zise: —„Ostaşul nu trebue să aibă altă vo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inţă decât aceea a comandirului său, şi rău îmi pare că tocmai eu, v'am dat voă, tineri, pilda nesupunerei. Dar nu pot altfel. Băieţii noştri au fost trămişi de mumele lor nu la streang, ci la război. Ii cunosc pe fiecare şi mă doare inima pentru ei. Şi acuma o să ne vie şi nouă, căpitanilor, rândul! Unde mergem cu asta?"

— „Nu putem într'altfel, frate Oarcă," zise Cuţui. —„De nu se mai încrede în noi, şi nu vrea să crează că facem tot ce ne stă în putere pentru a ţine regulă printre oameni, atunci ce folos poţi aşteptă dela o hârtie. De iscălim, e ca şi când i-am dat capetele noastre."

— „Şi de ce nu se încrede în noi?" strigă Urdăreanu înfuriat şi îndurerat. —„Ce i-am făcut?"

— „Noi? Nimic," zise Oarcă, —„dar Grecii şi ciocoii i-au otrăvit sufletul."

— „Vai," oftă Cuţui, —„de ce nu e Ilarion cu noi."

— „Iacă, vine Cioreanu," strigă Urdăreanu.

Cioreanu, adjutantul Domnului Tudor, erà un boiernaş grav, de statură uriaşă, faţa lui largă şi osoasă erà ciupită de vărsat.

— „Domnul Tudor m'a trămis," zise el către căpitani, —„să vă întreb de ce nu iscăliţi."

Oarcă, după o scurtă tăcere, răspunse încet şi fioros: —„De o vrea, ne ucide şi fără iscălitură. Nu e aşà, fraţilor?" —şi se îndreptă către ceilalţi căpitani.

— „De" urmă Cuţui, —„nu putem păzi crângul cu iepuri."

Cioreanu plecă şi aduse comandirului răspunsul căpitanilor.

Domnul Tudor încruntă sprâncenele şi ochii i se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înflăcărară. Mânia îi era atât de straşnică încât nu mai găsi nimic de zis.

O ştafetă sosi pe la amiazi dela Piteşti, unde tăbărea căpitanul Iordache cu avangarda eteristă. Olimpianul scria că va atacă pe Vladimirescu dacă ar cutează să se apropie de Piteşti.

Domnul Tudor chemă iarăş pe căpitani, le ceti hârtia lui Iordache şi zise: —„Dumnezeu ştie că, deşi mi-a venit greu tot m'am ţinut de cuvânt faţă de Greci. N'am făptuit nimic împotriva lor. Şi drept mulţumire mă ameninţă cu armele, aci, pe pământul nostru. Iordache mă urăşte şi îmi vrea moartea. Eu nu i-am făcut alt rău, decât să-l primesc la Cerneţi în casa mea când fugeà din Serbia. Spuneţi-mi ce e de făcut cu un astfel de om?"

Căpitanii îl sfătuiră să se bată cu el.

Domnul Tudor, după un timp de tăcere, zise: —„Cum poate Iordache să se bată cu noi? Avem de patru ori mai multe tunuri şi de patru ori mai mulţi ostaşi." Aproape îi era silă să atace pe unul mai slab, şi iarăş voià să nu piarză timp şi să ajungă cât mai repede la mânăstirile întărite. Lupta dorită de dânsul era lupta împotriva Turcilor. Aceştia fără îndoială aveau să scape ţara de eterişti, căci eteriştii nu puteau cugetà să biruiască pe ieniceri.

Căpitanii văzură bunul temei al spuselor lui Tudor, căci erau Români, deci cu judecata limpede.

Pentru a mustrà pe căpitanul Iordache, se hotărî trămiterea la Piteşti a lui Hagi Prodan, Sârbul, şi a lui Macedonski, Grecul.

Ei se întoarseră după asfinţitul soarelui cu ştirea că Olimpianul era plin de îndoială, dar că aşteptà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe Domnul Tudor mâine, pe câmpia de pe lângă satul Goleşti.

— „Pe câmpie la Goleşti!" —ziceà râzând cu hohote uriaşul Frunte-Lată, —„Elelei, par'că de Dumnezeu e făcută pentru sfaturi ostăşeşti, de acelea unde grăieşte tunul. Oare asta să-i fie socoteala?"

In noaptea aceea Domnul Tudor părea a fi în tot locul deodată în tabără. In zori de zi pandurii plecară prin pădurile pline de rouă. Privighetorile mai cântau. Fiind primăvară cântecul lor se auzià mereu. Şi prin cele trei sate prin care trecură, vieţuitoare erau numai păsările. Casele albe erau pustii, nicăieri de pe acoperişurile de şindrilă nu se ridicà fum, nicăieri o vită, în nici o curte vreo mişcare, nimeni în vii, nimeni în golurile de pe dealurile împădurite, pe deasupra cărora se vedeau Carpaţii depărtaţi, albaştri, scăldaţi în văpae.

— „Am intrat în ţinutul lăcustelor greceşti," zise scrâşnind din dinţi Domnul Tudor. Erà bine ales acest ţinut în mijlocul bogatei podgorii care înconjoară orăşelul Piteşti.

Când oştirea trecù printre sălciile de lângă satul Goleşti, soarele stăteà sus. Călăreţii înaintaşi zăriră la stânga pe şes cete negre şi oameni grămadă.

Şi în curând îşi dădură seama că o oştire se află strânsă în ordine de rezbel.

Domnul Tudor oprì trupele sale, trecù călare înaintea coloanelor şi porunci chiar dânsul fiecărei cete mişcările ce trebuià să le facă şi poziţiile ce trebuiau să le ocupe. Vocile căpitanilor răsunară una după alta, şi la fiecare comandă o parte din trupe se repezià înainte, se întorceà la stânga şi ieşià în goană pe câmpia înverzită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cel dintâi erà Hagi Prodan cu călăreții săi, pedestrimea pandurilor îl urmà în fugă, după ei venià artileria şi la urmă cavaleria lui Macedonski. Sburau pe câmpul şes, păstrându-şi distanţele, şi cu toată repeziciunea, coloanele se opriră la primul strigăt de comandă al căpitanului lor. Pandurii trăgeau cu piepturile lor tunurile şi le aşezau în mijlocul pedestrimii.

Căpitanul Iordache, însă, când îi văzù gata de luptă, când zări lungimea frontului lor, ca şi siguranţa şi preciziunea cu care se mişcau, trămise un parlamentar pentru a spune Domnului Tudor că nu voià să se bată cu el, ci dimpotrivă îl rugà să-i deà o întrevedere.

Când Frunte-Lată află despre aceasta, strigă: — „Iac'aşà şi tot aşà! Se vede că ne-a fost scris să ne jucăm de-a răsboiu," şi îşi răsbună desămăgirea răcnind înjurături şi blestemuri.

In timpul acesta Domnul Tudor şi Olimpianul călăreau unul spre altul, pe unul îl urmau douăzeci şi patru de panduri, pe celalat douăzeci şi patru de arnăuţi, şi când căpeteniile lor se întâlniră, escortele rămaseră la treizeci de paşi înapoi, cu flintele la umăr. Olteanul aveà încă şase tunuri aşezate şi gata să tragă la spatele său.

— „Archon Sluger!" zise Iordache, —„nu se bate creştinul împotriva creştinului când îi stă Turcul în spinare."

— „Tu m'ai ameninţat cu pornire de arme, nu eu pe tine," răspunse Domnul Tudor.

— „Urmează-ne pe noi împotriva Turcilor," se rugă arnăutul.

— „Voi merge împotriva Turcilor, însă singur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Treceți Dunărea, întăriți-vă în țara voastră. Mi s'au tocit buzele tot zicându-vă acelaș lucru."

Iordache îl privi cu îngrijorare și îndoială, scoase din chimirul său o hârtie și zise: —„Aceasta e o scrisoare a lui Sava. Un eterist a cumpărat-o dela jidanul care e iscoada pașalei dela Silistra. Cetește."

Sava scriă că aveă de gând să roage pe Tudor să se supuie Sultanului, făgăduindu-i în schimb amnistia, asigurarea drepturilor și libertăților țării românești și înlăturarea fanarioților. Dacă Padișahul primiă pe Tudor Vladimirescu ca Domnitor, el, Sava, eră gata să prinză sau să omoare pe Ypsilanti.

Pandurul înapoiă hârtia. —„Așà e," zise el, —„asta mi-a propus-o și mie. Și răspunsul meu îl vezi: am ridicat armele împotriva Turcilor."

Iordache atunci scoase din chimir o a doua hârtie. —„Aceasta," zise el, —„au luat-o oamenii mei cu de-a sila stafetei lui Sava. Cetește."

Sava, în a doua scrisoare, trămiteà pașalei dela Silistra vestea plecărei lui Ypsilanti către Târgoviște, și a lui Tudor către Pitești, și adăugà că eră treabă ușoară pentru panduri să scoață pe eriști din dealuri, și să-i goncască spre Turci, și cereà să i se trămiță cât de curând firmanul Sultanului pentru a-l înmânà lui Tudor.

— „Minte porc de câinele!" zbieră pandurul, privind cu ochii mânioși pe Iordache, —„Mă crezi, sau nu?" îi strigă răstit.

Iordache atunci îi întinse mâna. —„Te cred," zise el.

Comandirii făcură un semn, escorta lăsă flintele în jos și Domnul Tudor și Iordache se reîntoarseră fiecare la oștirea sa. Steagurile fură înălțate și închi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nate, şi Vladimirescu porunci tânărului căpitan de tunari Caleţeanu să tragă în văzduh tunul cel mare.

După aceasta Domnul Tudor se îndreptă cu pandurii săi către Goleşti şi îşi făcù tabăra între biserică şi curtea boierească. El însuş stăteà în foişorul deasupra porţii înaintea căreia porunci să se aşeze tunurile. Macedonski, Hagi Prodan şi câţiva dintre gospodarii lor intrară în grădina umbroasă unde niște brazi înalţi umbrau răzoarele din faţa caselor albe şi joase. Slugile lăsate acasă de boierul Dinicu Golescu erau adunate în pridvor; cămărăşiţa şi o jumătate de duzină de ţigănci, sufragiul, cafegiul, bucătarul cu ajutoarele lui, şi vestita „muzica" a Golescului al cărui cap erà un Ungur. In faţa lor stăteà dascălul, căci boierul Dinicu înfiinţase, cel dintâi în ţară, o şcoală pe moşia sa.

Gospodarii puseră să li se deschiză odăile şi îşi aleseră paturile cele mai bune.

Peste o jumătate de ceas fură chemaţi la masă la Domnul Tudor. Bucătarul gătise borş, peşte prăjit şi peşte marinată. Şi pe căpitanul Iordache îl chemase Domnul Tudor. Pe la sfârşitul mesei sosi, pentru puţină vreme beizadeaua George Ypsilanti, fratele Archiului. El fu amabil şi plin de bunăvoinţă, zicând că erà încredinţat că cea mai bună înţelegere va domni de acuma înainte între eteriști şi adunarea norodului, căci aveau acelaş duşman pe care eteria îl va combate dincoace, iar adunarea dincolo de Olt.

Domnul Tudor răspundeà rar şi scurt. Sufletul îi erà plin de amar şi de nerăbdare. El nu doriă decât una : să fie închis la Horez, înconjurat de mii de duşmani, de duşmani cinstiţi, împotriva cărora să poată să se bată din răsputeri, după pofta inimii.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Soarele apuneà. Pe banca de lângă zid, la stânga din poartă, şedeau Caleţeanu, capul tunarilor şi Cioreanu, adjutantul Domnului Tudor. Ei îşi aleseseră postul acesta pentru a petrece noaptea. Inaintea lor se întindeà câmpia pe care tăbărau pandurii. La trei sute de paşi mai departe, o muchiuliţă de deal cu un şir de sălcii bătrâne tăià câmpia. Infăţişările ciudate pe care le au sălciile atât de des, se zăreau şi aci cu tot întunerecul care creşteà. Una din ele se înnălţà drept în sus şi semănà cu un cap pletos de leu, alta erà noduroasă şi răsucită, a treia se plecà până la pământ şi părea că cuprinde cu crăcile ei întinse ultimele raze ale zilei.

In văzduh se stingeau luminile apusului, pe cerul verzui se întindeau nori lungi suri şi vineţi, ale căror margini păreau căptuşite cu un roşu arămiu şi lucitor. Pământul se întunecà din ce în ce, sălciile acuma erau negre, abià se cunoşteau pe alocurea în tabără, zeghele sau caii albi ai pandurilor. Pe ici pe colo numai ardeà câte un foc.

Ofiţerul de serviciu se scoborî din foişor şi dădù căpitanului cuvântul „Mehedinţi" ca lozincă pentru noapte. Iar pe urmă plecă pentru a-şi îndeplini sarcina la toate posturile.

Caleţeanu oftă: —„Când mă gândesc că mai avem patru zile până la Horez."

Cioreanu îl înţelese: —„Ce să facem, trebue să-i ascundem tâlhăriile băieţilor."

— „Să ne ferească Dumnezeu. E greu să-i tăinuieşti ceva. Mă tem de Sârbi. Sunt mâhniţi rău."

— „Hagi Prodan e credincios."

— „I-a perit însă răbdarea."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Eu mă tem pentru cei cari n'au voit să iscălească."

— „Oarcă şi Cuţui au fost azi la masă."

— „Domnul Tudor însă n'a vorbit cu ei."

— „De fapt n'a vorbit decât Macedonski."

— „Cum ţi se pare ţie Macedonski?"

— „Nu l-ai văzut, mai că sărută picioarele lui George Ypsilanti."

Cioreanu oftă iarăş: — „Tudorine, — Tudorin al nostru."

Pe urmă tăcură. Cioreanu îşi aprinse ciubucul.

Deodată auzi la spatele său vocea Domnului Tudor: —„Dă-mi ciubucul, prietene, să trag şi eu puţin."

Ofiţerii săriră amândoi în picioare.

— „Şi tu," zise Domnul Tudor, — „du-te de-mi chiamă pe Oarcă, pe Cuţui, pe Urdăreanu şi pe Enescu. Vroi să cercăm străjile la posturile lor."

Adjutantul plecă în grabă spre tabără.

Vladimirescu se aşează pe bancă şi fumă în tăcere. Cioreanu se întoarse după câteva minute cu Urdăreanu şi Enescu; nu găsise pe Oarcă şi pe Cuţui.

Domnul Tudor nu zise nimic şi plecă cu cei patru căpitani.

O luă la dreapta, spre biserica din faţa caselor boiereşti, şi făcù ocolul taberei răspunzând singur: —„Mehedinţi!" când străjile îi cereau lozinca.

Noaptea eră caldă şi stele mari scânteiau pe cer.

Bărbaţii umblau în tăcere; Urdăreanu auzì odată pe Enescu oftând din greu şi îl luă de mână. Mână în mână cei doi tineri mergeau laolaltă pe întunerec. Şezuseră la apusul soarelui pe o movilă în spatele cimitirului, visând de ale lor. Visurile lui Urdăreanu deşi ţesute cu dor, erau pline de mânie şi de ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

răbdare, şi amintirea tăcutei sale înţelegeri dela Oteteliş cu Safta Poenaru erà pentru dânsul o mângâiere şi un sprijin. Enescu însă privise spre zăvoaiele care-i ascundeau Piteştii aşà de neclintit, încât îi lăcrămaseră ochii. Iar Urdăreanu care băgase de seamă simţià iarăş evlavie pentru tăria ce se tăinuià sub tăcerea prietenului său.

Domnul Tudor ajunsese acuma cu căpitanii la sălciile cele mari. Aci, la adăpostul muchiuliţei de deal, nişte panduri aprinseseră câteva focuri cari luminau împrejurul lor şi salcia cea plecată cu crăcile ei întinse. In afară din acest cerc de lumină, noaptea părea şi mai întunecoasă. Şi din acest întuneric, când Vladimirescu se oprì, treizeci de oameni ieşiră deodată înconjurând într'o clipă pe Sluger şi pe căpitanii săi.

Atunci Domnul Tudor se întoarse către Urdăreanu şi Enescu, care deşi nu se mai ţineau de mână, totuş erau laolaltă, întinse braţul şi porunci aspru cu o voce de aramă :—„Spânzuraţi-i !"

Tinerii, ca în basmu, încremeniseră.

Cu repeziciunea vântului, trei oameni din garda uciderei aruncară o parte a şireangului împrejurul gâtului lui Urdăreanu şi partea cealaltă peste craca întinsă a sălciei.

Gândul că totul se isprăvise trecù ca trăznetul prin mintea lui Ion; luptă, isbândă, dragoste, tot,—şi mama care se va prăpădì când va aflà moartea ruşinoasă a feciorului ei ! Gândul acesta îl durù atâta încât nu simţi şireangul.

La porunca unuia dintre ei, călăii traseră câte trei de funie, şi falnicul trup se bălăbănì la doi stânjeni de pământ.

Cioreanu şi Caleţeanu se treziră acuma din groaza

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care-i împietrise şi începură a cere iertare pentru Enescu.

— „Trădătorii trebue să piară!" strigă Domnul Tudor.

— „Nu sunt trădători, Măria Ta, cum nu sunţem nici noi!"

— „De ce n'au iscălit?" răspunse Vladimirescu.

— „Ţi-au slujit şi ţie şi ţării cu credinţă! Fie-ţi milă! Tatăl lui Enescu e bolnav la Piteşti, el ştie că fiu-său e aci şi acuma vrei să afle că l-ai spânzurat. Fie-ţi milă de dânsul măcar!" — Cu mâinile împreunate, cu voci tremurătoare, cu ochii plini de lacrămi, ei se rugau ca copiii. Şi tocmai partea copilărească a rugăciunilor lor, dovada curăţeniei sufletelor lor, durerea ce o simţeau pentru tovarăşii lor, care îi făceà să uite a lor primejdie, arătau Domnului Tudor o bărbăţie care se înrudeà cu a lui.

El făcù câţiva paşi, garda uciderii îşi deschise cercul; însă când Vladimirescu ieşi din zarea de lumină, se oprì iarăş şi porunci: —„Legaţi-l pe Enescu, — mâine să-i trageţi douăzeci şi patru la tălpi şi pe urmă îl trămit la ocnă."

Şi plecă urmat de Cioreanu şi de Caleţeanu.

Ene Enescu stăteà nemişcat sub salcia de care atârnà prietenul său; şi acuma călăii se apropiară de el pentru a-i legà braţele la spate.

In aceeaş clipă, Hagi Prodan ieşì dintre sălcii cu câţiva ostaşi, căci pandurii ale căror focuri luminaseră spânzurătoarea, îl chemaseră în grabă, spăimântaţi.

Sârbul se oprì îngrozit şi îşi făcù cruce, şi pe urmă sări înfuriat asupra călăilor cari legau pe Enescu şi îi lovì cu pumnii încleştaţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „E poruncă, gospodar," îi ziseră aceştia pe sârbeşte.

— „Dă-o dracului porunca!" strigă Prodan, „unde e căpitanul vostru?"

— „Aici," se auzi din întunerec şi Kiriak Popescu ieşi la lumina focului.

Sârbii schimbară amândoi repede câteva cuvinte. — „Ostaşul trebue să asculte, nu încape vorbă," ziceà Prodan, —„dar Dumnezeu e deasupra tuturor. Şi uciderea aceasta a fost fără-de-lege! Nu l-a învinuit nimeni, de nimeni n'a fost ascultat! Nici măcar pe preot nu l-a chemat. Eu te-am dat Slugerului, eu am fost şi rămân mai marele tău. Şi, ca atare, îţi zic să vezi să nu cumva să se atingă cineva de căpitanul Enescu. Dumnezeu să-mi ierte păcatul ce făcui dându-vă lui Vladimirescu ca să facă călăi din voi!"

— „Gospodare, să ştii, că mâine ne ucide pe toţi," răspunse Kiriak.

— „Nu! Măsura e plină. Chiar pandurii săi m'au chemat în ajutor. Sfinte Doamne! De ce am venit prea târziu şi nu l-am putut scăpà pe Urdăreanu!"

Atunci Enescu se clătină şi căpitanii sârbi îl prinseră în braţe.

* * *

Cioreanu urmă pe Domnul Tudor, cum erà dator să o facă. In săliţa care duceà la scara de lemn a foişorului şi care erà luminată cu o lumânare de seu, adjutantul întrebă pe Vladimirescu dacă mai aveà vreo poruncă de dat. Răspunsul fu: —„Nimic, străjile să-şi facă datoria."

Şi Domnul Tudor intră în camera sa şi încuiă uşa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cioreanu rămase încă câteva clipe în săliță, rezemat de scară, căci acuma îi tremurau picioarele.

Liniștea cu care îi răspunsese Vladimirescu, ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic, liniștea cu care suise treptele, cu care încuiase ușa, cu care se pregătia să doarmă, îi păreau mai groaznice decât cruzimea de adineaorea.

Oare sufletul căpitanului pandurilor era el tot așà de liniștit ca acel al lui David, când de dragul unei cauze drepte cereà lui Dumnezeu să-i dea puteri ca să frângă fălcile leilor? Erà mai mult decât liniștit: el credea că își făcuse datoria, că arătase oștirii sale că el îi este stăpân, și aceasta tocmai în ziua care și-o alesese Grecii pentru a se amestecà iarăș în treburile țării. Bănuiala sa împotriva străinilor din oștire crește într'atâta, încât socotià că asupra lor cade vina nesupunerii celor patru căpitani. Iar moartea nu-l îngrozià.

Cioreanu coborî încet treptele scării și gemù când zări în depărtare, în mijlocul întunerecului nopții, la lumina celor două focuri, înfricoșătoarea priveliște de sub sălcii. Își făcù crucea.

Straja închise după el canatul greu al porții de stejar. Pe bancă, lângă intrare, cu capul în mâini, ședeà căpitanul Caleșeanu. Nici el nu puteà privi spre sălcii.

Deodată se auziră pași numeroși în întuneric.

— „Cine e?" strigară străjile.

Mai multe voci răspunseră: „Mehedinți."

Căci căpitanii veniau acuma din toate unghiurile taberii, și se îngrămădiau ângă banca pe care ședeau adjutantul și tunarul. Fiecare privind la lumina focului pe cel spânzurat, își făceà cruce; și cu cât se uitau la el, cu atât creșteà fierberea printre ei. Vorbiau pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înăbuşite. Vorbiau de Urdăreanu ca de floarea pandurilor şi-i jeleau tinereţele, frumuseţea, dorul său de vitejie, bunătatea înţeleaptă a firii.

— „Oamenii lui stau lângă salcie şi plâng," zise Frunte-Lată, şi deodată tăcù, căci şi lui i se înnecă graiul.

— „Vai de biata mumă-sa!" zise altul, şi adăugă, îndreptându-se către Cioreanu şi Caleţeanu: —„Să vă răsplătească Dumnezeu că l-aţi scăpat pe celalt. Unde e Enescu?"

Unii dintre căpitani aflaseră că Sârbii îl ascunseseră.

— „Dar Oarcă? Şi Cuţui?—Vai, poate i-a ucis şi pe ei!"

— „Oarcă şi Cuţui sunt aci!" grăi o voce în întuneric. Răspunsul erà dat de Oarcă dar cu un glas atât de stins încât ceilalţi nu-l recunoscură pe dată.

Li se făcù loc în mijlocul căpitanilor.

Cuţui tăcea, bărbaţii nu vedeau din pricina besnei lacrămile ce curgeau pe faţa sa slabă. Tăceau toţi ca la biserică pentru a ascultà pe Oarcă.

— „Fraţilor, stăm rău, rău de tot!" începù acesta, care treceà după Tudor Vladimirescu ca cel dintâiu în adunarea norodului. —„Ion Urdăreanu şi-a pierdut vieaţa, Ene Enescu însă a pierdut şi mai mult. Venim dela casa dascălului unde l-a adus Hagi Prodan. Ii bate inima aşà de tare, încât nu poate vorbì. A pierdut mai mult decât Urdăreanu, — şi ce pierdù el, pierdurăm şi noi. Dumnezeul ostaşului este căpitanul său. Noi nu ne mai putem încrede în dreptatea căpitanului nostru. Fraţilor, ne pierdurăm Dumnezeul!"

Erà mai multă durere decât mânie în cuvintele lui Oarcă, erà strigătul de jale a unei mari şi dezamăgite iubiri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deodată pe dinăuntru se auziră lovituri în uşă.

— „Cine e?" întrebă straja.

— „Eu sunt, eu, Macedonski!" fu răspunsul răstit, —„deschide!"

Caleţeanu se sculă şi porunci pandurului să deschiză.

Macedonski ieşi, ducând un cal alb de frâu. — „Să fie adevărat," întrebă el grăbit, — „că Slugerul l-a spânzurat pe Urdăreanu?"

Drept răspuns i se arătă privelişlea din lumina focurilor.

— „Şi voi staţi acî şi vă jeluiţi şi răbdaţi!" strigă arnăutul, —„n'aveţi sânge în vine? Ucide azi pe unul, mâine pe altul, fără nici o judecată. Vă ia drept ce sunteţi, vite încălţate! Credeţi că puteţi da seama pandurilor voştri de ce s'a petrecut? Să ştiţi, că toţi sunt nemulţumiţi şi sătui de a fi jertfele mâniei sale oarbe, şi se vor sculà împotriva voastră de mai ţineţi cu nebunul acesta care taie creştini din neamul său în floarea tinereţelor. Şi de ce? pentru ce folos şi pentru cine atârnă acolo spânzurat de salcie mândreţea aceea de tânăr? Cu două ceasuri înainte trăià şi el ca voi şi ca mine, şi îl urmà pe el supus şi nebănuitor."

— „Doamne, Sfinte Doamne!" vocea lui Cuţui se ridică cu atâta durere încât arnăutul se opri din cuvântarea sa plină de foc şi de ură. —„De ce în loc să ne ascundem, n'am venit şi noi când ne-a chemat? Noi îl cunoşteam şi ştiam că se gândià la răzbunare. Cum nu ne-am zis noi că o să chieme şi pe băieţi. De eram noi îl scăpam pe Urdăreanu, cum l-au scăpat Cioreanu şi Caleţeanu pe Enescu. Suntem bătrâni, nu făcea Slugerul cu noi ce a făcut cu copiii."

— „La nimic nu izbuteaţi, frate Cuţui," zise Fronte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lată, —„ceata uciderii primise poruncă să se ţie lângă sălcii."

Dar Cuţui nu se puteà mângâià şi ziceà mereu : — „Numai noi suntem de vină."

Macedonski isbucni iarăş : —„Iar bocete ! E timp încă să scăpaţi cu viaţa, dar spuneţi o vorbă hotărîtoare. Ce voiţi să faceţi? Vreţi să-l ascultaţi ca înainte pe smintitul de colo?"

— „Nu, nu !" toţi se împotriviră ; nu-l mai puteau ascultà.

— „Atunci lăsaţi-vă pe mine şi pe Prodan," urmă Macedonski, —„ştiţi bine că el e tovarăş credincios. Vreţi să vă ajutăm?"

Ei primiră.

— „Aşteptaţi până mâine şi voiu încunoştiinţà pe Iordache," zise Macedonski, şi sărind călare o luă spre Piteşti.

Căpitanii ţinură încă un scurt sfat, după care doi din ei intrară în curte, doi rămaseră lângă poartă cu Caleţeanu şi Cioreanu, pe când ceilalţi plecară în grabă spre tabără.

Scânteia răzvrătirii sărià ca fulgerul dela o inimă la alta.

Căci căpitanii aveau mare trecere pe lângă panduri, pilda lor aveà însemnătate şi vorba lor aprinse în inimile Oltenilor răscoala, care de câteva zile erà gata să izbucnească.

Caleţeanu şi Cioreanu se gândeau în zadar cum puteau să prevestească pe Domnul Tudor, însă tovarăşii lor nu se mişcară de lângă ei şi îi împiedecară chiar să vorbească împreună, căci văzuseră că nici adjutantul nici tunarul nu se uniseră cu părerea lui Macedonski.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se făcù ziua. Una din străji ie ì din foi or pentru a zice că Domnul Tudor s'a sculat, şi când căpetenia pandurilor se coborî, găsì pe toţi căpitanii săi aşteptându-l. Insă chipurile tuturor erau întunecate şi tăcerea lor îl înconjură ca un zid. El se uită spre sălcii, se întoarse către Cioreanu şi zise:—„Daţi-l jos pe Urdăreanu şi îngropaţi-l,"—şi după o clipă adăugă, „cu onoruri ostăşeşti." Noaptea potolise întrucâtva mânia sa. Nu pomeni nici de Enescu, nici de ceilalţi doi căpitani.

După un ceas, câteşitrei stăteau cu companiile lor la groapa tovarăşului. Enescu, cu toate rugăciunile celorlalţi, nu voise să lipsească dela înmormântare. Cei doi bătrâni aruncau din când în când o privire părintească şi îngrijorată asupra tânărului căpitan. Acesta păreà îmbătrânit cu câţiva ani, obrajii şi tâmplele sale erau cenuşii şi trase, iar sprâncenele îi tresăreau din când în când sub înrâurirea unei dureri mai presus de puterile omeneşti. Azi însă Enescu răbdà tot.

Răbdà să vază apropiindu-se sicriul deschis, purtat pe umeri de opt panduri şi privì lung în faţa prietenului său. Fiindcă ştreangul îi rupsese şira spinării, capul bălan cu pletele sale aurii fusese aşezat foarte sus în sicriu, şi aceasta îi dădeà o mândrie care se uneà cu mândria morţii. Frumuseţea mortului crà impunătoare; în casa preotului unde fusese pus în sicriu, femeile îl acoperiseră cu liliac înflorit, şi cu el însăş primăvara păreà dusă la groapă

* * *

După ce clopotele, focurile de puşcă şi bătăile to-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

belor tăcură, Cioreanu se întoarse la foişor pentru a vesti pe Domnul Tudor că porunca îi fusese îndeplinită.

Aci găsi o ceată de arnăuţi străini. Venise căpitanul Iordache şi erà sus cu Domnul Tudor.

Grecii păzeaù sub poartă şi pe scară. Iar la piciorul şi în capul scărei stăteau numeroşi panduri cu chipurile întunecate şi ameninţătoare.

In odaia din foişor Domnul Tudor şedeà cu Olimpianul pe divan şi beà cafeaua pe care o făcuse Preda, şi pandurul întindeà tocmai tava cu filigene celorlalţi arnăuţi, printre care erà sălbatecul Farmache şi căpitanii Michalcea şi Ghenciu. Căci obiceiul turcesc de a da cafea oaspeţilor însoţià chiar întâmplările cele mai însemnate, şi se potrivià cu firea bărbătească a lui Vladimirescu, să opuie linişte şi sânge rece, urei şi trădării pe care le simţià fierbând împrejurul său.

Acuma făcù lui Preda un semn : căpitanul Iordache băuse şi pandurul îi luă fiiigeana.

Şi Olimpianul zise : —„Voim să aflăm, Archon Sluger, de ce ieri ai spânzurat fără judecată pe căpitanul Urdăreanu? Tot astfel ai făcut cu treizeci şi trei de ostaşi în drumul tău dela Bucureşti până la Goleşti. Nu e asta pravilă ostăşească şi ne-a amărît rău."

Domnul Tudor răspunse : —„Sunt cu sabia mea, în ara mea."

— „Nedreptatea tot nedreptate rămâne," zise Iordache, „oamenii se plâng de tine."

— „Ce? Pusu te-au judecător peste mine?"

— „Mi-au cerut ajutor! Şi beizadea George Ypsilanti îţi trămite vorbă, Archon Sluger, că cu tot ce s'a hotărît ieri, el nu se mai poate încrede în tine, căci i s'a adus o nouă dovadă că ţii cu Turcii. Iacă."

Şi Olimpianul scoase iarăş o scrisoare pe care o în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tinse căpeteniei pandurilor cu mâini tremurătoare, căci îl scuturau frigurile rău.

Erà acea scrisoare către paşaua dela Silistra, la care Vladimirescu nu primise răspuns; fusese deci furată şi acuma slujià ca armă împotriva sa. Acesta nu puteà fi decât faptul căpitanului Sava.

Domnul Tudor privi hârtia şi tăcù.

— „E iscălitura ta?" întrebă Iordache.

— „Este," fu răspunsul.

Olimpianul sări în picioare: — „Ce mai aşteptaţi?" strigă el ofiţerilor, — „mărturiseşte însfârşit că voià să trădeze Turcilor şi eteria şi oştirea sa."

Tudor Vladimirescu dădù din umeri.

Iordache însă deschise uşa spre săliţă şi strigă aceleaş cuvinte, pe urmă se repezì pe scară, şi strigă în gura mare lângă poarta unde se îngrămădeau din ce în ce mai mulţi căpitani. Cleftul slobozià acuma tot amarul, toată îndoiala pe cari le înnăbuşise de câteva luni. El ridică scrisoarea în sus şi zbieră: —„Aci stă scris ce voià să făptuiască Tudorinul vostru, părintele vostru. Vrea să vânză ţara păgânului. Deaceea vă omorà fără cruţare şi fără vină. El aşteptà oştire turcească, ce-i mai trebuiau panduri! Acuma îl ţinem, nu-şi poate tăgădui iscălitura! Şi tot voiţi să-l urmaţi pe trădătorul neamului şi al credinţei?"

Nici unul din căpitani nu ceti scrisoarea, puţini dintre ei, cari stăteau mai aproape văzură iscălitura. însă moartea tinerilor panduri erà înaintea ochilor lor, veneau dela groapa lui Urdăreanu, şi cel care le vorbià acuma cu tot focul unei convingeri depline, erà un bărbat preţuit de toţi.

— „Nu-l mai voim pe Domnul Tudor!" strigară ei, —„Voim pe Hagi Prodan şi pe Macedonski!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iordache se sui iarăş în foişor, se apropiă de Tudor Vladimirescu şi zise : —„Ai auzit ce au strigat căpitanii tăi. Te sfătuiesc să mă urmezi de bunăvoie la Piteşti, de unde beizadea Gheorghe te va trămite la Târgovişte ca să dai seamă Archiului de faptele tale. Ypsilanti ţi voieşte binele. De te căieşti, el te va iertà şi te va trămite iar la pandurii tăi. Archon Sluger, dă-mi armele tale."

Se întâmplase deci, ceeace Tudor Vladimirescu prevăzuse de mult; Grecii îl prinseseră în cursă. Numai la una nu se aşteptase : îl băgaseră chiar Oltenii săi în acea cursă. Nu mai aveà mijloc de apărare. Fără a rosti un cuvânt, lăsă pe arnăuţii lui Iordache să-i scoaţă pistoalele din cui, să-şi însuşească desagii săi plini de hârtii şi de bani. Insă când Olimpianul întinse mâna pentru a luà sabia pe care Tudor o purtà atârnată de umăr cu un găitan roşu, căpitanul pandurilor se uită împrejurul său ca pentru a cere ajutor. Şi printre toate feţele duşmănoase cari îl înconjurau, nu zări decât doi ochi credincioşi aţintiţi cu durere asupra sa; erau ochii tunarului Caleţeanu. Trecù găitanul peste cap şi întinse sabia tânărului căpitan zicând : — „De ne-om revedeà, mi-o dai înapoi; de nu, ţine-o în amintirea prieteniei mele. Ia şi inelul acesta pe care îl am dela părinţi."

Iordache însă grăbià plecarea. Ei se scoborîră pe scară. Caii stăteau sub poartă. Tudor Vladimirescu încălecă, însă căpitanul Ghenciu îi luă hăţurile şi îl trecù astfel prin tabără.

Pandurii văzură asta şi rămaseră întunecaţi şi neclintiţi.

Caleţeanu rămăsese singur sus în foişor; stăteà ca înrădăcinat şi ţineà în mâna stângă inelul pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mc/1901-1932

i-l dăduse Domnul Tudor, un inel de aur cu o piatră verde săpată, în mâna dreaptă avea sabia al cărui mâner era de argint şi teaca de catifea roşie cu ţinte de argint.

Cioreanu intră.

Cei doi tineri priviră unul la altul cu întristare, nu ştiau ce să facă.

Adjutantul zise, însfârşit: —„Crezi tu, că a voit să ne trădeze?"

Caleţeanu îi arătă inelul şi sabia: —„Astfel se desparte un trădător de oştirea sa? De vedeau pandurii cum mi-a dat sabia, îl luau la goană pe căpitanul Iordache cu toţi arnăuţii săi."

Cioreanu lăsă capul în jos: „Şi noi nu i-am putut da de veste."

—„Tot nu dosia!" zise tunarul, —„nu ţine la vieaţă."

O voce strigă afară numele adjutantului.

Macedonski îl chemă şi îi porunci să meargă la căpitanul Iordache pentru a-l rugă să pregătească cartier şi zaherele pentru panduri la Piteşti.

Cioreanu sosi seara târziu la Piteşti. Privighetorile cântau peste tot în grădini şi orăşelul era plin de mirosul liliecilor. Arnăuţii tăbărau prin curţile bisericilor şi ale caselor părăsite şi îşi gătcau mâncare lângă foc.

Cioreanu găsi curând casa unde stătea căpitanul Iordache. Intrând în tinda întunecoasă, zări' la capul celalt al casei, printr'o uşă deschisă, lumină într'o odaie. Domnul Tudor stătea acolo pe divan, şi lângă dânsul căpitanul Ghenciu îl păzia cu puşca în mână, iar Olimpianul se plimbă prin odaie. Cioreanu, adânc mişcat, se opri o clipă şi auzi pe Domnul Tudor zicând: —„Ce vreţi cu mine! După vicleniile ce le-aţi urmat de aţi întors oştirea mea ca să mă deà în mâinile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA ... SIBIU

voastre, oameni fără căpătâi şi străini de ţara aceasta, vreţi să mă omorîţi? Eu nu mă tem de moarte. Am înfruntat-o de multe ori. Mai înainte de a ridică steagul pentru drepturile neamului meu, m'am îmbrăcat cu cămaşa morţii. Turcii sunt în ţară; dar nu sunteţi, şi nu veţi fi niciodată în stare să-i înfrângeţi.

Cioreanu nu îndrăzni să stea la pândă, ca nu cumva să fie văzut. Trecù prin tindă, întră în odaie, şi salutând întâi pe Vladimirescu care îi răspunse în tăcere, îşi îndeplini sarcina către Olimpianul.

A doua zi cinci cărucioare de poşte erau trase înaintea casei. Domnul Tudor fu urcat în cea dintâi, lângă dânsul se aşează adjutantul beizadelei Nicolae Ypsilanti, care îşi aveà cartierul la Câmpulung, oraşelul spre care se îndreptau acuma. In fiecare din celelalte cărucioare erau câte doi arnăuţi. Surugii, călări pe înaintaşii din stânga, pocniră din bicele lor lungi, —şi cu zăngănit de clopoţei ieşiră din oraş şi trecură prin valea minunată în gâteala ei primăvăratecă prin care trece, scânteietor râul Doamnei, şi pe care o închide la miazănoapte cununa Carpaţilor.

* * *

Ispravnicul judeţului alergase toată noaptea din casă în casă, ca să gătească cartier pandurilor. Veni şi la boierul Radu şi Liliana îl primì, căci ea erà acuma sufletul casei; bărbatul ei nu mai părăsià patul de durere. Ispravnicul îi povestì groaznica tragedie dela Goleşti şi îi spuse că Tudor Vladimirescu e în oraş, închis sub pază în casa Mavrodol.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După plecarea sa, Liliana se rugă în genuchi lângă icoane. Pe urmă se grăbi a merge în curte, chemă slugile şi făcu toate pregătirile pentru ca boierul Radu să nu afle decât ceeace i se puteà spune. Inainte de toate trebuià să i se ascunză primejdia de moarte prin care trecuse fiul său, şi faptul că Domnul Tudor erà prins de Greci. Trimise o slugă înaintea oştirii cu însărcinarea de a găsi pe Ene, de a-i vorbi şi de a se întoarce în grabă pentru a da răgaz Lilianei să poată pregăti pe Enescu de venirea fiului său.

Deaceea, când căpitanul Enescu intră pe la orele două după amiază în curtea părintească, el găsi pe tânăra soţie a boierului Radu, în pridvor. Ea se înspăimântă când îl văzù urcând încet şi greu scara şi oprindu-se fără a rosti un cuvânt înaintea ei. In ochii săi, în trăsăturile sale erà ceva mai amar decât jale, şi Liliana deşi învăţată să vază din mica copilărie durerea scrisă pe chipurile omeneşti, uită de spaimă ce voià să-i zică :—„Slavă Domnului, trăieşti !" —grăi încet, şi cum dânsul tăceà, urmă sfios :—„Tată-tău te aşteaptă,— te rog, nu-i spune...."

— „Ştiu !" îi tăià el vorba,—„mi-a spus feciorul."

Liliana se temeà de întoarcerea fiului ei vitreg. După grozăviile pe cari le trăise, cum se va înfăţişà ? Bolnav, turburat, ameţit. Cum să se ascunză de tatăl său ? Cine să-l mângâie, cine să-l susţie, cine să-l îngrijească ? Inima plină de grijă a Lilianei prevăzuse fel de fel de lucruri, numai adevărul nu : purtarea duşmănoasă a lui Ene. Şi de fapt, întrevederea cu tatăl său îi erà astfel uşurată, căci el păruse liniştit şi boierul Radu nu bănuià furtuna ce se ascundeà sub acea linişte amăgitoare. Erà şi prea slab pentru a pune întrebări

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

multe. I se spusese că Domnul Tudor, cu o parte a oştirii sale, nu se oprise decât foarte scurt timp în Piteşti şi boierul Radu rugă pe tânărul căpitan să-i ureze sănătate bună din partea sa.,

Ene ieşi din camera bolnavului cu ochii sticloşi de friguri şi găsi pe Liliana, care-i pândise ieşirea pentru a-şi reluă locul lângă soţ.

Ene se opri.

— „Fii pe pace," zise printre dinţi, —„comedia i-a fost pe plac."

Ea ridică ochii şi întrebă: —„Comedia?"

— „Ce e oare vieaţa dacă nu o comedie? Şi mai îndrăsni-vei vreodată, mamă, să-mi spui, că face să fie trăită? Păcat că nu m'a spânzurat Domnul Tudor, căci astfel azi eram scutit de a-l urî. Cei mai buni sunt la fel cu dânsul, şi mi-e scârbă de oameni. Sfatul tău de a trăi cu sufletul şi cu inima pentru neamul meu, să-l păstrezi pentru fetiţele cari habar n'au de vieaţă."

Cuvintele sale cădeau ca piatră şi trăsnet pe biata femeie. Pe capul ei se deslănţuià straşnicul amar al tânărului suflet, de care Oarcă zisese cu drept cuvânt, că îşi pierduse Dumnezeul. Sufletele de seamă cred uşor şi cu drag că cei puşi deasupra lor sunt înzestraţi cu o putere tainică, dar în schimb le cer, o logică nestrămutată, ca superioritatea lor să le fie dovedită nu prin titluri, ci prin fapte. Când poporul şi tineretul fac această cerere, nu cunosc nici răbdare, nici scutire. Şi cu drept cuvânt, căci altfel n'ar mai fi leac împotriva fariseismului. Şi iarăş focul tinereţelor face ca tinerii, în revolta lor împotriva celor ce le-au înşelat credinţa, merg prea departe, şi despreţuiesc şi gândirea care călăuzià pe cel ce greşise. In furia du-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rerii sale, firea pătimaşe a lui Ene, cercând a vindecà inima sa rănită, se ridicà împotriva femeiei care îi vorbise de lupta pentru binele ţării. El îi arătă cu crudă amărăciune, că rănile inimii sale erau azi cu totul otrăvite. Ii zisese mamă, cu o ironie rece, şi astfel bătându-şi joc de sufletul ei nevinovat, se răzbună de ceeace dânsa îi ceruse cu atâta nesocotinţă.

Liliana simţi toată măreţia acestei dureri, deşi izbucnirea ei erà atât de straşnică; dar rămăsese prea ameţită pentru a mai răspunde.

Dar nici Ene nu-i dădù vreme s'o facă căci plecă din casă. Il trăgeà inima la Oarcă şi la Cuţui, cari erau rămăşiţele idealului său ostăşesc şi patriotic, şi îl înţelegeau.

Oarcă, cum sosise în Piteşti, chemase la dânsul pe toţi căpitanii români, şi ţinuse sfat cu ei într'o biserică, căci fierberea erà mare printre panduri. Cum îi cuprinsese de iute răzvrătirea, tot aşà de repede îi stăpânià acum deznădejdea. Asprul lor căpitan, înaintea căruia toţi tremurau, dar ale cărui porunci nemerite şi bine chibzuite le dădeau încredere, lipsise la plecarea lor dela Goleşti. Lipseà omul, care părea a aveà ochiul peste tot, care cunoşteà pe fiecare dintre ei şi ştià de unde se trage, care le cunoşteà graiul şi al cărui gând erà unul cu al lor. Acuma îşi aduceau aminte de câteori el le deslusise planul său. Azi unul, mâine altul, întrebau pe căpitanii lor, dacă nu cumva au fost înşelaţi de Greci, şi ziceau că nu le venià să crează că Domnul Tudor, care scăpase ţara de atâtea biruri grele, s'ar fi îndurat să vânză păgânilor pe fraţii săi. —„N'aveà nevoie de Turci nici pentru a ajunge la Domnie, nu-l făcuserăm noi Domn?" adăugau Oltenii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi căpitanii oftau.

— „Şi de cine să ascultăm?" grăiau panduri, — „Hagi Prodan e om de ispravă, dar nu e singur. Sunt şi Macedonski, Iordache, Farmache, Michalea, Ghenciu şi cum le-o fi zicând la toţi, şi fiecare arnăut se crede mai mare şi mai tare decât tustrei Ypsilanţi. Turma cu câini mulţi nu e bine păzită, javrele cari latră fug dinaintea ursului. Au intrat Turcii în ţară, femeile noastre şi copiii sunt singuri. Mai bine o pornim să ne vedem fiecare de casă cum vom puteà."

Şi pe fiecare ceas câţiva dintre dânşii părăsiau oştirea nu numai pe drumul dintre Goleşti şi Piteşti dar şi după sosirea lor în acest orăşel.

Cei mai mulţi dintre căpitani gândeau ca pandurii, şi propunerea lui Oarcă de a rămâne strânşi împreună şi de a duce planul Domnului Tudor la îndeplinire nu găsì răsunet.

Numai el, Cuţui, Enescu şi Cioreanu erau în stare să răspunză de ostaşii lor. Ceilalţi perdură orice nădejde când Hagi Prodan le aduse ştirea, că Iordache voià să-i trămiţă peste Olt, pe dânsul şi pe panduri, însă numai cu trei tunuri mici şi fără muniţiuni şi zaherele.

O adevărată furtună de păreri încăerate se ridică atunci. Enescu strigă deodată: —„Ce ne trebue muniţiuni? Avem unghii şi dinţi! Lasă-ne în sfârşit să ne batem!" Stăteà pe treptele unui amvon; faţa sa erà palidă, ochii înfocaţi, şi din sunetul glasului său se puteà ghicì grija de a fi înşelat şi în cea din urmă a lui dorinţă: o bătălie.

Pandurii tăcură pentru o clipă înaintea sălbaticei sale turburări. Oarcă puse mâna dreaptă pe mâna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fierbinte a tânărului pentru a-l liniști și rugă pe Hagi Prodan să cheme pe căpitanul Iordache.

Olimpianul veni, însă întemeindu-se pe poruncile Archiului, nu-și schimbă hotărîrile. Dar jură pe icoana Maicei Domnului, că va urmà în douzeci și patru de ore pe panduri, și că va zăbovi numai pentru a primi hotărîri dela Târgoviște. Și pentru a-și întări jurământul, făcù de trei ori semnul crucei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V.

Archiul şedeà la Târgovişte în cea mai frumoasă casă. Erà aceea a Grecului Giartoglu, un eterist înfocat. Primise pe Ypsilanti ca pe un semi-zeu, şi cum nu puteà să-i ridice un templu, scornise gândul să numească una din scările care duceau la pridvor „scara sacră," şi îngăduià numai Archiului şi fraţilor săi întrebuinţarea ei.

In dimineaţa zilei de 24 Mai, o grupă înspăimântătoare de oameni intră val-vârtej în acea curte. Un căpitan de arnăuţi, călare, târà un om de guler, şi sbierà şi urlà aşà grozav, încât toţi locuitorii caselor ieşiseră la fugă în curte, fără a înţelege pe dată de ce erà vorba.

In sfârşit, Beizadea Gheorghe Ypsilanti se înfăţişă pe pridvor, şi arnăutul îi strigă de astădată mai desluşit, tot scuturând şi bruftuind pe nenorocitul pe care îl ţineà de guler: —„Câinele ăsta minte şi zice că Turcii au intrat în Bucureşti! Pentru minciuna aceasta am să-i tai capul!"

— „Aman, aman!" ţipà celălalt, —„nu o zic eu, o zice un negustor venit din Bucureşti! Il pot aduce ca martor!"

Arnăutul beat, reîncepù cu groaznicele sale ameninţări.

Beizadea Gheorghe se aplecă de pe pridvor şi strigă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

—„Generale, Generale Caravia ! liniştește-te ! Lasă pe Ispravnic să vorbească !"

Căci nenorocitul pe care Caravia îl ţinea de guler, nu era altul decât ispravnicul judeţului.

— „Ce să vorbească !" urlă generalul, —„e un trădător ! O iscoadă ! am să-i tai capul drept pildă !"

— „Fără judecată? E o nelegiuire. Trebue să supunem cazul şi Archiului. Şi el nu e aci."

Arnăutul se mânie iarăş. —„Nu e aci?" ţipă el, — „iar nu e aci !"

In timpul acesta mai mulţi ofiţeri se strânseseră pe pridvor, generalul Christaris, adjutantul Lassanis şi casierul Scufas. Caravia nu puteà suferi pe Christaris căci nu erà mitarnic şi se temeà de dânsul ca de unul ce cunoaşte întrebuinţarea otrăvei, dar ţineà la Lassanis şi la Scufas, căci ei aveau în mână casa eteriei.

Şi precum toţi erau de părerea Beizadelei, arnăutul trânti jos pe bietul ispravnic, dându-i cu piciorul, şi cu straşnice înjurături îşi întoarse calul, urlând ca un tigru care şi-a pierdut prada, şi ieşi din curte.

Gheorghe Ypsilanti care îngălbenise, intră repede în casă. Pe ispravnic îl ridicară câteva slugi, îl luase în odaie, şi îl îngrijiră ; şi peste puţin timp Lassanis apărù pentru a-i cere ştirile aduse din Bucureşti de negustor.

Achmed, paşaua dela Silistra, se înfăţişase cu opt mii de oameni înaintea Bucureştilor a doua zi după plecarea lui Vladimirescu. Puţinii boieri rămaşi în oraş îi ieşiseră înainte cu bancherul Băltăreţ şi consulul Udritzky. Ei fură bine primiţi. Paşaua spusese că erà trămis numai împotriva rebeliştilor, adică eteriştii şi Tudor ; însă ceruse toate armele locuitorilor. Teama erà mare în oraş. Aproape o sută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de oameni erau strânşi cu tot avutul lor la consulatul prusiac. Toţi erau îndârjiţi împotriva lui Udritzky care susţinuse până la sfârşit că nu vin Turcii. Şi paşaua dela Vidin trecuse Dunărea, iar paşaua dela Brăila intrase în Moldova.

Lassanis se duse cu aceste ştiri la Beizadea Gheorghe. Tânărul se plimbà foarte turburat prin odaie.

— „Ah! de ar veni în curând frate-meu Dumitru cu trupe împărăteşti din Rusia!"

Christaris lângă fereastră privià afară. Se ceteà multă durere pe faţa sa. Lassanis făcù un semn de batjocură lui Scufas.

Misiunea beizadelei Dumitru în Rusia şi reîntoarcerea sa cu trupe de ajutor erà una din acele legende cari se răspândeau prin tabără şi în care fraţii Ypsilanti însişi începeau a crede.

— „Mă voiu duce, mai de vreme decât voiam, la vie, să caut pe Archiul, să-l văz între patru ochi, şi să-i povestesc cele întâmplate," zise beizadeaua cu aerul unui om care a luat energic o hotărîre de mare însemnătate.

Căci Archiul plecase de dimineaţă şi se găsià la via lui Giartoglu, la picioarele acelor frumoase dealuri la nordul Târgovişteі. Erà acesta un obicei al său, mai mult pentru a petrece noaptea departe de Târgovişte, unde cetele lui Caravia şi ale celorlalţi căpitani de arnăuţi trăiau în chiote şi în desfrâu, aşà încât se puteà teme ca scara sacră să nu fie într'o bună noapte luată de ele drept alte scări mai puţin sacre.

— „N'ar fi mai bine," zise Christaris, —„Măria Ta, să te întorci cu generalisimul aci şi să ţinem un sfat?"

— „Nu se poate!" răspunse George Ypsilanti, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„cum rămâne cu Giartoglu, care a făcut atâtea pregătiri pentru sindrofia dela vie?"

Scufas şi Lassanis ascunseră iarăş un surâs, iar prin ochii doctorului trecù ceva ca disperare.

— „Ţi-aşi fi îndatorat, dragă Scufas," urmă beizadeaua, —„să trămiţi pe cineva la mine, să poruncească să puie caii şi să vie aci pentru a mă luà."

Casierul eteriei îi îndeplinì grabnic porunca.

Fiecare beizadea îşi aveà casa, ca şi fiecare general.

Deaceea fiecare aveà nevoie de o adevărată curte.

Acea a Archiului înghiţià pe fiecare zi 124 oca de carne, 58 de pâini şi cantităţi de unt şi ouă, de făină, de zahăr şi de băcănie cari se potriveau cu acelea ale cărnei şi pâinei. Nu mai puţină risipă făceau şi generalii.

Oraşul de mult nu izbutiâ să plătească acest bir. Şi pentru a-l adunà, cete de arnăuţi cutreerau satele, furau vite şi pasări şi le aduceau la Târgovişte. Pivniţele din vii erau sparte; butoaiele care nu puteau fi ridicate din lipsa de căruţe, sau cari nu puteau fi pe dată golite, chiar cei mai beţivi fiind sătuì, erau ciuruite cu gloanţe de pistoale, aşà încât vinul se scurgeà pe jos şi preschimbà pivniţele în cisterne mirositoare.

Cei jefuiţi nu primeau un ban; şi pe lângă asta femeile şi copiii lor erau bătuţi.

Ţăranii, din această pricină, fugiseră în munţi şi în fiecare zi zavergii trebuiau să împingă prădările lor în locuri mai îndepărtate. Lăcomia şi cruzimea lor crescuse peste orice margine; prădau chiar bisericele.

Simandicoasele beizadele închideau ochii; erau ajunşi meşteri în arta de a nesocoti cu politeţă primejdiile ameninţătoare şi neajunsurile cele mai strigă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toare. La aceasta se adăugà şi faptul că Archiul erà bolnav de dragoste.

Sofiana Pantas îl însoţise la Târgovişte, dar erà foarte rău dispusă. Nu mai aveà nevoie să joace un rol pentru a-l cuceri pe Alexandru Ypsilanti, căci dânsul erà de acuma robul ei, cu tot sufletul şi cu tot trupul. Se şi purtà cu dânsul cum se purtase pe vremuri cu Leventis şi îi aţâţà gelozia în aşà chip, încât se certase din pricina ei cu unul dintre cei mai buni printre ofiţerii săi, cu Gheorghe Cantacuzino, care venise cu el din Rusia, şi pe care acuma îl trămisese în Moldova cu misiunea, foarte puţin desluşită, de a ocupà Iaşii. Sofiana însă ştià să-l chinuiască pe ibovnicul ei în mod mai rafinat încă prin critica înveninată ce o făceà de dânsul şi de întreprinderea sa. Şi când îl vedeà disperat, ridicà frumoşii ei umeri albi şi rotunzi şi ziceà: —„Ce vrei, Ypsilotate, din toate popoarele de pe pământ, Grecii sunt acei cari au gustat mai mult din rodul pomului ştiinţei. Ils se sont donné une indigestion spirituelle. Şi pe lângă asta le-a mai dat şi Chilon o povaţă cu două tăişuri: „Cunoaşte-te pe tine însuţi," ceeace vrea să zică, aflaţi că nu sunteţi buni de nimic şi că totul e zadarnic. Ţie însă, Măria Ta, îţi lipseşte mult până vei ajunge la aceasta."

Mâhnit adânc, beizadeaua răspunsese: —„Dar cum ar trebui să fie omul care ar place ochilor tăi?"

—„Ar trebui să mă dispreţuiască," rostì dânsa aspru, dar totuş cu înfocare, şi urmă mai liniştit: —„ar trebui să fie adevăratul fiu al poporului său, din acei cari au dreptul să crează în puterile lor, şi ar trebui să fie ieşit dintr'un popor ca acela al Dacilor care erà acì înaintea venirii noastre."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Visezi," încercă să glumească beizadeaua, — „vrei să pui pe Valahi mai presus decât noi, Elinii."

—„Nu uită, dragă," zise Sofiana, — „că titlurile tale e datoreşti Valachiei."

— „Kira Sofiana!" strigă el înfuriat.

— „Te rog, te rog," zise ea, —„vă făliţi peste tot cu armele Moldovei şi ale Valachiei, le zugrăviţi ori unde se nimereşte, pe butci, pe cearceafuri, pe tabachere, pe săbii şi chiar pe batistele voastre! Deci, sau înseamnă poporul acesta ceva, sau armele sale sunt fără valoare."

Ochii îi scânteiau acuma, căci vedeà că fiecare săgeată îşi nimerià ţinta, şi nu aveà bucurie mai mare, decât de a scoate pe Archiul din fire.

El se schimbà la faţă, se înroşià şi iar se îngălbenià. Vocea îi tremurà când începù: —„Pe stindardul eteriei...."

— „Da, vream să ţi-o spun de mult," îl întrerupse ea, —„bine ai face să îl schimbi, şi să pui să zugrăvească un struţ în locul pasărei Phenix."

La aceasta Ypsilanti ieşì. In tindă găsi pe frate-său, care sosià în aceeaş clipă.

Beizadea Gheorghe îi cerù o întrevedere; Archiul i-o dădù pe dată şi timp de cinci minute ascultă pe frate-său cu băgare de seamă; pe urmă mândria şi necazul pe cari le resimţise la gândul Sofianei se preschimbă în teama de a pierde iubirea ei. El răspunse distrat, devenì nervos, trăgeà cu urechia la orice mişcare în casă, şi când i se părù că aude paşi în direcţiunea odăii Sofianei, întrerupse grăbit pe frate-său: —„Da, da, mâine dimineaţă vom regulà tot cum mă întorc în oraş—" şi se repezì spre uşa camerei ei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unde după oare care tărăgăneală îndrăzni a intră pentru a-şi cere iertare.

* * *

Christaris, în sufletul său, tot trăgeà nădejdea că Archiul, după întrevederea cu fratele său, se va înapoià în grabă la Târgovişte şi erà pe acì să scoată un strigăt de bucurie când căpitanul Dimitrie Soutzos intră la dânsul cu cuvintele: —„Generale, a venit o stafetă dela via lui Giartoglu," —sfârşitul cuvintelor însă îl scoase din fire: —„cer praf de puşcă şi iască pentru artificii dar la regimente nu vrea să-i dea nimeni fără plată. Şi noi n'avem."

Dimitrie Soutzos, care, pentru a-şi îndeplini însărcinarea, ţinuse milităreşte mâna la şapcă, o lăsă să cază şi bărbaţii priviră unul la altul în tăcere. Nu făceà parte din slujba tânărului căpitan de a se înfiinţà cu atari însărcinări, orice soldat puteà să o îndeplinească, şi Christaris înţelese, că numai nerozia faptului de a cere praf de puşcă pentru focuri de artificii, când duşmanul erà în apropiere, aducese pe Dimitrie Soutzos la dânsul, şi ceti, pentru prima oară, desnădejdea în ochii săi.

Această dovadă de nepricepere a comănduirei, sdruncinase chiar eroicul optimism al tânărului mavrofor. Şi deodată Dimitrie Soutzos îşi vărsă tot focul: —„Generale, nu găsesc răspuns la dureroasele întrebări pe cari mi le fac; — şi deaceea vin la d-ta, care faci una cu Elada, pe care o iubeşti atâta încât pare a grăi prin gura d-tale! Jură-mi, Generale, că într'adevăr ne coborîm din acei eroi de care cântă Omer „mânuitori de suliţi şi dornici de a străpunge cu frasinul întins zalele scrăşnitoare de pe pieptul duşmanilor!"

Christaris încercă să scape printr'o dovadă apago-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gică :—„Eşti dezamăgit, căpitane," zise el,—„fiindcă vezi că nu sunt toate cum ar trebui să fie. De oarece vezi că compatrioţii d-tale fac greşeli, bănuieşti că niciodată nu au avut însuşiri bune. Dar tocmai asprimea judecăţei d-tale este dovadă de mărirea Eladei. De nu aveam pravila virtuţei, nu ne-am împotrivi relelor; de nu am fi copii ai adevărului, nu ne-am luptà împotrivà greşelei. Dar ce este adevărul? Nu numai ce poţi pipăi, dar şi idealul care stă mai presus de simţurile noastre. Elenii sunt mari, de vor voi şi vor simţi numai până în fundul sufletului lor că trebue să fie mari. Cât timp vom crede în eroii noştri, vom fi eroi, chiar împotriva propriilor noastre slăbiciuni. Deaceea, să slujim patriei, nu cu sabia numai, dar şi cu credinţă în nemărginita ei virtute."

Şi astfel idealistul, mângâind pe altul, se mângâià pe sine.

Dimitrie Soutzos oftă adânc şi zise :—„Acuma iar pot trăi," şi în calda sa recunoştinţă voi să sărute mâna aceluia care îl scăpase de un ucigător chin sufletesc. Christaris îl strânse în braţe.

* * *

Archiul abià sosise dela vie, că Lassanis îi aduse ştirea că adjutantul Beizadelei Nicolae adusese pe Tudor Vladimirescu, şi că cereà voie să-i remità o scrisoare a lui Iordache.

Ypsilanti, foarte mâhnit, de oarece Sofiana Pantas nu voise să-l însoţească până la Târgovişte, răspunse răstit :—„Ei, şi ce să fac cu prostul de Valah?"

— „Măria Ta, l-ai chemat ca să-ţi dea seamă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

corespondenţa sa trădătoare cu turcii", îi aduse aminte Lassanis.

Tot atunci Christaris şi Caravia fiind anunţaţi, beizadeaua se stăpâni şi porunci să cheme pe adjutantul fratelui său.

Olimpianul nu ziceà altceva în scrisoare decât că trimeteà pe Tudor Vladimirescu sub pază la Târgovişte şi că îndrăznià să dea prinţului sfatul de a se purtà îngăduitor cu pandurul.

— „Frumos sfat!" zise rânjind Lassanis.

— „Şi un sfat primejdios!" începù adjutantul beizadelei Nicolae, şi înşiră un lung discurs pentru a descrie greutatea misiunii îndeplinite de oarece Vladimirescu erà om primejdios. Lângă Câmpulung, spre pildă, le ieşiseră înainte treizeci de ţărani valachi călare. Aceştia strigaseră: — „Trăiască Domnul Tudor!" şi îi mulţumiseră că scăzuse birul dela douăzeci şi cinci la cinci piaştri. Ca să nu încerce Valachii din Câmpulung, negustorii şi meseriaşii, — boierii fugiseră, — să-l scape pe Tudor Vladimirescu, beizadeaua Nicolae întrebuinţase stratagema de a răspândì svonul că Slugerul se duce la Târgovişte pentru a se urcà pe scaunul Domnesc. Şi încheià, povăţuind o purtare aspră faţă de trădător.

Lassanis şi Caravia îl aprobară.

Christaris zise: — „Inainte de toate să-i dăm ascultare."

Scufas intră la aceste cuvinte şi strigă: — „Inainte de toate, să-l închidem! Toată prostimea valachă se adună în curte."

— „Nu vă spuneam?" strigă adjutantul dela Câmpulung.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Archiul făcù o mişcare poruncitoare şi ieşi pe pridvor.

Jos în curte Tudor Vladimirescu erà călare pe o mârţoagă. Picioarele lui, în scările de lemn, erau legate cu un lanţ pe sub pântecele calului. Doi arnăuţi îl păzeau. Adjutantul dela Câmpulung alesese acest alaiu pentru a trece mai nebăgat în seamă prin oraş.

De sus Alexandru Ypsilanti privì cu dispreţ pe căpitanul pandurilor şi zise: —„Ai vrut să vinzi creştinii păgânilor? E o ruşine," şi întorcându-se către Caravia zise: —„Ţi-l dau pe Sluger ca prizonier, generale," şi către Christaris: —„Astă seară ţinem sfat. Ştii cine trebuie să fie de faţă, adică frate-meu, Generalul Caravia, Lassanis, Orfano, adjutantul meu de al doilea, ştii D-ta, —dar poate mai bine mâine dimineaţă," şi se opri oftând obosit.

Pe urmă intră în casă, chemă pe medicul său Mavromati, şi zicând că e bolnav, cerù a fi scutit de afaceri.

— „E bolnav din pricina Sofianei Pantas," zise Lassanis în batjocură lui Scufas.

— „Sau mai bine zis, boala lui se numeşte Sofiana Pantas," răspunse cassierul.

Caravia duse, în mare grabă, mârţoaga pe care şedeà Domnul Tudor, printre uliţele orăşelului, printre grădiniţele căsuţelor mici, printre grădinele mari ale caselor boiereşti dărăpănate, printre zidurile de biserici şi în sfârşit peste piaţa mare, până la clopotniţa sub care se deschideà poarta Mitropoliei; acì şedeà Caravia. Piaţa erà plină de oameni şi preschimbată jumătate în târg şi jumătate în tabără arnăuţească. In curtea Mitropoliei erà oareşcum linişte.

Domnul Tudor când trecù pe sub poartă şi zărì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

biserica, făcù semnul crucei. I se dădù o chilie, la stânga, lângă poartă.

Scurt timp după aceea, Lassanis şi Scufas cerură lui Caravia o întrevedere.

— „Generale," zise Lassanis, —„numai dumneata eşti om hotărît aci. Numai dumneata te pricepi să duci armata şi să împiedeci dezerţiunile. Aveai dreptate ieri când ai vrut să tai pe ispravnic. Numai dumneata înţelegi că momentul e rău ales pentru a fi, cum cere Iordache, îngăduitor cu Tudor Vladimirescu, care e înţeles cu Turcii."

Şi Scufas adăugă: —„Se zice că e bogat. Se zice că a trimis milioane familiei sale în Ardeal. Şi desigur că are galbeni şi pietre scumpe cusute în hainele sale. Ar fi bine, în interesul eteriei, să ne laşi să-l cercetăm astă noapte."

Pe la orele patru, Arnăutul trimise să cheme pe Domnul Tudor la masă. Doi soldaţi îl însoţiră la trecerea sa prin curte. In trapeza scundă şi lungă pardosită cu cărămidă roşie, tot soborul se adunase pentru a slujì la masă, numai pentru a da ochi cu căpitanul pandurilor. Printre mulţime erà şi un preot, care aduceà talerele şi sticlele.

Domnul Tudor mâncă puţin şi nu vorbì. Numai la sfârşitul mesei, când i se dădù ciubucul, zise către Caravia: —„Aş vreà să mă plimb prin curte."

Şi amândoi, cu ciubucul în gură, se plimbară înaintea bisericei. Stâlpii mândri ai bisericei se ridicau deasupra treptelor înalte, şi cele nouă turnuri rotunde se înălţau în roşaţa cerului. Un lucrător scoteà învelitoarea de plumb de pe acoperiş.

— „De ce scoate învelitoare?" întrebă Domnul Tudor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ca să toarne gloanţe pentru apărarea patriei," răspunse Caravia sumeţ.

— „Aş intrà în biserică," zise Vladimirescu.

Arnăutul chemă preotul care slujise la masă, şi care acuma stătea cu alţii la o oarecare depărtare. Cheia se găsi repede şi uşa bisericii se deschise.

Vladimirescu şi Caravia rezemară ciubucele lor de zid şi intrară. Domnul Tudor scoase de pe pletele sale lungi, căciula înaltă oltenească cu peticul ei de postav alb, Grecul scoase fesul de pe capul său ras, şi amândoi făcură semnul crucei. Vladimirescu privì împrejurul său şi zise :—„Ăst sfânt locaş a văzut vremuri mari, atunci când şi ţara stătea mai bine. Voivozii l-au împodobit şi pe dinăuntru şi pe din afară," şi întorcându-se către intrare, se uità la mândrul şir de ctitori zugrăviţi la dreapta şi la stânga uşei. Erau domnitorii din vechime cu doamnele lor, îmbrăcaţi în haine de mătase înflorită şi cu caftane împlănite, la brâu aveau hangiarul cu pietre scumpe şi pe cap coroanele domneşti, pe deasupra cărora erau scrise numele lor. Rând pe rând Domnul Tudor îi privì pe toţi şi zise :

— „Ăsta de aici e Mihaiu Viteazul. Ca Mihaiu Arhanghelul el a fost şi scutul şi paza creştinătăţii— până ce l-au răpus trădătorii." Cuvintele sale răsunară în biserica tăcută şi după câteva clipe urmă :—„Moşneagul ăsta de colo este Mateiu Basarab. A fost şi el viteaz ca Mihaiu. Şi pe el l-au mâncat fript trădătorii... cu zile."

Olteanul grăià cu evlavie, ca un preot care-şi ceteşte slujba singur în biserică. Şi într'adevăr Domnul Tudor erà singur. Căci Arnăutului puţin îi păsà de amintirea voivozilor mari ai ţării, şi preotul care îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însoţiă auzia cuvintele rostite, dar nu le simţiă fiindcă n'aveà suflet vitejesc.

Domnul Tudor îl întrebă încotro se află mănăstirea Dealului, în care e capul lui Mihaiu Viteazul.

— „Dincolo, peste Ialomiţa," fu răspunsul, —„se vede din clopotniţă."

— „Aş vrea să mă urc în clopotniţă," zise Vladimirescu către Caravia.

Părăsiră biserica, şi pe când pandurul şi Grecul se îndreptau către turn, preotul închise biserica şi se folosi de prilej pentru a căutà pe un tovarăş al său cărui îi încredinţase tot avutul, şi pentru a fugì cu dânsul spre graniţă. N'aveà însuşiri de viteaz, dar cincizeci de ani după aceea, pomenià încă de cuvintele marelui Oltean rostite în Mitropolie.

Domnul Tudor, urmat de un arnăut, se sui în clopotniţă până la clopote, unde lumina asfinţitului intrà în valuri aurii. Târgovişteа erà înaintea lui. Spre miazănoapte, între verdeaţa grădinilor, se ridicà vechia Chindiă pe soclul ei pătrat. De mult, ea fusese ornicul oraşului. Pe vremurile de fală ale scaunului Domnesc, de ceasul mesei aflau şi cei cari nu vedeau turnul, căci din vârful său răsunau trâmbiţele şi ţimbalele lui Vodă; curtea domnească, azi dărăpănată, erà alături.

Privirea Domnului Tudor însă pluteà mai departe, spre răsărit, unde pe dealurile înalte, dealungul zăvoaielor Ialomiţei, se vedeà lucind, roşie, sub ultima rază de soare, cununa zidurilor mănăstirii Dealului.

Ani îndelungaţi, Ilarion, prietenul său, fusese stariţ acolo. El îi zisese odată: —„Capul lui Mihaiu Viteazul e în biserica mănăstirei Dealului. Adeseori stam de vorbă cu dânsul. Mai de grabă înţelegem pe cei morţi, decât pe cei vii, fiindcă pe morţi îi ascultăm cu evlavie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de oare ce în jurul lor s'a făcut tăcere. Viteazul m'a învăţat multe. Dela dânsul ştiu : de vrei să cunoşti viitorul, priveşte în trecut. Din rădăcină răsare toată puterea copacului. De vei găsi-o la rădăcină, teamă să nu mai ai. Eu, Mihaiu, sunt rădăcina." Şi Domnul Tudor gândì : —„Când voiu fi printre cei morţi, mă va înţelege neamul meu şi pe mine."

In aceeaş noapte, dela 26 spre 27 Maiu, îi se împlinì ursita.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI

Urgia turcească se deslănţuì în sfârşit asupra ţării. Hagi Prodan şi pandurii aflară a doua zi după plecarea lor din Piteşti, că dincoace de Olt, Turcii arseseră oraşul Slatina şi că dincolo de râu, trei mii dintre ei înaintaseră până la Drăgăşani. Un fugar de acolo găsise pandurii la Vultureşti şi îi rugase să vie în ajutorul a şasezeci de fete cari erau în mâna ienicerilor, şi să scape pe şaptesprezece negustori închişi de ei şi ameninţaţi cu moartea.

Aceasta se petreceà Vineri seara.

Hagi Prodan chemă pe preotul din sat şi-i cerù să celeascâ aghiasma cea mare.

Cei cinci mii de oameni stăteau tăcuţi sub cerul de umb, pe când preotul cità din marele aghiasmatar:

„Doamne, Dumnezeul nostru, Dumnezeul puterilor, „cel puternic întru tărie şi tare în răsboaie, care de „mult ai dăruit putere prea minunată robului tău „David, spre învingerea protivnicului hulitor Goliat, „tu şi acum cu milostivire primeşte rugăciunile noa- „stre cele umilite şi trimite binecuvântarea ta asupra „armelor acestora, şi dă putere şi tărie robilor tăi „acestora, cari doresc a le purtà spre întărirea şi apă- „rarea bisericii tale celei sfinte şi a orfanelor şi a vă- „duvelor şi fă-i cu dânsele înspăimântători şi înfri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„coşetori la toată înarmarea vrăjmaşului şi totdeauna „îi arată purtători de biruinţă spre slava ta."

Preotul trecù cu botezul printre rândurile panduri-lor. Căpitanii îl urmau, şi desluşeau oamenilor planul pe care îl făcuseră cu Hagi Prodan. O ceată de soldaţi trebuià să treacă Oltul noaptea, să se întărească în casele din viile dela Drăgăşani, să atragă pe Turci până acolo şi să le ţie piept până la venirea oştirii care trebuià să-i ia pe la spate. Cei ce vroiau să se întovărăşească la această întreprindere, n'aveau decât să iasă din grămadă.

Atunci în grabă şi în tăcere două mii de oameni, căpitani ca şi soldaţi, ieşiră la front.

— „Ajungă, fraţilor," strigă Cuţui,—„trebuie să rămâie alţii şi pentru mâine."

Din cei două mii Hagi Prodan şi Oarcă alesără trei sute, bărbaţi de câte treizeci şi patruzeci de ani, căci lovitura trebuià dată cu sânge rece. Erau cât pe aci să treacă cu vederea pe Ene Enescu, când Oarcă întâlni privirea poruncitoare a ochilor săi întunecaţi şi zise Sârbului:—„Să meargă şi ăla."

Cei trei sute schimbară repede cismele punându-şi opincile, şi după ce fiecare din ei primiră o traistă cu brânză, pâine, pastramă şi o ploscă cu ţuică, plecară în adânca tăcere a nopţei, călăuziţi de fugarul dela Drăgăşani.

Părea că piciorul lor cunoşteà drumul pe care ochiul nu-l mai puteà zări. Scoborîră către Olt printr'o scobitură a malului înalt şi împărţiţi în cete, umblară pe lângă apa slab lucitoare. In dreptul unui vad trecură Oltul rând pe rând, cu trei luntre.

Iar când dealurile şi câmpiile se iviră în lumina zorilor ceata de trei sute sosi în viile din spre miazănoap-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tea Drăgăşanilor. De acum nu se mai mişcă pe furiş. Posturile înaintate ale străjilor turceşti îşi dădură repede seama că se petrece ceva neobişnuit în casele albe împrăştiate pe deal. Şi un ceas după răsăritul soarelui pandurii văzură cetele negre ale oştirii duşmane trecând printre vii şi orăşelul împădurit şi revărsându-se pe câmpia verde. Apoi curând auziră bătaia furtunoasă a tobelor, sunetele ascuţite ale fluierelor şi clopoţeii muzicei păgâne, iar cei ce înaintau grăbeau mereu pasul, aşà încât un nor alb de praf alb se ridică val vârtej în urma lor. Acuma se zăriră şi caii şi fâlfăirea numeroaselor flamuri, scânteile de lumină sclipind din arme; apoi duşmanul se năpusti asupra viilor.

Din trei case, aşezate pe deal, cam pe acelaş rând, ieşiră trosnind limbi roşii şi galbene de foc, iar duşmanul cu urlete cari aproape înăbuşiră sgomotul salvelor, înapoiă focul.

Lupta ţinù până la apusul soarelui. Dulce şi caldă erà adierea primăvăratecă ce treceà lin peste frumosul şi paşnicul ţinut, unde numai pe un petec de deal se ridică vuet, unde numai într'un singur loc se rostogoleau sub cerul albastru nori de fum alb. Acolo, via, abià înflorită, erà stropită cu sânge de om.

Hagi Prodan, în acest timp, trecù Oltul ascuns de zăvoiu, şi îşi aşeză oştirea în şir de răsboiu. Tăcuseră acum focurile de puşcă, pe cari le auzise de departe şi în schimb, spre miazăzi se înălţà pe cerul de seară o lumină din ce în ce mai roşie, din ce în ce mai mare. Turcii aprinseseră Drăgăşanii pentru a împiedecà orice întărire în casele oraşului.

La venirea nopţii, pandurii ieşiră din vie. Erau neînvinşi. Aduceau cu ei şaptesprezece răniţi; treizeci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi trei de morţi zăceau în casele de pe vii. Duşmanii pierduseră optzeci şi şase de oameni; două sute dintre ei erau răniţi, iar cei- lalţi se închiseseră într'o mănăstire din împrejurimile Drăgăşanilor.

Oştirea Domnului Tudor petrecù noaptea cu pază mare şi în cea mai adâncă tăcere. Nu ardeà nici un foc, afară de flacăra mare de deasupra Drăgăşanilor din care se iveau nori groşi de fum gălbui. Când spre dimineaţă cerul se lumină şi fumul se înegrì, pandurii zăriră câţiva Turci scoborând din vie şi alergând către mănăstirea unde tovarăşii lor erau închişi.

Erà în ziua de Rusalii, şi creştinii se bucurau de marea sărbătoare care li se părea un semn bun pentru prima lor luptă.

Atacul sună. Pandurii, în trei coloane, se repeziră înainte, se ciocniră cu cavaleria turcească care ieşise din mănăstire şi o respinseră. Cincizeci şi şase de morţi căzură iar doisprezece armăsari cu hăţurile şi cu coama în vânt goneau nechezând pe câmp. Şi salvă după salvă trosnì din zidurile mănăstirii.

Hagi Prodan ascunse cavaleria şi pedestrimea sub copăcii şi în scobiturile dealurilor, şi răspunse focului artileriei turceşti cu două tunuri mici, a căror luare din Piteşti i se îngăduise. Nici o ghiulea nu-şi greşi ţinta. Plumbul turcesc căderà ca piatra printre panduri, cari îşi ştergeau năduşeala, fumul şi sângele de pe obraz şi trăgeau cu atâta pricepere şi răbdare ca şi când ar fi fost ca odinioară cu George Lazăr la exerciţiu pe plaiul dela Cotroceni. De căderà unul, sărecà altul la locul lui.

Pe la amiază însă iarba de puşcă se isprăvi şi căpitanii, siliţi să sune retragerea, duseră trupele spre miazănoapte, între vii şi rîu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O mânie înfocată aprinse toate inimile.

Hagi Prodan stătea călare, galben şi scuturat de friguri; fierbea veninul într'însul.

Ostaşii vorbeau cu necaz de Iordache, care nici azi, după patru zile, nu se ţinuse de cuvânt, deşi i se trimisese dis de dimineaţă o ştafetă. Inaintea sfinţitului de soare, Turcii din mănăstirea Drăgăşani ar fi fost siliţi să se predeà dacă oştirea ar fi avut cele trei tunuri mari, muniţiunile ei toate, cele trei care pline de lopeţi, de casmale şi de topoare, pe cari Domnul Tudor le duceà totdeauna cu sine pentru facerea şanţurilor, căci chiar de pe la amiază focul lor se slăbise, tunurile pandurilor crăpaseră zidurile în mai multe locuri; mănăstirea erà în primejdie de a se aprinde şi apă nu erà.

A încetà lupta aşà aproape de isbândă erà pentru toţi o jale sfâşietoare; însă nu mergeà altfel, căci păgânul puteà să primească ajutor dela Craiova,—şi cu toată sfânta sărbătoare, înjurăturile căzură droaie pe Greci.

Căpitanul Oarcă călăreà, adâncit în gândiri negre. Inima sa erà plină de dorul lui Tudor. Se căià amar că îngăduise plecarea lui din Goleşti, şi când zări pe Ene Enescu lângă dânsul, zise deodată:—„Băiete, să nu zici râului de munte că în calea sa prea rostogoleşte tot: numai el duce morile din câmp."

Ene îl privì, dar abià îl auzì; sângele îi trecea cald şi uşor prin vine, şi inima, a cărei greutate o simţià de săptămâni, azi, erà uşoară, golită şi de ură şi de iubire, numai stăpânită toată de o beţie răsboinică.

— „Când ne batem iar, căpitane?" întrebă el.

— „In curând, de o vrea Dumnezeu," oftă celălalt, —„trebuie însă să-l aşteptăm pe Iordache."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Tot să aşteptăm, şi iar să aşteptăm!" strigă Ene, — „şi azi am fi putut să mergem înainte. Fiecare ostaş din pedestrime ca şi din călărime aveà cu ce trage încăodată."

— „Vorbeşti ca un copil," zise Oarcă, — „iarbă n'ar fi ajuns ca să sileşti pe Turc la predare, şi am fi pierdut încă dintr'ai noştri."

— „Ei, şi?" răspunse tânărul şi în ochii săi negri ca noaptea se aprinse o flacără ciudată.

Atunci Oarcă se răstì mânios la dânsul: — „Ei, şi? Şi de ce te baţi? De petrecere, sau pentru ţara ta? Nu e vorbă să cădem fără scop, ci să învingem, de o vrea Dumnezeu să ne ierte păcatele noastre şi să ne vie într'ajutor."

* * *

Se părea însă că Dumnezeu nu voià să le ierte păcatele. Prin recunoaşterile făcute, pandurii aflară numai după două zile următoarele veşti: Iordache şi Ypsilanti sosiseră peste Olt în faţa Râmnicului. Câteva trupe răsleţe eteriste fuseseră bătute de Turci în apropierea Târgovişteì, şi oştirea întregă fugise în mare goană din acest oraş. Un căpitan trecuse la Turci, altul fugise în munţi. Doi căpitani se închiseseră într'o mănăstire şi se apăraseră vitejeşte şi numai după ce isprăviseră muniţiunile fugiseră la Târgovişte. Se ziceà că Archiul i-ar fi dojenit şi că ei ar fi răspuns: — „E uşor să dojeneşti când stai departe de luptă."

— „Unde e Slugerul Tudor?" întrebară pandurii. La această întrebare nu ştià nimeni să răspunză.

Hagi Prodan cu oştirea sa se îndreptă spre Olt. Apele umflate ale râului curgeau galbene ca lutul prin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tre zăvoaiele verzi căci la munte plouà; în vale erà zăduf, cerul erà întunecat şi zarea albăstruie ca înainte de ploaie.

Aproape de Râmnic se găsià un pod plutitor. Hagi Prodan, cu câţiva căpitani, trecură la malul opus, unde se vedeà mişunând cetele negre ale oştirei eteriste.

Archiul stătea într'una din casele ţărăneşti împrăştiate pe mal.

Pandurii merseră drept acolo.

Alexandru Ypsilanti şedeà pe pridvor. Erà palid, două pete roşii ardeau pe obrajii slabi, ochii-i sticleau şi buzele-i tresăreau nervos. Fraţii săi foarte abătuţi stăteau lângă dânsul; şi Lassanis se plimbà cu nelinişstea unei vulpi închise.

Ca de obiceiu nu se puteà ceti nimic în trăsăturile lui Iordache. Strigătele lui Caravia se auziau de undeva. Pe urmă se apropiă şi el cu paşi lungi.

Sumeţ şi obosit Alexandru Ypsilanti întrebă pe căpitanii de panduri de ce se retrăseseră înaintea duşmanului.

Hagi Prodan, cu toată gălbinarea luî, se înroşì de mânie şi răspunse:—„Numai căpitanul Iordache e de vină, că nu s'a încrezut în noi, şi îşi închipuieşte că suntem înţeleşi cu Turcii; şi deaceea a oprit tunurile şi muniţiunile noastre la Piteşti, sub cuvântul că are poruncă dela Măria Ta. De am fi avut acele două tunuri mari, în trei ceasuri făceam mânăstirea praf, şi nu se prăpădiau degeaba cei mai viteji dintre noi. Căci oştirea noastră s'a luptat vitejeşte! Două zile n'a mai îndrăznit să iasă picior de Turc din mănăstire, şi ieri au fugit păgânii la Craiova cu răniţii lor. In mânăstire n'a rămas decât o mică ceată."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iordache şi Nicolae Ypsilanti, cei mai dibaci printre ostaşii eterişti, simţiră ciudă şi amărăciune la auzul acestei cuvântări.

Archiul însă zise: — „Trebuià să menţineţi poziţiunea încă trei zile, până la venirea noastră," şi adăugă cu un dispreţ fatalist: —„Ce a fost, a fost."

— „Dar cu ce erà să ne menţinem?" strigară Hagi Prodan şi căpitanii săi, —„nu mai aveam muniţiune."

Ypsilanti ridică puţin braţul său schilod: —„Acuma voiu merge eu cu oştirea mea întreagă înaintea Turcilor, şi voiu pune capăt acestui războiu."

Intrevederea cu pandurii se curmă cu aceste cuvinte şi cu ordinul de a trece Oltul, de a intrà în Râmnic şi de a aşteptà acolo poruncile Archiului.

Hagi Prodan se oprì la Episcopie şi se culcă. Intrevederea cu Ypsilanti întârâtase gălbinarea de care suferia.

Oarcă şi Cuţui stăteau lângă patul Sârbului şi ziceau: —„Ce prost îngâmfat e ăst Ypsilanti. Acuma vorbeşte ca şi când războiul nu l-ar privi pe dânsul."

Macedonski intră strigând: —„Ştiţi ce l-a scos din fire pe Ypsilanti? L-aţi văzut că nu mai ştià ce zice! Am aflat tot dela câţiva eterişti veniţi de peste Olt după merinde! I-a fugit ibovnica, femeia unui oarecare Pantas, şi a fugit cu Skufas—şi cu cassa eteriei! Oştirea a murit de foame dela Piteşti până aci, au lăsat toată zahareaua la Târgovişte! Oamenii n'au mâncat pe drum decât cireşi verzi! Şi i-a plouat grozav!"

— „Dar cu Domnul Tudor ce-a făcut?" întrebă Oarcă.

Macedonski dădù din umèri.

Oarcă ieşì, adună pe toţi căpitanii cari erau patru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zeci la număr, şi puse pe unul dintre ei, mai meşter la carte, să scrie o petiţie către Archiu, prin care cereau să li se dee pe Slugerul Tudor, cel care-i luase din casele lor pentru a-i duce la răsboi.

Cei patruzeci de căpitani trecură iarăş Oltul şi înmânară petiţia lui Ypsilanti. Acesta puse pe un Grec să i-o traducă, tăcù câtva timp, privind în depărtare ca unul cu mintea aiurea, şi pe urmă răspunse cu aceeaş mândrie obosită ca odinioară: —„Voiu chemà pe Tudor Vladimirescu din Rusia, căci Slugerul a fost dus acolo. Românii însă, până la venirea lui, nu trebue să steà la o parte, ci să meargă împotriva Turcilor la Drăgăşani."

Pandurii, dezamăgiţi şi uluiţi, se întoarseră la Râmnic. Frunte-Lată zise amărît: —„Acuma ni l-au luat pe Tudor, care ne-a ridicat de pe la casele noastre! Ce să mai rămânem noi cu un Grec călare pe cal? Gândiţi-vă la copiii voştri care sunt în mâinile Turcilor."

Tocmai acesta erà gândul lor; trei sferturi dintre panduri plecară în noaptea aceea, îndreptându-se printre mii de primejdii şi de întâmplări, spre nevestele şi copiii lor, fiecare dintre ei hotărît să-şi apere casa chiar împotriva unei oştiri întregi. Nădejdea de a învinge într'o singură bătălie mare pierise din sufletul lor, căci Domnul Tudor lipsià.

Numai Oarcă, Cuţui, Cioreanu, Caleţeanu şi Enescu rămaseseră. Oarcă încercă să-şi spele purtarea faţă de Domnul Tudor, luptând până la sfârşit, pentru îndeplinirea gândului şi voinţei lui. Cuţui, Cioreanu şi Caleţeanu rămaseră de dragul lui Oarcă. Iar Enescu voià să se bată, şi duceà în sufletul său tânăr nădejdea să cază într'o răzvrătire îndârjită împotrivà ursitei.

In ambele tabere de lângă Olt se pregătià furtună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căpitanii, certaţi între ei, nu se încredeau unii în alţii, şi în acea adunătură din felurite popoare, fierbeà duşmănia cea mai amară. Inimile Românilor erau pline de ură în contra Grecilor de cari voiau să scape şi cu cari acuma, după ce viclenia lor le luase pe Domnul Tudor, trebuiau să lupte laolaltă împotrivà Turcilor. Sârbii ţineau cu Românii, însă nu erau plătiţi de mult şi nemulţumiţi. Haimanalele, cari se alipiseră de Ypsilanti şi cari îşi ziceau eterişti, fiindcă hainele lor boite în negru şi prefăcute în uniforme îi asemuiau întrucâtva cu mavroforii, erau înfuriaţi, căci nu li se plăteà şi n'aveau ce prădà. Ajutorul Rusiei nu venià şi luptele împrejurul Târgovişteì fuseseră toate nenorocite pentru Greci.

Singurii cari nu erau în vrajbă cu ursita, erau tinerii din batalionul sacru. Cu leacul Doctorului Christaris căpitanul Dimitrie Soutzos se vindecase de deznădejde: el voià mărirea Eladei şi dânsa erà mare. Şi erà mare nu numai pentru dânsul, dar şi pentru tovarăşii săi, pe cari îi ridicà entuziasmul său. Din tabăra de lângă Olt, Dimitrie Soutzos scrià acasă la Constantinopol: „Am răni la picioare. De câteva zile, „umblu neîncălţat; dorm în mlaştine, mânânc poame „verzi, rareori o bucată de pâine uscată. Dar această „lipsă mi-e plăcută, vieaţa aceasta plină de întâmplări „mi-e dragă. De mic copil am visat ziua liberărei „noastre! Pentru prima oară în vieaţă trăiesc cu oameni „care nu-mi dau titluri goale, ci mă chiamă cu scumpul „nume de frate. Rămâneţi cu bine! Ne vom revedeà „—unde?—Numai Dumnezeu ştie."

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu tunete şi fulgere furtuna se scoborîse de pe munţi rupând frunzile de pe copaci. Apele galbene şi spumegânde ale Oltului cărau pomi desrădăcinaţi, şi deodată, începù să deà piatra ca nişte suliţe albe căzând din cer. Toca iarba, crăcile şi florile şi ropoteà pe grămezile de puşti şi pe tunurile taberei eteriste gonind pe oamenii sub orce adăpost găsiau. Piatra erà mare cât nuca. Abia scăpară Mavroforii subt un grajd.

Dincolo de Olt, la Râmnic, curgeau apele şiroaie pe străzile povârnite, tot liliacul înflorit zăceà acuma rupt la pământ.

Ploaia ţinù două zile, prefăcând în lac toată împrejurimea.

Luni sosì ştirea că se iviseră iarăş trei mii de Turci la Drăgăşani; şi pe dată începù cearta între căpitani în privinţa planului de atac. Caravia voià să plece, să fie Marţi dimineaţa la Drăgăşani şi să surprindă pe Turci. Insă Iordache Olimpianul se împotrivì. El ţineà că Marţea e o zi nenorocită, şi că nu se putcà atacà fără a face vreo recunoaştere. „Marţea," ziceà el,—„trebuie să împărţim trupele în aşà fel, încât în timpul bătăliei să putem trimite repede întăriri şi astfel să zăpăcim duşmanul; numai Miercuri trebuie să atacăm, cu atât mai mult, cu cât din pricina ploilor regimentele se pot înfundà în noroi, se pot despărţi unele de altele, şi trebuie să le dăm tuturor timpul să sosească la Drăgăşani."

Totul fu zadarnic. Caravia erà beat şi urlà fără încetare. Ypsilanti, deci, îşi dădù poruncile pentru ziua de Marţi.

Oarcă însă cu oamenii săi se împotriviră la poruncă, căci Ypsilanti luase comandamentul peste Români

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Hagi Prodan şi îl trecuse căpitanului Iordache. Iar pandurii urau pe Olimpian, în care vedeau pe duşmanul Domnului Tudor. Deaceea Hagi Prodan, care erâ bolnav fu adus cu trăsura din Râmnic spre a potoli pe căpitanii săi.

Trupele plecară, în sfârşit, spre amiazi şi trecură înaintea lui Alexandru Ypsilanti, care obosit, distras, stăteà călare în mijlocul adjutanţilor şi a cazacilor cu suliţi.

Mavroforii însă erau fericiţi, şi pe când treceau, cântau cântecul lor patriotic, marseillaisa, cu cuvintele poietului Rhigas :

„Fili mu simpatriote
„Duli nametha os pote
„Tos achrion Musulmanon
„Tis Elados ton tyrannon ?"

Arnăuţii îi înjurau :—„Sunt destule broaşte în mocirlele prin cari trecem, ce mai cântă şi ăştia."

Mersul pandurilor erà „tare ca vântul, tăcut ca pământul," erau mâhniţi până în suflet, căci zvonul îngrozitor cum că Domnul Tudor ar fi fost omorît în Târgovişte, ajunsese la urechile lor. Oarcă şi Cuţui după ce stătură la cumpănă, nu deteră crezământ acestui zvon. In mintea lor de oameni simpli, oricât de mişei îi socoteau pe Greci, tot nu le venià a crede că fiind de o lege cu Românii ar fi fost în stare să săvârşească asemenea faptă. Insă, taina care învăluià peirea Domnului Tudor, apăsà greu pe sufletele tuturor.

Drumul între Râmnic şi Drăgăşani se poate face în opt ore, furtuna însă îl desfundase cu totul. Oştirea creştină nu sosì decât noaptea târziu. Poziţia luată după sfatul căpitanilor de panduri se află la poalele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

viilor. După cum prevăzuse căpitanul Iordache aceea a dușmanului rămăsese necunoscută.

Nu numai lipsa de recunoaștere, dar și mutrele de feldmareșal pe care și-le luà Caravia, — Archiul nu-și urmase oștirea, — beţiile arnăuţilor cari prădaseră câtevà pivniţe pe drum, înfuriàse întru atâta pe Olimpian, în cât Marţi dimineaţă spuse pandurilor: „Fraţilor, noi să-i privim din lături, căci vă zic vouă: bătălia este pierdută."

Oarcă erà de acecaș părere și amândoi hotărîră să steà în adăstare.

Caravia își așeză oștirea într'un triunghiu, al cărui vârf se rezemà de vii și a cărui ipotenuză erà înfățișată de batalionul sacru. Mavroforii, aproape desculți, rău înarmați, fără baionete la pușcă, udați până la piele, plini de noroi, își luară poziția în marș de paradă; în capul lor „muzica Golescului," pe care o luaseră dela Goleşti, cântà cântece greceşti.

Și deabià ajunseseră, că se auzì un urlet îngrozitor. Dinspre Drăgășani, din pădurea care înconjură pe jumătate larga câmpie, se repezeà pedestrimea turcească deadreptul spre batalionul sacru.

Un fior trecù printre rândurile celor cinci sute de tineri, inimile lor bătură tare.

— „Staţi pe loc!" le strigară căpitanii cu o voce pe care turburarea părea a o ascuţi iar ei nu se mișcară ci priviră cu ochi mari grămada care venià spre dânșii. La comanda de foc, salva fu atât de bine calculată de căpitanii lor, încât prima furie a dușmanilor fu nimicită, rândurile dintâiu căzură ca snopii de grâu sub seceră.

Pedestrimea turcească se opri pentru câteva clipe și își întoarse calea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mavroforilor li se înnecă răsuflarea de bucurie. Trăiseră în sfârşit primul atac, rămăseseră neclintiţi la locul lor, mai mult chiar, duşmanul fugià dinaintea lor.

Deodată pământul se sgudui.

Venià cavaleria turcească.

Dimitrie Soutzos porunci îndreptarea tunurilor.

Tinerii deschiseră în grabă caissoanele celor cinci tunuri, şi rămaseră trăsniţi de groază, căci în loc de praf de puşcă şi de iască, nu aflară decât paie şi fân, rezultatul administraţiei lui Caravia.

— „O cremene! Un burete!" strigau ei pentru a slobozi cel puţin încărcătura din tunuri.

Unii dintre ei alergară printre rânduri până găsiră ce căutau. Clipele părură vecinicii. Scânteile săriră în sfârşit, şi cu tunete sguduitoare ghiulelele se sloboziră. De astădată însă, nu se gândise nimeni să ochească bine. Ghiulelele sburau prea sus. Fumul nu se ridicase încă înaintea frontului batalionului sacru şi tinerii auzeau aproape de tot galopul călăreţilor.

Căpitanii strigară: —„Apăraţi-vă cu sabia! Gândiţi-vă la Elada! Muriţi pentru patrie!" şi cu toată desnădejdea din cauza stărei lor, erau fericiţi fiindcă stătuseră locului vitejeşte şi trupul lor urmase porunca sufletului. Şi prin puterea voinţei lor ţinură în loc tot batalionul sacru. Nici unul nu se mişcă, nici când simţiră suflarea cailor şi văzură fulgerarea iataganelor, nici când primiră pe cap, pe piept şi pe braţe lovituri omorîtoare, nici când copitele cailor călcară pe picioarele lor goale; în mijlocul înfricoşătoarei îmbulzeli, loveau orbeşte împrejurul lor, până căderau.

Cinci sute de copii rău înarmaţi, împotrivă unei mii de călăreţi bine conduşi! După zece minute, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rămase din batalionul sacru decât un morman de leşuri ciopârţite.

In aceste zece minute, mavroforii salvaseră cinstea Eladei, atât de zdruncinată prin ultima răscoală. Eră salvată, cu toate faptele celorlalte trupe eteriste la bătălia dela Drăgăşani.

Nici o divizie nu venise în ajutorul batalionului sacru. Numai Caravia, care stăteă cu arnăuţii săi la cincizeci de paşi de flancul drept al mavroforilor, se mişcase. Când văzù iureşul fără stavilă al cavaleriei turceşti, frica de moarte umplù creerul său de beţiv. Işi întoarse calul, oamenii săi îl urmară, se aruncară pe regimentele cari la spatele batalionului sacru formau vârful triunghiului, şi le târîră, cu toată împotrivirea desperată a prinţului Nicolae, în fuga lor, până la podurile umblătoare de pe Olt, pe cari se repeziră, călăreţi şi pedeştri, în goană nebună, împingându-se şi îmbrâncindu-se între ei, astfel încât mulţi periră în valurile râului.

In timpul acesta trupele Sultanului băteau falnic pe tobele mavroforilor şi un ienicer strigă pe greceşte la marginea unei păduri unde se adăpostiseră cincizeci de tineri :—„Eşiţi, au fugit Turcii !" Băieţii ieşiră şi fură culcaţi la pământ ca vânatul de vânători.

La această privelişte, se înduioşă sufletul pandurilor : —„Vai de bietele lor mame !" ziceau ei şi când căpitanul Iordache trecù înaintea lor şi le zise pe româneşte :—„Fraţilor, să nu-i lăsăm să se prăpădească, sunt creştini şi ei," pandurii se aruncară asupra păgânilor.

Iapa Olimpianului, fu ucisă pe dată, şi el rănit rămase în urmă.

Oarcă luă comanda. Şi cei opt sute de panduri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmară bătălia începută de zece mii de eteriști. Gorjenii și Mehedințenii, vechii vânători de capre și de urși, stăteau ca un zid, aveau acuma muniţiunile lor şi cu ochire sigură trăgeau cu răbdare. Duşmanii deşi de trei ori mai numeroşi nu le puteau luà nici o palmă de pământ, nici nu puteau urmà pe fugarii Greci.

Spre înnoptate, Turcii se retraseră la Drăgăşani, iar pandurii lăsară din mână puştile lor înfierbântate.

Căpitanii se adunară, trecând cu băgare de seamă printre lacurile de sânge, printre leşuri, printre răniţi şi printre cei ce trăgeau să moară.

— „Fraţilor," zise Oarcă,—„am isprăvit şi praful de puşcă şi gloanţele. Nimeni n'a ţinut cu noi afară de Chiriac Popescu şi de Sârbii săi. Nimeni nu va veni în ajutorul nostru. Singurii viteji printre Greci, zac acolo în câmp, ceilalţi fug, căpetenia lor nici n'a fost de faţă. Comandirul nostru—Dumnezeu ştie unde e. Fraţilor, luptarăm cum puturăm. Numărul nostru scade, Turcii se înmulţesc pe fiecare zi. Eu nu am cu ce să vă ţin. Duceţi-vă în numele Domnului, unde vă trage inima."

* * *

La trei ceasuri de Drăgăşani, Archiul călăreà încet printre Grecii îmbrăcaţi căzăceşte. Nu păreà că şade pe cal, ci că căzuse grămadă pe şea, picioarele grele ca plumbul i atârnau în scări. Simţià nevoia de a-şi rezimà capul, căci îl scuturau frigurile şi îl chinuià ameţeala.

Deodată o întâlnire îl trase din amorţeala în care se aflà. Pădurea prin care trecea drumul se umplù de o grămadă de fugari, şi la prima vedere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luându-se unii pe alţii drept duşmani, se înfricoşară straşnic.

Pe urmă însă spaima Archiului crescù mai mare, când înţelese că cei întâlniţi îi strigau pe toate dialectele greceşti, c'au luat-o la fuga dinaintea Turcilor, fiindcă eterişti perduseră bătălia dela Drăgăşani.

Alexandru Ypsilanti se ridică în şea şi strigă cu toată înfocarea pe care o puteà aveà glasul său slab :—„Inapoi, fii Eladei, înapoi la datoria voastră, înapoi cu mine la câmpul de luptă !"

Vocea sa fu înăbuşită de urletele fugarilor care-l batjocoriră, strigându-i că s'au săturat de comănduirea lui şi că voiau să scape de urgia Turcilor.

Ypsilanti se află pentru prima oară faţă în faţă cu ostaşii săi, pentru prima oară grăià către dânşii fără mijlocirea adjutanţilor şi pentru prima oară ostaşii îi răspundeau deadreptul.

El căzù grămadă pe şea.

Atunci Lassanis, ca şi Christaris pe care prinţul îl luase ca medic în locul doctorului Mavromati, fugit mai de mult, sfătuiră pe Archiu să nu se mai opună ostaşilor înfuriaţi, ci să se retragă spre Râmnic.

In drumul său către acest oraş, prinţul trebuì să rabde toate înjosirile. Fiecare arnăut care trecea — căci călăreţii ca şi pedeştrii în goana lor, fugeau amestecaţi, —îşi băteà joc de Archiu. Il făceau mincinos fiindcă îi momise cu venirea ajutorului rusesc, îl făceau înşelător, fiindcă nu le dăduse plata, îl făceau mişel, fiindcă se găsià la o depărtare de trei ore de drum, de câmpul de rezbel, atunci când bătălia erà de fapt pierdută.

Aceste chinuri deşteptară urmele de bărbăţie rămase în inima lui Ypsilanti ; uită chinurile sale tru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

peşti şi sufleteşti şi luă hotărîrea de a se întări în valea Oltului ca să aştepte acolo pe Turci. In scopul acesta Chiriac Popescu, care sosise şi el în Râmnic, fu trimis a doua zi de dimineaţă, pentru a cercetà întăririle făcute lângă mânăstirea Cornetu în 1788 de Austriaci, împotrivà Turcilor, sub domnia lui Iosef al doilea.

Sârbul plecă cu şaptezeci de oameni.

Soarele ieşia printre nori şi frunzişul ud al stejarilor scânteià. Datorit răcoarei acelui an verdeaţa lor se păstrase în toată frăgezimea ei şi fiecare frunză păreà a aveà darul de a luci. Razele soarelui trăgiau un amestec de miresme din ierburi, din frunzele şi din buruienele codrului. Cu mirosul aspru al stejarilor se amestecà o adiere dulce şi înviorătoare care treceà prin văzduh ca o mângăiere. Eşià din răurusca înflorită, ale cărei buturi atârnau de pe copaci ca funii groase şi cenuşii, pe când frunzişul ei se urcà până la creştetul lor.

De unul din aceşti copaci, se rezimà un ţăran, bătrân şi orb; şi când auzi călăreţi trecând prin pădure, ridică capul şi întrebă:—„Cine trece călare?"

— „Nişte ostaşi," răspunse Chiriac Popescu.

— „Din care oştire?"

— „Din oştirea Domnului Tudor. Dar Dumneata cine eşti?"

— „Un biet pandur, bătrân şi sărac. Dar spune-mi, căpitane, adevăr să fie oare că s'a prăpădit Domnul Tudor?"

— „E adevărat."

Moşneagul făcù semnul crucei şi zise:—„Să ştii, fătul meu, că fără Domnul Tudor nu puteţi ţine ţara nici şapte zile măcar. Numai el cunoşteà pandurii şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ştiă cum să-i ducă. De e adevărat că a murit, vei vedeà că toţi Românii se vor întoarce pe la casele lor. Şi fără ei, nici voi nu vă puteţi ţine în ţară şi o să fiţi siliţi să fugiţi peste graniţă."

Chiriac Popescu trecù înainte. Ştià cât adevăr erà în cuvintele moşneagului.

Ostaşii ieşiră din pădure. Drumul treceà pe marginea Oltului. Acì, în mândra singurătate, patru mânăstiri erau încuibate. Ostaşii nu o văzură pe cea dintâi, Ostrovul, ascuns într'o insulă sub o pădure secularà de plopi, sălcii, anini şi fagi. Un ceas mai departe, ceata de recunoaştere dădù de falnica Cozia, al cărei ctitor erà Mircea cel puternic, căruia Carpaţii nu-i înfăţişaseră hotar. Poarta sùb clopotniţă erà închisă şi deasupra zidurilor îmbrăcate de ţigle roşii se vedeau trei turnuri de biserică, creştetul unui tei şi al unui brad.

Chiriac şi oamenii săi trecură pe dinaintea ei căci n'aveau ce căutà acum acì; se îndreptară la trap către munţi unde sosiră în câteva clipe.

Oltul, icse aci ca printr'o poartă, între zidurile înnalte ale Carpaţilor. Venit din miazănoapte, din Ardeal, îşi deschide lunga cale printre munţi mugind pe un pat de stânci, printre păreţi de piatră şi păduri străbune.

Şi de aceea drumul erà foarte primejdios pentru călăreţi peste tot unde coteà pe lângă coaste repezi, ale căror poale le rodeau apele clocotitoare. In aceste trecători drumurile, după voinţa Sultanului, nu trebuiau întreţinute, ca nu cumva boierii să aibă uşurinţa de a fugì din ţară după obiceiul lor viclean sau să nu poată înlesnì intrarea oştirilor străine. In urma ploilor cari ţineau de câteva săptămâni, coasta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se prăbuşise. Din râpele răcoroase, la stânga călăreţilor, năruiau pâraiele umflate de ploaie şi se revărsau pe drum, pe toate stâncile curgeau şiroaie de apă. Trecătoarea toată, în gâtcala ei primăvăratecă, picură. De pe fagi şi de pe teii uriaşi perne de muşchiu luceau umflate de apă, razele soarelui se resfrângeau verzi şi aurii prin frunzişul des, şi picături scânteiau pe florile, care în acest an erau mai mândre ca oricând. Dincolo, peste râu, la poalele unei păduri, o poiană păreà a revărsà valuri de flori până în Olt. Trifoiul, cimbrul, ochiul boului, drobiţa, garofiţele, sipicelele, degeţelele, ciuciurelele, răsurile, socul, boziile înflorite umpleau văzduhul cu miresmele lor. Ascunsă în fundul acestor poieni, într'o ascunzătoare aproape de negăsit şi pe care Arnăuţii iar nu o puteau vedeà, se află mănăstirea Turnu.

Ajunseră pe la amiazi la ţelul lor, la Cornet a patra mănăstire. Suişul până la schit, aşezat pe o stâncă înnaltă, erà pentru cei cari făceau drumul în butcă, partea cea mai groaznică a călătoriei prin trecătoare. Cornetul erà părăsit, călugării fugiţi. Chiriac Popescu nu găsì decât urmele întăririlor nemţeşti.

— „Şi chiar dacă ar fi în stare bună, fără tunuri nu le poţi apără. Şi aci în pustietate ne reduce Turcul prin foamete." Astfel zise Sârbul şi se întoarse la Cozia, unde găsì pe Ypsilanti. Călugării priviră îngroziţi intrarea trupelor eteriste, şi trebuiră să rabde opt zile tăbărârea Grecilor înăuntrul şi împrejurul mănăstirei domneşti. Căci George Lassanis, care fusese trămis la graniţă, la Turnul Roşu, cu scopul de a cere liberă trecere în Austria pentru Archiu şi pentru fraţii săi, întrebuinţă opt zile pentru a se duce şi a se reîntoarce. Arnăuţii nu ştiau nimic, căci altfel ar fi nimicit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acest plan. Sbierau zi şi noapte cerând plată şi Archiul nu mai îndrăzniă să se arate.

Dânsul stăteà sus în odăile dinspre răsărit, cari fuseseră ale lui Mircea cel Bătrân, deasupra zidului uriaş pe care-l spală valurile Oltului. Culcat pe un divan, se jeluià de netrebnicia oştirei sale, de desfrânarea ofiţerilor, cari îl furaseră şi îl minţiseră, de zădărnicia jertfelor de tot felul făcute de familia Ypsilanti. Iar noaptea îşi îngropà capul în perne şi gemeà. Trădarea Sofianei Pantas rănise mai adânc ca toate firea sa pătimaşă şi moale. In ziua de 27 Mai, Sofiana venise dela vie la Târgovişte şi intrase deodată în camera lui Ypsilanti care zăceà bolnav. —„Am auzit că l-ai prins în sfârşit pe Tudor?" zisese ea cu un râs urît, —„ce o să faci cu el?"

— „Voi luà o hotărîre cum mă voiu puteà ţine pe picioare la viitorul consiliu," răspunse prinţul.

— „Par'că aşteaptă pandurii până atunci," fu răspunsul ironic, —„o să vie să-ţi ceară pe căpitanul lor."

— „E peste putinţă, căci ei mi l-au predat," zise prinţul.

Atunci dânsa voise să afle ce se petrecuse, şi cum Ypsilanti tăceà amărît de batjocurile ei şi de nesocotirea stărei sale suferinde, Sofiana ieşi zicând: —„Lasă că întreb pe ofiţerii tăi. Doar se va găsì unul printre ei, care să ştie ce se întâmplă în ţară, mai bine decât fenixul eteriei."

Ypsilanti, timp de patru ore se stăpânise cu greu întru atâta încât nu-şi deschise uşa. Pe urmă chemase pe Lassanis pentru a-i face mărturisiri şi pentru a-l rugà să-i trămită pe Sofiana. Insă Beizadeaua se speriă când văzù turburarea aproape isterică a adjutantului său. Scos din fire nu mai erà în stare să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împărtăşească cu sânge rece Archiului ştirile rele pe care le aduceà şi strigă cu blesteme şi înjurături, că mişelul de Skufas fugise cu cassa eteriei şi cu Sofiana Pantas. Mai trecù o bucată de vreme până ce Ypsilanti, care tremurà din cap până în picioare, izbutì să afle ce se petrecuse. Sofiana pusese pe Caravia şi pe alţii să-i povestească prinderea lui Tudor Vladimirescu, în cursul povestirei însă leşinase şi îşi. revenise în fire strigând : —„Pământul acestei ţări afurisite îmi arde talpa picioarelor !" Intrase în odaia ei cu Skufas, care se tot învârtià împrejurul ei şi de atunci nu-i mai văzuse nimeni. Beizadeaua dete porunci încurcate pentru prinderea fugarilor, nimeni însă nu se gândì să le urmeze, căci erà întunerec, ploua tare, şi toţi îşi ziceau că cei ce fug cu o cassă plină de bani sunt nu numai bine înarmaţi dar şi hotărîţi să lupte.

Ypsilanti nu-şi reaminteà de a doua zi, Lassanis îi spuse mai târziu că aiurise. Pe urmă veniseră Turcii ? Ce se făcuse Tudor Vladimirescu ? La Râmnic, când căpitanii de panduri îi ceruseră pe Tudor, atunci numai îşi reamintise de ce-i spusese Caravia şi Lassanis, cum că Tudor ar fi fost chemat de Muscali. Şi chiar acuma, la Cozia, acest fapt lăsà pe fenixul eteriei foarte nepăsător. Cu capul îngropat în perne, ţipà şi strigà sub chinurile îndurate de inima lui slabă şi bolnavă pentrucă pierduse pe Sofiana.

In sfârşit, Lassanis se întoarse. El dădù de ştire fraţilor Ypsilanti că graniţa austriacă le erà deschisă, dacă depuneau armele arnăuţilor, însă le spuse că Nemţii intraseră în ţară cu scopul de a ocrotì pe eterişti împotrivà Turcilor şi dădù poruncă călugărilor să cânte un Te-Deum pentru a mulţumì lui Dumnezeu de fericità întorsătură a lucru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rilor. La sunetul clopotelor arnăuții intrară în biserică, îmbrățișându-se cu bucurie. In sfârșit, scăpaseră de dușmanul de a cărui venire se temeau în fiece ceas. Lassanis adăogase că a doua zi trebuiau toți să fie gata a urmà oștirea austriacă la trecerea ei în spre Râmnic.

A doua zi de dimineață, însă, căpitanii nu găsiră nici pe Lassanis, nici pe Beizadele. Înțeleseră atunci că fuseseră momiți, și că Archiul fugise în Austria.

Infuriați se luară după ei. Voiau plata lor. Goniră prin trecătoare ca o haită de lupi flămânzi, năvălind unii peste alții, cei tari peste cei slabi, cei călări peste cei pedeștri. Inghesuiala și îmbrânceala fură mai strașnice în locurile primejdioase ale drumului și mai ales la gura Lotrului, ale cărui ape repezi erau revărsate; aci mulți dintre ei căzură în apă și se înnecară. Ceilalți prinseră pe Archiu în apropierea hotarului și îl siliră să se răscumpere cu cinci sute de galbeni.

Ofițerul grănicerilor austriaci veni în sfârșit cu mâna la șapcă și conduse pe frații Ypsilanti până la vamă. Li se păreà că scăpaseră din iad; adânc ușurați, trecură printre cele două regimente înșirate la dreapta și la stânga drumului și priviră cu recunoștință către tunurile așezate pe muchia dealului și pregătite de tragere, ca să împiedece intrarea în Ardeal a cetelor de arnăuți îndrăciți.

Lassanis, înainte de a trece granița, înmânase o hârtie lui Bimbașa Anastasie Arghirokastritul, care dăduse năvală cu mai multă obrăznicie asupra lui Ypsilanti. Ea conținea, în mai multe còpii, ultima cuvântare a lui Ypsilanti către armata sa:

„Ostașilor! Dar ce zic? Blestem și batjocura ar fi să vă chiem astfel! Nu! Niciodată nu voiu mânji

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acest frumos şi vitejesc nume dându-vi-l vouă, cari sunteţi nişte cirezi de netrebnici, o gloată de adunături, cărora trebue să vă zic mai bine dobitoci, fricoşi, leneşi şi tot ce pot găsi ca vorbă mai proastă. Vîcleniile şi vânzările voastre mă silesc să vă părăsesc.

Toată legătura care a fost între voi şi mine de pe acum s'a deslegat; mi-e chiar ruşine că am fost căpetenia voastră şi că am primit jurământul vostru înaintea lui Dumnezeu şi înaintea patriei noastre. M'aţi vândut tocmai atunci când doream să înving sau să mor cu voi dimpreună. Treceţi la Turci, mişeilor, tot sunteţi de teafa lor; lingeţi-le mâinile pe care se văd încă petele din sângele sfânt al patriarhului şi al episcopilor săi. Porniţi de vă cumpăraţi slugăria, dând ca preţ vieaţa voastră, cinstea femeilor şi a copiilor voştri. Voi însă, o suflete a batalionului sacru, voi adevăraţi fii ai Eladei, şi cari prin vânzare aţi căzut jertfă pentru libertatea patriei, primiţi prin gura mea mulţumirea şi recunoştinţa simpatrioţilor voştri. Amintirea voastră va fi singura mângâiere a sufletului meu zdrobit."

Şi jalnica înjghebare se sfârşià cu o listă a acelor ofiţeri ale căror nume Archiul le transmitea posterităţii spre înfierare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VII.

Pe mândra vale a Ialomiţei, cea mai mândră din Carpaţi, în lumina asfinţitului, treceà un cioban; lângă dânsul mergeà un câine lăţos, cu ochii cuminţi, iar în urma lui veneà turma de oiţe în mijlocul căreia se vedcà măgăruşu, încărcat cu saci. Râul cântà printre păşunile de un verde strălucitor, înconjurate cu păduri de brazi întunecaţi, din care se iviau ici şi colo stânci de piatră albă. In fund, spre miazănoapte, de unde venià Ialomiţa, se ridicà cununa munţilor de pe creştetele cărora cădeau ca în falduri câmpii întinse de zăpadă. Tot văzduhul erà roşiatec şi uriaşa căldare a munţilor lucià în nespusă frumuseţe, părea fără fiinţă o vedenie aurie şi purpurie.

Mica ceată înaintà domol, când deodată câinele începù să latre. La o mică depărtare un om şedeà pe o piatră. Ciobanul îl privì cu luare aminte şi deodată alergă către cel pe care-l recunoscuse drept pandur.

Acesta, istovit, abătut, îl privì cu ochii mari şi întunecaţi. Nu s'ar fi putut zice de erà tânăr sau bătrân, aşà de tras erà la faţă, aşà de amărîte îi erau buzele, aşà de încruntate îi erau sprâncenile îmbinate.

Ciobanul strigă cu vocea tremurătoare :—„Tu eşti, Ene, tu eşti !"

Pandurul încercă să vorbească, dar buzele îi erau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uscate. Celalt atunci îi dădù să bea o înghiţitură de ţuică din plosca-i de lemn şi peste câteva clipe Ene Enescu şopti:—„Dumitre Jianu, tu eşti?"

Straşnica greutate a timpurilor îşi pusese pecetea şi pe fruntea lui Dumitru Jianu şi ochii săi verzui nu mai aveau privirea tinereţei.

— „Eu sunt," zise el întunecat.—„Când l-au slobozit Turcii pe Iancu Jianu din Silistria şi când a trecut prin Bucureşti, m'a învăţat să mă îmbrac în haine moceneşti. El mi-a spus: „Când piere norocul Românului, îi rămâne codrul. Du-te în munţi, pe Bucegi. La obârşia Ialomiţei e o mânăstire într'o peşteră. Să stai acolo până ce o trece urgia turcească. Tudor s'a prăpădit şi căpitanii săi vor fi goniţi ca câinii turbaţi,"—el s'a dus, greu bolnav, la Caracal acasă.— Dar tu," adăugă Dumitru cu o râvnă dureroasă,—„tu de unde vii cu armele tale?"

— „De dincolo," zise Ene Enescu.

— „Din Ardeal? Ce ai făcut acolò?"

— „M'am bătut."

— „Te-ai bătut," strigă Dumitru,—„Cine erà de faţă? Sub comănduirea cui? Şi împotriva cui v'aţi bătut?"

Ene răspunse întrebărilor furtunoase ale lui Dumitru, încet, înăbuşit, ca şi când ar fi scos cu greu fiecare cuvânt:—„După bătălia dela Drăgăşani, am mers cu un prieten al lui Iordache, un popă sârb şi cu patru sute de arnăuţi dela Câmpulung spre munţi prin Valea Muierii. Acolò e loc bun de aşteptat duşmanul. Au venit Turcii cu Sava trădătorul. Şase ceasuri ne luptarăm împotriva lor şi pe urmă am fost siliţi să ne tragem înapoi peste graniţă la Bran. Sava ne-a urmărit până la vamă şi a pretins dela Nemţi pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

darea noastră. Atunci noi am cerut Nemţilor armele noastre şi ei ni le-au dat. Iar ne-am coborît în Valea Muierii unde ne-am bătut iarăş timp de trei ceasuri. Am ucis mulţime de Turci. Insă numărul lor întrecea cu mult pe al nostru. Şi la urmă puţini din noi au mai rămas. Pe popă l-au prins," şi Ene tăcù răsuflând greu.

— „Şi tu?" îl întrebă Dumitru.

Intâiu un rânjit strâmbă faţa întunecată a tânărului pandur, apoi se porni pe râs cum numai îl auzise nimeni râzând vreodată.

Dumitru, speriat, îi puse mâna pe umăr: —„Ce-ţi este Ene?"

Enescu se lovi în cap cu pumnii amândoi: —„Nu vezi tu că mă apasă un blestem; nu vezi tu că nu pot muri!" strigă el.

Dumitru Jianu stătea aiurit.

Pe vârful munţilor se stinsese vraja ţesută din lumină: ei se înălţau albi acum, pe cerul şters, pădurile de brad erau negre şi păreau că se scurg dealungul stâncilor, împrejurul mândrei văi, care lucià încă în toată verdeaţa ei.

Câinile începù iar să latre: un călugăr care târà un copac se scoborà de po o coastă.

— „Mănăstirea trebue să fie aproape! N'am greşit drumul," strigă Dumitru Jianu şi alergă înaintea moşneagului. —„Plecăciune, părinte," îi zise — „să-ţi dau ajutor?"

Bătrânul râse: —„Iţi mulţumesc, băiete, nu duc eu povara, o duce Cel de sus." Aveà un graiu voios şi vioi. —„Ai venit la deal cu oiţele? Nu v'aţi temut de zăpada de pe plai? Acela însă," adăugă el, —„nu e cioban, are arme."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ai ochi buni, părinte," zise Dumitru.

— „Oi fi fost şi eu şoim vreodată,' glumi călugărul, fără a mai pune altă întrebare.—„Acuma mă duc," zise el,—„căci se face târziu şi mă ia la trei părintele stareţ."

— „Eu sunt de vină şi trebue să fii obosit," zise Jianu.

— „Nu e nimic, fiule, sunt numaidecât acasă şi acolò trântesc şi povara şi oboseala. Să veniţi şi voi pe la noi. Doar sunteţi şi voi creştini. Nemeriţi uşor. Dealungul apèi până la o stâncă care pare a închide drumul. Când o-ţi crede că nu puteţi merge mai departe, atunci aţi sosit. O potecă trece printre pietre şi face înconjurul stâncei. La spatele ei e peştera cu mănăstirea. Tot astfel e şi cu vieaţa omului : tocmai când crede că nu poate izbuti, atunci e izbânda mai aproape. I-o trimite Domnul."

Şi bătrânul plecă. Cum treceà încet pe poiene târând după el bradul cu crăci uscate, părea o lighioană din bazme, cu coadă lungă şi cu ţepi.

Dumitru se întoarse la Ene Enescu :—„Călugării par a fi oameni buni, dacă seamănă ceilalţi cu acesta. Şi acuma, hai să ne facem o colibă."

— „Eu merg mai departe," mormăi Ene.

— „Unde?" întrebă mirat Jianu.

— „Mă cobor la câmp."

— „Nu eşti în stare să te ţii pe picioare ! Şi ce să faci la câmp?"

— „Să mă bat !"

— „Nu-ţi spusei odinioară că nu mai e chip de luptă dreaptă? Ce se petrece acuma e numai omor şi jaf ! Nu viu eu deacolo? Trei zile dearândul aş puteà să-ţi spui păţaniile mele până sosii aci !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ei, şi ce?"

— „Eşti zmintit!" strigă Dumitru.

Enescu se sculă ca dintr'o bucată şi plecă.

Jianu alergă după dânsul: —„Iartă-mă," zise—căci acuma înţelesese că sufletul prietenului său era atât de rănit încât cea mai mică atingere îl dureà.—„Iartă-mă şi rămâi. Vezi, pronia cerească a voit să ne întâlnim în creerii munţilor, la capul cel mai depărtat al ţării, tu venind din Ardeal şi eu din Bucureşti."

— „Nu cred în pronie cerească, nu cred în nimic," —zise Ene, şi Dumitru văzù cum sub minteanul atârnat de umăr îşi încleştà pe piept mâna stângă.

— „Crede cel puţin că te iubesc şi că îmi faci rău dacă mă părăseşti!" îl rugă Jianu.

Enescu se oprì: —„Cum mă chinuiţi cu iubirea voastră," gemù, însă ascultă de rugăciunea prietenului.

* * *

Focul pandurilor ardeà pe poiană, lângă o mică apă ce curgeà către Ialomiţa, între păduri de brazi şi cetăţi de stânci înalte. Noaptea erà răcoroasă şi plină toată de minunatele miresme ieşite din tot ce creşte şi înfloreşte pe munte, la începutul verei. Miroseau mugurii tineri de brad, iarba şi ferigile cù aroma cea răcoritoare a pământului din codru; miroseà apa isvorîtă din tainicele prăpăstii unde beau caprele de munte şi în undele de aier ce întovărăşeau cursul ei, se simţià mirosul reşinos al bujorului de munte şi mirosul de liliac al penei sburătorului.

Miroseau prin codru şi poieni o sută şi o mie de flori şi floricele, steaua albă ca ceară a perişorului, cimbrul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi ochiul păsăruicei, cel albastru închis, care aduce aminte de migdale şi de zahăr.

Fiecare răsuflare erà făcătoare de bine, un somn scurt în aerul acesta erà cea mai puternică întărire pentru trup şi suflet.

După miezul nopţei Dumitru se trezi ca să vază de foc şi zări cu îngrijorare pe Ene Enescu stând încă pe o buturugă şi privind în jăratec.

— „N'ai dormit?" îl întrebă.

Ene dădù din cap.

— „Te-ai bătut şi alaltăieri şi ieri, ai făcut azi tot urcuşul munţilor şi acuma nu dormi? Cum aşà? Oare nu poţi să dormi?"

— „Nu vroi," mormăi Enescu.

— „Nu vrei?" zise încet Dumitru, şi adăugă măsurând toată adâncimea durerei prietenului, — „dar trebue să dormi, să uiţi cel puţin pentru câteva ceasuri."

— „Da, şi când mă deştept, mă apucă jalea ca şi când m'ar fi lovit în clipa aceea;" răspunse Enescu, „—am încercat, şi am crezut că înebunesc."

Dumitru oftă. Işi aduceà aminte de zilele când îl lăsase ameţeala frigurilor şi când simţise din nou toată jalea dragostei sale abià înflorită şi aşà de timpuriu nimicită. Cunoştea groaznicele amintiri cari chinuiau pe Ene, căci Dumitru trecuse cu turma sa pe calea pandurilor şi aflase dela preotul din Goleşti cele petrecute sub sălcii şi în foişor şi povesti acuma lui Enescu cum înfipsese în zori de zi pe mormântul lui Urdăreanu crucea de lemn pe care o săpase noaptea lângă foc.

Acesta însă râse batjocoritor:—„O crucé! Şi crezi că acuma s'a dres totul!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dumitru, feciorul Catincei Jianu, cunoscută în toată Craiova pentru bunătatea ei, nu răspunse; se gândia ce mijloc să găsească spre a îndulci durerea prietenului. Şi această grijă îi alină sufletul, căci Iubirea care îngrijeşte de alţii e singura tămăduire pentru rănile sufleteşti. Dumitru îşi dădù seamă că nu puteà mângâià pe Ene, că nu-l puteà căutà ca pe un bolnav sau ca pe unul ce are nevoie de odihnă. Ura şi boala frământau firea puternică şi pătimaşă a tânărului pandur. Mai bine erà să-l laşi în voià lui până ce i se stingeà patima din suflet sau până ce boala îl culcà la pământ.

De dimineaţă, Dumitru rugă pe Ene să-i ajute să facă din cetină o strungă pentru oi. A doua zi făcură un bordei pentru adăpostirea mălaiului, caşcavalului şi a sărei, merinde cu cari fusese încărcat măgăruşul. Ene muncià şi tăceà. Abià mâncà, nu dormià şi grija lui Dumitru creşteà din oră în oră. Simţià mulţumire însă că nu-l părăsise prietenul şi că acesta nu se împotrivì când îi zise:—„Hai la mănăstire, să ducem ceva urdă călugărilor."

Găsiră poteca întocmai după cum le spusese bătrânul. La poalele unei stânci măreţe, în valea împodobită cu brazi falnici, făceà o cotitură şi duceà printre pietre, printre flori şi ierburi mătăsoase la schit. Aşezat chiar sub bolta peşterei schitul umpleà toată deschizătura ei. Trecând pragul uşei scunde, zăriră bisericuţa albă ca zăpada înălţându-se pe fundul negru al peşterei şi intrară în curte, unde pătrundeà înăbuşit urletul apelor Ialomiţei. La stânga, sub stâncă, un călugăr cu plete cărunte lucrà la un butoi. Adâncit în muncă şi singurătate, nu ridică ochii către dânşii.

Dintr'una din chiliuţe ieşì bătrânul voios şi primì

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe tineri ca pe cunoştinţe vechi, le mulţumi pentru plocon şi îi rugă să rămâie până la vecernie.

Dinspre intrarea bisericei, îndreptată către fundul peşterei, se auzi toaca şi un al treilea călugăr se ivi şi trecù bătând din toacă. Din clopotniţa deasupra porţei răsună glasul limpede al clopoţelului, şi alţi trei călugări ieşiră din chiliile lor; dogarul îşi puse uneltele la o parte, deslegă rasa pe care o ridicase pe funia cu care erà încins şi cu toţii intrară în biserică.

Dumitru Jianu şi Ene îi urmară. Minunata liniştе a locului îi chemà. Nimic din rătăcirile dela câmp nu pătrunsese până acì. In tainic colţ de stâncă sfântul locaş stăteà întărit de munţii încununaţi cu zăpadă şi cu bujori de munte, şi ceeace omul numeşte timp, păreà a se fi oprit aci.

Dumitru, şi mai ales Enescu, fură siliţi să se aplece pentru a intrà în biserică. Aceasta erà aşà de simplă, aşà de potrivită singurului ei scop, de a fi adăpost de rugă pentru pocăinţa sufletelor încărcate cu păcate, zidirea toată se întocmià atât de bine cu împrejurimile deosebite în cari se aflà, încât erà frumoasă ca o mare operă de artă. Imprejurul zidului văruit stăteau stranele făcute de fratele dogar. In fund sclipeà iconostasul zugrăvit cu feţe multe şi cu aur. Zorzonind se scoborî candela dela care un călugăr luă lumină pentru sfeşnicele impărăteşti. Şi în bisericuţa mohorîtă care mirosià a ceară, a tămâie şi a mucegai călugărul se mişcà încet, fără zgomot.

Şi melopea rugăciunilor începù împăcăciuitoare şi legănătoare; se ridicà când un glas bătrân, când altul, unul mai gângav, altul mai lămurit, toate pline de cuvioasă impersonalitate. Până ce veni rândul fratelui dogar, care trebuià să zică „Tatăl nostru." Rugă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ciunea lui fu o mișcătoare cuvântare către Domnul. Căci fiecare rugă izvorîà din adâncimea unei credințe smerite, din bogăția unei lungi și grele cunoștințe a vieței. Mai mișcătoare ca oricare, erau rostite cuvintele: „și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri," pline de dor adânc răsunau cele următoare: „și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel viclean." Iar starețul încheià, dela altar: „căci a Ta este puterea și mărirea și vieața veacurilor, amin."

Dumitru Jianu simți deodată că Enescu se reazimă greu de dânsul, și apucându-l de braț, îl scose din biserică. Ene căzù pe treapta de zid care ocoleà mica clădire.

Cum stinge apa jăratecul, așà liniștea neprihănită a mănâstirei stinsese tot amarul în sufletul tânărului pandur și-i sleise puterile.

* * *

Părintele Varsanufie, bătrânul călugăr vioi și vesel, îngriji de Ene. Il culcă într'una din odăițele unde se adăposteau străinii. A doua zi de dimineață, când Dumitru veni la mânăstire împins de grija ce o duceà prietenului, călugărul îi zise:—„M'am rugat astă-noapte de Dumnezeu să-l scape pe flăcăul nostru, nu numai de dogoreala frigurilor, dar și de dogoreala sufletului care îl chinuiește. Din aiurările lui am înțeles că inima lui se zbate ca păstrăvul pe jăratec," și punând mâna pe brațul lui Dumitru el urmă:—„Ce s'a întâmplat în țară, fătul meu? Bolnavul vorbește de bătălie, de Slugerul Tudor cărui îi zice Domn,—și de spânzurătoare. L'am cunoscut și eu pe Sluger,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

am fost şi eu pandur. M'am călugărit acuma unsprezece ani. Când m'am întors dela resbel împotrivà Turcilor, mi-am găsit casa arsă, copii şi nevasta ucişi. Celui de sus nu te poţi împotrivi."

Dumitru Jianu spuse ce se întâmplase în ţară şi la auzul povestirei lui, jalea cuprinse sufletele călugărilor. Zi şi noapte, de atunci în colo, cetiră rugăciuni pentru neamul românesc, şi se arătară milostivi pentru cei doi panduri pe cari vijelia răscoalei îi împinsese până în munţi.

Părintele Vărsănufie nu ştià multe, dar bunătatea şi credinţa-i erau atât de mari, încât după opt zile putù să zică lui Dumitru: —„Azi nu te las să-l vezi, doarme."

Jianu simţi sub gene lacrimi de bucurie.

Ene câştigă puteri; sufletul său însă zăceà sub un văl de adâncă întristare, mai ales în zilele de ploaie şi de furtună, când nu puteà să se culce înaintea casei la soare.

Intr'o zi Dumitru Jianu călăuzi până la mănăstire, sub trăznete şi tunete, pe trei orăşeni fugari. Ploaia îi udase până la piele, erau răniţi la picioare şi vocea lor tremurà de spaima încercată în munţi.

Fratele dogar aprinse focul în soba de pământ din odăiţa de lângă Ene, aduse fân şi câteva plocate şi încercă să-i mângâie şi să-i îmbărbăteze. Dar unul din fugari, pântecos, roşcat la faţă şi cu mustăţi groase îi tăià cuvântul şi îşi uşură inima înspăimântată cu o droaie de blesteme. Incepù prin a blestemà munţii şi groaznica ursită care-l adusese acì, pe el, pe bogatul negustor bucureştean care în vieaţa lui nu ieşise pe jos din casă, până acuma când erà să fie măcelărit de Turci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In aceeaş clipă, părintele Vărsănufie, speriat de zgomotul făcut aşà aproape de bolnavul său, intră şi vrù să-l potolească.

Negustorul luă mişcarea sa drept o reînoită încercare de a-l îmbărbătà şi strigă şi mai înfuriat :—„Daţi-mi pace cu patalamalele ! Văzut-aţi ce am văzut eu? Mormanul de capete la uşa paşalei în Bucureşti? Ştiţi că fiecare cap se plătià o mahmudie? Erà vorba să fie capete de arnăut, ceata lui Sava trebuià măcelărită. Pe dànsul, pe nemernicul, l-au împuşcat în casa paşalei ! Dar când n'a mai găsit arnăuţi, ce credeţi că a făcut Turcul? A luat capete de Români. Iaca ce se petrece în ţară. Acolo degeaba sună clopotul ! Acolo nu mai e Dumnezeu, acolo e iad, iad curat. Şi toate"—strigă el şi mai tare, văzând o mişcare a părintelui Vărsănufie,—„toate din pricina afurisitului de Tudor Vladimirescu. Numai el, smintitul, a adus nenorocire peste ţară. Şi de ce? A înebunit pe ţărani şi i-a răsculat. De ce? I-a cerut cineva ceva? Rău erà înainte, dar e mai bine acuma? Unde eram eu silit altădată să vin în afurisitele astea de locuri? Ţăranii trăiau în sărăcie, dar cel puţin plăteau birul, dànsul i omorît, i-a spànzurat şi birul nu-l mai plăteşte nimenea. Şi banii unde sunt? Cine a tras folos din ei? Numai el, tâlharul. S'a răsculat ca să fure mai mult ca toţi Grecii, mai mult ca toţi Voivozii, netrebnicul, mişelul !"

Atunci uşa se deschise sub pumnul încleştat al unuià la a cărui vedere negustorul tăcù înlemnit.

Ene Enescu, cu ochi înflăcăraţi, îmbrăcat în rasă călugărească, stăteà înaintea lui.

— „Minţi !" strigă pandurul,—„Nu e adevărat ce zici de Domnul Tudor ! Ne-a spànzurat şi ne-a îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puşcat, dar nu şi-a însuşit lăscaie din banul ţării. L'ai luat drept unul ca tine. Nu eşti în stare să pricepi ce a vrut dânsul; taci deci şi nu chelălăi, javră!"

Trecute erau nepăsarea şi desnădejdea lui Ene, pare că mânia il întinerise, o mânie care nu-şi căută şi nu-şi cumpănă cuvintele, credinţa redobândită ardeă iarăş pară.

Invinuirea nedreaptă adusă omului pe care erà înfuriat îi arătase iarăş tot preţul acestui om. Sufletul său încercat de durere se înălţă peste sine însuş, se înălţă până la cea înălţime senină unde stăteau puţini dintre cei mari, la înălţimea dreptăţii uitătoare de sine. Acuma ştià, că printre accia stăteà şi Tudor Vladimirescu.

Fugarii, a doua zi, plecară, părintele Vărsănufie îi duse până la Strunga unde se deschid pereţi de stâncă între Bătrâna şi Tătarul şi pe unde trece poteca graniţei. Stătù câtva timp privindu-i de departe, cum se scoborau cu greu sub zidul uriaş de stâncă a Bătrânei şi cum treceau printre poienele luminate şi printre jnepeni negri. Dela Strungă, până în depărtări albastre poţi privi munţii ce se ţin lanţ şi despart Ardealul de România. Soarele apuneà. Deasupra Pietrei Craiului, scăldată în brumă purpurie, cerul lucià încă în feţe multe. Bătrânul, adâncit în gânduri, privià minunata privelişte. Pe deasupra creştetului munţilor erà lumină şi pace dumnezeiască. In văile înnecate în umbra serei, erà jale omenească, o jale groaznică, în văile înnecate in umbra serei un popor mic duceà cea mai uriaşă luptă din lume. Nu pentru aur, sau putere, nu pentru un petec de pământ, ci pentru un bine mai sfânt, atât de sfânt încât omul nu-l va dobândi vreodată pe deplin decât poate dincolo de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vieaţa sa pământească, dar pentru care a luptà e cea mai sfântă a lui datorie. Pentru dreptate se ridicase cel mai mândru fiu al ţării, Olteanul Tudor Vladimirescu, pentru dreptate îşi dusese neamul la luptă.

Când călugărul se întoarse pentru a plecà, luna care răsăriă aprinsă îl privì deasupra munţilor întunecaţi, dincolo de Ialomiţa.

Părintele Vărsănufie coborî voios la vale. Când ajunse la malul apei, luna plină lucià albă şi umbra brazilor cădeà neagră pe poienele argintii. Călugărul zări în curând focul lui Dumitru Jianu, se îndreptă către el şi găsì şi pe Enescu lângă prietenul său. Acesta îi surîse şi zise: —„Mi-e mai bine, părinte, şi Dumitru a fost destul singur".

Bătrânul se aşeză lângă ei. Câteşitrei tăceau prietenește şi din când în când aţâţau focul. O mare linişte, liniştea ceasului în care se aprind stelele, se întindeà deasupra lor. Clipă tainică, în care îi este îngăduit omului să arunce o privire în nesfârşit, dincolo de lumea sa, clipă când poate presimţi cât de uriaşă şi de nepătrunsă este puterea cârmuitoare a lumilor ale cărei legi sunt scrise în slove luminoase pe cerul nopţei.

Liniştea în sufletele celor trei bărbaţi erà alta firește pentru fiecare. Vrajbele între oameni nu mai rătăceau pe bătrânul din credinţa sa către Domnul; şi lupta dusă de tineri fusese atât de crâncenă, încât simţeau cum puterea tinereţelor lor îşi cereà iarăş drepturile ei. Acea putere cunoscută poporului românesc, şi care îl face să zică când vorbeşte de sine: „Românul are şapte suflete." Iar tovarăşii să sunt codrul şi munţii mari.

După câtva timp, părintele Vărsănufie zise: —„Ştiţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la ce mă gândeam : Slugerul Tudor a păţit ca Moise. Erà şi el omul lui Dumnezeu, dar erà om şi de oarece a greşit odată, l-a pedepsit Domnul şi nu i-a îngăduit să pună piciorul pe pământul făgăduinţei către care îşi ducea poporul. Voi însă, fii mei, de acuma cunoaşteţi drumul."

Şi cuvintele sale căzură ca sămânţa bună pe pământ prielnic.

(SFÂRŞIT)

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Institutul de arte grafice C. SFETEA
București

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932